

Familie Pålberg

Ei üalgi!

Ernst Petersoni
jutustus.

No 179

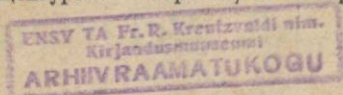

Rakweres, 1895.

Trükitud R. Erna kuluga.

576.

Дозволено Цензурою. — Юрьевъ, 25 Января 1895 г.

J. R. 2007

I.

Zuba kase ladwast lehed langwad
Kõle tuul käib üle kesa maa!

S. Koidula.

Kerged hommikused pilwed lendasiwad üle mere ja maa, kiirelt lendasiwad nad, wäga kiirelt. Pilwed nagu otsisiwad enestele paremat waatepaika, sest see maa, kust nad praegu üle lendasiwad, oli neile wähe kole: loobuse ilu oli kadunud. Saanipäew seisis unustuse hõlmas. Kiirelt tormas tuul metsa, kahistas siin ja seal põõsa all, just nagu otsiks ta suwiseid lillesid; aga lilled oliwad äitsenud, ainult kuivad kannad waatasiwad pool kurwalt pahase tuulele otsa. Kiirelt tormas tuul metsast wälja, suur kollatanud lehtede kari tagast järele, ifka üle põllu ja karjamaa. Wärisesiwad kuiwanud kõrrekesed tuule tuhinal, kahjatesiwad nad suwise ilu järele! Kurwalt laulis wint kase otsas — ta temagi mõtles mööda läinud aja peale, seda wõis ta laulust selgesti ära tunda. Kollaselt waatas wahel päikene pilwede tagast wälja, siis kattis ta oma näo jällegi pilwe waiba warju ära! Kena päikene, kuis sa suwel waatasid? Si su selgil filmil polnud ühtegi kurwa joont ja juhtus mõni pilwekene su selgeid filmi katma, pea weeresid sa tema tagast jälle nähtawale ja nagu kolme kordselt saatsid sa siis oma kiiresid alla, et wõlga sellega ära tasuda. Aga nüüd, mis kardad sa nüüd, miks oled sa kollane, kas su arm

on leigeiks läinud, wõi on keegi sind paistmast ära petnud? Jah, talw on sind omale tellinud, ta on sind omale palkanud; talw tahab wist loodust ta üle liigse rõõmu eest karistada. Päikesel on aga fiisgi weel endist armastust põues ja salaja waatab ta pilwe tagast looduse peale.

Loodus ja inimene, kui kena sõrdlus!

Ka inimesel on omad rõõmu ajad, oma kewadised ja suwised päewad. Siis tuleb aga sügise, kas wanaduse, ehk mõne muu põhjuse pärast. Aga häda sellele, kes ise oma elu kewadet on rikkunud, häda ka sellele, kes teise elu õnne mulla sisse on julgenud tõugata, kõigile neile kuulutab sügise häda — elu sügise waatab nende peale kurjasti!

Kerged hommikused pilwed lendasivad üle mere ja maa, lendasivad ka üle koolimaja, mis suurest postimaanteest pool wersta kõrwal seisis. Waike kena majakene! Tea'p mitu aastat ta hallid seinad wanad wõisivad olla, tea'p kus see meister wõis wiibida, kes need weiklased wanamoodi aknad oli teinud? Teadis seda see kena neiu, kes praegu seal akna all istus ja hommikust päewa oma roosa palgedega ja lahtise, lokendawa juuksestega mängida laskis? Ei, — kust tema wõis seda teada! Selleks oli ta liiga noor. Ja kui ta ka teadis, siis poleks tal praegu sugugi aega olenud seda meile ütelda, sest et ta Eesti Postimehe Shtu kõnede ette lugemisega teistele libedaste ametis oli. Ja kes olivad need teised? Teised olivad ühe sõnaga öelda koolmeistri perekond: wana koolmeister ise pikadase juuksestega, hallika habemega ja kaunis tõsise kort-

sus otfaesifega, mille kortsude arv omaniku heast meelest tuli; seda tõsifema näo andsiwad aga pikad juukselalgad temale, mis ettepoole kõmerasse kõrwade äärde oliwad soetud ja otse laul, nagu siht metsa sees; — ja see kõik andis wanale nõnda imelise, auustuse nõuudja näo, et koolilastel omast kohast päris õigus oli, kui nad oma koolipapat isekeskes salajas „Mooseseks“ kutsusiwad; mitte kaugel wanast istus tema perenaine, ergu näo ja tuliste silmadega memm, kes ühte last parema käe all hoidis, teist weiksemat, umbes kuue aastast, põlwele kiigutas; ahju äärel seisis käsi põseki sulane Madis, kes kõwasti piipu imes ja tihti sülitas, nagu tahaks ta lugemisele sellega tublimat hoogu anda; teise aina ääres istus peretüdruk ja noitses midagi näppude wahel. See oli kooli perekond, kes täna Rihkli päewa pidas ja kellele peretüdruk Alma lõbusaks aja wiitaks „Gesti Postimehe õhtu kõnedest“ seda lugu ette luges, „kuidas Hannuse Jaak kord tossu laiwa kaemas käünd.“

„„Kuule, hää laits!„“ ütles Hannuse Jaak hea tujuga, „„ole mehes, too weel tõine! Ent, mes kaumbale küünip, ku edimäne, sest sinu esä pääs kaasa proomima!““ luges neiu Alma seisima jäädes, sest üldine teiste naer naljaka Hannuse Jaagu joobnud oleku üle ei lastnud edasi lugeda.

Neiu naeris ühes, mis läbi tema kema nägu seda armsama, hea südamelisema jume sai. Alma oli tõesti kema neiu ja oleks tema August teda nõnda naeratahes näüd näinud, mis karmesti oleks see ta südame tujukuma sundinud.

„See lasseb ikka täna ennast laewaga ära wiia!“
naeris sulane, et piip hammaste wahel tantsis.

„Eks siis ole aga wanal mehel wõrinad põues!“
arwas tüdruk. Jälle naereti, ka lapsed kihutasiwad
ühes, aga rohkem Madise piibu tantsu, kui Hannuse
Jaagu üle, kelle õnnetusest nad wähe aru saiwad ja
tasa sofistias wanem nooremale kõrwa sisse: „Ka'tsu,
waata ikka, mis tallarit Madise tobi teeb! Ja poisid
itfitasiwad naerda. Oma silistas hea meelega poiste
pead ja mõtles iseeneses: „Terased poisid, saamad juba
puhas aru, mis wanad inimesed räägiwad,“ ja naeris
ühes hea meelepärast terasete poiste üle.

„Tuline kirjutaja on aga see wana Jannsen!“
õnas wana koolmeister, kui suur naeru hoog lõppenud
oli. „Tundsin teda wäga hästi, on üks tuline mees,
armastab oma rahwast ja kes oleks seda uskunud, et
temast seda kõik wõis saada? Aga seda teeb kindel
meel!“ liskas ta sinna juurde. „See teeb mulle alati
headmeelt,“ rääkis ta edasi, „kui meie mehed ka edasi
püüawad ja ka kõrgemale saades ikka meesteks jääwad!...“

Ta tahtis weel edasi arutada, seal oli aga wanem
poeg afna alla jooksnud, kes uüüd suure häälega kisen-
dama hakkas: „Papa, papa, Romberg tuleb!

„Mis ja pelets karjub!“ pahutas peretüdruk,
„on sul ka heal, lasseb kui wiimase päewa pasunaga!“

„Antonil on hea meel: saab jälle wiuli mängu
kuulda,“ arwas perenaine nähtawa hea meelega.

„Sedawiisi jääb „Hannuse Jaagu lugu pooleli,“
pahandas sulane Madis, „ega see ei jäta ka ühte
Mihklipäewa, ütles ikka, mitte ühte tähtsamat püha-

päewa wahela, kui ta meil ei käi," sõnas julane seda Rombergi kohta üteldes. „Sah seal ta on!“ rääkis pereisa, „ka suure annetega mees, aga mis on taft nüüd? kus on tema anded jäänud?“

„Ah ära räägi nõnda,“ vastas pereema, „kas sa tunned kõikide südameid. Seda õeldakse õnnetuma armastuse pärast niisuguseks läinud olewat!“ Sa pere-naise näol nähti tõsist osawõtlikku walujoont.

„Armastuse pärast?“ küsis Alma, ema sõnu korraldades, nagu oleks ta seda esimist korda ema suust kuulnud — ta mõtles oma Augusti peale, kes ju täna õhtust süia pidi tulema kihlusi pidama.

„See meelega tahaksin ma teada saada, mida moodi tema elulugu on,“ sõnas Alma tundlikult.

„Niisuguse joodiku elulugu?!“ hurjutas tüdruk Mall, nagu oleks, kes teab mis asi. „Naru, kallis, pole särki ega westi seljas, habe sassis lõuaotsas, ei tea, mis tühja järele pärida!“ Tüdruku süda oli täis, sest mitu korda pidi ta wana joodiku Rombergile aset tegema ja pärast seda koristama, mis mitte na armas ei olnud. —

Seni oli Romberg üsna maja ligidale jõudnud. Tema oli ka tõesti niisugune nagu peretüdruk temast pahandades sõnas.

Luleja habe oli sassis ja hall; kaap kübar seisis tal teise kõrwa peal; seljas kandis ta satterkuube, mille hõlmad lahti olivad, ja et west puudus, siis paistis ta määritud särk juba eemalt wälja, jalas kandis ta tulinaru kingi. Paremas käes hoidis ta üht lastikest.

Eulejat nähti üleni wärisewat, iga kümnekonna samm peal jäi ta peatama, nagu koguks ta oma wiimast jõuudu koku, et eesmärgile saada.

Koolmeisteri pere oli kõik afna juurde kogunud ja waatlesiwad armetumat liginejat.

Peale weiksete laste ja kurja peretüdruku — tõusis iga pealtwaataja rinnust kahjatsew õhkamine. Kõikide peale mõjus see armetu inimese kuju.

„Tah nõndaks see inimese käsi käib!“ õhtas pereema, weikese poja nina põlle nurgaga puhastades, nagu tahaks ta nende sõnadega ütelda: „Misjugune tore mees ta enne oli!“

„Kõik oma süü!“ lisas koolmeister sinna juurde. „Armastus — armastus? — Armastus ajab nüüd mõne hukka? küsis ta jämeda, tõlise healega, „ei — seal on kõlwatu elu ja ilma meeletindluseta olek süüdaselad!“ Ta kõhatas, nagu tahaks ta sellega oma ütelusele kinnitust ette panna.

Selle aja sees oli Romberg tuppä jõudnud. Pihalt pöördes pani ta ukse enese taga kinni, niisama pihalt wõttis ta kaabu peast ja waewalt kuuldamata healega jõudis ta „tere“ oma kuimetanud rinnust wälja liikata.

„Mu Sumal!“ õhtas Alma. Ta tõesti wõis ta nõnda õhata, sest wiltsemat inimese looma ei wõinud küll enam olla. Selgesti wõis ta näojooni nüüd näha. Pea oli tal kaunis suur, mis kõrwa esiste kohast kumeras oli, nina õhukene ja kongis, filmad sügawas haugus ja weikesed, hallid ja ilma elu awaldama läiketa, filma laugude ääred olivad kaunis pu-

nased, kulmud suured ja pika hallika karwadega kaetud, paled kuimetanud, hauku wajunud ja kortsus, nagu ta kõrge otsaesinegi, mille sügavad jäljed korratumat elu tunnistasivad, ta terawat lõuga kattis juudi moodi kähär habe. Reha poolest oli ta kuimetanud ja nagu kokku surutud.

Ea wärikses ifka weel ja ilma istet pakkumata lastis ta ennast mitte kaugel uksest eemal olewa pingi peale.

Rõikide ümber olevate rõõm ja lahke tuju oli korraka kadunud ja keegi ei leidnud parast sõna, millega jutu otsa ülesse oleks saanud wõtta.

Berenaine oli selja Rombergi poole pööranud ja waatas aknast wälja. Ea filmas nähti pisarat.

Lütar Alma oli sellest märku saanud ja nagu järsku käis tal mõte läbi pea: „Kas mitte ema Rombergi elust midagi ei tea? Ega ta muidu selle mehe eest nõnda palju ei seisa — ja kust teab ta, et Romberg õnnetumalt armastanud oli?“ Ea tundis selgesti, et siin ta ees mõistatus warjul oli.

„Noh, kas ilm külm küll on?“ küsis järsku Mall, kurjalt Rombergi peale waadates.

Küsitaw ei näitanudgi seda tähele panemat. Ea tundis küll, missuguseid sõnu ta Malle käest wahel oli saanud. „Ahle ka kuriwaim!“ urises Mall tafa iseenesele ja läks raste sammudega wälja. Ea ei sallinud Romberki. Alles wana koolmeistri küsimise peale: „Lulid meid jällegi waatama, wana sõber?“ wastas Romberg: „Kuhu pean ma wana inimene minema?“

Teie armas süda on mu viimased päewad fergemaks teinud ja teie lapsed on mulle nõnda armsad!"

Paar suurt foont ta paljal pea lael tuliwad seda õeldes nähtawale.

"Aga sa oled enese jälle täis tõmbanud?" küfis koolmeister.

Selle peale waatas Romberg nõnda haledasti küsija otsa, nagu ütleks ta: "Kuis wõin ma sellest lahkuda?"

Küüd oli Romberg juba wähe toibunud ja pikalt hakkas ta oma taskudest midagi otsima, kust ta paar määritud saia ja peo täie komwekka wälja tõmbas.

Kõõmsalt jooksiwad lapsed seda nähes tema poole ja iseeneses urisedes: "selle annan Antonile, selle Ratsule!" jagas toodud asjad lastele ära, kes suure hea meelega ema juurde jooksiwad oma kingitusi näitama. Romberg naeratas. Mis armas süda, mis sügaw hing ei paistnud sellest naeratusest wälja!

Tasa fofistas aga ema oma lastele kõrwa fisse: "Ärge saiu sööge, need on ju mustad!"

Õõne lühikese küsimise ja kostuse peale hakkas Romberg rohkem elama.

"Pääle selle kuulsin ma, et neiu Alma tänal täna kihlused on," rääkis ta pehmelt, "ja tänal tahan ma teie kihluse peal pillimees olla! Aga enne tahaksin ma küll wähe puhata!"

"Sa seda peate ka saama!" wastas Alma, kuna ta Rombergile aset läks walmistama.

Tagasi tulles rääkis Alma Rombergile: "Ase on walmis, teie wõite puhkama minna, aga kui teie ülesse

tõusete, siis peate selle hea aseme eest mulle midagi jutustama!"

Rüsimalt waatas wana joodik noore neiu otja.

"Ja see on?" küsis ta wiimaks.

"Waadake, herra Romberg, teie olete nõnda kaua meie majas tuttav, mulle oleks väga armas, kui ma teie elu lugu teada saaksin. Jutustage meile täna oma elu lugu!"

Seeel tõsisemaks läks Rombergi nägu ja imestades waatas ta kooli perenaise otja.

"Kas ema ei ole minust teile veel rääkinud?" küsis ta wiimaks.

"Ei", wastas Alma ema otja waadates. Kui see aga midagi ei wastanud, ütles Romberg:

"Minu elu tahate teie teada saada?" Ja selle juures naeratas ta nõnda walusalt, et Almal nagu häbi sai, et ta nõnda oli küsinud.

Raskelt tõusis Romberg istmelt ülesse ja läks puhkama. — "Ja mamma, miks ei ole ja tema elust meile rääkinud?" küsis tütar ema käest.

"See on väga kurw", wastas ema, "ma tunnen teda lapsest saadik, ma ei taha neid weriseid mälestusi lahti kiskuda. Ta võib ka täna ise sellest kõneleda, kui tal niisugune tuju on.

Wana koolmeister käis mööda tuba edasi ja tagasi ja tõmbas piipu, mis tubakas kärises, teda ei nähtud sugugi selle jutu peale mõtlewat.

II.

Andke kangel joomaaega sellele,
kes on hulka minemas, et ta oma
waewa peale enam ei mõtle!"

Sp. jón. 36, 6, 7.

Ilm oli juba selgeks läinud ning kõrgeft taewast waatafiwad sadanded ja tuhanded tähed alla, mille keskel kuu kumawalt kõndis. Oli öö, sügifine selge öö, waike, nii waike. Bahel arwa jekka kuuldi maantee pealt wantri rataste wurinat, pea oli aga seegi möödas ja endine waike walitses jällegi.

Kena on sügifine öö. Selge, puhas, sinikas-must-ja põhjaga taewas — ja need lõpmatad tähed! Kuu ümbert läheb taewa wõlwi wähe walgjamaiks ja pikka-misi kaob ta kollatsetes wärwides kuu ääre alla ära. Ja kuu! Nüüd on just kuu täiene walitus, nüüd just wõib ta oma täit ilu näidata. Nagu mõni sala waim waatab ta suurede filmadega maa peale, nagu tahaks ta wiimast kui maa pealift liikumist ja sündimist tähele panna.

Aga mis wõib näha? Nagu näeks, aga see kuu walgus on ju nii tuhm. Waataja ümber näitaks nagu walge olewat, aga mida kaugemale film ulatab, seda somsimaks läheb filmaring ja wiimaks ei näe waataja muud, kui kaugel, kaugel olewat tuhmi filma ringi. Kõik on kui sala wõimu all, mets ja meri, taewas ja maa! Ja ennäe! langes üks täht alla, tuline jutt — ja siis jälle endine pilt meie filmade ees! — Kuu on sammu juba edasi weerenud ja uued tähed kerfiwad ida poolt taewa wõlwi alt

nähtawale. Säbelikult saadawad nad omad esimesed tiired üle põldude ja heinamaade, kus suwine saak kuhjades ja kuhilates seisab. Nagu tondid seisawad nad ja saadawad omad warjud eemale edasi. Sa mets! — Ei linnu healt, ei mardika piiksumist, kõik on igaweses rahus, kõik on suwifest mässamisest ära wäsinud, — kõik loodus heidab talwe unele ja nüüd on selle wastu walmistamine. Oh mis tundmised heljuwad inimese südames sügisesel ööl! Need ei ole nõnda ergud, kui kewadised, aga nad on tõsisemad, sest ka inimene on tahtmata ennast loodusega ühes muutnud.

Rooli majas oli aga rõõmus pidu. Rõõmuline naeru heal kõlas tihti läbi aknate kaugele äue. Pool jookstes tuli unine jänes metsast ristikeina kuhja juurde, seda üle waatama ja mitu korda kuulas ta kihil kõrwul rõõmsate nalja heli.

Roolimajas oli ka rõõmus pidu. Täna pidas August Almaga kihlusid. Augusti wanemad oliwad õhtuks ka koolimajasse tulnud, ja keele kastet ühes toonud, sest ega ilma selleta kihlusid peetud. Peale nende oli koolmeister kooliwanema ja naabri ka kutsunud. Õlle waadid, mis Nihkkipäewaks ju ikka wana pruugi järele täis muretsebi, oliwad lahti wõetud — ja nüüd oli pidu täies joones.

Zoodi terwiseks, peeti terwituskõnesid, lauleti ja mängiti. Iseäranis rõõmus oli üks wanaherra; puna pales, kenad hallid talupoja riided seljas ja ära pruugitud naisterahwa poolsaapad jalas — oli ta fiin ja seal. Wahel pidas ta kõnesid, wahel

laulis ja wahel mängis ta. Lemal nähti nagu iga pill tühi asi olemat. Wiuli peal jooksiwad ta sõrmed mööda pilli kaela ülesse ja alla ja wahel mängis ta üsna roobi juures — ja mis sugused helid! Ara rääkimata! Lormiliselt jooksis August wana halli herra juurde raputas tugewalt ta kätt, wiis laua juurde, täitis klaasi ja „Herra Rombergi terwiseks!“ tühendas ta selle. „Terwe seltskonna, iseäranis aga noorte inimeste terwiseks“, hüüdis nimetatud herra ja rüüpas klaasi kuni põhjani tühjaks. Puna tõusis wana-keese palgil ikka suuremaks, liikmed läksiwad kergemaks ja see, kes arwa Rombergi oli näinud ei wõinud sugugi uskuda, et see seesama wilets fant oli, kes lõuna ajal kooli majasse ronis. Aga ometi oli ta seesamane; kuid peremees-koolmeister oli talle oma wanad riided selga annud ja wein ja õlut tõiwad ta tardunud liikmetele jälle endise nooruspõlwe elu sisse. Sme-line on wiina waim! —

Seesama wilets inimese loom oli jälle elawaks saanud, ja enne, kus ta waewalt mööda treppi ülesse jõudis ronida ning kõigist kehast nagu tuule käesne haawa leht wärikses, hüppas nüüd nagu noor tütarlaps ühest toa äärest teise, ühe juurest teise juurde. Sga ühega oli tal tegemist!

Waimustus oli Rombergi sees suur.

„Herra Romberg, mängi weel midagi“, rääkis Alma paludes.

Romberg waatas Alma otsa. Raua filmas ta tema peale, wiimaks lõi ta filmad maha ja küsis: „Teie tellite minu käest mängimist? — Aga, mis peab

üks inimene, kellel muud rõõmu ei ole, kui wiin, mis peab see teile mängima?"

Ea astus laua juurde ja kui tema ühe klaasi wiina oli veel ära tühendanud rääkis ta edasi:

„Aga olgu!“ Romberg raputas oma koha. „Aga olgu! Et teie mu noore põlwe päivi meelde tuletate, et sa noormees, August, mulle nõnda meeldid, siis kuulge mu wiimast mängu, ma ütlen, siis kuulge mu wiimast mängu!“ Reid sõnu rääkis herra Romberg niisuguse healega, niisuguse mõnuga, niisuguse moega, et pealtkuulajatel tahtmata wärin üle koha jookkis.

Nagu sõge astus siis Romberg akna juurde ja waatas ülesse kuu peale.

„Sa kuu, sa oled tunnistaja, et ka mina kord õnnelik ja noor olin, et mul ka kord usk, lootus, armastus ja isamaa südames asus, aga sa oled äranestunud tunnistaja — et sa ka mu — —“ ja nüüd pani ta käed rinna peale, lõi nad niisama kiiresti jälle laiali ja hüüdis läbi lõikawa healega: „et sa ka mu walu wõid näha!“

Ja nagu narr ehk nõdra meelne sofistast ta siis tasa: „Rumal, rumal, rumal, ma nean kuud! Aga „teda“ ei taha ma mitte ära needa — armas on ta mulle ikka. Ma õnnetu, õnnetu, õnn—ne—tu!“

Nagu wälf kargas ta siis klaweri ette ja hakkas peale.

Tasased, wagusad ja salalised oliwad esimised akordid — täis magusaid uimastawaid tundmisi! — Wist mängis Romberg inimese lapse põlwest.

Aega mööda wajasidwad healed waljumaks. Mit-

mesugused kolad murdsiwad endid sõlmedeks kofku ja lahksiwad siis kolamates triolides kõrgele — kõrgele pea loo sisse! — Oh oli see ta noor iga?

Ilusam kõla tuli teise järele, üks parem kui teine; näpud jooksiwad tal ühest klaveri äärest teise, nagu walgud; — ikka suuremaks läks Rombergi waimustus. — Romberg mängis wist armastusest!

Alma ja August waatasiwad teine teise otsa ja langesiwad toolide peale, üksi filmi mängija otsa waadates.

Aga nüüd; — nüüd murdsiwad healed ikka ime-
litumateks; dur ja mol wahetasiwad igal filmapilgul; aega mööda wõitis mol. Ikka haledamaks, ikka nutu-
semaks, ikka kurwemaks, ikka südant lõhestawamaks läks mäng! Suured higi tilgad nagu päriid seisiwad mängija otsa peal. Meele ära heitlifest löi ta mängija näppudega klahwide peale. Nüüd oliwad affordid kõige waljumad, kõige kurwemad, kõige ilusamad — ilusamaid ei oleks neid keegi enam luua wõinud! — Veel paar korda löi mängija klaveri peale ja siis oli — — ots! Wärin käis üle kõige! Mis wärin? — Kes seda teadis, millest nüüd Romberg mängis!? — Õnnetusest? õnnetusest! „Oh klaver!“ hüüdis Romberg, klaveri eest ülesse karates ja seal peal olewat wiulit peosse wõttes; „sinu peal ei mõista ma enam, aga oh wiul! — tule, tule, sinus tunnen ma veel kurwastawamaid wõimu — tule!

Nagu sõge wõttis ta wiuli ja andis talle suud.

Jälle mängis Romberg Aga mis sugune ta mäng nüüd oli, ei mõista enam keegi ütelda; muusikat, kurwa

muusikat ei mõisteta sõnadega seletada. Walusad healed lendasivad wiulist wälja, tungisivad kuuljate südamesse ja liigutasivad seal kõige õrnemaid tundmusi. Kõik oli wagusi nagu furnu haudas. Ka kilt ahju all oli oma laulu lõpetanud ja kuulas kunstnikku! Minult ajamõetja, kell, tiksus wahetpidamata edasi, aga kes pani teda tähele!

Weel wiimsed walusad healed ja mäng oli otsas! Wäsinult langes Romberg klaveri ette tooli peale, tõmbas wiuli kaenla alla, kattis näo kätega ja suur pisarate hoog weeris läbi sõrmede maha.

„Ea on hull!“ kuuldi ühte sofistawat.

Kõik kuulajad tõmbasivad lahedamalt hinge. Ühegi pale ei olnud ilma pisarata. Wana koolmeister pühkis mõlema kätega filmi. Kõikidel oli üks ja seesama tundmus.

Tärsku astus Romberg laua juurde. Seal oli weel üks täis pudel wiina, wärisedes täitis ta klaasi ja „Upu mu mure!“ hüüdis ta kurwalt.

Pärast, kui ta klaasi jälle laua peale tagasi oli pannud läks ta riide wärna juurde, wõttis sealt oma kaabu, tõmbas wiuli kasti ja ütles:

„Sumalaga, kallid inimesed!“ Sügawasti kumardes sofstas ta: „Õnnelikkude seas ep ole mul midagi teha! Ma wana joodik ja lakakoer, mis rikun ma teiste rõõmu oma mänguga?“ ning kõwasti lisas ta juurde: „Elage wagaste, lootke Sumala peale — ja õnnistus olgu teiega!“ Pool naerdes kordas ta weel wiimaseid sõnu: „Sa joodiku — õnnistus olgu teiega!“

Rutuga kiskus ta ukse lahti ja tegi minekut.

„Herra Romberg“, rääkis Alma paluvalt Rombergi poole minnes, „hommikul palusin ma teid, täitke nüüd minu palwet!“

Sinestades, poolnaerdes ja suurte filmadega wahtis Romberg noore naisterahwa otja, ta oli nagu hommikuse palumise ära unestanud. Wiimaks küsis ta:

„Mis wõib küll üks õrn neiu ühe huffa läinud, ära põlatud joodiku käest paluda?“ Romberg naeris kibedalt.

„Ah“, palus Alma, „miks räägite teie enesest nõnda hirmsasti!“

„Ja olen ma rohkem?“ naeris Romberg.

„Tuhat korda, tuhat korda!“ wastas August, kes nende juurde oli astunud.

„Jah — nii wastas ka üks kord üks neiu mulle — aga ta waletas — ah, ah, ah — hää! ta waletas!“ hirmitas Romberg meele ära heitliku naeruga.

„Romberg, herra Romberg“ palus neiu, „teie haawate mind, teie olete kulla tütt!“

„Kulla tütt —!“ poolis Romberg, „kord olin ma see ja selleks oleks ma ka jäänud, aga —“ siin läksiwad ta filmad walgets, ta rind wajus ja tõusis — „aga, ma ütlen, ei paistnud mitte kõigewägewama armupäew minu peale ja miks? — sellepärast et ma ennast temast paista ei lastnud!“

Sügawasse südamesse tungiswad need sõnad.

„Aga teist wõib weel kuld saada“, rääkis August trööstides.

„Kas wõib weel nisu sügisel õitseda ja walmida?“

Kas wõib põlenud majast ulualune saada? Kas wõib weel kadunud taewa täht paistma hakata?" ja Romberg naeris täie suuga. „Ei, ei — minust ei saa enam muud, kui surma suu täis. — Surm find loodan ma kätte saawat, sinule olen ma weel kõlblit!“

„Sumal!“ õhkas Alma.

„Jah — Sumal päästku mind, nüüd loodan ma! Nüüd alles tunnen ma ta wägewat kätt! Ja nüüd, kallid, Sumalaga!“

„Aga Romberg, mu palwe!“ hüüdis Alma.

„Ja see on?“ —

„Oh, ärge pange pahaks“, palus noor neiu, „ma palun õelge mulle, kust saite teie selle suure muusika osawuse?“

Romberg naeris wäga libedalt.

„Kes ma olen? Kust ma olen? Kust ma muusika sain? küsis Romberg poolides. „Ma olen üks hukka läinud, õnnetu inimene, olen teistele eestujuks, märgiks ja hoiatuseks, et nad mitte minu sarnaseks ei saaks; seda antku Sumal. Ma olen meie ende maalt; anne on mul Sumalalt,“ seletas Romberg kuitwalt.

„Romberg, Romberg!“ noomis neiu, „ja nõnda wastate teie mulle! Kas ma teie meelest mitte rohkem wäärt ei ole?“

Mängija pööris ennast ümber ja waatas paluja otja. Raua seisis ta paigal, teda nähti iseenesega wõitlewat. Dmeti wiimaks. „Alma, Alma!“ wastas wiimaks wiulnik, „sa sulatab! Olgu! Sumal andku et sellest teistele kasu tuleb!“

Nende sõnadega võttis ta wiuli kasti lahti ja otsis sealt midagi.

Rõikide filmad olivad Rombergi poole pöördud. Romberg oli ikka veel kasti kallal ametis. Wärisewa kättega võttis ta sealt wiimaks kaunis mustaks määritud paberi trulli wälja.

„Ma ei ole mitte seda wäärt, et teie teada saate, kes mina olen, aga olgu — Alma teie olete seda palunud — aga ma palun ka selle juures veel — ärge nuhelge oma kõnedega seda, kes minu õnnetuse alus on. Mina, õnnetu, kannan küll süüdi, aga tema ei ole ka mitte õige, ega süüft puhas. — Kas lubad seda?“

„See meelega!“ wastas Alma kurwalt.

„Säh! ja kui sa minust lugu pead, siis täida mu soowi. Särel tulewa soole ütle aga, et mina kõlmatumalt olen teinud!“

Sälle kummardas wiulnik, paberi trulli Alma kätte andes ja astus wälja. —

„Aga kas teie siis tõesti ära tahate minna?“ küsis foolmeister.

Romberg niutas peaga, ega lausunud sõnagi.

„Aga kuhu teie nii pimedas veel lähete?“ küsis August waiselt.

„Ei pimedus ole õnnetumale pimedus, waid walgus, sest see jõuab veel tema rõhutatud südant trööstida. Ööfitel jõuan ma veel naerda, sest siis on mu filmad pimedusega kaetud ja ma ei näe looduse rõõmu, kõik on wagune, ilma eluta — niisama, kui minul sügawas südames, ööfitel jõuan ma veel nutta —

III.

Magusi ja looda, usu,
Armasta ja kannata!

(Soidula).

Pime. — Katted ainate ees. Kuu pöörab juba teereisi alla poole. Baikne on foolimaja. Kilt firistab ahju ääres pöranda laudade wahel. Magusat magajate norskamist on kuulda. Kõik uinuwad une kaisus. Järsku tõuseb keegi aseme pealt istuli ja lütkab pikksid juukseid filmade eest kukla taha. Pikalt waatab ta enese ümber. „Mis aru see on, et mul täna sugugi uni peale ei tule, sojistas ta lõpeks waewalt kuuldama healega. „Tark sõna ütleb, et ilma uneta ei tohi iialgi aseme pääl medeleba, —“ sellepärast ei jää mulle siis muud nõuu üle, kui ülesse tõusta ja töösse hakata!“

Ta tõusisgi woodist ülesse, astus laua juurde ja pani küünla põlema. Nagu näki neitsi seisis neiu Alma praegu laua ääres. Wähe kahwatanud nägu, punakad huuled, lahtised kähwarad juuksed, mis üle õlade, kuni pooleni seljani ulatasiwad andsiwad talle tõesti kena kuju. Tõesti ilusamat pilti ei wõi maalija oma filmade ette säädida, kui see praegu oli! — Alma jäi kuulama, kell winnas. (tegi isesugust healt enne lõomist).

„Mis aeg siis praegu on?“ Küsis ta ise enese käest. Ta wõttis küünla ja läks ette tuppä, kus seinä kell seisis. Gestoas magas aga üks inimene. Enne kui Alma kella sai waadata sammus ta magaja juurde. Cha sarnane puna mängis magaja palgel. Kawa aega waatas Alma tema peale.

„Kas elavad finus ka niisugused fired, nagu wiulnikus?“ küsis neiu tafa ja iseeneses. „Aga ei — sa oled wainne — tafane, nagu kewadine õht. Saad sa niisuguseks jääma? — Andku seda wägew Jumal. Kas sa tunned seda, et ma praegu su peale waatan? Ei?“

Naeratades waatas noor neiu magaja peale. Kas ilusamat pilti wõid sa weel soowida! Elus ingel seisab magaja peatsis elkiwa küünlaga!

Kerge puna lendis üle neiu põskede.

„August, August,“ sosistas ta, pahemat kätt rinna peale pannes ja sügawasti hingates, „kui sa teaksid, kuidas ma find armastan? — Ma usun, sa tead seda. Ma tunnen, ma wõin sinu eest ka surmaste minna ja seda loodan ma ka sinust. Kas saad sa alati mu wastu niisugune olema, kui sa fiia maale oled olnud. Oh andku seda taewas! Sa waikselt langes ta põlwili ja seisis kaua, kaua — niisuguses olekus. Kell lõi — — — mis ta lõi, ei kuulnud Alma. Kui ta ülesse tõusis, siis tundis ta enese nõnda waba olemat! Sa waikselt, waikselt kummardas ta ja andis magajale juud. August nägi aga uues, et ingel teda magusalt musutas!

„Misu waras!“ mõtles ta ise pool naerdes ja nagu oleks ta häbi saanud, pööris ta ennast sealt ära.

Tafa astus ta siis kapi juurde, kust ta wiulnikust antud trulli wälja wõttis. Sellepeale istus ta laua äärde ja hakkas lugema. Mitmesugune oli see kiri. Mõnest kohast wõis waewalt aru saada, mõni koht oli jälle pool trüffi. Suba kirjast wõis tunda, mis suguste

tundmustega kirjutaja oli mõidelnud, kui ta selle kallal ametis oli olnud.

Alma luges ja luges luges tundmuslega, luges liigutuslega ja luges.

IV.

„Noh Kaarel, ikka alles sul linnas tegemist, kas asjad veel toimetatud ei ole?“ küsis pika kasmuga wanaldane herra, kes linna poolt tuli ja parajasti parki tahtis astuda, mis linna ja alewit üksteisega ühendab, seisatama jäädes noore sirge kasmuga, ilusa näoga ja pika kähariku juuksetega 20 aastase talupoisi käest, kes linna poole ruttas ja pidas teda sellega kinni.

„Kõik on kenasti tallitatud, õpetaja herra,“ vastas noormees, „ma poleks sugugi mõtelnud, et kaup nõnda kenasti korda läks.“ Poiss lõi naeratama, kus juures tema ilusad filmad kenasti läikisivad.

„Sa kuhu siis nüüd?“ küsis jälle õpetajaks nimetatud herra.

„Tahtsin raamatu poodi rutata, ehk saan midagi uudist,“ sõnas Kaarliks kutsutud talu noormees.

„Aga dienda ruttu see asi ära, ma ootan sind omas korteris. Meg on kofku mängimiseks käes. Eks katsume oma asjad ilnsasti läbi wiia ja näitame linna sakstele, et meie maal ka midagi oleme õppinud! Tee ruttu!“

Nende sõnadega läks õpetaja minema.

„Meie tahame linna sakstele näidata, et meie

maal ka midagi oleme õppinud!" sositas noormees iseeneses ja sammus edasi. Beikene puna tõusis ta paletse, mis tunnistust andis, et ta äritatud oli.

"Meie tahame linna sakstele näidata!" mõtles ta edasi. Kas läheb aga nõnda hästi. Õpetaja ütleb küll: linna inimesed on toredamas riides, aga karta ei maksa neid sugugi, pealegi kui meie nõnda palju juba oleme õppinud!" Ta vaatas oma sõrmede peale: „Need on töö läbi küll vähe kanged, aga välja aitawad nad mind ikka.“

Nõnda iseenesega arutades oli ta pargist läbi linna esimese uulitsa nurgale jõudnud. Tema ees seisid suur walge maja, mille teise korraknad lahti oliwad ja kust kenad klaveri hääled välja kõlasiwad. Tahtmata jäi ta seisatama. Aga et mitte inimeste tähele panemist seisma jäämise läbi enese poole pöörduda hakkas ta oma ees seiswat kuulutust latre posti küllest lugema. Latre posti mõlemale poole äärde üle jalg tee oliwad tihedad tulbad maa sees, nagu neid jalgtee ja uulitsa wahedel tihti küllalt näha on, et hobuse mehed „sakste“ jalutus-teesid ära ei saaks rikkuda. Seisma jäämise läbi oli Raarel aga tähele panemata ühe jao postide wahel olewast teest kinni pannud. Raarel luges:

2 kuu päewal s. a. saab siit linna waeste maja heaks Olluste wabriku koori juhatajast herra Reinust ja Sanga õpetajast Holl'est kontsert antud. . . .

„Soo — siis minust ei lausuta siin poolt sõnagi, kuna mina ometi poole kontserti pean andma!“ mõtles noormees iseeneses. „Aga kes waese talupoisi

nime tahab nimetada. Nõndaks need saksad alati elavad: meie teeme, nemad söövad."

Tundmata ja teadmata sammusivad inimesed temast mööda, keegi ei pannud talupoisfi tähele. Ja mis pidi ta temast tähele pandama? Eks ole sarnaseid poisja linnas küllalt nähtud ja näha. Ja mis sest, et tal isa kuub seljas ja et ta selle sees hoopis imelikuma näoga oli, mis sest? Lagemise juures, kuulas Kaarel hoolega klaveri mängu. Ta kuulas rohkem, kui luges, tal ei tulnud meeldegi, et ta poole käimise teed kinni oli pannud.

Korraga tundis ta, et keegi teda kaunis tugewasti selja pihta löi ja käre ning tore hää: „Talumatš, tee pealt!“ tuletas talle meelde, et tal inimesega tege mist oli. Rähku pööris ta ennast ümber ja waatas tüli sünnitaja otsa. „Mina pidin ennast sinust lüüa lastma“, käis tal mõte läbi südame. Tema „mina“ oli rängasti häbi saanud ja weel pahasemaks läks ta meel, kui ta lööjat tema ehmatuse üle nägi naerwat.

„Mis politsei isand sina oled?“ küsis ta kapi-mehe nina alla astudes ja kapi otsast kinni haates, „kas sinu sugune saks mitte siit kõrwast mööda ei pääsenud minema. Miks sina mind löid?“ Ja kurjalt waatas ta linnalase otsa.

„Kuidas tohid sina mulle „sina“ ütelda,“ päris linnalane ta pahaselt ja keppi teise peost wälja kiskudes. „Mis õigus on sul siin teed kinni panna, rumal poisifene!“

„Sina mees ei ole rohkem wäärt, et ma sulle mõne parema nime wõiksin anda, aga wasta mulle,

kes lubas sind mind lüüa, rumal mehitene! Wasta sellepeale ehk ma pean sind seni kinni, kuni punase mütsi mehed meid lahutama tulewad. Võib olla, et mina kinni lähen, aga sina istud ka. Kas mõistad, see on minu otsus!"

"Armas Robert," palus noor neiukene saksakeeles, kes mehe käe kõrval oli ja kes keegi muu ei võinud olla, kui mehe õde, sest seda tunnistas nende ühine näo jume. "armas Robert, lasse ta minna, ja oled ka süüdlane!"

Ja talu poisi poole pöördes rääkis ta eestikeeles: "Olge hääd, kena noormees, laske mu wend minna, andke talle andeks, olge head, andke talle andeks!" ja paludes waatas ta talupoisi otsa.

Talupois ei teadnud isegi enam, mis ta pidi tegema.

Noore neiucese ilus palwe oli ta täiesti ära wõitnud.

"Ei ma poleks uskunud, et linna neiu ka paluda mõistawad," ütles ta pilgates, "aga teie herrat tahaksin ma natukene õpetada. Teadku, et talu poisid küll mitte nõnda peenikesed ei ole, kui linna omad, teadku aga ka, et talu pois inimene on. Ja minge nüüd mu herra!"

Pilgates kummardas ta ja laskis nad minna, kus juures ta suured luue hõlmad nagu õnnistades lahti läi ja kofku tõmbas. Neiukene waatas tänades talupoisi otsa ja läks wennaga edasi.

"Kenad inimesed," mõtles talupois weel paigal seisest, üks uhke ja täis, nagu põis õhku, teine aland-

lit ja auupakk, ja oleks tal õdet mitte olnud, ma ütlen, ta käsi oleks halvasti käinud — aga ta mõib füisgi kaunis mõistlik mees olla, sest tal näitse wiivuli kast käes olewat, muusika tundjad on ifka parema kombetega ja parema südametega inimesed," lüas ta edasi arutades juurde. „Aga nendega tahaks ma küll weel kord kokku saada.“

Ta waatas sinna poole kuhu ta arutuse alused oliwad läinud — aga need oliwad juba linna majade wahetele ära kadunud.

„Rahju, et ma teada ei saanud, kes ja kust nad on? mõtles ta ja astus ka linna poole.

Wäga wähe mõib juhtumiste pääle loota ja neid ka uskuda, aga on enne juhtumist olnud ja saab ka pärast neid olema, mis inimese elus tähtjateks pööri päewadeks saawad ja temale koguni teised teed ette näitawad. Inimese õige käe käik alustab ennast, muidugi, ta enese meele kindluse ja ette mõtete kõwaduse peal, kuid füisgi pöörab inimese elu laew järsku pöörwate tuulde tuhinal enesele teise purjutuse külje ja wägewal wäel juhitatakse ta koguni teise randa, kuhu esialguselt laewlane ise mõtles, kuid õigel teel hoidmine tuleb inimese oma enese priist tahtmisest ja õigest meelest, ainult sellele kuulutab tuul, meri ja maa häda, kellel õiget meelt ja oma prii, wabat tahtmist ei ole! Siis ei ole ta parem, kui aia teiwast lipendam wätiku lipakas, mida karjased sinna, tuule tähenduselt seawad, kes igast tuulest, omale ise külje mõtab ja nende kõigiga rahul on. Ja mis on ta ots? Ta ots on külla tänawas,

pori pöues, kuhu kari elajate sõrad talle jäädama puhke ja uhke paiga muretsemad.

Kes ennast saatuse hoolde annab, jääb ka saatuse mängu kanniks, kes aga saatuse vastu sõdib on iseenesest juba mängu kann! —

Kas oleks meie tuttav talupoiss mõinud mõelda, et tänane juhtumine ka tema elule teise lehe külje pööris? —

Sinna poole kõndides lendasivad tema mõtted laialt ühe asja pealt teise peale. Pea mõtles ta löögi peale ja mitu korda kahjatses ta, et ta nii kergesti linnalase lahti oli lastnud; seal tuli talle aga weikene naisterahwakene meelde, kes pea ta meelest nõnda armjaks läks et ta kahjatsedes pead kratsis, et ta mitte ei küsinud, kes ta oli. Ja viimaks oli tal tuline kahju et ta politseisse ei läinud, sest siis oleks ta nime kohe kätte saanud.

„Olgu mis on,“ rääkis ta iseeneses paha meelega, „aga ma pean ta kätte saama!“

Ja selles kindlas ette mõttes astus ta raamatu poodi. — Tal oli iseenesega nõnda palju tegemist, et ta teretamise koguni ära oli unetanud ja kaupmehe otja sõna lausumata vaatama jäi.

„Noh, mis uudist?“ küsis kaupmees naljatades.

Nüüd alles märkas fiskeastuja, et ta terwitamata oli jätnud ja et asja kõige vähemalt heaks pöördä — vastas ta:

„Kellaga emis tuli tee peal vasta!“

Mõlemad hakkasivad naerma.

„Olge head näidake mulle wiuli noota, palun rohkem kuulsama meistri töösid,“ küsis sisse astuja.

Raamatu kaupmees tegi kaunis suured filmakesed, kui ta niisugust küsimist kuulis.

Talupois otsib kuulsama meistri töösid!

„Aga misugused on teie kuulsamad meistrid?“ küsis kaupmees.

„Noh, nagu Rode, Kreuzer, Baileot, Fiorillo, Cavinies, Bellini, Donizetti, Paganini j. n. e.“ luges talupois nägu aabitvast.

Raamatu kaupleja imestus läks ikka suuremaks.

„Aga, kui ma küsida tohin, mu herra,“ küsis uudishimuline kaupmees, „kust teie olete?“

„Ma usun, et see väga vähe kaubasse puudub,“ vastas talupois, „olge head ja andke, mis ma palusin.“

Kaupmees tõmbas küll nina kärsku, et talupois nii toredasti vastas, siiski tõi ta suure hulga noodi raamatuid laua peale.

Raua aega wahtis talupois neid raamatuid, wiimaks ütles ta: „Kas teil teisa ei ole, neist ma suurt asja ei leia?“

See oli kaupmehele paljuks ja narrides küsis ta:

„Ma usun, et teie niisugust otsite kus wiuli healde panemisest ja noodi redelitest õpetust antakse, ka neid on minul,“ ja libedalt lisas ta juurde, „ju te“ mõistate ikka wiulit healde panna.

„Sumalaga!“ vastas pois, wõttis mütsi ja astus wälja.

„Uhte pois“, mõtles raamatu kaupmees. „Ma

arwan, et ta alles liiga rumal on, wõi kui ta seda ei ole, siis on ta narr“.

Meie tuttav talupois läks aga pahaselt koju poole. Kes noort, 20 aastast, poissi tunneb, see teab ka, misugused mõtted niisuguse pääs keerlewad, iseäranis siis, kui ta iseene se tundmus wähe alla on surutud.

„Nad arwawad, et ma niisamasugune olla, nagu teised talupoisid. Aga niisugune sõge ma ka ei ole, kui linna sakad, kes siis juba prillid pähä ajawad ja noodid uulitsale kätte wõtawad, kui nad aabitse esimise lehe külje peal on. Ma tahaks neile hea meelega näidata, et talupois mees on.“

Uhte sammudega astus ta õpetaja korteri poole. Õpetaja ootas juba teda. Harjutused läkstaw wäga kenasti ja julgustades ütles õpetaja lõpuks: „Küll meie ikka neile täna filmad päha ajame! Nad loodawad meist wähem! Mõlematel oli hea meel.“

V.

„Aga ometi pean ma tema kätte saama“, ütles Kaarel kindlasti oma korterisse astudes. Tal oli tänase juhtumistega palju tegemist; ta oli kui liimist lahti, nagu wahel ööldakse. Kõige rohkem oli talle noor paluja neiufene meelde jäänud. Kõikjused mõtted käiswad tal tema pärast peast läbi. Ta tundis esimest korda elus selle sarnast tundmust. Kes ta wõis olla? küsis ta sagedaste ise eneselt ja kes teab, miks

püüdis ta siis teda rohkem oma seisuse pulga peale tõsta? Raupmehe tütar? mõtles ta wahel — ja kurwalt raputas ta siis pead ja mõtles halwa moega oma waest ülifonda waadates: „Ja mina olen waele Sanga peremehe poeg“. „Ehk on ta aga mõne liht linna elaniku wõsukene ja selle mõtte juures jäi ta süda kõige rohkem rahule. Miks tegi ta niisugusi wõrdlusi? Miks seletas nooremehe süda sedasi? — see jäägu iga ühe enese armata. Selle üle mõtles ta isegi.

„Aga täna on ju meie kontsert“, mõtles ta, „linna pargis on kontsert. Ja see wõib wäga wõimalik olla, et ma teda seal leiian. See mees nähti muusikaline olewat, ega ta muidu wiilut ei kannud. Tõesti seal wõin teda kätte saada!“

Juba aegsasti läks ta pargi poole. See peal keerles aga ta pea ajudes ikka see mõte: „kes oli see ime armas wõeras neiu!“

Ja kes oli see neiuksene? Selles oleme niisama targad, kui Raarelgi. Niipalju tundis Raarel oma südames lootust olewat, et ta täna teda ikka näha wist saab, sest nagu ta enesele ette arutas, pidi neiu saatja wiuli mängija olema, ega ta muidu wiuli kasti käes ei kannud! — Ja oli ta wiuli mees, ju ta siis täna ikka kontserdi peal on ja on tema kontserdil, ehk on ta weikene saatjanna ka siis seal?

Nagu sipelga pesa kahas juba linna park. Elawamat liikumist, kui nimetatud linna pargis õhtu ajal, iseäranis aga weel siis, kui „muusika mängib“, nagu sealsed elanikud räägivad, ei wõi lugeja meie maa

weikestest linnadest enam tahtagi. Pikad liimatud teed on jalutajaid puu püsti täis. Nagu woolaw kewadine jäätsite sulg, nõnda wajub siin rahwas edasi. — Wastu tulemisest ei ole juttugi, sest selleks ei ole ruumi. Iffa edasi ja edasi! Sa mis rahwast näed sa siin? Ühe sõnaga: terwet linna. Kõige rohkem filma paistwad on Kroonu ülemad. — Sa on neid selles linnas wähe? — Terwelt faks kolm, unterohwitseri ja üks alam polkownik, soldatist on mõni kümme. — Täna on Kroonu mehed kõik wäljas. Rihwasi keerutades, pead sirgel õlade wahel hoides, tihti näpuga näidates kõnniwad nad kõige paksema summa seas ja sagedasti puudutawad mõned saapa kandasi üks teise wasta, et teised nende kannuste kõrinat rohkem kuuleksiwad. Kes iseennast ei ülenda, ega teised sellest ka lugu ei pea. Teist kohta, nende järele, wõtawad koolipoisid, gümnaasiastid ja kreiskooli poisid. — No nendest ei mõista mitte rääkidagi. Need on ju kõige targemad inimesed. Oh! kes on weel targem, kui üks linna kooli poiss —! Kõrgilt waatab ta teiste peale ja mõtleb pead kõngutades, te waesed inimesed, kas te teate, kui tark ma olen? Sa tafa pühib ta tarkuse täheks kää seljaga nina puhtaks, sest õhtul kõigub ju kaste till ikka noore orase ladwal. Kolmandamad on kaupmeeste sellid; paberossid nina all, prillid nina peal, kapid peos ja siis, jämeda häälega jutud suus, muidugi mõista targad, rändawad nad edasi. Sälle üks seltskond tublisti poisja. Need ostaksiwad pea terve linna ära, kui neil kuu palgast mitte rohkem, kui pool puudus ei tuleks! — Neljandamad on kirju kuubedega, laia pük-

fidega ja imeliste mütsidega mehed. Wist wõera maa saadikud? mõtleb mõni maalane ja uudishimuga otsib ta nende seas Bismarki ja mõnda teist tähtsamat meest.

Need ep ole aga muud keegi, kui wäljamaa madrused. Ka mehed! Ja nende nelja hulga seas kõnnib siis ehk weel mõni talupoeg ja tuhande kirjulised nais-terahwaste parwed.

See sugune oli linna park, kui „muusika“ mängis. Niisuguse kirju rahwa hulga sisse oli meie noormees Kaarel sattunud. Siit tahtis ta oma otsitawat leida.

„Siit on wõimata midagi leida!“ õhkas ta iseneses. „Ja ega ma narr ei ole, et ma ennast ühe tundmata inimese pärast waewan.“ Seal tuli talle teise pere Kadri meelde ja nüüd tundis Kaarel, kui rumalasti ta mõtles.

Kaarel jõudis kontserti kohale, kus teda õpetaja Holl ja üks wõeras herra, keda õpetaja Kaarlile esitledes Olluste wabriku koorijuhatajaks herra Reinuks kutjus, ootasiwad.

Kaunis wõerastawalt filmas herra Rein tuleja nooremehe peale, nagu oleks ta selle pilguga ütelda tahtnud: „noh, see kontserdi andja oleks wõinud parem koju saha taha jääda!“

„Meie ootasime sind igatsusega. Kontsert hakkab warsti peale!“

Noormees oli kaunis äritatud ja selles olekus ei leidnud ta muud wastamist, kui natukene lõhitada. —

Teiste kontserti andjate, Oluste muusikantide juurde minnes, kes kõik uudis himuga tema peale waatajavad tundis Raarel enese üsna iseenesest ära olevat.

Raarli olekut märkas ka õpetaja ja julgustades sofistitas ta temale: „ma kuulsin nende mängu, aga meie lööme nad üle!“

Raarel lõi naeratama, aga südames oli kartus ja osast ahastus.

Seal filmas noormees Olust mängijate seas seda meest, kes teda kepiga oli löönud. Iseäraline tundmus käis ta rinnust läbi, see oli nagu kätte maksmise himu. „Teadku, et talupojad ka inimesed on!“ tuli talle järsku meelde, mis ta lööjale oli ütelnud. Ja nüüd tõusis tal himu näidata, et talupojad tõesti inimesed on. See mõte nagu waimustas teda kontserdile, mis pea pidi algama. —

Wähe aja pärast kõlistadi. Raarel kohkus. Kõlistadi teist, kolmat korda.

„Noh, mu armas, näitame nüüd, mis meie õppinud oleme, sõnas õpetaja noorele mehele.

„Jah!“ wastas Raarel külmalt, aga kes tema mõtteid lugeda oleks mõistnud, see oleks sellest sõnast „jah“ seda seletanud: „teist ei wõi meie enam teha, meie oleme kui hiired lõksus. Parema heasti, kui halwasti!“ —

Oluste mängijad algasid kontserti. Nende esimine mäng läks keskmiist moodi korda.

Selle aja sees oli Raaril wiuli healde säädimisega, nootide üle waatamisega ja edasi tagasi mõtlemisega.

sega, küllalt nõnda palju tegemist, et tal nende mängimist sugugi aega ei olnud kuulatada. —

Raunis külm käte plaksutamine ja õpetaja Holli mitte küllalt kindel: „lähme nüüd!“ lõpetasivad nooremehe iseenele üle aru pidamise.

Ilma mingisuguse mõtteta, ilma mingi-suguse soovita astus Kaarel inimeste ette. Eks ta nõnda ikka esimesel korral ole!

Nagu aralt algas õpetaja klaweri kaasmängu, aralt tõstis noormees filmad hulga inimeste peale, kust ta nagu kogemata tuttavat raamatu kaupmeest esimesest reast leidis ja nagu tahtmata, ei tea isegi, kust sügavusest torkis tal meelde need sõnad, mis ta raamatu poest välja tulles oli mõtelnud.

„Nad, arwavad et ma niisama sugune olen, nagu teised talupoisid. Ma tahan hea meelega näidata, et talupois ka mees on!“ Ja nende sekka segas ennast kaupmehe pillawad sõnad, kepi löök, kena paluja neiu, tema kodused ja kõik ta ümbrus, ja tahtmata tõusis julgus, uhkus ja iseenesest lugu pidamine tema sees. See sündis kõik nii ruttu, nii iseenesest, et noormees arugi ei saanud, kust ja kuidas need mõtted tulivad, aga isesugust julgust, seda julgust, mis kunstnikud eneses tunnevad ja mida inimesed Rõrgema waimu puhumiseks kutsuwad, märkas ka tema oma südames, soonedes, luus ja lihas. — Kuid wärisewalt süisgi pani ta sõrmed wiuli peale, mis aga esimeste hääledele kena, imeõrna heli andis. Teraw kõrw tundis selles noorkunstnikk warjawat. Mõne poogna tõmbamise järele laswas nooremehe waimustus ja julgus, ta nägi, et

endine jõuud tal alles sees oli ja seda kindlamalt mängis ta.

Rõva „bravo“ ja käte plaksutamine oli noore mehe esimese avalise mängu hinnastus ja pead nikutades waatas õpetaja Holl tubli poisi otja, nagu tahaks ta ütelda: „nõnda's, nõnda's poeg!“

Ja mõis see ka teifiti olla? Eks tundnud harjunud linna inimesed esialguft nooremehe hirmu, eks näinud ta tema nägu, mis argduft awaldas; eks mõtelnud mitmed: „Peaks ta ometi hästi mängima, kahju, kui niisugune noormees, arg poiss, wälja saab wilistatud;“ eks arwanud mitmed toredad mehed: „mis peaks ometi niisugust tühjast ülesse weetama?“ aga eks tõstnud see kõitide imestust, kui mäng nende ette mõeldud piiridest hoopis kõrgemal oli, eks pannud see nii heasti nooremehele hea, kui halwasoowijate südamed enese poole tufsuma; eks mõtelnud esimesed: „tubli, tubli!“ ja teised: „ena imet, mis see kõit ära ei ole õppinud!“ ja eks sundinud see, nii iseenesest tulew mõtlemine, neid weikefi wigasi, mis noormees mängus tegi mitte tähele panema ja eks olnud see üsna loomulik, et nii wali „bravo“ ja käte plaksutamine noore mehe mängule osaks sai?

Kontsert kestis edasi. Iga nooremehe mäng sai waimustawalt wastu wõetud ja mida rohkem ta mängis seda enam tõmbas ta muusika tundjate tähele panemist enese poole.

Esimeste seas oli ka Olluste wabriku koorijuhataja herra Rein. Ja kui kontserti lõpul tänu awaldustega

õpetaja Holli ja herra Reinu juurde tuldi, tänati ka noortmeest.

„Tingimata peaks teie edasi õppima!“ rääkis herra Rein noorele mehele. Teil on head anded, need ei tohiks ei iialgi kadunuks minna!”

Kurwalt lastis noormees pea norgu. Ta teadis et see mõimatu oli.

Seal tuli ka endine lööja ta juurde ja nooremehe imeks palus ta andeks, et ta tema vastu nõnda jämedasti oli elsinud. Ja jällegi seisis ta kõrval see terna neiu.

„Palun küll väga andeks! aitas ka neiu paluda.

Kaarel punetas ja ei teadnud muud targemat ütelda: „ta ei olnudgi nõuda walus!”

Kaarliga jumalaga jättes sõnas Olluste mängija neiu poole pöördes: „Agnes, kes võib inimesi tunda. Rareda koore all on tihti õrn tuum!”

„Agnes:“ fofistatas ka noormees oma südames järele. Seal juures tundis ta selles lihtsas sõnas „Agnes“ midagi iseäralist, see oli nagu püha sõna ta meelest ja selle imelikuga sõnaga sõitis ta ka koju! —

VI.

Oli pime. Päris öö. — Ilm pilwes. Tuult polnudgi. Soe. — Pikalt weniš wanter üle jõe „naht silla,” mis kahte linna poolt teine teisega ühendab; loode poole weeris ta. Bankris nähti musta

kogu istumat, küürus istumat. Oli wist keegi linnast
 koju mineja, sest tühjad pütid kolisesiwad tase üksteise
 wastu, nagu räägisiwad nad teine teisega, kui palju wõid
 neil sees olnud ja kui palju keegi raha fisse toonud.
 Soo, juba üle filla! Bankri ja püttide kolin läks
 suuremaks. Inimene, kes wantris istus, nähti kas
 tukkumat, ehk sügawasti mõtlemat, sest hobune läks
 just iseenele tahtmist mööda edasi, ei kordagi fundinud
 teda wantris oleja. Mis pidi aga siis praegusel pime
 dal ööl mõeldama? Palju, wäga palju. Kas ei anna
 öö pimedus sõitjale ilusa mõtte, mille üle tunderikas
 inimene palju wõib arutada? Kas ei tunnista wilku-
 wad tähed, mis arwa mõne pilwe pilu wahelt alla
 waatawad, et nende üle jällegi waimustawalt mõelda
 ei wõi? Aga meie rändaja ei nähtud taewa tähtidega
 ühtegi tegemist tegemat, sest ta oli ennast üsna koku
 kiskunud, kuue krae ülesse tõmbanud ja nõnda seisus ta
 wantris. Mis pidi ta aga mõtlema? Oleks wanter
 mitte nõnda palju kära ja pütid mitte oma arupida-
 mistega nii palju kola teinud, siis wõiksimme meie tase
 tema juurde wantrisse astuda, kõrwa tema südame
 juurde suuruda ja kuulatada, millest ta praegu aru
 peab, aga rattad ja wõi pütid, need lobisewad nõnda
 waljusti, et meie kõige wähemalt kuulatada ei wõi!
 Ka pimedus ei anna meile tunda, kes istuja ise on!
 — Kes ta siis on? — Kaarel! — Jah Kaarel ta
 on, kes praegu koju poole ruttab. Teda oli õpetaja
 küll weel seks õhtuks linna jääda tellinud, aga noore-
 mehe süda kutsus koju poole. Ja sell samal õhtul
 weel pani ta hobuse ette ja läks.

Sellest oli talupoisile küllalt, ta oli kiitust leidnud, — ei, ta oli veel rohkem leidnud!

Terwed tänase päewa juhtumised seisivad piltidena noore kunstniku filmade ees. Kõige rohkem seisivad tal kolm pilti waimu sees: kapi hoop, noor neiuke, ja kontsert wiimse sõna „Agnesega.“

Esimest korda tundis noormees, et tal endine rahu seeft kadunud oli. Ei iialgi polnud ta sellepeale mõtelnud, et mängu kunsti edasi õppida, weel kooli minna, aga nüüd murdis ta selle üle kangesti pead. Ja need oliwadgi need asjad, mille üle ta praegu, wantris istudes, järele mõtles.

Wiimaks hakkas ta suure häälega naerma ja waljusti ja kindlasti ütles ta: „Ma isegi ei saa aru, mis minuga on sündinud?“

„Kes sina siis dieti oled?“ kuuldi ühte kaunis jämedat healt tee kõrwal.

Kaarel ehmatas. Ta lõi filmad ülesse. Tee kõrwal seisis „ora mehe“ putka. Tuli wilkus läbi akna. Kaarel nägi akna all ühte noort inimest, kes suurt raamatut luges. „Wist piibel,“ seletas Kaarel iseenesele, „wist oramehe tütar.“ Kui Kaarel rohkem wahtis, nägi ta putka kõrwal mehe logu, kes nina nuuskas. „Wist ora mees!“ mõtles Karl. „Aga kes sina siis oled? rääkis Kaarel oramehe sõnu, ilma nende peale mõtlemata, järele.“

Ja jällegi wantri mürin, püttide kolin ja nooremehe waike istumine!

Aga mis Kaarliga oli sündinud, seda tundis ta ise kõige paremine; aga siiski ei tunnud ta ennast.

VII.

„Ma poleks mitte uskunud, et ühel talupoisil nõnda palju mängu tundmust on, kui sellel. Niisugune peaks — peaks rohkem haritud saama; sest sellest võib väga palju loota!“ rääkis koorri juhataja pärast seda, kui Kaarel ja rahvas olivad ära läinud ja lisas sinna juurde: See talupois on palju harjutanud, sellel on kuldased anded!

„On“ — rääkis tuttav raamatu kaupmees. „Peale selle näitas ta imelik mees olewat. Ma olin temaga täna omas poodis päris kimbus. Mina ei oleks uskunud, et temal niisugused anded on. Tal on tõesti kulda väärt anded, aga harjutada — harida tahavad nad!“

„Sah — selle üle peame tõsist nõuu pidama. Rust ta siis öieti on?“ „Mitte kaugel siit — Salilt, ühe taluperemehe poeg — ainus poeg wist, aga ma ei tea selgesti — ma arwan, et tal teisa wendi weel on!“ Niisuguse rõõmsa, ilma süüta arutamise üle hakkasid teised juures olejad wähe naerma.

Nüüd seletas ka Robert oma loo ära, kuidas ta temaga linnas kokku juhtunud ja kuidas pois teda poliitseisse tahtnud wiia, ainult de palwe pärast jätnud ta järele. Üleüldine seltskonna osa wõtmine oli väga suur. Wiimaks tehti ühel healel otsuseks, et Kaarel peab saama edasi koolitatud.

„Ma tahan sellest poisist wabriku herra Königile rääkida ja ma usun, tema saab seda poissi oma tuulu

peal edasi aitama," ütles foorijuhataja k äega wastu lauda lüües, „aga sellest poisist peab mees saama.“

Sellega lahkusiwad mängijad. Mõningad läksiwad linna, teised lubasiwad aga wabrikusse minna, sest see ei olnud linnast mitte liiga kaugel, pealegi wõisiwad nad auru paadiga, mis wabriku poolt neile antud, ruttu koju saada. Wiimaste seas oli ka juhataja herra Rein.

Herra Rein oli nagu paljudgi, igapäewane inimene. Naeris kui teisedgi, nuttis, kui teisedgi, aga kui õeti ligemalt järele hakkasid waatama, siis wõisid üsna selgesti näha, et tal palju rohkem pisaraid silmas oli olnud, kui teistel. Küüd ei nutnud ta küll iialgi, — mehel ei sünni nutta, mõtles ta, ja sellest pidas herra Rein (meie hüüame teda aga „isand“ Rein, sellepärast, et isand palju armsam on Eesti kõrwale kuulda, kui herra) ka kõwasti kinni ja kui tal ka wahel pisar palgele tuli, siis pühkis ta tema ninarätiku otsaga kohe ära. Sellest aga wõis tunda, et isand Rein heasüdamega inimene oli. —

Saatus oli tema südamel haledaks teinud, saatus oli teda oma kareda k äpaga katsunud. Tema tundis aimult saatusel kurja külge.

Isand Rein oli palju kannatanud, palju kaotanud, — aga ka palju wõitnud, nimelt mehe meele ja tänuliku, rahul olewa südamel ja seda tunnistasiwad tema hallid juuksed ja sügawad, täis saladusi, kortsud tema elatanud otsal.

Isand Rein elas praegu üsna ütsinda, ainu ütsinda omas toas. Söödi ja jooki muretles talle

wabriku kirjutaja Steini kõõgi tüdruk, sest koorijuhataja weikene majakene oli kirjutaja omaga üsna wastastikku, hoom ainult wabel.

Wana mehe ainus amet oli muusika koori juhataja, mida wabriku peremees König, keda suureks raha meheks peeti, ülewel pidas. König armastas muusikat, head muusikat ja selleks pidi tal oma koor olema. Mängijad oliwad enamiste kõik noored wabriku töötajate pojad ja isand Rein oli neid nii kaugele wiinud, et nad nüüd wäga kenasti ja rahul oldawalt mängisiwad. Ja seda wõis Rein, sest ta oli ju muusika ülikooli läbi käinud, pealegi weel Pariisis.

Kes aga isand Rein rahwuse poolest oli, ei tohi julgesti tunnistada. Nime poolest wõis ta niiheasti meie-, kui ka wälja-maa-mees olla, aga süda tufsus tal kõige rohkem meie rahwa wastu.

„Talu pois! — mh — mh!“ rääkis poolwaljult isand Rein oma toas sohwa peal istudes ja paberossi suitsetades. „Wale on see ütetus, et meie talupojad wähe waimuga — wähe muusika annetega inimesed on, sest seal on pois — ja näitas käega ukse pihta, nagu oleks kõne wõi arutuse alune ukse juures olnud, — „seal ta on: kuld! — kuld! Saagu, mis saab, aga mina tahan wabriku pidaja Königiga selle asja üle aru pidada. Minu juures wõib ta eest otsa aset pidada! — Kui tal anded tõesti head on, siis kooli — kooli peab ta astuma!“

Isand Rein tõusis sohwa pealt ülesse ja läks puhkama.

Koori juhatajal olivad head mõtted nooremehe kohta.

Teisel homikul tõusis isand Rein wähe warem ülesse, kui muidu. Tu ta wist heasti magada ei saanud. — Aga ei —! Isand Rein mõtles oma uue ette wõtte üle järele. Kohwi laual oli ta nii sügawas mõttes, et ta kohwi sühtru toosi oleks kallanud ja ise ruttu koore kannust jooma hakkanud, kui mitte wabriku herra toapoiss fisse ep oleks astunud ja „tere homikust“ ütelnud. Isand Rein tõstis filmad ülesse ja waatas fisse tulija otša.

„Koh mis on?“ küsis ta pärast teretamist, koore kannu käest ära pannes. —

„Herra König palub teiega õige pea rääkida!“

„Siis pean ma sinna tulema?“

„Ei ole weel tarwis!“ wastas toapoiss. „Ta pööris omale teist külge alles, ta laskis umbes kella 10 aegu tulla. Nüüd on liiga wara, kell on kaheksa.“

„Lähendab: wara homikul, kell kümme pean ma seal olema, — hea küll! — Tulen!“

Toapoiss läks. Isand Rein hakkas endise asja kallale.

Pool pahaselt tõusis ta laua äärest ülesse ja läks õue. —

Wabriku inimised ruttasiwad igal päewal sellel ajal töösse, aga täna seisid kõik wagu, nagu surnu

hauas. Suba see liigutas wana mängija waimu. Sinna juurde ühendas ennast weel sügise oma palja puude ja maha sadanud kollaste lehtedega. Wana mehe film ei näinud kusgiltgi midagi rõõmustawat.

Ta astus kirjutaja maja akna alt mööda. Keegi waatas aknast välja.

„Ka minu Elise oleks nii wana, niisama rõõmus, niisama täis elu jõudu olnud, — aga teda riisus koleera — ja hirmus surm! Ka sedagi rõõmu ei tahtetud mulle jätta, et ma oma lahkunud abikaasa pilti omas tütres oleks näinud — aga läinud — läinud! . . . Wanakene õhkas sügawasti.

„Papa Rein, papa Rein!“ hüüdis keegi heal wana mehe selja taga. Wanake pööris ümber ja nägi enese ees wabriku kirjutaja tüdart Agnest, kes talle lahkesti tere homikut soowis ja sinna juurde lühas, et tema isa wana isand Reinu sisse kutsuda juttu ajama.

Wäljas polnud ka Reinul midagi teha, pealegi tahtis ta omale rõõmsamat meelt saada ja sellepärast läts ta ilma wastu panemata kirjutaja juurde.

Wabriku inimesed käiswad väga arwasti kirikus. See tuli sellest, et päris koguduse ehk kihelkonna kirik, mille piirides ka wabrik asus, väga kaugel oli, linna kirik oli küll ligidamal, aga ühe kihelkonna inimene ei lähe naljalt teise kirikusse; pealegi käis õpetaja igal pühapäewal kella 5 ajal wabriku koolimajas jutlust ja Sumala teenistust pidamas. Sellest ka siis tuli, et wabrikantid pühapäewa homikul poolel kodu kopeeridawad — õhta poolel aga koolimajasse Sumala

šona läkšivad kuulama. Homikune pool aeti enamiste jutu ajamisega mööda. —

Esimesed šonad, mis peale teretamise oliwad, käisivad eilse kontserdi pihta.

„Noh, — eks ajame sellest kohvi laual rohkem juttu“, ütles kirjutaja Stein ja näitas käega tooli peale, kuhu ta isand Reinu käskis istuda.

„Tänan, tänan“, seletas isand Rein — „mul küll täna väga suurvt isu söögi peale ei ole, sejt mõtelge ometi: päris talu pois, aga missugused suured anded — sellest wõib suur mees saada; ei, sellest peab suur mees saama!

„Ja Agnes? — sina nägid ka seda imelist poissi?“ küsis isa tütre Agnese käest.

„Nägin küll“, vastas Agnes.

„Peaks Robert koju tulema, küll tema sellest rohkem mõistab ja teab rääkida“, lisas neiu juurde.

„Aga isemeelne olla ta, sest nagu ma eila õhtu kuulsin, olla ta raamatu kaupmehe eestotsa üsna ära pahandanud oma jutuga. Aga eks aeg anna arutust. Kas teate, herra Stein, mis minu mõte selle poisi kohta on.

„Teie tahate wist ta enese juurde wõtta?“ vastas Stein, kes isand Reinu juba kaunis heasti tundis.

„Ja muidugi, muidugi! Esite oma juurde ja siis kaugemale, kaugemale, see on minu mõte.

Agnes istus waguši kohwi laual, ega nagu pannudgi isa ja Reinu juttu tähele; siisgi kuulas ta kõik

hoolega järele. Ema istus tütre kõrval ja pani hoolega tema muudatusi tähele. Agnesel ei olnud enam endist rahu. Ruff see oli tulnud, ei teadnud ta mitte selgesti, aga see talupoiss oli ju nõnda sügavasti ja õnneliseks tema otsa waatanud, et ta isegi aru ei saanud — miks? Agnesel ei olnud just mitte üsna hea niisugust juttu kuulatada.

Rohwi aeg näitas Agnesele pool päewa olemat ja isuga ootas ta, mil teised ka lõpetaks.

Ema sai tütre olekust väga selgesti aru, ta tundis mis tüdrik rahutumaks tegi, sest ema ise oli ju ka kord noor 16 aastane neiuksene olnud. Ema tundis, kui halvad wahel niisugused tundmised on. Pealegi oli emal weel üks teine põhjus. Ema Ernestine oli sündimise poolest sula Sakslane ja selle pärast hoidis ta oma rahwa poole natuke rohkem, kui meie poole. Ja mis oli ka meie talupoeg 1850 aasta ümber? Kaunis harimata inimene — inimene, kellel alles orjuse armid seljas olivad; sellepärast hoidis neist ka mõnigi hea Sakslane eemale. Iseäranis paistis niisugune põlgamine wabriku elanikkudest wälja, kes namiste kõik ju Sakslased olivad. „Waaberkant“, nagu talumees neid siis ja nüüd kutsus, ei saanud üialgi talumehega läbi. Nende wahel oli alatine wiha. Rus teegi aga sai — seal nokkis ta teist.

Talupojad kandiswad enamiste ifka „harjas linnu“ nime, kuna waaberkandid mõne nalja ehk pilge lauuga rahul pidivad olema, mis aga üialgi ei sün-

dimud. Paul — „Ma olen klaasi waaberkant, kes“
jne. jne. on ka selle aja wili.

Seda tundis Agnese ema Ernestine väga selgesti — ja just meelega ei tahtnud ta tüdart isand Reinu kiitust lasta kuulda, mis mõndagi ema hoolt tütres ümber oleks mõinud muuta. „Ikka kõrgemale, ikka kõrgemale“ — oli Agnese ema pea mõte, mida ta ka juba kaunis warakult tütrele ette keerutas, ehk tütar selleks küll weel liiga noor oli.

Wõis ju väga kergesti juhtuda, et kiidetud talupoiss armsaks läheb ja siis on kõik ootused ja lootused nurjas seda teadis ema ja sellepärast ütles ta kaunis tõsise healega:

„Agnes, sa oled juba lõpetanud, eks ole nüüd ilus wälja minna jalutama. Mine waata kui kenasti wesi paisust alla jookseb! Täna wist läheb ka üks jagu sügisefi parwa alla.“

Wabandades tõusis Agnes ülesse ja läks oma tuppa, kust ta paremad riided seljas ja wihma wari käes, wälja läks.

Kirjutaja Stein ja isand Rein istusiwad weel kaua kohwi laua juures ja ajasiwad juttu küll maast ja ilmast, aga jällegi pööris jutt muusika peale ja siis tuli talu poise ikka uuesti ja uuesti käpile.

VIII.

„Robu“ — magus sõna!

E. Goldste.

„Sa tõesti tegid sina eila õhtul niisuguse tüki läbi, et sa kontserdil tublisti mängisid“, rääkis Kaarli isa suure pika talu söögi laua otsas istudes ja külma putru piima fiske kastes.

„Päris jula tõsi“, seletas Kaarel. „Sa oleks sa ometi kuulnud, kui hästi ma mängisin — tõesti elu sees ei ole ma nõnda ilusti mänginud. Sa naerad ikka, et ma muidu wiulit kääksutan, aga oota, et linna saaksad seda räägivad, nemad olivad mu mänguga väga rahul ja kes teab, mis nad kõik ei oleks teinud, kui ma mitte ruttu ära ei oleks lippanud.“

„Sa ikka ütled, et pillimehed ja rätsepad poole aruga olla“ rääkis ema pool hea meelega —, „aga nagu näha läheb meie Kaarel nende kirjast välja!“

Nüüd kõneles Kaarel veel sellest, kuidas mõned saaksad soomistivad, et ta edasi õpiks.

„Sa sa tahaksid ka meilt ära minna?“ küsis ema.

Pois ei tahtnud midagi vastata.

„See on ka osast õpetaja süüd, rääkis elatanud peretüdruk Anu, „on pühad, wõi pidud, siis kutsub õpetaja meie Kaarli aga enese juurde, siis mängivad nad pilli, ise limberdab „laberid“ — teap, mis see kõik olgu! Nüüd on poisil nii wiuli walu, et mängiks üsna ilma sööma joomata! Ei see head küll ei tähenda!“

„Soo — nüüd on õpetaja ka süüdlane“, vastas Raarel, „nagu oleks temal selle juures süüdi, et mul muusika annet on.“

„Aga, mis sealt välja tuleb“, kõneles Anu ühesuguse peenikese jorutamise toodu healega edasi, „wõi arwad sa, et sa selle moega meie meheks jääb? Dru koht on ikka ilma peremeheta ja muud ühtegi. On wahel pillimehest põllumees saanud? Küll sa näed!“... ja Anu hakkas nutma, nagu ikka wana naisterahwa mood on.

Raarel ei mõistnud sellepeale midagi wastata. Wana tüdrukul oli nagu õigus.

„Ja kus siis Kuakse Kadri jääb, kui meie Raarel linna saksaks läheb!“ naeris pere sulane Hans, kes wana Anut sellega pilgata tahtis, sest Kuakse Kadri oli Anu õe tütar, rikka peremehe ainus laps, ja see oli Anu pea püüe, et neist kord ilus ja õnneline paar pidi saama.

Anu sai pilkamisest aru ja ettemisates küsis ta: „Kas Kadri ei ole ilus või rikas, või hea? — Peaks ikka meie Raarel Kadri sarnase naise saama, siis mõiks ta härrat mängi, wõib ka wiulit mängi, sest Kadri muretseb mehe ja koha eest, seda ma tean.“

Selle aja sees oli hommiku söök lõppenud ja pere inimesed lahkusiwad laua juurest.

Isa ei pannud kõigist sellest jutust suurt tähelegi — ja mis pidi ka niisugune nali tähendama? Emal seisis aga mure südames, sest temal oli Anuga ühed mõtted.

Maafse Kadri oli tõesti kiidu-wäärt, elaw, lõbus, jutukas ja ilusa kollaka juuksetega 17 aastane neiu, kes ka tõesti Kaarlist palju lugu pidas, — ja palju ei puudunud, siis oleks ta teda kõigist südamest armastanud.

Kaarliil olivad aga koguni ise tundmused neiu kohta. Kaarli waim tahtis kaugemale — kaugemale. Ta mõtles küll ka kaunis tihti Kadriese peale, aga siiski lahutas ta need mõtted pea jälle ära.

Kaarel oli waimu poolest kaunis uhke, ise-meelne pois. Kadrit sunniti talle, ja just kiuste pärast hoidis ta oma südame neiu eest warjul.

Kõik see waewas ema südant. Mis pidi sest wälja tulema, kui Kaarel — niisugune isemeelne uhke poisikene — õpetaja tahtmise järele nõrgemasse muusika kooli läheks. Gestlane tahab, et ta laps põllumees oleks. Ema armastab laulu ja oli ise ka väga fena laulik, sealt oli ka poeg omad annid saanud. — Ta tundis poja annet, aga siiski oleks emal parem olnud, kui poeg koju jääks ja Kadri ükskord ära wõtaks! Ta tihti andis ta Kadriale nõuu, Kaarlit rohkem enese poole meelitada.

IX.

Ilus — väga ilus on wabriku paisu waadata! Suuri summasi oli wabriku alustaja, rikas Rõnig, paisu peale ära kulutanud, sest jõgi on selle koha pealt väga käre ja põhi just mitte paras kõwa. Aga seal

ta praegu on — nagu põhjatu hiigla kala seisab ta jõe jookjul ees! Mässates hüppavad jõe wood tema seljast alla paari sülla sügamusesse hauda, mida vägemad laened olivad uuristanud. Kohisedes ja mühisedes kukuvad sealt wood maha, kust nad üleni walged wälja tulewad ja isekeskes wähe aega weel kahisewad.

Slus on paisu kaldalt seda toredat wete mängu waadata. Iga kord annab ta uusi tundmust, ja just niisugusi, mida inimene ise soowib. On su meel kurb, siis lähed sa paisu kaldal weel kurwemaks, sest inimese kurba elu kuuldaske kose kohinast. Eks näita see lõhestawat pilti, kui tahes ehk tahtmata wesi tundmata jõuust wahuks saab peksitud, ilma et wood midagi wõiks teha? Oled sa aga rõõmus, siis kuuled sa kose kohinast elu mässu ja möllu ja tahtmata tuleb sul isu ka elu laenetesse hüpata ja seal wõideldes oma jõuudu katsuda. Wete wõitlus on ikka ilus waadata! Seda sama wõis ka wabrikupai-su kaldalt näha ja sellepärast oli seal tihti inimesi, kes wete wõitlust waatlesiwad. Ka wõeraid oli wahel wabriku paisu kaldal. Selles ümbruses oli kofk tundmata asi — ja sellepärast käidi suurt paisu waatamas.

Aga ka palju tüli tegi see pais. Ei kalad peasenud ülematesse jõe jookjudeesse, ega saanud inimesed kerge waewaga linna purjutada.

Rõige suuremat peawalu walmistas Olluste pais kewadel ja sügisel maisemaa parwiliistele, kes suure weega puid linna parwitfesiwad. Runa nad mujal weskki paisudel kaastades ja wiina pudelite põhjasid taewa poole upitades parwede peal paisudest alla libise-

fiwad, lastfiwad nad Olluste paisu kartes juba poolwersta peal pool neelu parwed kalbasse, et neid ükshaawalt, ettewaadates alla saata. Siisgi sündis tihti õnnetusi ja pea igal aastal uppus mõni parwiline Olluste paisusse ära. Oli seal hooletus, hull julgus ehk wiin süüdlane, seda pole tarwis seletada. Parwistega oli küllalt tegemist. Et wõeraste tööd fergitada oli wabriku peremees ühe lootsi-mehe peale poole, kes inimesi parwede pealt ära tõi, ja teise alla poole paisu seadinud, kes neid jälle tagasi wiis.

Niisugune oli suure Olluste wabriku pais, mida ritas Rönig oli ehitanud.

Rönigil oli taft aga suur kasu: terve wabriku paniwad paisu wood käima — ja wabrik oli suur ehitus!

Sellesama paisu kaldal kõndis Agnes, keda ema wälja jalutama saatis.

Täna oli väga suur wesi. Oli mitu päewa järgi mööda wihma sadanud ja jõkke pea kewadise wee teinud. Seda pilku ei wõinud inimesed mööda laska minna ja et fergem puid linna saata, oliwad parwili sed platsis.

Gull parwelisi seifiwad paisu pahemal pool kaldal ja ootafiwad parajat pilku, mil nad parwesi alla wõitfiwad laska.

Wäga ilus oli nende alla minekut waadata. Et wesi siisgi weel küllalt suur ei olnud, murdufiwad palju parwesid, mispäraft omanikud tuld sülitafiwad.

Seda ilusam oli aga lõhutud parwe palkide mäng allpool paisu, kus nad mässawa wee pinnal ülesse ja

alla tantssiwad ja tükkil ajal ei edasi ega tagasi ei saanud minna.

„Bõtku ka pagan selle paisu!“ kiinus üks wanadlane mees, kes oma pojaga, arwata 22 aastane, Agnese juurde tuli parwede alla minekut waatama. Sõbralikult teretasiwad nad Agnest. Tuleja oli Wendaru kaupmees Stegberg oma poja Johanniga. Mõlemad oliwad Agnese isaga suured tuttawad, Johann veel koguni wana Steini ristipoeg.

Oleks te kewadel parwed alla lastnud, poleks mingisugust wiga olnud, kes hiljaks jäeb, see ilma on!“ wastas Agnes.

„Ilma on, ilma on?“ päris wana Stegberg jämeda häälega. „Alla lastjad on süüdlased!“ Ja poja poole pöördes lõi ta talle õla peale ja ütles: „need lorud on süüdlased, lähme laseme parwed ise alla, nagu kewadel!“

Läksiwad.

„Sõgedad!“ hüüdis ta parwede juurde jõudes. „Gest ära, meie laseme ise parwed alla, meie waata sine õige koha wälja!“

Nende sõnadega astusiwad nad parwe peale ja sõudsiwad, üks ees otsas, teine lõpul, paisu poole. Nende kõrwal sõudis lootsiu mees.

Isuga waatas Agnes, kuidas parw ifka rohken ja rohken paisule ligines.

„Tõmmake aerud ülesse laskis lootsiu mees sõudjaid!“ Warsti oli ka wanal kaupmehel tagumine aer kinni pandud, aga poeg ei saanud esimisega veel toimne. Parw oli pea paisu neelul.

„Aga, mis siis, kui“ mõtles Agnes ja külm wärin käis tal üle keha.

„Ruttu, ruttu,“ nõudis sõudja.

„Lee ometi ruttu!“ hüüdis isa ja tikkus lootsiusse.

„Äta järele, las' aer jääda lahti!“ karjus isa, kui ta nägi, et juba liig hiljaks jäi.

Parw oli paisu neelul.

„Süppa lootsiusse!“ hüüti juba kaldalt.

„Süppa! hüppa!“ hüüdis Agnes, hüüdsiwad isa ja sõudja.

Aga poeg sikutas ifka weel mõla kallal. Ta ei tahtnud häbisse jääda, ega aeru lahti jätta.

„Sumala nimel, tule ometi!“ karjus isa.

Parw hakkas wajutama.

„Need lähewad täna alla!“ kuuldi kalda pealt.

Seal waatas Johann ülesse. Ta kohkus. Ruttu lastis ta aeru lahti ja jooksis mööda parwe lootsiu poole. Korraga jäi ta jalg witsa taha kinni. Ta tõmistas ja kukkus. Surma hirmus kargas ta ülesse ja tahtis hüpata.

„Ette waatlikult, ettewaatlikult,“ noomis isa.

Kohkudes waatas seda rahwas pealt.

Aga noormees oli ette waatamata. Ta hüppas; hüppas aga liiga waljusti lootsiusse. Lootsil warus, Johann kukkus, lootsil warus weel korra ja isa ja sõudja oliwad sees.

Hirnu ja ahastuse õhklamine käis läbi kaldal olejate. Weel üks pill ja mehed oliwad wee woolust alla kistud.

Paar filma piltu olivad nad kadunud. Siis ilmus üks, siis teine keha, viimaks ka kolmas all lainetest. Selle aja sees olivad sõudjad alla paisu läinud ja mõtšivad õnnetumad vastu.

Mõne pilgu järele olivad kolme uppunute keha kalbal ja nende ümber suur hull rahvast, kes arutades kahjatsedes ja nuttes nendest rääkisivad.

Nõndaks on inimese elu.

Barsti ilmus ka wabriku tohter ja sellega algas eluse uhtumine, kuid wana Stenberg jäi ja jäi surnuks. Ta selja luu oli murtud.

„Kole, hirmus, kohutaw!“ ütlesivad inimesed.

Saige noormees wiidi Steini juurde. —

X.

Kell löi 10. Wabriku majade uste peal ja uulitel sa nurladel nähti wabriku elanikusi. Kõigide suus liikus tänane sündmus. Nõndaks see lugu on: Imelise pannakse äkitselt sündinud asju, neid asju, mis inimese mehe sisemisi tundmisi järsku ja wägewasti üles äritawad, kuna pitaldasi sündmuse aja woolde jõuakse peetakse. Keisr minnakse iga päewaselt mööda, kuid siisigi sünnivad nad aga, nii heasti esimised, kui ka wiimsed, ühesuguse wäe ja mõimu tegemisel.

Pikal sammul astus isand Rein wabriku herra majasse. Ka temale oli tänane juhtumine kohutaw küllalt. Tal oli wanast Stebergist kahju. „See mees pidi niisugust surma surema!“ mõtles ta.

Nende mõtetega jõudis ta viimaks wabriku herra juurde. Herra König istus klaveri ees ja mängis. Aga König mängis ise moodi, kui kõik teised; tema ei pruukinud selleks mitte wiit sõrme, waid kumbagist käest ühte ja nimelt esimest.

Suuremalt jaolt olivad Königi laulud ja lood ühe healega. Wägel suurtes pühadel tegi ta ka kahe healega musikat.

Herra Königi muusika oli eemalt, nagu kanade nõtkimine kuulda, ja seda toimetas ta suure osawusega, juhtus noot kõrgemal olema, siis wõttis ta parema käega, oli aga ta all pool, siis jäi ta pahema käe esimese sõrme jaoks.

Sga kord, kui isand Rein tema muusikat kuulis, hakkas ta tahtmata naerma. Ka täna oleks ta seda wist teinud, kui mitte kurb juhtumine ta naeru tujust wälja ei oleks wiinud.

Wabriku herra oli tema naeruga ka wäga rahul. Aga kui ta täna ümber pööris ja isand Reinu otsa waatas ning teda mitte, nagu alati naerwat ei näinud, siis tegi ta niisuguse imelise näo ja siis keerutas ta nõnda imeliselt oma pikkasid kihwasid, nagu küsiks ta: „Aga isand Rein, kas teie siis muusikast sugugi lugu ei pea?“

Isand Rein kummardas auupakklikult wana paksu halli kihwadega herra ees. König astus Reinu juurde ja andis talle kätt küsides:

„Noh, herra Rein?“ — See oli ta alatine küsimine, kui tal mitte midagi ei olnud kõnelda.

„Palju wäga palju!“ wastas Rein.

„No — noh!“ ütles König juuri filmi tehes.

„Mõtlege ometi, herra König, Stegberg ja tema poeg uppufiwad mõlemad meie paisu alla ära!“ —

Herra Königi nägu läks kahmatuks. Ta taganes paar sammu tagasi, pani käed kulla taha risti, kõndis paar korda üle toa, kus juures ta salaja sosistas: „Sälle on minu pais kaks inimest tapnud. Ma ei jõua enam wälja kannatada! See on liig, see on liig!“

Isand Rein kuulis neid sõnu ja trööstiwalt ütles ta: „Herra König, ärge mõistge nõnda eneste peale kohut, Teie ei ole oma paisuga selle juures sugugi süüdlane. See oli õnnetus!“ „Wäga palju on mu pais juba riisunud!“ õhkas König kaunis sügawalt ja raputas jällegi pead.

Nüüd seletas isand Rein pikalt ja laialt mööda läinud juhtumisest.

König oli selle aja sees sohwa peale istunud, kuhu ka isand Rein aset oli wõtnud. Nega mööda lastis wabriku herra oma pea ikka madalamale ja madalamale rinna peale. Wiimaks lõpetas isand Rein oma kõne.

Herra König nagu ei pannudgi tema juttu tähele. Seda nähti sügawasti mõtlewat, ehk ei sugugi.

Reinil läks aeg igawaks, ta hakkas kõhatama. See äratas wabriku herra tema hommikusest unest. Ta õerus kae selja nullidega filmi, haigutas osawõtlikult ja küsis siis nagu kogemata:

„Noh herra Rein?“

Isand Rein waatas imeks pannes herra Königi

otša. „Ah jah, mis ma Teie käest pidin küsima —
Te olite ju eile kontserti peal?“

Seda oli Rein just ootanud. Müüd wõis ta oma plaani wabriku herrale ette panna.

„Olime,“ wastas Rein. „Ka palju uudist! Mõtlege ometi, mis seal sündis!“ — Ta kiidu sõn-
dega seletas ta, missuguse annetega poissti ta seal oli näinud. Neg ajalt oli König sohwa pealt ülesse tõus-
nud ja tooli peale just Reini wastu istunud. Mida rohkem Rein jutustas, seda ligemale nihkus herra König oma tooliga — jutu lõpul oli ta juba isand Reinu nina all.

Isand Rein hakkas naerma.

„Kas tõsti; kas tõsti?“ küsis wabriku herra imes-
tades. „See on ju väga imelik. Niisugust tahaksin ma küll kuulda ja näha saada?“

„Kuulge, herra König, mis mul tema kohta weel on ütelda!“

„Kto — noh?“ küsis herra König ja nihkus too-
liga pool sammu tagasi.

„Kuulge, herra König! Teie elate omas suures mõisas üsna ükfinda, nagu mõni wana karu. Poeg tuleb teib arwasti waatama, — praegu on ta Austra-
lias, oma wabriku peal, ma usun see oleks väga ilus, kui teie niisuguse noore mehe enese juurde wõtaks, nagu see talupois on. See isuneb koolitamise järele, Teil praegu ikka weel raha on, olge nõnda head ja tooli-
tage see meheks, Teie teete endale sellega lõbu ja terve maailmale kasu. Mõtlege ometi, kui niisugune anne saha taha ära kaotaks!“

„Wäga hea, wäga hea!“ lausus wabriku herra kihwasid keerutades, „aga kas tal on seda annet?“

„Herra Rönig, Teie tunnete ju mind, Teie teate mu osawust, loodan, et ma selles asjas teid mitte petma ei tule!“

„Wäga hea, wäga hea!“ naeris Rönig. „Siis toome ta ka ära! Uga millal?“

„Kas wõi tulewal pühapäewal!“

„Olgu siis, sõidame täna weel sinna, kuulame kuidas lugu on ja tulewal pühapäewal olgu ta siin. Eks siis näeme, kas sünnib edasi saata! — — —

Waimustatult astus isand Rein wabriku herra majast wälja. Rönig ei tahtnud tema käest midagi muud teada, kui eilist kontserti. Eilist kontserti oli ta teada saanud ja sellega oli ka Reimu suurem soow täidetud. Rõemsalt õerus ta käsi. Ta nägi jälle inimesi — — ja ta süda lõi kohkuma.

XI.

Zuba kui ma karjas käisin,
 Oli mull üks armuke:
 Neitsikene walge peaga!
 Silm tal helbe, sinine!

Dr. Weske.

„Ja, Kaarel, Sa tahad tõesti wabrikusse minna,“ küsis õrn, walge näoga, kulda karwa juukstega naisterahwas, Kaarli kätt oma peosse wõttes ja tema sõrmedega häbelikult mängides — „ja Kaarel, sa tahad tõesti ära minna!“

Kaarel waatas talle pool naeruse näoga otja, ega wastanud sõnagi. Noor naisterahwas rääkis edasi: „Sa nagu lohtusid mu tuleku üle! Aga tea, et Kuakse ka teie naabri loht on; ära arma, et Kadri ei kuule mis teil tehakse. Anu teatas mulle puhast“ neiukene hingas ruttu ja ohkas paar korda; „ma teadsin, et täna kõik kiriku lähewad ja sina üksi koju jääd. Ma lootsin ka, et sa kiriku lähed, ülewalt oma uue ette wõttele abi paluma, aga sa'p ole seda teinud? Kaarel, ma tahtsin sind eksitada, meelega eksitada, ma tahtsin sinuga mõne sõna rääkida! Kas sa lubad seda, kui ma sind palun?“

Kaarel pani wiili ära laua peale, jättis aga oma parema käe Kadri peosse. Ehk Kaarel südame poolest kaunis uhke ja kare oli, siisgi tundis ta praegu halbduist iseeneses.

Wiimaks ütles ta pikalt: „Räägi!“

„Kaarel ma arwan, sa pead mind puu peaga naisterahwaks — ja arwad, et ma kergats olen — ütle ma palun, ütle seda!“ —

„Mikspärast?“ küsis Kaarel pikalt ja filmi maha liies. „Koh, kas ei ole see sõgedus, et ma sinu juurde tulen ja sinu käest kõikfugu põnewaid asju järele pärin; kas ei ole see puu peaga naisterahwas?“ Siin pidas Kadri wähe aega finni, nagu ootaks ta Kaarli käest wastust. Pea rääkis ta aga edasi: „Ära arma, et naisterahwal selles asjas, sa saad aru, millest ma kõnelen, wiletsamad ehk allahetitlikumad tundmised on, kui teil. Ei iialgi! Kaarel mul on sinust kahju! Wõttele järele, mis sa teed? Sa tahad isa majast ära

minna ja ometi oled sa ainus poeg. Sa lähed laiasse ilmasse; ära arva, et ma sind feelma tulen — ei, ei iialgi! Aga mõtle, — Kaarel, sa oled uhke, tuline, täre . . .!“ neiu õhtas, ta filmad läikisivad, „ma tunnen sind lapsest saadik, sa oled noor, sa oled . . .!“ neiu sõnad jäiwad kinni.

Kaaral tõmbas käe neiu peost ära. Ta wäri ses. Mõlemad waitisivad; ainult kella tiksumist ja kahe inimese hinge tõmbamist wõis kuulda. Kaarel oli kui maha rusutud. Ille rääkis neiu:

„Bealegi, Kaarel, ära arva, et ma kahe olen, aga ma tunnen, sa oled kellegi teise üle wainustatud, ehk kui sul seda ei ole, siis kujutad sa enesele mõnda oma wainu filma ette; aga warju pilta usuwad ainult lapsed!“

Kaarel tõmbas kaks korda sügawalt hinge, siis ütles ta: „Radri sa oled laps!“ — ja waatas jälle maha.

„Aga mul on sinust kahju!“ ütles wiimaks neiu.

„Seal ta on“, mõtles Kaarel iseeneses, „ta armastab mind.“

„Sul on minust kahju!“ ütles ta walju, aga kartlike healega.

„Sah!“

„Aga miisparast?“

„Kaarel see jäägu su oma armata,“ sõnas neiu ebasi, „aga kas sa lubad ihe rõhutud neiu palwet kuulda, kui ta sind palub!“ —

„Wõib olla!“ ütles Kaarel õige pikalt.

„Ütle kas lubad?“ küsis Radri uuesti terawasti Kaarli otša waadates.

Lasase healega rääkis ta: „jah!“

„Kaarel, ma tunnen sind, ma näen su filmist, et sa seda paljalt mofkadega lubad, ja selleparast ei taha ma sind selle palwega sugugi tülitada!“

Radri waikis.

Ta tundis Kaarelt väga hästi. Et aga Kaarel midagi ei wastanud, rääkis Radri:

„Ma palun sind, tule iika, kui sul wähegi aega, jälle oma wanemaid koju waatama, tule —! Kas tuleb, Kaarel?“

„Iseenesestgi mõista!“ wastas Kaarel.

„Sa sa ei uneta ei iialgi meid ära!“

„Ei iialgi!“

Wõts! Kaarel ehmatas, — wiuli keel läks katti!

„Ehk on su lubamine niisama kattelw, kui see wiuli keel“, mõtles neiu.

„Ei iialgi!“ sofistatas Kaarel teist korda, sest ta oli ära unustanud, et ta juba kord seda ütelnud oli.

„Soo — siis soowin ma sulle südamest head elu ja palju õnne; iialgi ei unusta ma sind ära, iialgi ei jäta ma sinu eest palwetamata . . .“ neiu hing jäi rindu kinni, ilusad pisarad, nagu pärlid weestiwad üle ta õrna palgede ja kuffusiwad rindade peale, kuhu nad nagu palawa mulla sisse ära kadusiwad.

„Ei iialgi!“ sofistatas Radri ja andis Kaarlike kätt. Neiu walusad pisarad äritasiwad Kaarli ülesse. Seda neiu nägi ta nutwat, kellega ta oma terve

lapselapselise lapselikus armastuses mööda oli saatnud, kes tema eest tulest ja weest läbi oleks läinud, seda nägi ta tema pärast, armastuse, sügawa armastuse pärast nutwat!

See tundmus sundis teda mahajäetud, nii üksinda jäetud neiu trööstima! Nagu tahtmata pani Kaarel omad käed õrnalt Kadri õlakeste peale ja liigutawa healega, täis kaastundmust, fosistas ta:

„Kadrikeno, miks sa nutad!“

Kadri ei jõudnud sõnagi wastata. Endine tõsine — nii ettevaatlik neiu unustas ka enese oma südame liigutuse sisse ära. Ta lastis oma pea Kaarli najale ja nuttis — nuttis kaua!

Kaarel oli kui rabatud. Õrnalt hoidis ta neiu oma kätte wahel ja waatas tema otsa, nagu tahaks ta tema igat pisarakest ära lugeda.

Mida rohkem neiu nuttis, seda haledamaks läks ka Kaarli süda. Ta nagu muiste karja põlmes, kui ta Kadriksesele liiga oli teinud, ja kui tütarlaps siis nutma hakkas, ja tema teda siis palus ja musutas, ei see isale ei kaebaks, nõnda musutas ta ka nüüd Kadrit.

Nagu oleks neiu nõelata saanud — nõnda kohkus ta ära. Ta kiskus end nooremehe kätte wahelt lahti ja nagu tuletaks ta midagi meelde, ütles ta:

„Kaarel — mis sa nüüd tegid?“ ja tasa lisas ta juurde: „ma sõge inimene!“

Siis fosistas ta selle peale midagi, aga Kaarel ei saanud sellest mitte aru.

Tälle oliwad mõlemad wait. Kumbgi ei mõistnud enam midagi ütelda. Nii rõõmsad lapsed, kui

nad enne oliwad olnud; niipalju juttu ja kõnesid neil ka oli olnud — seisiwad nad nüüd ometi wagusi, ega mõistnud midagi rääkida.

„Raarel, sa oled mind õnnelikuks teinud,“ ütles wiimaks Kadri ja tõstis filmad ülesse, „aga täida oma lubamist, looda Jumala peale, astu kindlat rada ja siis mõin ma sind rõemuga unustada — kui ka see mu südamele walusamat valu peaks tegema.“

„Kadri“ — — — — ja Raarel puhkas, „Kadri, sa armastad mind tõesti!“ rääkis noormees.

„Ja millal ei ole ma sind kalliks pidanud, millal ei ole ma sind armastanud, Raarel!“ õhkas neiu — ja ta heales kõlas selge, põhjatu sügaw armastus.

Sügaw õhkamine tõusis Raarli rinnust. Ta lõi oma filmad ülesse — nende mõlemate waated puutusiwad kokku! Õnnelik pill!

Kell lõi üks! Tasaft wankri wurinat oli kuulda. Tasa tõstis Kadri pea ülesse. Ta paled lõkendasiwad. Waikjelt waatasiwad nad teine teise otsa — nad oliwad mõlemad täiesti õnnelikud. Ja miks ei pidanud nad õnnelikud olema? Nad oliwad ju teine teisele oma noorest lapse east kõnelema, kus nad nii õnnelised, nii lapselikud oliwad olnud, nad oliwad seda kõik teine teisele rääkinud, nad oliwad teineteisele oma armastust tunnistanud ja siis jälle pisarates teineteise kaela langenud! . . .

Oh kui õnnelikud!

Sa kole wankri wurin! Sa paha inimene, kes sa sealt mööda muru teed oru poole sõidad! Eks tulnud sa wähe hiljem ja sa oleks ehk mõned inimesed

surmani õnneliseks teinud, ja oleks ehk mitme perele ta õnne kätte annud — aga nüüd, aga nüüd pidi Kadri oma pea ülesse tõstma, pidi ennast ühest inimesest lahutama, seda ta enam ei iialgi — õnnestada ei või! Sa hirmus waner!

Eks ootanud sa veel!

. . . . Ja neiu tõstis oma pea nooremehe rinna pealt ülesse, ta paled lõkendasiwad — ja ta waatas aknast välja!

. . . . Teise pere taat tuli memmega kirikust! . . .

„Sa ei muud keegi!“ sosistas Kadri.

Burinal läks waner mööda! Kadri waatas veel välja. Tasa pööris ta wiimaks jälle Kaarli poole ja waatas tema otsa.

„Sa sa sõidad ometi wabrikuse!“ Küsis neiu.

Nagu joowastusest ärkas nüüd noormees. Ta endised mõtte kujutused tuliwad talle meelde — ja nagu küsides waatas ta Kadri peale.

Oh kui mõeras oli see pill neiu! Nagu kahe terane, ei — saja terane mõel tungis läbi õrna neiu südamet ja ta ütles: „Sa lähed!“ aga nii walusalt, nagu seda ainult see võib ütelda, kes terve elu, terve õnne, terve waranduse — ei, kõik, mis tal püha ja armas ja kaunis ja kallis on kaotanud, kes enese ees õnnetuse, wihkamise ja wiletsuse, armetuse, haiguse — terve hukatuse enese ees näeb awawat ja kes tunneb, et ta sinna peab kaduma. Nii walusalt ei ole wist iialgi enne seda sõna: „sa lähed!“ öeldud, kui täna siin!

„Jah!“ vastas Kaarel.

Ragu oleks viimane lootuse säde ühe inimese käest kadunud, nõnda käis see sõna „jah“ läbi neiu liikmete.

Ta pani käed filmade ette risti. — Aga kas pidivad need tema pisaraid finni hoidma? Ei, need woolasivad nüüd kewadiste wette woogubena; ta surus põlle nurga filmade ette, aga kas võib riide tüfikene lõhkewa südamega neiu pisaraid katta? — Ei, ja ei!

Ragu tasanduse ingel waatas ta siis weel kord nooremehe otsa ja waljusti nuutsudes ütles ta:

„Sumal pöörgu — kõ—i—k heaks — e—la hea—sti . . !“ — rohkem ei jõudnud ta ütelda, ta hing jäi finni.

Suus pööris ta Kaarlile selga! Ei iialgi enam saanud Kaarel neiu Kadri õrnast nägu näha ja tasast healt kuulda.

Ragu totar seisis Kaarel püsti! Wiimaks las-
tis ta pingi peale, toetas ennast laua najale ja seisis laua nõnda.

Kas mõtles Kaarel? Wist küll. — Aga mis ta mõtles? Wist oma tulewase elu peale, sest täna pidi ta oma wanemate maja maha jätma ja „laid ilma“ sisse minema. Kaarel arwas, et ta ehk rumalusi sellega teeb, ta tundis Kadri sõnade tõsidust, aga ta mõtles: „Mees saab igalt poolt läbi!“

Kaarel oli Kadrit enne alati armastanud, aga nüüd tundis ta Kadri wastu külmuft. Tuli see sellest, et talle Kadrit pakuti? See sundis teda mõtlema.

Sinna juurde tuli weel ta „ei iialgi!“ ja pahanduses raputas ta pead.

„Noh, mis öeldud, see öeldud, oma sõna ma ei murra, ma tahan teda ikka vaatama minna, kui ma oma wanemate juurde tulen, ma lubasin ju seda; — ja kui „sellest“ seda sõna rõhus ta ifesuguse mõnuga, midagi wälja ei tule — noh, eks siis wõib wanat wiisi olla!“

Nõnda ja nõnda arutas Kaarel ja alles siis sai ta neist lahti, kui wanemad tuppä astusiwad.

Warsti peale selle tuli ka isand Rein kase hobusega orule.

Nuttus jäeti jumalaga ja kaua waatas weel ema wesiiste filmadega oma ainsa poja järele, kui see isa majast nii imelikul moel wälja weeris.

Uga ema kuiwatas pisarad: ta pojast pidi smur mees saama, seda oliwad saaksad ütelnud! Isa tõmbas piipu ja mõtles ka.

Üks inimene aga istus ahju lõukal ja nuttis wäga fibedasti, see oli pere wana tüdruk Anu.

Kaarel sõditis koplilt mööda! Isand Rein ei lausunud sõnagi. Wäga selgesti oliwad Kaarlit endised mängud meeles, kus nad Kadriga nii üli rõõmsad oliwad olnud. Jah, ja oleks Kaarel wähe terawamalt koplisse waatanud, siis oleks wõinud ta ühte õrna naisterahwast peagi näha, kes noore kase najale ennast toetas ja mõlema käega filmi kinni kattis.

Kuuldi wantri murinat. Noor naisterahwas lõi filmad ülesse. Ta tundis Kaarli ära. Sõuud kadus ta jalgade seest. Mõlema käega hakkas ta noorest kasest kinni — muud toetajaid tal ei ole olnud!

Warsti kadus wanter neiugi filmist ja walusa
healega hüüdis ta:

„Ei iialgi!“ — —

Wuh — wuh, wuh, wuh—hh! oli kuulda ja
selle peale: „Ha, ha, ha k k!“ Sakkide kari
lendas linna poole ja õnnetu neiupani kõne oma
feelde ümber, mis tema hüüde otsas nõnda kõlas: „Ei
iialgi saa ta find enam nägema!“ —

VII.

Wabriku herra Rõnigi maja täna mis elas ja
põles. Rõnigi juurde oli hull külalisi kokku kutsutud,
nende seas oli ka õpetaja Holl, selle juures Kaarel nii
palju oli õppinud. Täna pidi otsuseks saama tehtud,
kas sünnib Kaarlit edasi koolitada ehk ei? Ja selleks
pidiwad mitmed tundjad mehed otsust andma. Ka
wabriku kirjutaja herra Stein oli oma teise poole ja
tütrega sinna tellitud, mida need ka ilma wastupane-
mata täitsiwad.

Kaarlit ega wana Keinu ei olnud weel näha.
Pärast õhtu sööki ütles herra Rõnig oma wõeras-
tele: „Armsad ja auustatud sõbrad! Täna tahan
ma ühe asja üle proowi teha, ühe elawa asja üle.
Kas wõite arwata, mis see on, aga õpetaja Hõlli
herrat palun ma eestotsi mitte seda weel nimetada!“

„Koh, Rõnig, ega teie ometi omale teist poolt ei
halka muretsema,“ naljatas keegi wana herra.

Magus naeratus heljus kõikide huulel.

„Si — seda küll mitte, aga midagi tahan ma küll muretseda!“

„Head löbu!“ vastas keegi.

„Ja muidugi, ja muidugi, löbu tahan ma teile teha, aga teie peate selle löbu üle oma otsuse andma.“
 Ja pikalt seletas ta edasi: „Teie teate, et ma suur talurahwa armastaja olen. Palju on räägitud, et meie talupoegadel halwad waimu anded olla, ma olen mitmel pool nende teraseid andeid tähele pannud, aga, mis armate, kas nad muusikat ka peaksiwad mõistma, ehk kas neil selleks peaks andeid olema?“ —

Selle peale tõusis üleüldine waidlus. Ühelt poolt tunnistadi, et meie rahwal suur muusika anne on — teiselt poolt naerdi see sootumaks wälja.

„Olgu peale — lõpetas wiimaks herra Stein — alles hilja aja eest olnud linnas niisugune imelik lugu, mille sarnast naljalt enne pole olnud — keegi talupoiss annud niisuguse kontserti, mis kõik imestama sundinud!“

Mõned teadsiwad seda ka finnitada.

„Lõpetame jutu sellega,“ rääkis herra König, „et meie muusikat wähe kuuleme!“ Ja paludes pööris ta õpetaja Holli poole: „Olge head — teie teate!“

Teiste meelest oli niisugune palwe väga imelik: „Teie teate!“

Waewalt oli õpetaja Klaweri ette istunud, kui kõrwaline uks lahti läks isand Rein ühe noore, peenise, festmise kaswuga mehega sisse astus.

Raunis laugelt kummardas noormees, sest see oli

ju Kaarel, kes peenikeste kummarduste peale just mitte väga suur meister ei olnud.

Lasane naer lehwis külaliste nägudel.

„Seesama poiss,“ sofistitas Agnes oma emale kõrwa sisse. Tähelepannes waatas ema noore talupoisi otsa. „Slus poiss!“ liras ema tütre tähendusele juurde.

Tuba esimise pilguga oli Kaarel Agnest ära tunnud. Ta süda hakkas waljemini põksuma; aga niipea, kui ta külaliste naeru märkas, pealegi weel sellepärast, et ta õiget kummardust ei annud — siis paisus ta uhke süda ja pahase meelega sofistitas ta: — „ma tahan teile näidata!“

Isand Rein juhatas ta klaveri ette õpetaja juurde, kes väga sõbraliselt tema otsa waatas ja ütles: „Noh Kaarel, näitame oma mitme aastast harjutuse wilja!“

Uhkelt nikutas noormees peaga.

Peagi oli Agnese tähendus: „seesama poiss,“ külalistest läbi käinud — kõik teadsiwad, kes see talupoiss oli. Esialgune tähelepanemine oli weikene — jutu kõmin ja sofistamine käis ikka edasi. Mõned tegiwad just sellepoolest kára, et ta talupoiss olla. — Seal kadus aga kára iseenesest ära, sest mäng oli ilus.

Lõppeks. Rõõmus käte plaksutamine oli mängu pakk. — Tälle algas uus! Kõik paniwad imeks! Lõppis ka seegi — imestus läks suuremaks. Kaarli paled punetasiwad ja mitmelt poolt nägi ta rõdemust pea nikutamist. Wiimaste seas nägi ta ka Agnest, kes

iga Kaarli kiituse juures, kui oma kiitust kuulis. Mis see pidi olema? —

„Müid mängi ka midagi omast peast!“ rääkis õpetaja klaveri äärest ülesse tõustes ja nooremehe öla patfitades.

Selle aja sees oli isand Rein klaveri ette astunud ja algas eesmängu, sest seda mängu olivad nad enne omas korteris kokku harjutanud: Mäng oli aga wana Cesti laul „Meil aja ääres tänawas, kui armas oli see —“ mitmes ja mitmes muudatuses (variationides).

Mis selles wiisis on, võib ainult tunda ja kuulda. Ja tundsid ja kuulsid ka Königi külalised! —

Ragu sõjamees, kes waenlaste parved ära oli wõitnud — nõnda seisid Kaarel praegu ja ootas kätte plaksutamise waikimist; aga see ei lõpnud nõnda ruttu.

Wiimaks ometi. — Rõõkide tänu oli südamlik.

„Mis arwate, kes see oli?“ küsis herra König külalistelt. „Talupoeg, talupoeg, talupoeg! kuuldi igast küljest.

„Ma ütlesin“ — seletas König wõidurõõmulise näoga, „ja seda tahan ma suureks, suureks meheks koolitada!“ Soowiti õnne!

Teisel päewal sai Kaarel teada, et ta soow — õppida täide on läinud. Täna õnes ta „onu Reinu“ kaela.

XIII.

Ei tea, miks pärast Kaarel alati nõnda pahaselt Johann Stegbergi peale waatas, kui see wabriku kirjutaja majast wälja tuli ja wabriku kontorisse astus?

Ei kordagi pole nad teineteisega weel kõnelenud — peale „tere“ ja „jumalaga,“ aga ometi oli neil midagi enaste wahel diendada? Mis see kõik pidi tähendama? Üks neist oli nootide uurija, teine jälle kirjutuse tähtede tegija walge paberi peale wabriku kontoris, kus ta wana Steini asemel, kes juba kaunis wana oli, mõned tunnid töötas.

Johann Stegberg oli ilusa näoga noormees, kes pärast isa uppumist ristiisa juurde tuli. Poe wõttis Stein oma kätte ja saatis poja Roberti sinna. Stegberg tahtis aga kirjutaja ametit ja sellepärast jäi ta Steini juurde, kes teda ka õpetas. Selle juures olid wad aga Stegbergil koguni teised mõtted.

Stegberg oli armas noormees ja meeldis wäga Agnese emale, kelle ümber ka Johann wäga ilusti mõistis lipitseda. Agnesega ta suurt toime ei saanud, aga asi muudab. Kes nägi aga selle nooremehe südamese? Huu! — ei tohi — — — — !

Illesugune oli aga Kaarel. Mitte küll liiga armsa näo, ega peenikeste kombetega — ei, ta oli kare, kangekaelne — aga siiski armsa naeratamisega — ja see oli mõnegi hea inimesele wäga meele järele, nende seas ka König, Rein, Stein ja selle tütar Agnes.

Kaarli õppimisetauba oli uulitsa pool küljes —

just Steini maja vastu ja selle koha peal, kus Agnes alati õmbles ja uulitsa peale tihti waatas.

Sagedasti lõi ka Kaarel omad filmad ülesse poole ja ka üle uulitsa. Ja nagu tahtmata ronis mõnigi pill Agnese õmbluse peale ja sealt edasi — — ikka edasi — aga kuhu? Agnese näo peale ning seal filitas ta nõnda nõidumalt neiuksese palet, et ta tahtmata filmad ülesse lõi ja oma ilusate finifilmadega Kaarli otsa waatas, kes näo maha lõi, nagu otsiks ta mõnda kadunud nooti. Mõnikord juhtus aga noorte inimeste wahel weel see õnnetus wõi õnn, et mõni pilgufene läbi riiete rindu riibas ja oh seda punastust, mis siis palgedele ilmus.

Agnesel polnud nüüd sellest ühtegi suurt wiga. Tema läks päew päewalt ikka rõõmsamaks — ei weel enam täielisemaks ja ilusamaks.

Aga waene Kaarel! Ta waene pidi ju õppima! Küll poisis uuris, aga töö ei tahtnud figineda ja wiimaks läks asi nii kaugele, et onu Rein ühel päewal ütles: „Kaarel, mõtle, et tulewal augustil konservatoriumisse pead astuma.“ Sellest oli Kaarli uhkusele küllalt. Teisel päewal istus Kaarel akna all, aga selg vastu uulitsat.

Agnes sai aru ja naeris, kutsus emat, isa ka waatama ja siis naeriswad nad kõik. Isa arwas aga suure läbi käimise akna alt selle põhjuse olemat.

Süüsi ei läinud Kaarli elu mitte ilma rõõmudeta mööda. Raunis tihti tegiwad maaberlkandid pidusid ja Kaarlit kutsuti ka. Tihti sai ta Agnesega kokku, kus nad mõndagi kõnelesiwad, nii et inimesed juba

Jala kõminat hakkasivad tõstma. Ja läheb selleks inimestele palju tarwis? Wana sõna ütleb, et rahwas kõige hõlpsamine kirbust härja wõida teha, iseäranis mõistawad aga inimesed armastuse kirbust härja walada. See on inimestel nagu haigus. Ei ole noortel inimestel rohkem tarwis, kui paar mahedat sõna isekeskes rääkida ja seal teab maailm pikka lugu nende armu awaldustest ja suurest palawast armastusest laulda. Kuid siisgi ei wõi ilma ilma selles asjas tõntsiks pidada. Noorte inimeste südame jala tufsumine wõib ilma peegli kõige enne näha ja kahe algaja armastaja salaks peetud tundmuste kohta kõlbab wana sõna: „metfal filmad, seinadel kõrwad.“ —

Mis seal siis imeks panna, kui inimesed wiuluniku armastusest Agnese wasta rääkiswad. Ilma peegel näitas neile nende nägu.

Aga tahawad seda siis armastajad? Ei! Nad nagu tunnewad ennast sellega haawatud olewat, nad punniwad wastu ja punastawad, mis neid aga seda enam wälja annab.

Tihti oliwad Agnese juures tema sõbrannad koos, kas pühapäewa õhtal, ehk muul wabal ajal ja tihti nagu see noorte neiude wiis on, lendas ka armastuse jutt nende seltskonnast läbi, nagu tänagi.

„Kõige õnnelikum on ikka meie Agnes!“ hüüdis Meta ümber Agnese kaela hakates ja talle suud andes.

„Ja kuidas nõnda?“ küsis Agnes imeks pannes.

„Kas see küll õnn ei ole oma peigmehega ühe katuse all elada? awitas teine sõbranna Ella kõrwast.“

„Mis rumalasti teie aga räägite!“ noomis Agnes ja läks üleni punaseks.

„Vaadake, kui punaseks ta läheb!“ hüüdsivad mitmed läbi segamine, teise nähtavast kimbutusest osa võttes.

„Ma ei saa aru, mis mõtlete teie kõik sellega,“ salgas Agnes suures kimbutuses, „mul ei ole ühtegi peigmeest!“

„Sul on koguni üks neid!“ kiljatas Kata korraga selka. Teised hakkasivad naerma. Agnes punetas kui hommikune taevus, kuna ta nähtavalt pahase näo tegi.

„Sedamiisi see ilma asi itka on!“ rääkis Agnes edasi, „ma ise ei tea enesel ühtegi hinge taga olemat, kuna teie koguni üks mulle pakute.“

„Aga Stegberg?“ küsis Ella teravasti oma sõbranna filmadesse waadates.

„Stegberg, Stegberg!“ hüüdis Agnes naerdes. „Vaadake, mis rumalust see kõik omast suust välja ei aja!“

Need Agnese sõnad olivad nõnda tõsiselt, nõnda küsitavalt öeldud, nagu tahaks ta ütelda: „nüüd olete omad noolid sootumaks kõrva lastnud, enne tõuseb päew õhtust ülesse, kui et mina Stegberki armastan.“

Wist mõjus see ka teiste peale, sest kõik jäiwad imestades Agnest vaatama, nagu küsiksivad nad: „Kas sa rumal oled, et sa seda ilusat Johann Stegberki põlgad? — Sa kui sina teda põlgad, siis kelle jagu ta meie seas kõige enne võiks olla?“ Sa küsides

waatasiwad nad üksteise otsa: „Kes on siis meie
seast Stegbergile kõige kohasem?“

„Ma ei wõi seda inimese looma kannatadagi!“
hüüdis Agnes edasi ja peastis omad sõbrannad sellest
tahtmata kurjast küsimisest.

„Agnes, mis sa patu juttu ajad?“ sõnas Meta,
kes Stegbergi auustaja oli.

„Teie ei tunne seda inimest,“ rääkis Agnes omas
lapselikus tujus sõbrannade seltskonnas edasi, „see mees
on kawal, tige ja ahne — ja sarnaseid inimesi wõin ma
ainult põlata!“

„Agnes tahab, nagu jänest, oma jälgi kaotada,
et meid seda parem oleks ninatpidi wedada, pikka nina
teha,“ seletas Rata, kes meelega Agnese käest wiimast
sõna wälja tahtis konksutada, et seda rohkem oma
emale pärast kõiksugu ime juttusi teistest ajada. Rata
ema oli kuuluis „moka weskli mölder“ nagu sealsed ini-
mesed seda keele peksjat auustades kutsusiwad.

„Sa ometi tantsid sa nõnda hea meelega Stegber-
giga?“ päris Ella.

„Hea meelega? Mina tahan jälgigi petatada,“
wabandas Agnes, kuna ta kahe käega sõbrannasi ene-
sest eemale tõrjus, „ja kui teie just näha tahte, kuidas
ma seda inimest ei falli, siis peate nägema, et ma
temaga enam sugugi ei tantsi!“

„See on aga tema teotamine?“ küsis noomi-
des Meta.

„See on neil kõik kokku räägitud, et meie aru ei
wõiks saada,“ äsfitas Rata, kes hea meelega seda
armostas.

„Noh — ei tantfi jah,“ punnis Agnes, sest muud ei mõistnud ta enam neile vastata.

„Aga wiulnik?“ küsis korraga Ella Agnese käest ja waatas terawasti ta filma.

„Agnes löi filmad maha, kattis nad kättega kinni ja hakkas nutma, kuna ta tihti läbi nutu hüüdis: „Stegbergiga ei tantfi ma mitte enam!“ — Sõbrannadel oli palju tegemist enne kui nad tema rõemusse kujusse saiwad. —

Agnes oli aga sellega ilma mõtlemata tule sädeme kulu sisse wiskanud, mis korra põlema pidi lööma, kui neiu oma sõna teiste ees pidada tahtis. —

XIV.

See oli ühe küünla päewasel õhtal, kui Kaarel jälle ühe pidu peale kutsuti.

Seal juhtus aga ka Johann Stegberg ja Agnes olema.

Pidu oli wäga lõbus ja õhtu nagu weeris noorte inimeste käest ära. Lauleti, naljatadi, mängiti — kõik oli lõbus. Riireste käis ka õlle klaas noorte meeste seast läbi ja äritas nende meelefid nende arust weel lõbusamaks. Lõpeks soowiti ka tantfu, mille poolt kõik oliwad.

„Saab näha kas peab oma sõna?“ sõistas Rata Ellale kõrwa sisse, aga nõnda kõwasti, et Agnes seda kuulis.

Agnes kuulis seda ja nitutas peaga. Kalle oli

täna õhtul mängude ajal Stegberg nagu kaela seotud, kõif just nagu tahtsiwad teda Stegbergiga paari siduda — ja ometi ei wõinud ta seda inimest sallida.

Seda sama põlgdust tundsiwad ka Kaarel ja Stegberg iseeneeste keskel. Nagu üks tundmata wägi lahutas neid. Kaarel ei teadnud ifegi, mikspärasi see oli. Ta arwas lühidalt, et temal niisugune rumal mood olla, mõnda inimest põlata. —

Siisgi tundis Agnes, et lugu pahaks wõiks minna. Ta ei teadnud, mis ta tegema pidi. Järsku tuli tal hea mõte, ta läks Stegbergi juurde, kes just üksi juhtus seisma ja kaunis wärisewa healega sofistitas ta: „Herra Stegberg, ma palun, ärge tantsige täna minuga, ma ei taha,“ seal parandas ta oma sõna ja lisas: „mul on üks kihlmedu. Ma palun, ärge tantsige täna mitte minuga!“

„Ja teie ei tantsi ka kellegagi?“ küsis Stegberg kaunis joobnult.

„Mina tantsin,“ wastas Agnes.

„Siis tantsin ka mina,“ oli Stegbergi julge wastus.

„Ma palun, ärge tehke seda, ma ei tule mitte tantsima, ma ei wõi, ma jään siis teiste ees narriks! See on mu palwe ja sõna!“ ütles Agnes ära minnes.

„Soo — siis selle wiuli karjutajaga tahab ta täna tantsida,“ mõitles Stegberg omas õllest ülesse äritatud meeles, „eks katsume!“ Ta pani paberofsi hooltumalt suhu.

Algas tants. Esimine paar oli nagu kogemata

Kaarlit Agnest. Teise loo ajal läks Johann Stegberg Agnese juurde ja palus teda alandlikult tantsima.

„Ma olen praegu kaunis väsinud,“ seletas Agnes — tänas kutsujat eest ja ei läinud mitte. —

„So,“ urises Stegberg, „meie oleme ühe leivalised ja teie ei tantsi minuga?“ —

Kogemata juhtus teise mängu ajal Kaarel Agnese juurest mööda minema ja palus teda põrandale. Agnes läks.

Viha pärast pigistas Stegberg Ella kätt, kellega ta tantsis.

Oli see nüüd, kuidas ta oli, aga Agnes mängis Stegbergiga tõesti paha nalja.

„Niisugune talu lurjus!“ mõtles Stegberg oma südames. „Niisuguse pärast pean mina teotatud saama. Jälle läks ta Agnese juurde ja palus tantsima. Agnes wabandas ennast, kuna ta aga Kaarliga kohe tantsule läks.

See oli Stegbergile liig.

„Kui ma küsida tohin?“ küsis Stegberg pärast Agnese käest, „on Kaarel teile palgatud tantsijaks.“

Neiu läks punaseks.

„Ma tantsin sellega, kellega ma tahan!“ vastas ta wiimaks. „Ma palusin teid, miks olete teie nii peale tungija?“

„Sellega teotate aga ise ennast ja mind,“ vastas Stegberg, „ja seda nõuan ma, et teie selle üle otjust annate!“

„Mis riid siin on?“ küsis Kaarel sinna jõudes. Seal ei jõudnud Stegberg oma wiha tagasi hoida.

„Urge pistke oma nina mõistliku inimeste juttude
nahele!“ ütles ta äritusega Kaarlike. „Minge maadake,
kus saht ja äke on!“

Kõik juurdes olejad noored inimesed hakkasid
suure healega naerma. Agnesel käis punetus üle nāo.

Natukesel aja pärast palus Kaarel Stegberti kõrwa-
lise tupp. Stegberg läks.

„Mis sõnad need olivad, mis teie esite minule
ütlesite?“ küsis Kaarel Stegberti käest.

Põlgades vastas Stegberg: „Mehe sõnad!“

„Mõtke omad sõnad tagasi, ehk lugu läheb kur-
jaks!“ ütles Kaarel.

„Teie ees?“ küsis teine naerdes. „Kes teie dieti
olete“ Mina, üks bürger, ühe auusa mehe poeg pean
ühe hulguise talupoja ees, kes laiskuse pärast tööd ei
wiitsi teha, kes enese Zumal teab kõik, mis ei arma,
ühe niisuguse ees pean ma oma sõna tagasi mõtma?
Häbenege ometi! Seal ei jõudnud Kaarel ennast pi-
dada, ta tõstis käe — kähmatas käis! Kaarel lõi
Stegberti!“

Ragu pahane kass kargas Stegberg uuesti Kaarli
peale — see hoidis ta aga oma tubli talupoja kä-
tega eemal.

„Lase lahti, lase lahti!“ kisendas Johann läbi
hammaste ja katsus Kaarelt hammastega salwata.

Agga Kaarel hoidis teda finni, ega lastnud midagi
paha sündida.

„Ma ütlen Kaarel, lase mind lahti, ehk muidu
— mudiu — — —“ ta ei teadnud isegi, mis ta

pidi ütlemä. Suured sooned tõusiwad ta oimu kohtade peal nähtawale, Johann wärises, nii wihane oli ta. Aga Kaarel hoidis teda ifka weel finni.

„Kaarel — ma wannun! wannun midagi, oma ihu ja hinge juures, ma wannun,“ sosista Johann, „kui sa mind lahti ei lase!“

Kaarli uhkus sai selle läbi wähe haiget ja pool pilkawalt ütles ta:

„Wannu, kui sa tahad, aga enne ma find lahti ei lase, kui sa mind palud!“

„Sind pean ma paluma, kes sa muud ei ole, kui paljas wiulikarjutaja, wiuli pois — ei iialgi! Aga ma ütlen weel kord: lase lahti, enne kui kõik hiljaks on jäenud!“

„Ei lase — palu!“

Kuule fiis, mis ma ütlen: Kaarel, sa ei tunne mind, sa arwad, et ma inimene olen — ei, ma olen kurat!“

„Ah, ah hää!“ naeris Kaarel, „küll mul on suur õnn wanapoisfi omas peos hoida!“

„Tah — see ma olen, ja kuule, mis ma ütlen: Kaarel, ma wannun sulle igawest wiha! Ei pea iialgi ja minu poolt rahu leidma, ma tahan sulle kõige õelamalt seda teotust kätte maksa, mis sa mulle oled teinud!“

„Ja muud midagi?“ küsis Kaarel ja pitsitas Stegbergi käewarfa ja naeris!

See oli nagu oleks Kaarel wiimse kristliku tundmuse teise südamest ära kustutanud. Suure hooga, nagu põlewa maja juures sädemete must-tuhat katuse

fisje langemise juures taema poole tõuseb ja hirmust kuma taema laotusele ja pilvedele annab, nii et iga inimene ära kohkub ja kartuses ja ahastuses ja hirmus õnnetumate peale mõtleb — nõnda tõusis ka Stegbergi südamest viha ja needmist, kättemaksmist ülesse! Nagu oleksivad tõmmatsed ta suu awanud — toterdas ta:

„Ma tahan püüda sind kõige suurema õnnetuse fisje saata, ma tahan Agnese sult riisuda ja sinu ja tema igawese õnnetuse fisje saata! Kas mõistad, sa hull, hull, hull“ ja siis kõlas ta heal nagu nõdra meelsel, ta filmad wajusiwad kinni, ta oli nagu minestujesse wajunud!

Pikse healega tormasiwad Johani wiimsed sõnad Kaarli südamesse. „Agnese tahtis ta õnnetumaks teha —? ja Kaarli hing jäi kinni, ta käed langesiwad jõuetumalt maha.

Johann peasis ja kadus.

Kaarel oli aga ühe tooli peale wajunud ja istus seal ei kellegistgi mõteldes.

Nõnda on inimene, eba usklik inimene, saatuse ees, millest ta õnnetust kuulis enesele kuulutawad. Ta pea nagu weeris otsas, ta jalad oliwad nõrgad — ta tundis enese nagu haige olewat. Ta tahtis ära minna.

Korruga tundis ta nagu oleks keegi tema õla peale roninud — ta ehmatas ja waatas selja taha.

„Mis on Kaarel?“ küsis õrn heal.

Oh kui magusalt kõlas see sõna „Kaarel“, niisuguse hirmsa kõne järele.

„Mis on Kaarel?“ küsis õrn heal uuesti, kes muud teegi ei olnud, kui Agnese oma.

„Mitte midagi! vastas Kaarel.“

„Aga Johann?“

„Läks wist koju!“

„Ja teie?“

„Mul on halb!“

„Mis teil oli?“

„Ei midagi,“ vastas jälle Kaarel.

„Kaarel — ja teie ei räägi mitte seda mulle?“ küsis Agnes uuesti.“

„Meil ei olnud midagi ise äralist — omad asjad!“

„Ja teie ei tule enam tantsima? küsis Agnes uuesti.“

„Ei ma olen wähe haige, ma pean koju minema.“

„Ja teie jätate mind ükfinda? — Ihm on nii pime!“

Kaarel oli kimpus, ta ise oli lubanud neid koju saata ja nüüd tahtis ta üksi koju minna.“

„Ma ei wõi oodata, mul on wäga halb, ma pean minema, olge head, kui tohin paluda, läheme ühes.“

„Lähme, ka ma tahan koju minna,“ sõnas Agnes — „palun riidesse panna — ma lähen waban-dama, et koju peame minema,“ ja nende sõnadega astus ta kambri-st välja.

Aga teised pidulised ei lastnud neid minna. Nad pidivad sinna jäema. Ja kui Kaarel Agnese ise koju lubas saata, hakkas tants uuesti peale. Pea lahtus Kaarli wiha ja pidu läks lustakalt edasi: Küll küfiti

ka Stegbergi järele, aga kui nähti, et ta koju läinud, waikisivad neiude pärimised.

„Ühe maja inimesed,“ seletasivad mõned, Agnese ja Stegbergi riiu kohta „ise riidlewad, ise lepiwad!“

„Tänane õhtu oli aga väga paha. Paksud pilwed lendasivad üle taewa laotuse ja kuulutasivad wastlapäewa tuisku, mis ka igal filmapilgul wõis algada. Tuulel oli praegu täis woli käes. Just nagu oleks mõni joobnud nägemata pahur kangelane lahti lastud, nõnda mässas tuul: korra wilistas ta maja nurgalt, nagu narriks ta koeri, ehk kohutaks warblasi erne, ehk nisu kuhila juurest ära; korra puhus ta nagu ilmatumast sepa lõetsast walidalt üle maa ja mere, ja juhtus ta siis majade wahel, — oh seda keerlemist ja pöörlemist, seal kargas ta nagu nõdra meelne majade afnate luukide kallale ja raputas neid kõige jõuuga; seal tõmbas ta pool lahti jäänud wööruse uffe pärani ja wirutas ta siis niisuguse jõuuga wastu maja seinu, et terwe ehitus wärises; kohkudes kuulas arg tütarlaps tormi mässamist ja tasa ütles ta emale: „tuul!“ ning siis wöttis ema küünla tule ja läks ning sidus uffe paelaga kinni; korra keerutas ta maja nurga taga wirinal kanna peal ümber, nagu tansu kunstnik, siis kummardas ta maha, tõmbas paar kamalutäit lumepuru ja pillas ta üle maja katuste laiali, seal juures naeris ta oma tembu üle nii hullusti, et kuulajal külm wärin soojas toas üle keha käis ja tasa hüidis: „oh, kui kange tuul!“, aga tuul ei küsinud sellest kedagi: — seal mässas ta juba ühe õlest katusega maja lakas, — no seal oli tal päris lust! — aga ühtegi, ka sellest

oli tal warsti isu ära ja huludes tormas ta üle laia lagendiku paksu metsa ainult mühinat ja kihinat kuulda andes.

Niisugune oli ilm, kui Kaarlit Agnest koju poole ruttasivad. Kõvasti üksteise käre alt kinni pidades astusivad nad ligestiku edasi koju, kuhu umbes kolm-veerand wersta weel oli.

Ra nende mõlemate südames möllas täna torm, ühes kangemalt, teises nõrgemalt. Paarjada sammuli olivad nad sõna lausumata edasi sammunud.

Kaarel õhkas.

„Oh, kui kange torm,“ ütles Agnes juttu tehes.

Kaarel õhkas jällegi.

„Oh kuidas ta nüüd mässab! sõnas ueiu — ta tahtis weel midagi juurde lisada, aga tuule keerd tungis talle suhu ja sulgus kõne kinni.“

„Ja teil on päris hirm?“ küsis Kaarel neiu kätt pitfitades.

„Ei ole! — Miks peaks mul siis hirm olema? küsis neiu ja hoidis kõvasti Kaarli käre alt kinni.“

„Kui teid niisugune halb talupois koju saadab?“ lisas Kaarel sinna juurde.

„Talupois? Oh oleks kõik ülemat sugu inimesed niisugused olewat, küll siis kõik parem oleks.“

„Ja teie ei põlga mind mitte?“ küsis jällegi Kaarel.“

„Kaarel,“ ütles neiu — teid ei põlga ma mitte!“

„Ja kas loodate teie, et sellest talupoisist midagi mõib saada?“ päris jälle noormees.

„Loodan, loodan kindlasti, aga, kui teie kaugele lähete, waadake, et teie siis meid ära ei unusta!“ kõneles neiu.

„Teid ära unustada, ei seba ei jõua ma elu sees, selleks olete teie mulle liiga armas“ ja ta pigistas jällegi neiu kätt.

„Agnes, ma ei jõua teid enam unustada, ma olen teie käes, kõige oma südamega . . .“ rääkis ta palawalt. „Agnes, ma armastan teid!“

Wagusti kõndis neiu noore mehe kõrwal. — Pimedus ja torm ei lubanud neil teine teise filmadesse waadata, aga siisgi tundsiwad nemad, et nad teineteist armastawad.

„Kaarel, oh kui kallis, olete ka teie mulle!“ sosistas noor neiu läbi tormi nii tase, nii ellalt; Kaarel kuulis neid õnnestawaid sõnu ja oli õnnelik.

Uga — torm, torm!

Nad oliwad juba wabriku puiestikku jõuudnud.

Puud keelasiwad tormi üleliigse mäsamise ära. Riirel sammul astusiwad nad mööda jalgteed edasi, mille mõlemal pool kõrwal paks tihe kuuse rida kaswas. Tasa hakkas Kaarel neiu ümbert kinni ja surus oma rinna wastu.

Õfimine magus suutelemine oli nende armastuse täht.

Seal lahises midagi põesastes. Kaarel kohkus, sest kolm kōwat meest hakkasiwad temast kinni ja tõmmasiwad pikali. Kaarel ei wõinud neile midagi teha.

Agnese ehmatus oli eest otša suur, aga kui ta

nägi, et Kaarel maha tõmmati, siis võttis ta viimse jõuu kofku ja jooksis.

Uga ta ei jooksnud mitte koju, vaid onu Reinu juurde, selle käest lootis ta kõige rutemat abi saada.

Waewalt oli ta aga oma isa majast mööda jõuudnud, kui ta tundis, et ta jõuud otsas oli! — Veel viimast rammu kofku võttes sai ta onu Reinu ukse juurde. Ta hakkas läerauast kinni, surus, aga üks oli luffus!

Walusa healega õhkas ta: "Küüd on ta otsas!" .. Kohkem ta ei jõudnud, — nagu närtsinud lill lastis ta oma pea norgu ja wajus trepi peale.

XV.

Rahutumalt pööris Johann Stegberg fängis ühe külje pealt teise peale, küll katsus ta und enese juurde meelitada, aga asjata. Ta tõmbas katte üle pea, pitfitas kõrwad kinni, et ta midagi ei kuuleks, ja pea oleks uni tulnud, seal läks aga katte alune nõnda soojaks, et enam hingata ei wõinud, ja Johann tõstis ääre ülesse ja hingas külmemat õhku, aga sellega oli ta uni läinud. Nus katse wõeti käsile: ta püüdis omad mõtted kõigist asjadest eemal hoida ja sellepärast hakkas ta tasakesti lugema — ikka: üks, kaks, kolm nelisada Põks! — ja lugemine ja uni oliwadgi hukas. Tuul hulus ja puhus kangasti, maja põksus. Asjata püüdis Johann uinuda, aga uni ei tulnud, ega tulnud!

Rahandades tõusis ta asemelt ülesse ja pani küünla põlema.

Rahwatanult istus ta woodi ääre peal ja suitsetas paberossi. Iseäralised mõtted pidivad tal peas olema, sest seda tunnistas ta nägu: nii tõsine, nii ka-wal, nii kuri, nii koletu; — kas see on noore kahetümne aastase mehe nägu?

Järsku tõusis ta ülesse, lõi käega otja ette ja hüüdis: „Mis ma tegin?“ Siis lõi ta pea jälle maha, waatas wihaga küünla peale ja puhus ta kust-nuks. „Küüd on kõik tehtud, mis ma olen ütelnud, see peab ka sündima — temast ei pea mitte midagi saama — ja kui ma oma elu ka selle peale panen, ta peab kaduma!“ mõtles ta.

Waikseid sammusid oli üksi kuulda.

„Külm, külm, külm,“ sosistas ta ise eneses natu-tese aja pärast ja tegi morkadega: „mbrxhh“ ja rapu-tas pead, kus juures külma wärinad tal üle leha käiswad.

„Ja tema tahab mu plaanidele wahale tulla, häbemata loom!“ arutas ta edasi, „ta saab ka tõesti teelama, et ma wabriku kirjutajaks ei wõi saada, sest ilma Agneseta ei saa ma seda kohta mitte kätte. . . . Aga siis wõttis ta oma sõna tagasi ja küsis nagu ise enese käest: „ja mis olen ma siis teinud, et mind ei taheta?“ lisas sinna juurde: „küll nemad, ja ma ise tean!“

„Aga eest peab ta minema, tema teelab mind rikkaks saamast! Ja rikkaks tahan ma saada, kui ma ka kõik muu peaks kaotama!“

Ta pani tule uuesti põlema. Wilkum tule kuma paistis ta näo peale ja kui hirmus oli see nüüd. Döriiete wäel seisib ta nüüd keset tuba. Ta juuksed olivad sassis, pale nukum wähe punased, muidu kõik kahwatanud, filmadest paistis isefugune tuli wälja, mis ennemine kartuse, kui julguse, sõgeda ette wõtmise, kui südiduse tunde märgiks wõis lugeda.

Korraga kargas ta jälle küünla juurde ja puhus ta kustumis — sellepeale pugest ta woodisse ja tõmbas teki üle pea, nagu ei tahaks ta midagi kuulda, siisgi ajas ta kõrwad hästi kinni, et kõik kuulda.

Ta mis oli kuulda?

„Agnes — meie ende Agnes,“ hüüdis keegi läbilõikaw naisterahwa heal — „Agnes, mis sul wiga on, Agnes ae, Agnes, Agnes!“ ja sellepeale oli heledat muuksumat nuttu kuulda.

„Ja kus ta oli?“ küsis sellepeale meesterahwa heal — kes muud keegi ei olnud kui Agnese isa oma.

„Ma olin parajasti, nable, wabriku herra maja juures oma wahi korruga, kui keegi, nable, minust mööda jooksis. Ma sain, nable, aru, et see naisterahwas oli;“ seletas keegi passi healega, kus juures ta tihti sõnakest „na — palju“ ehk „nable“ pruukis. See polnud aga keegi muu kui wabriku õdwaht Kana, keda aga terme wabrik tema tihti pruugitawa sõna pärast „Nablits“ kutsus.

„Ja siis?“ päris wana Stein, „ta oli ju Xilichide juures pidul.“

„Nable, ta jooksis must mööda, isand Reinu maja poole, nable, nable, ma läksin järele, aga leidsin ta sur-

nult nable, tõmmasin tifu põlema, ja sain nable kobe aru, et Teie tütar on, ja nable — siin ta on, nable!

Asi näitas mõistatus olewat. Wana Stein õerus otsaesist, ta ei mõinud kusegilt otsa kätte saada.

„Mis on sündinud, mis on, herra Stein? Agnes! Mamma! mis on? küsis keegi, ja kui Stein ümber waatas nägi ta enese selja taga Johann Stegberki, kes kohkunud näoga teiste peale waatas.

„Kuulge Stegberg — mis see tähendab?“ rääkis Stein nooremehe poole pöördes, kõik see asi on arusaamata, kas Agnes sinna jäi, kui teie sealt ära tulite ja kaua teie kodu juba olete?

„Umbes tundi poolteist, ei, rohkem!“ ja et aega selgem ära määrata tõmbas ta tasku kella wälja ja ütles: „53 minutit, Agnes jäi siis weel sinna!“ Siis astus ta aga Agnese juurde ja hakkas seal talitama.

Selle aja sees oli ema äädikast toonud ja mines-tanud Agnese otsa esist määrinud. Wähe aja pärast ajas ta neiu filmad lahti ja waatas wõderustades enese ümber.

„Agnes, kallid Agnes, mis sul on?“ hüidis ema, hakkas tütre kaela ümbert finni ja andis talle mitu ja mitu emaliku musu.

Tasafelt sofistitas Agnes: „Ema, nad on Kaarli ära tapnud — pargis!“ ja wärises nagu haawa leht.

„Ära tapnud, Kaarli?“ hüidis Johann kohkudes.

„Appi! Appi peame minema. Smelik, mis sugused inimesed ka meie wabrikus elawad!“ lisas ta weel sinna juurde.

Silmapiilgul oli ka Johannil suur kuub seljas ja warsti sammus ta Kanaga mööda jalgteed edasi.

Paari saja sammu peale jäi Johann järsku seisma ja waatas enese ette, mõni süld eespool seisis lume peal must kogu.

Külm higi tõusis Stegbergi otsale ning tase sofistatas ta iseeneses: „Ega nad hullud ta ometi ära ei ole tapnud?“

Wärisedes astus ta kogu juurde ja tõstis ta pea ülesse! ööwaht seisis kui post kõrwal, nõnda mõjus see sündmus wa „Nabli“ peale.

„Terwe itka alles?“ küsis ööwaht.

„Ei liiguta sugugi!“ oli wastus.

Nüüd katsus Johann Kaarli pahemat kätt ja nagu pahaselt pomises ta: „Terwe!“ Sellepeale wõttis ta Kaarli parema käe peosse ja kahjatsedes õhkas ta: „Kumalad, parem käsi on wigastatud!“

„Parem käsi wigastatud?“ kordas ööwaht küsides.

Surnuks arwatud Karl õhkas sügawasti.

„Kaarel, Kaarel! Mis sul on?“ küsis Johann osawõtliku healega.

„Ka fina!“ ütles Kaarel waewalt ja wajus tagasi lume peale.

„Mina jah, ja ööwaht ka, meie tulime sulle appi!“ seletas Johann pehmelt.

„Wiige — aidake mind — koju!“ fonis Kaarel waitse, tasase healega.

Ööwahi ja Johann'i abiga ajas Kaarel enese ja lule. Suure waewa ja aitamisega tõiwad nad pool

tapetud mehe onu Reinu juurde, kes oodates trepi peal seisis.

„Mu Raarel, mu kallid poeg!“ hüidis onu Rein juba eemalt talle vastu ja ta heal värises.

Wäikfelt hakkas ta ümber nõrga, nooremehe laela ja paitas ta pead.

Selle aja sees oli wabriku tohter ka juba isand Reinu juurde jõudnud.

„Mu Sumal!“ ütles ta kohkudes — „see käsi on purustatud!“

„Sälle üks kole ja arusaamata tegu: Agnes on palawikkus haige, aga tal pole suurt wiga, siisgi wõib tõi kardetawaks minna — ja siin, teie kasupoeg — pool tapetud! Arusaamata, arusaamata!“

Onu Reinu abil talutas, parem õelda, wiis tohter haige sängi, kus ta teda läbi hakkas vaatama.

Nõrgus peaga seisis onu Rein haige woodi juures ja pühkis pisaraid filmist.

„Mu saatus on mulle liiga wali,“ kaebas ta tihti aja järele — „iga parema rõemu järele lõikan ma libedamat kurbdust!“

„Armas Rein, ärge kaebake nõnda palju! Tänu Sumalale,“ trööstis tohter, „ta on rängasti peksa saanud, — kõik on terwe, ainult parema kae sõrmed on liikmetest ära wäänatud, siisge peame Sumalat tänama, et seda pahema käega ei ole sündinud!“

Wana isand Rein raputas pead.

Tohter oli kae liikmed jälle wõimalikult paigale sõadinud, jäätuse kotti kae otsa sidunud ja trööstima näoga pööris ta onu Reinu poole ja sõnas: „Palju

hoolt nõuab see teie käest! Homme võite teie vabriku herrale sellest asjast rääkida ja ma usun ta saab temale tallitaja andma, aga seni peate ise walmama!"

„Ma olen haigete awitemisega harjunud,“ wastas onu Rein osawõtlikult.

„Aga ärge katsuge teda mitte palju äritada, homme hommikul olen ma waratselt jälle siin!“ Nende sõnadega jättis ta onu Reinuga „jumalaga“ ja sammus wälja.!

Murtud südamega istus onu Rein oma kasu lapse haigewoodi ääres. Ta filmade eest lendas aeg tuule tiimul mööda. Endised rõemsad, endised kurwad, endised leina päewad tuliwad talle elawamalt filmade ette. Seal nägi ta oma õrna abikaasat, siis jeda pilku, kus ta abikaas puusärgis puhkas, aga taga kambriis weikene tütrekene kätkis magas, siis tahtis ta süda lõhkeda walu ja rõemu pärast; seal nägi ta kuidas ta tütar Elisekene kaswas, nägi kuidas ta mängis, foolis käis ja oma isale ütlemata rõemu walmistas; siis weeres aga suur pisarate oja üle Reinu palgede, ta lastis kummuli Kaarli pea padja peale. — Ta filmade ees seisis tema surnud, kolerasse surnud tütar, kes teisa haigeid oli aitanud ja kes ise ka selle ohwriks oli langenud ja keda siis wanamehe käte wahelt ära listi ja kaugele temast wiidi. Sellega oli tema wiimane õnn langenud. Raua käis wana Rein kepinajal mööda elurada, ta ootas enesele surma, aga see ei tulnud; siis hakkas ta jälle kosuma ja minewal sügisel oli ta Kaarlis oma rõemu näinud jälle tõusimat, aga

see oli praegu haige ja väga mõis võimalik olla, et külm külaline jällegi Reinule mõeriks tuleb!

„Onu, mis sa nutad?“ sosistas korraka ta-
sane heal.

„Kaarel, sa elad alles?“ hüüdis onu rõdemuga.

„Elan, taewa Isa on mind seekord peastnud, head inimesed tulivad ja tõivad mind koju. Oh Agnes, kui tänulik olen ma selle eest!“

„Ara räägi nõnda palju,“ seletas onu, „aga ütle ometi, kuidas sündis säärane lugu?“

Tasase healega kõneles Kaarel; „Ihm mäsjas rän-
gasti, me tulime Agnesega käsi käes kuni vabriku pui-
estiku; järsku kargasivad kolm meest minu peale, mis
nad minust tahtsid, seda ma ei tea. Mõlema kä-
tega panin ma vastu. — Selle aja sees kadus Agnes
pimedusesse ära! Wiimaks sain ma aru, et neil muud
nõu ei olegi, kui mind pekka, mind wigastada; üks
metslane kargas mu kätte finni ja murdis mu parema
käe sõrmed selja taha. Baluga langesin ma maha ja
siis hakkasid nad mind kolkima, kuni mul mõistus ka-
dus; alles siis, kui Johann Stegberg ja õõwaht mu
juurde tulivad sain ma aru, et ma veel elan!“

Ristis kätega kuulas onu Kaarli juttu.

„Aga ikka ei mõi ma mõista, miks nad su kal-
lale kippusivad,“ rääkis onu.

„Sa mina ka mitte,“ vastas Kaarel. „Aga mu
pea hakkab jälle ümber käima,“ ütles ta tasakesti ja
jõi uinuma.

XVI.

Naeratades waatas küünla kuu päifene üle lumega kaetud põldude. Sätendasiwad wabriku katused, tånawad, uulitsad aiad ja aasad; igal pool oliwad suured anged tuijulund kofku aetud. Naeratades tahtis ka päifene onu Reinu tупpa waadata, aga afna eesriided ei lubanud seda mitte teha, sest kambris puhkas haige, kellel tohtri ütlemise järele kange palawik oli.

On puna kattis nooremehe palgeid, kiiresti tõusis ja wajus tema rind, mis selgesti tunnistust andis, et ta raskesti haige oli.

Agnese ütles tohter wähe muidu haige olemat ja lubas teda homme juba Kaarlit waatama minna.

Tuli õhtu — tuli ka tohter. Kaarel jampsis.

Kord ajas ta inglitest, kord jälle inimestest juttu. Kord seletas ta, et Agnes olla teda tee peal nõnda hirmsasti peksnud, kord jälle, et seda kõik Agnese musu teha. Tahes ehk tahtmata — onu Rein pidi wahel naeratama. Teisel päewal oli ka Agnes Kaarli juures.

Kaarel ajas filmad lahti — ta naeratas.

„Ah seal ta on, ta peffis mind nõnda hullusti, mu kää hammustas ta puruks, ta ei taha, et ma mängin, ta mõtleb mind konnaks teha, et ma siis wabriku paisu all teiste konnadega pean olema!“

Siin pööris ta filmad seina poole ja hakkas kõigest wäest naerma: „Aga ega ma ei lähe — wabriku paisu all on ju wäga külm ja wesi — ah, seal wõib üksi Johann supelda.“

Kurvalt waatas Agnes maha: „Mu Sumal,“
õhtas ta ise eneses: „jätä ta ifka elama!“

Tihiti tallitas ta haige woodi juures. Wahel tun-
dis haige ta ära, wahel ajas ta aga jälle jampsi-
mise juttu.

Agnese ema pahandas fagedasti et tütar onu
Keinu juurde läks, aga Agnes ei jätnud järele valu-
mast, ja siis lubas ema.

Pool teise nädala järele pööris haigus paremale.

Ühel päewal tuli Agnes koju ja rõõmsalt rääkis ta:

„Ema, Kaarel on täna hoopis parem! Ta tunneb
mu täiesti ära, oh kui hea meel mul on!“

Wiltu waatas ema tütre peale ja küsis: „Agnes,
see on sinust natukene liig, et sa ühe säärase inimesega
nõnda palju ümber käid; ma pean sind otse tõrelema:
seal on Johann, kas sa aru ei saa, kuidas ta sind
auustab ja ma loodan, et sa omale palju kindlama
koja wõiks ja peaks üles ehitama, kui sa praegu
seda näitad!“

„Aga ema,“ rääkis tütar häbelikult, „aga kui
Kaarel musika ülifooli fiske saab ja siis sealt kunst-
nikuna wälja tuleb, ma loodan, et see mulle rohkem
armsam on, kui mul niisugune sõber on.“

„Siis on ta sulle jälle liiga kõrge ja sinu peale
ei saa ta mitte waatamagi enam;“ seletas ema, „et
sa pole niisugusi talupoisja tähele pannud, kes kõrgele
on jõudnud, siis waatawad nad meiesuguste, nagu
alamatsugu inimeste peale; ei tütar, tema sõbrus
wõib sulle ainult kahju tuua; meil olgu teised teed ja
teised püüdmised.“

„Ei italgi!“

Kunstnikud jätame üsna kõrwale!"

"Aga ma usun, et Kaarel meid iialgi ei saa ära unetama," sõnas Agnes.

"Dota aga, oota, kui mitte täna, siis ometi homme!" Agnes õhkas.

Herra Steini tütre sealkäimisest sai wana Rein, kellel selle kohta ka kaunis terawad filmad olivad, aru, et nende wahel midagi rohkem on, kui sõprus. Mis mõtles aga Rein?

Tema oli koguni pahane niisuguse asja üle. Tuli see kadestusest —? Wist mitte. Ta ootas parajat aega, mil Kaarel täiesti terweks pidi saama.

Ja see aeg tuli, tuli kiiresti, ja selle tooja oli: tagasi pööraw päikene ja noor armastus, mis mõlemate noorde inimeste südames põles.

"Homme wõin ma tõiesti wälja minna," rääkis ühel päewal Karl Angelese, "nõnda ütles mulle tohter."

"Kui palju rõõmu saab see mulle tegema," kostis Agnes tasa ja waatas täis armastust, täis rõõmu, Kaarli otja.

"Ja siis wõin ma jälle edasi õppida, ennast walmistada ja siis, siis ootame, Agnes, weel neli aastat, siis ei lahuta meid enam keegi!" Ja tasa wõttis ta neiu kae oma peosse ja andis talle suud.

"Aga siis oled sa suur kunstnik ja mina halw kirjutaja tütar, siis on sul kuningate ja würstide kojad lahti, ja mis olen mina?"

"Kuidas wõid sa minust nii mõelda, Agnes, ja

palju ei ole, siis võiks sa mind õnnetumaks teha! —

„Ütle, kas sa mind siis ei armasta?“

Teraselt vaatas Kaarel nende sõnade juures neiu filmi.

„Sa kuidas võid sa minust mõelda, et ma sind ei armasta, sa tead ju seda.“

Õrnalt võttis Kaarel neiu enese rinnale. — Oh, kui õnnelikud nad olivad! —

Raua ajasivad nad teine teisega armsaid juttusid ja alles siis, kui onu Rein koju tuli, läks Agnes koju.

„Onu — nüüd olen ma täiesti terve,“ ütles Kaarel rõmsalt.

„Sa pole veel sugugi terve,“ seletas onu, „sa oled haige, ilma et sa ise seda teaksigi.“

„Ah sa arvad mu paremat kätt,“ võttis Kaarel sõna otsast kinni ja näitas onule oma paranenud kätt, „on veel vähe kange, aga poogna üle võib ta täiesti walitseda.“

„Ei ma ei mõtle sugugi selle peale, tänu Jumalale, see on kaunis terve, aga mis ütleb su süda?“

„Oh onu, see on ka terve, kui kala wees.“

„Aga kas sul teda üleüldsi ongi enam?“ päris wiimaks onu.

Nüüd alles sai Kaarel aru, mis asjast onu rääkis ja punastades vaatas ta maha.

„Vaata poeg,“ kõneles onu pühalise healega, „sellest asjast tahan ma sinuga vähe rääkida. Ma tahan sulle õpetust mõne asja üle anda; aga kõige pealt ole mu vastu awalik — ära salga midagi! Kas lubad seda?“ Uurima filmaga vaatas ta oma

kasupoja otsa; see lõi aga filmad maha, teda nähti iseenesega mõitlewat.

„Noh, kas lubad seda?“ küsis onu Hein uuesti.“

„Mul ei ole sulle midagi salata, onu, — mis sa ise oled must tähele pannud, see ma ka olen,“ vastas Kaarel kaunis peale tungides.

„Ma olen kind hoolega tähele pannud. — Sa oled usin, hoolas, igapidi mu meele järele olnud, aga üks asi teeb mulle wähe, noh, na ütelda — mitte head meelt,“ — neid wiimseid sõnu ütles ta kaunis taja, siiski pani Kaarel neid hoolega tähele.

„Sa mis asi see siis on?“ küsis Kaarel õlasti niitades.

„Ma olen tähele pannud, et sa kirjutaja tütre, neiu Agnesega rohkem, kui sõber oled?“

Nagu raske wajutus langes Kaarli südame peale. Sigi tõusis talle otsa ette, lõi ta nagu läks üleni punaseks ja sügawasti õhates waata ta mahas.

„Eks ole nii? päris onu edasi.“

Kaarel waatas nagu häbelik neiu maha, — ja häbi tal oligi.

Mõndaiks on lugu noorde inimestega: armastust peetakse ka häbiks!

Beikese wähe aja järele sõnas onu edasi:

„Ära arwa, armas Kaarel, et ma kind sellepärast noomima hakkam, aga mul on sinust wähe kahju!“

„Aga onu, kas ta siis halb inimene on?“ kargas Kaarel järsku wähele ja kahjatsedes pomises ta sinna juurde: „ja miks sa mulle enne sellest ei kõneleud?“ —

Kasa fofistab ta aga ifeenefes: „Ei — Agnes on kõige parem inimene!“

„Mitte halb, mitte halb, ta on minu meeleft väga hea laps. . . .“

„Aga miks on ful minuft wähe kahju?“ Küfis Kaarel wähele.

„Waata poeg,“ kõneles wanamees edasi, „fina tahad ennast muufikale pühendada ja sellepärast ei wõi fa kafele poole oma noorufe jõuudu ja mõtteid jagada. Tahad fa muufika teener, Euterpe fulane olla, fiis ei wõi fa ühes ka mitte Agnese kummardaja olla. Ehk, mis armastus fee on, kes ainult fiis armastab, kui aega on? Sa faad aru, et ma fülle ainult head loowin; sellepärast jookfe enne muufika jumalanna Euterpe jalgade ette ja palu tema käest oma füdant ja oled fa fiis kuulfufe ja auu kätte faanud, noh fiis — Sumala nimel, muretfe enefele fee, kes find jahutab kõiges fu rõõmudes ja kurbtustes, fiis on paras aeg!“

Onu jättis jutu katki — ta tahtis kuulda faada, mis Kaarel selle kohta ütleb, aga Kaarlit polnud midagi ütelda. Nooremehe mõtted oliwad feifus.

Wanamees rääkis edasi: „Aga jälle, miks feod fa ennast nõnda waratselt kinni, kas fa feda ei tea, et poisfmehe elu lahtine ehk wallaline on, nagu Tartlafed räägiwad, kuna naise mehe oma kinnine on. Ara pane imeks ehk naljaks, mis ma räägin, — ma olen wana ja tunnen elu — pea aegu rohkem, kui mitu kummend teift minu wanuft, tea et naise mehel pere eest juba murefeda on. Ruhu wõid fa fiis weel minna, kui ful kari taga on, mis wõid fa weel teha,

kui sa waene oled? Sellepäraft muretse ifka enne peawari, kõwa, tugew kodu ja fiis kolde kohendaja. Si ole sa weel kellegile oma südant kinkinud, fiis wõid sa, ma olen selle peale julge, päraft oma kooli lõpu aega, kõrge ringfondade otfitawaks sõbraks saada, fiis wõid sa kõrgeft ringfondadest hulga kaupa südameid leida, kes find niisama õnneliseks jõuawad teha, kui üks abitaas alamast seisuseft; oled sa aga esimistest ühe omale walinud — fiis tea ka, et sugulus palju kindlam on, kui sõbrus, sest „weri on paksem, kui wesi, ja et sa ka fiis elu ülespidamise mureft igawesti lahti oled. Hea küll, sa arwad, mis mees see on, kes naise kulu peal tahab elada, aga ma küfin, mis wõid sa ka maailmale anda, kui sa ise igapäew leiba mures pead olema? Pea meeles, et ainult see jõuab midagi teha, kes kehalistest mureft lahti on!” —

Siin puhkas onu Rein. Kaarel kuulas — ja ohkas! Waene, waene noormees!

„Aga weel üks asi: Lõpetad sa oma ftuderimise aja, mis arwad sa fiis? — Ma mõtlen küll: Agnes on sinule natukene halb, natukene madalast seisuseft! Aga olgu, see wõib weel olla, aga pea asi on ifka see: warane armastus ei anna mahti edasi õppida, segab mõtled ja teeb õppimise ainult raskemaks, Sellepäraft: jäta tühi enneaegne armastus ja rutta oma eesmärgile! See on minu soow ja nõuu.”

Nende sõnadega astus ta lambrist wälja ja läks omale poole, kus ta klamerit hakkas mängima.

Juft nagu oleks Kaarel paar sada hoopu peksa saanud, nõnda tundis ta enese praegu olewat. Ta paled

õgasiwad — ei, ta terve teha põles, keel oli kui-
wanud! Lõff aega seisis ta käsi põsekiil põlme najal,
siis tõusis ta aga püsti, pani mõlemad käed risti
otsa ette — ja, oh kui palaw oli see! Ta tahtis
õue minna, aga tufsuwa südamega ja walutawa peaga
lastis ta jälle istme peale maha. Ta raputas pead!

Rahjatsew naer lehwis ta huultel, ta naeris
sedasi, nagu need naerawad, kes tunnewad, et nad
õnnetumad on. Ja kas oli Kaarel õnnetu? — Ei!

Wiimaks ometi selgus nooremehe mõistus — Ta
hakkas onu Keinu kõne üle järele mõtlema. Mõned
kohad oliwad talle nagu kogenemata meelde jäänud —
ja ometi oleks tahtnud ta, et ta ühtegi sõna enam ei
oleks mäaletanud.

„Tahad sa Euterpe*) sulane olla, siis ei wõi sa
Agnest kummardada,“ oli onu öelnud ja see mõte
wõttis Kaarli sees rohkem maad.

„Kas ma tahan muusika sulane olla?“ küsis ta
minu käest,“ seletas Kaarel iseeneses, „ta küsib nõnda
imelikult. Muidugi, ja muidugi, aga ainult tema pä-
rast. Poleks ma teda näinud — poleks mul iialgi
meelde tulnud laugemale püüda — ainult tema pärast
tahan ma edasi! Ta ütleb, et kõrgest ringkondadest
olla küll ka niisuguseid südameid leida, kes meest
niisama õnneliseks wõiwad teha, kui alamast. — Oigu,
aga mind wõib ainult Agnes õnneliseks teha — ja
mis ta veel muud kõneles on päris tõsi!“

Nõnda seletas noormees ja temal oli tõsi: teda
wõis ainult Agnes õnneliseks teha!

*) Euterpe = muusika jumalanna.

Uga onul Reinul oli ka õigus, kibe õigus, kuid tema waate punkt oli koguni teisest küljest; temal olid koguni teised mõtted Kaarli kohta; ta tahtis teemast midagi rohkemat wälja tuua, unetas aga selle juures ära, et inimene ka armastades võib õppida, võib edasi minna, et ainult toores armastus, (kui seda üleüldsi niisuguse nimega maksab hinnastada) teelab noort inimest edasi püüdmast ja wiskab ta alla kõige sügawama hukatuse sisse!

Uga Kaarli südames peitas puhas armastus, taewalik armastus, kes ennast iga õpiasja ümber wälja võib laotada, nagu elektri wägi, ja sada korda teda niisugusele wanale õppijale, nagu Kaarel oli, armsamaks teha.

Seda ei tundnud onu Rein ja sellepärast katsus ta oma Kaarelt niisugustest mõtetest wabastada. Seda ei teinud ta üksi mitte Kaarli kallal, waid pärast Kaarli ära olemist ka Agnese juures. Uga — kes tuult külwab

Onu Rein ja Agnese ema mõtete juurde lihas weel üks kolmas ennast — ja see oli õel Stegberg! —

XVII

Noor kewade on jälle tulnud,
Sull siin meile kaasa toonud
Lal läti vastu õhinal.

S. Koidula.

Waikselt kahistas õhtune tuul wabriku pargis, nüüd olivad puud lehtedega juba kaetud — wõib olla, et ta sellepärast nõnda waikselt puhus. — Pea põhjus oli aga Sürikuu, mis juba lõpu korral oli.

Igale poole oli noor kewade uut elu puhunud. — Põllul tärkas noor oras, aasafid kattis wärske haljendam rohi, metsast toredad lehed. Ka wabriku pais kohises nagu rohkem, kui minewal aastal.

Kaarli soontesse oli noor kewade uut jõuudu ajanud. Ta tundis enese täiesti terve, rõõmsa ja õnnelise olemat. Igatsusega ootas ta aega, mil-lal onu teda kaugele wõderale maale kunsti õppima saadab.

Siisgi selle sõna „Pariisi muusika ülikooli“ juures läks ta süda nagu wähe aramaks. Kes teab, mis see pidi tähendama? Noh, kõige pealt muidugi seda, et lahkumine raske on, pealegi weel, kui süda maha jääb! — Aga mis weel?

Nut jõuudu ajas ka uus kewade Johann Stegbergi waimusse. Uued planid tõusiwad selle noore-mehe südames ülesse ja palju mõtles ta nende kallal, kuidas neid täide wõiks saata.

Ja mis oli tema pea püüdmine? —

Mitte kaugel wabriku paisust, teine pool jõe

talda peal seisis metsja äärne talu, mida Raelu „ur-
faks“ hüüti.

Peremeheks oli seal just mitte igapidi wiisakas
poissmees. Tihti kuuldi inimeste suus juttusid, kus
teatadi, et Raelu Andres linnas olla kiskunud, ehk
muud paha teinud. Tema kahest sulasest ei peetud
ka mitte palju lugu ja mõnigi mees arwas, et nemad
need kolm olivadgi, kes Kaarelt küünla päewa aegi
nii hirmsasti wigastanud.

Täna oli ju laupäewa õhtu — ja sellepäraest
olivad Raelu mehed puhas kodus.

Wiieksti istuti ümmarguse laua juures ja wõeti
õhtust. Õht laua peal peale kile, hapu piima
ja jämeda leiva midagi muud suupäralist asja ei
olnud, siisgi nähti, et kõigil toit wäga hästi maitses
— ja mis pidi üks selle aegne keskmine talupoeg muud
weel tahtma? — Ega ta jaks ep olnud, et tal „koh-
wid ja teed ja „raetud liha“ laua peal pidi olema!
Edesti wilets oli sellel ajal meie talupoja elamine ja
olemine. Waesus ja rumalus wahtis iga nurga pealt
wastu, ja juhtus see koht kelmide pesa olema, siis wõis
sealt sedita rohkem haledust näha.

Ja niisugune oli Raelu urgas.

Aga seal, kus rikkus waesuse ees palli weeretab,
kus tarkus rumaluse eest ukseid, afnad finni matab —
seal ilmutab end ülemeelsus ja patt.

Ja niisugune oli Raelu urgas.

Süis ep ole ka imets panna, kui niisugused lood
ilmale sünniwad, nagu neid edespidi näeme, nagu neid
ka praegu weel omas elus tihti leiame.

Kas see on siis imeks panna, et alam seisus hukka läheb, kui rikkam seisus teda rumaluses oma põidla all peab ja temast õiget hoolt ei kanna?

Ja niisugune oli ka Kaelu urgas!

„Kas sa oled kuulnud,“ küsis wana ema, kes tüdruku kõrwal sõi, „kas sa oled ka kuulnud, et herrad kohtasi peawad müüma, päris maarahwale ära müüma, Andres ae?“

Pahaselt waatas Andres ema otsa, nagu ei tahaks ta seda, et ema teda söõgi juurest oma kõnega ära ehitab ja niisama pahaselt kostis ta:

„Sakste konks!“

Ja kurja meelega uhtus ta tilet edasi.

Wähe aega oliwad kõik wagusi.

„Andres, ae,“ küsis jälle ema, „aga mõned meie walla peremehed olla kae raha juba fiske maksnud?“

„Maksgu, maksgu! Küll kahjatsewad!“ rääkis Andres järgu kaupa, kuna ta ise aga lusikasse waatas.

„Aga saknad peawad neile niisugused lehed andma, mis kihelkonna-saks ära peab kinnitama ja kohad peawad neile igaweseks jääma!“ rääkis üks sulane.

„Ja kihelkonna-saks peab neid ära kinnitama,“ lühas ema juurde.

„No finaks oled ikka ka niisama rumal, kui meie naisedgi!“ urjutas Andres sulast.

Selle wahel sees oli ta kõhu juba täis söönud. Plaksudes pani ta lusika laua peale ja urisedes nagu ütles ta: „aituma!“ ilma, et ta kassagi oleks koftu pannud.

„Kad saa ju muu moega maarahvast enese alla!“
 tõendas teine sulane.

„Muidugi nõnda,“ finnitab Andres piipu põlema
 pannes. Ta seletades kõneles ta edasi: „Peaks te
 nägema, kuidas need mehed elavad. Olin minemal
 nädalal linnas, wa sõbra Rondi juures. Sa tead ju,“
 sellejuures näitas ta käega teise sulase peale, „sa tead
 ju, et Rondi maja vastu Liuste paruni maja on.
 Oli õhtu. Oi, oi, küll seal ka tralli löödi, mul ei
 tulnud undgi peale. Wana Kont läks magama, ma
 istusin aga pimedas toas ja waatasin nende pidu pealt.
 Suu tilkus mul wett, kõik seda nähes, mis sealtehti.
 Oh neid jookisid, mis seal laua peal oli, punasid ja
 walgeid ja igat karwa, ja see ilus suitsetamine, ma
 ütlen, ma hakkasin wiimaks nutma, nii pahaks läks
 mu meel!“

„Mis wiga siis rikkal elada on?“ ütles pere-
 tüdruk wähele.

„Aga kaua siis niisugune rikkus vastu peab?“ kõneles
 peremees edasi: „Nüüd on neil juba peenikene peos,
 raha otfas ja nüüd hakkawad kohtasi müüma! Kõik
 see sünnib muidu filma kirjaks, mis see paber aitab;
 ja on siis kihelkonna-saks parem? — mitte põrmugi —
 sööb ja joob niisama, kui teisedgi, mis temagi töö
 muud on, kui paljas filma firi; need kohad wõetakse
 meie meeste käest omal ajal jälle ära ja mehed on
 oma rahast niisama ilma, kui ennegi. Aga mis pea
 asi on: korja raha, siis mine linna ehk mujale maale,
 kus saksa ei ole ja ela seal! Oi — rikas on
 hea olla!“

„Kes siis rikas ei taha olla?“ küsis teine sulane.

„Ja muidugi, muidugi, ka meie katsume kuidas rikkaks mõitfime saada?“ öiendas esimine sulane.

„Noh, lähed aega, mis lähed, aga meie oleme ka warsti herrad, niisamasugused herrad, kui teisedgi; wõi armawad nemad, et meie ei mõista saksad olla? — äh! Küll raha igat ühte saksaks teeb.

Selle wahе fees oli ilm pimedaks läinud. Oli see aeg, kus noormees päike- Koit mõrsja- Amarikule Uku hiides suud annab, nii et nende põse punast taewa wõlwo punetab ja nende rõõmust nutja rohulible ja laulja ööpikk kaasiku salus osa wõtab. — Oli eha aeg.

Ema ja tüdruk pugefiwad magama, — mehed jäiwad aga ülesse.

Waewalt oli aga magajate suust norinat kuulda, kui meeste jutt teiste asjade peale pööris.

Räägiti sala kauba widamifest, wargusest ja mõnest muust pahast tööst, mis kõik nemad juba ära teinud ja ikka weel pole neid keegi finni wõtnud.

Wat selle pärast hüüti Kaelu talu „Kaelu urkaks.“

„Niisama, nagu wiimati, meie saime raha ja pillimees oma naha täie! rääkis peremees Andres“

Teised hakkasiwad selle peale naerma.

„Ja kes meid finni wõttis — ei keegi! seletas teine sulane, „käisime kohtus, mis käisime, aga õiged mehed peale kaubagi. Kes õige mehe hõlma hakkab!“

Jälle naersiwad mehed. Aga see oli toores naer!

„Siisgi ei ole Johanil sellest peksust just mitte head meelt,“ seletas Andres.

„Ja mis ta siis veel oleks tahtnud?“ küsis esimine sulane. „Ega me' ometi hinge tohi wõtta?“

„Mitte wõtta, waid tema tahtis, et ta pahem käsi oleks haiget saanud, kas ära nikastatud ehk muud sellesarnast;“ õiendas peremees, kuna ta filmad üsna läikiswad.

„Minu meelest on käsi ikka käsi,“ päris esimine sulane.

„Käsi on muidugi käsi, aga pea ka meeles, et pahema käega wiulut mängitakse!“ wastas teine sulane ette wiates.

„Aga mis ta sellest siis na ajab?“ päris jällegi nimetatud sulane.

„Sa oled küll tänase kile omale pähe, aga mitte, kõhtu söönud,“ pahandas teine sulane ja lastis näpuga nipsu — „kas sa siis ei tea, et kui sa rohufirtsul koiwa ära murrad, et ta siis enam firts ei ole, waid firtsu fant.“

„Pealegi on Johannil wabriku kirjutaja tütar hinge taga, keda aga Kaarel püüab ja kes ka Kaarelt püüab, aga Johann ei saa ilma Agneseta kuhugile, ei wabriku herra raha kambriisegi!“ seletas peremees Andres.

„Kas saad nüüd aru? Aga mis sammud need on?“ ütles peremees kuulatahes, „ta lubas küll täna tulla, aga eks ootame?“

Natukesel aja pärast kuuldi wäljast tasast hüüdmist:

„Andres, Andrees, Andreeees!“

„Jah jah!“ hõiskas Andres. „Küll ma lähen kuulan, mis ta jälle tahab, aga kui ta raha annab, minu pärast siis, kas pörgusse, kus me ka wanapoisi

ema ma walge ruuna wõi mära finni wõime püüda; küll ma teile pärast kõik ära seletan!"

Nende sõnadega astus Andres õue.

„Noh, kuidas käib,“ küsis juurde tulnud inimene, kes ta tõesti Johann Stegberg oli ja pakkus Andresele pudelit.

„Do, ma elu tilka ka!“ hõiskas Andres ja pani pudeli suu äärde, „nüüd käib käsi väga heasti!“

Selle peale lastis ta paar lonksu ja raputas pead.

„Kas halb oli?“ küsis Johann.“

„Di herra wäga, wäga hea oli?“

„No mis sa siis, pörsas, sülitad, kui ta hea oli!“ pahandas Johann.

„Aga kuis teie elu läheb?“ julges Andres pärida.

„Ei wõi praegu suurt midagi ütelda, aga üsna halvasti!“

„Ja miks?“

„Ja waata miks! Mitu korda on wana herra mulle ütelnud, et poisimehe kätte ta kirjutust ei anna! Wõtan ma mujalt, mul on üks puhas, kelle ma kord kätte saan, siis ei anna wana Stein kirjutust käest ära ja ta wõib weel kaua aega tiksuba. Ja ometi on wabriku herral kuradi hull raha. Ma ütlen, selle peame meie kätte saama; aga — ei ole ma mitte kirjutaja, siis ei pääse ma iialgi sinna sisse ja ma pean ilma olema!“

Kõik jeda rääkis ta järgu kaupa. Tal nähti nagu palawik olewat.

Tõesti see mees oli haige, aga hinge polest, ihu oles ka wõlla wõinud wälja kannatada.

Johann Stegberg oli hukka, hirmus hukka läinud inimene, aga seal juures kaval ja ette vaatlik. Raha pärast oleks ta tulest läbi läinud ja raha järele kiskendas ta hing alati ja alati!

Hirmust hinge walu tundis ta, kui ta nägi, kui palju wara wabriku omanikul Rönigil oli — ja raha saadan paisus ja paisus ta sees, paisus kõige sarwedega. Hufatus!

„Rahju — tõesti rahju on niisugusest warandusest, kui ta teise käes magab!“ rääkis Andres, kus juures ta niisuguse heale tegi, mis Johani sees seda suuremat isu äratas.

„Saagu, mis saab,“ ütles wiimaks Johann, „aga kui see lamba kinsu saagija Pariisi ei lähe, siis peate teie ta kuidagi moodi eest ära saatma; ta on mul tee peal — ta on meil ees. Wahel olen ma mõelnud selle üle, kas sünnib süüta inimest hukka saata, siis waatan ma looduse peale ja see annab mulle õiguse!“

„Annab õiguse, kuidas?“ küsis Andres terawasti kuulates.

„Eks kuula! Kord istusin ma tammi kaldal; Seal kuulsin ma korraga lõwat sumnu wee sees! Wähe aja pärast tuli kala-kull wee seest välja — suur purikas, süüta purikas, küünte wahel. Eks wõi ma niisama sugune kala kull olla, kes kaks süütat inimest enese toiduks ära toimetab. Eks ole see õige?“

„Õige, wäga õige — üks elab teise õnnetuselt, teise elust,“ tõendas Andres.

„Sa muidugi — see on õige elu, õige loomulik

elu, mida meie ajal taga aetakse — ja meile teeb see nõuudmine hirmus suurt rõõmu. Mu süda on selle juures praegu väga rahul. Aga kuula nüüd, mis mu edespidine nõuu on!”

Ja nüüd seletasivad nad kaua aega. Saatan ise oli nende selja taga!

Juba oli kest öö, kui keegi lootsiuga üle paisu sõudis ja kui „urka“ üks kägises.

XVIII.

Üksinda istus Agnes wabriku puiestikus pingi peal. Kena oli fiit üle jõe, wahutama paisu, üle aasa ja siis üle talupoegade wiljast lokendawate põlbude waadata, kuni pilk kaugele filma ringisise kinni jäi.

Parajasti oli päikene juba looja läinud, seda tunnistas pilwede punakas wärw, lõunas wilkuw eha täht Venus ja kuu, kes nagu suur tule kera oma kriimustatud filmadega üle metsa wahtis, kus juures tal nii kohtlane nägu oli, nagu tahaks ta küsida: „Eks waatan ometi, mis teie dieti ilma minuta tegite?“ ja kui ta nägi, et kõik wanas korras oli, siis kiskus ta oma uudishimulise näo aeg ajalt nõnda kokku, et ta wiimati parajast inimese peast mitte palju suurem ei olnud.

Alla poole wajunud peadega seisivad lilled muru ja heina maa peal, — igal ühel oma tilgake ladwa otsas. Su leinasivad nad wist päikese kadumise üle, sest kumaw kuu pole pooltgi nõnda armas, kui säram

päikene, ja see kahwatanud eha täht, see walab ju tahtmata iga tundmuse rikka inimese südamesse kurbust, seda wähem siis weel õrna lille omasse.

Sala sõnu sofistast ka pais täna õhtul, seda mõis sellest auru pilwest näha, mis tema kohal heljus ja millel ka nõnda imelik tõsine hall nagu oli.

Gemal kaugel kuuldi ruffi räägu põrinat ja weel wähe kaugemal, teine pool heinamaa serwas laisakulli ehk öösorri pikaldast: „sor — sorr, sorrrrrrr . . . !“

Tasane õhtu õht liigutas wahel puude lehta, siis waikis aga jälle tuul ja pais, ruffi rääk ja öösorr oliwad ainsad kes julgesiwad waikist Saanikuu öörahu rikkuda.

Üksinda istus Agnes pingi peal — ta ei kuulnud ei paisu kohinat, ei ruffiräägu ega öösorri healt, ei pannud ta looduse ilugi tähele, ta mõtted oliwad mujal, ta mõtles teiste asjade peale.

„Ja täna weel, weel täna oleme meie koos,“ mõtles neiu iseeneses, „weel täna! ja homme, juba wara hommikul sõidab ta linna, sealt laewaga Riiga ja siis kaugemale“

Nende mõtete juure tõusis õhtamine noore, õrna neiu rinnast sumise õhtu õhusse.

„Weel täna tuleb ta süia, aga siis“ „süin sai neiu mõtte lõng äkilise haleduse tundmuste hoost katkestud.

„Neli aastat,“ arutas ta katkenud eie otsa kätte jaabes edasi „—n—e—l—i aastat,“ wenitas Agnes mõttes, nagu tahaks ta selle sõnale igawese aja tähend-

duse anda, „n—e—l—i aastat! Sumal teab, mis selle aja sees kõik mõib sündida?“

„Mu süda on raske, Sumal teab mis see tähendab?“ sõnas jällegi neiu, aga kordagi ei õhkanud ta: Sumal hoia teda!

„Aga — sealt ta tuleb juba!“ hüüdis neiu täis rõõmu ja kõik kurbdus kadus ta südamest: ta tundis ennast selle kõrmal olemat, kes teda mõis läbi elumere viia.

Kui ta aga Kaarli otša waatas, siis nägi ta tema silmast, et ka tema täna mõtetes oli; see andis Agnesele endise tuju jälle tagasi ja õhates istus ta pingi peale, kuhu ka Kaarel aset oli võtnud.

„Miks sa õhkad, Agnes?“ küsis Kaarel Agnese lätt enese peosse võttes ja temale otša waadates.

„Miks ei peaks ma õhkama,“ seletas neiu kurbalt, „sa lähed ju kauaks ajaks ära!“

„Sa mis sellest on,“ rääkis Kaarel teda trööstides, „ehk meie küll kaugel elame, Agnes, siisgi elame meie ligidal, ligidal igamesti!“

„Aga Kaarel — mu süda on kurb ja just nagu aimaks ta midagi paha ette!“ kaebas neiu pead nooremehe rinnale toetades, kuna ta palgetel kaks suurt pisarat hiilgasiwad.

„Kuidas mõid sa nõnda mõelda, Agnes, loodame ikka kõige paremat, küll siis kõik heasti läheb. Meie kirjutame teine teisele iga kuu sees ühe korra, Agnes, loodame head!“

„Mül oleks küll paremole wat, kui sa siia jäelšid,“

õhtas neiu, „ma olen palju Pariisist kuulnud ja sul on nii hea ja pehme süda!”

„Agnes, kuis võid ja nõnda mõelda? Sa arwad, et ma huffa lähen! Agnes, ja teed mulle haiget! Mõttele ometi, et ma peale kahelümne aasta wana olen! Ma arwan, et ma ka kõige paha asjade wastu juba küllalt jõuan seista!”

Agnes ei wastanud selle peale midagi. Südame waluga waatas ta Kaarli otsa. Nende mõlemate pilgud puutusiwad teine teise wastu, nagu kogemata löi Kaarel silmad maha. Ta mõtted läksiwad nagu wähe keerdu ja ilma, et ta isegi oleks selle peale mõtelnud jostistas ta:

„Agnes, ei iialgi uneta ma sind!”

Uga nõnda pea, kui ta „ei iialgi” oli öelnud, hakkas ta süda sees, nagu wafaraga peksuma ja esimist korda elu sees tuli talle meelde, et ta juba teise neiu „ei iialgi” ütleb. Wägewalt tõusis nooremehe südame tunnistus ta enese wastu ülesse ja esimist korda kuulis ta healt omas kõrwades:

„Kaarel, mis ja teed?”

Seal waatas ta jälle Agnese peale, kes kui süüta ingel tema rinna najal toetas. Kaarel waatas ta peale; ta süda tundis rõemu, et see neiu tema oma, igawesti tema omaks ennast oli tunnistanud. Ta kui ilus ta weel oli!

Kaarel suuteles teda.

Neiu ärkas. — Siis ajasiwad nad juttu, magusamat juttu, ehitasiwad õhu lossa — ja oliwad õnnelikud! Alles sügawal öösel tuli neile meelde koju

minna. Kodu, Steini ukse peal andsiwad nad weel teine teisele suud ja siis läks igaüks omale poole.

Aga mis see eha täht sealt metsa ladwalt nii haledasti wahtis, ega see ometi wiimane suutellemine ei olnud? —

Ei

Warsti, pärast seda, puhkas Agnes omas woodis, aga film ei wajunud, uni ei tulnud.

Ta oli Kaarelt tundma õppinud; leidis, et ta noormees on, kes tema pärast edasi, kõrgemale tahab minna. Nagu wähe kadestust tõusis neiu südamesse kui ta selle peale mõtles, et ka ilmas weel neiusid on, kes temast hoopis ilusamad ja kõrgemal on. Ta misjagune naisterahwas ei mõtle sedawiisi? Just igaüks, olgu siis, kui ta sees alandus ja tasandus suuremat wõimust wõtab, kui enese iluduse tundmus.

Kõik see tegi neiuale palju muret. — Alles lauase, tasase nutmise järele wõis ta magama uinuda. Ka Kaarel ei saanud sel ööl magada. Elawalt tõusiwad ta filma ette kaks neiu kaju: need olimad Kadri ja Agnes!

Just esimist korda tundis noormees enese südames armufeste wõrdlust. Esimist korda sai Kaarel aru, et ta rumalasti oli teinud, et ta Kadriale, ehk küll mitte armastuse pärast „ei iialgi“ oli öölnud. Wäga kergesti wõis neiu mõelda, et Kaarel teda armastab! Nüüd tundis juba Kaarel, kui palju üks neiu teisest parem, rohkem on.

Selgesti tundis noormees ära, et jõledus on

neiule enne armastust avaldada, kui teda küllalt tundma ei ole õppinud. Wiimaks hakkas aga nooremehe süda rahule jääma. Koguni eba põhjused wõttis ta oma seletustele aluseks ja nendega jäi ta ka wiimaks rahule. Ta arutas:

„Oleks ma Kadriale truuks jäänud — aga kes sunnib mind truuks jääma, ma pole ju talle poole sõnagi põhjust annud mind armastada — noh, oleks ma ka selleks jäänud, mis oleks sellest lõpuks wälja tulnud? Mul oleks Agnese pilt igal ajal meeles olnud ja sellest wõiks ainult paha sündida, aga Agneseft, sellest ei wõi ma iialgi maha jääda, see on mu otsus!“

Jah, see oli küll nooremehe otsus, aga kes on selle peale julge, et see, kes igal filmapilgul esinisele meele järelele neiule oma südame kingib, et see seda ka mitte teisele, kolmandamale ei pühenda?

Suba kerkis teine poolt tawa laotuse serwalt päikene ja kuulutas kõigile ilmale uut hommikut, aga Kaarlil oli alles eilne päew!

Ta katsus kõik omad mõtted waguft sundida, aga see oli talle wõimata! Weel paar tundi — seal tõusis onu Rein.

Kaarli süda wärises. Tal oli halb olla! Wähehese aja pärast tuli onu Rein Kaarli aseme juurde; Kaarel waatas talle juba filma.

„Suba ülewal?“ küsis onu Rein naeratades.

„Jah,“ wastas Kaarel lühidalt.

Warsti istusiwad nad mõlemad kohwi laua ääres, kus onu Rein Kaarlile mõndagi õpetust rääkis,

aga nooremehe kõrwade eest lenda siwad need üsna ilusti mööda.

Seda tundis ka Rein ja osawõtlikult küsis ta:

„No, kasupoeg, kuidas astud sa ka teele?“

Smelikult waatas noormees Reinu otsa, ta nagu tahtis ütelda: „Onu, sa tead ju!“ Siis wastas ta:

„Ma lähen ju wäga kaugemale!“

„Pole wiga!“ — seletas onu, „sa oled küll wähe harjumata kõrgema elule, aga sul on head anded, elaw mõistus. Pea mõid sa haritud rahwaga ära harjuda, nende kõmbed enesele omandada ja sa saad heasti läbi!“ Pealegi lähed sa muusika kooli parema prohweßori juurde korterisse, se on hea mees, ma tunnen teda juba sellest ajast, kui meie hoobil seal õppisime. Nagu ta mulle wiimases kirjas teadustab olla tal ka laks last, wist tütar, sellest näed sa, et seltsi on sul eestotsa küllalt. Pea asi on aga: Jää oma ees mär-gile truits, püüa selle järele, jäta kõik muu kõrwale; ka see, sellest ma sulle mõne aja eest juba kõn-lesin, siis saad sa nägema, et kõik korda läheb!“

Selle aja sees oli Kaarel wagu si, ega wastanud midagi, waid waatas tassi põhja.

Seal läks üks lahti ja wabriku herra toapoisi astus sisse.

„Gila õhtul jättis herra selle kirja järele,“ ütles toapois, „ja käskis teda herra Karl Reinu (Karl oli onu Reinu kasupoeg ja pidi ta selle nime kandma) kätte anda!“

Ta andis kirja Kaarli kätte, soowis noorele mehele head elu ja palju õnne ja astus wälja.

Kaarel tõmbas kirja lahti — sees oli sada rubla ja weikene täht, mille peal järgmist oli lugeda:

Kallis herra R. Rein!

Teie anded on kulda väärt. Sõudke edasi! Meie saame onu Reinuga Teie eest muretsema! Võtke eest otša see weike and vastu!

Teie sõber

Theodor König.

Nagu nõiutatult seisis Kaarel laua ääres, — sada rubla oli talle antud! Ehmist korda nõnda palju elu sees!

Kui ta alles selle üle imestas läks üks jällegi lahti. Steini tüdruk tuli sisse, soowis ise õnne ja andis Kaarlile jälle ühe weikese kirja, teise pistis ta salaja nooremehe peosse.

Esimine oli õnne soowi kiri, aga mis oli teine? Nõnda küsis ka onu Rein. Kaarel ei lausunud selle peale midagi — wiimaks ütles ta: „Küll ma tee peal waatan!“

Wanamees tõmbas otša esise kortsu.

Nüüd oli ka aeg käes, kus Kaarel kodu paigast pidi lahkuma. Ta oli kahwatanud.

Wabriku herra kutsar seisis kahe hobuse tõllaga juba ukse all. Naste südamega astus Kaarel sinna sisse. Weel kord astus onu Rein tõlda ja andis noorelemehele suud, ja siis weeris tõld linna poole.

Kaarel waatas tagasi. Wabriku kirjutaja aknast waatas keegi kahwatanud näoga wälja — see oli Ag-

nes, kes talle ninarätikut järele lehwitas. Ta waatas teise akna peale, seal seisis wana Stein ja naeris talle pead nikutades wastu. Ta waatas kolmandama akna peale — seal oli Johann Stegbergi pead näha, kes keele wälja oli ajanud ja seda Kaarlile näitas!

Kaarel kohkus! Külmaks läks nooremehe süda seda nähes; elawalt tuliwad talle Johanni sõnad meelde, mida see temale riisus oli öelnud: „Ma tahan sind kõige suurema õnnetuse sisse saata — ma tahan Agnese sult riisuda ja sinu ja tema igawese õnnetuse sisse saata!“

Oi, kui hirmsad oliwad need sõnad Kaarli meelest nüüd, kus ta teadis, et Agnes täiesti sõgeda nooremehe kätte jääb ja kus õrnal neiul pea ühtegi tugi ei ole. Siis tuli talle weel Johanni nõdrameelne naer meelde:

„Kas mõistad, ja hull, hull, hull“
Kaarli juuksed tõusiwad püsti.

„Kutsar! pööra tagasi, ma ei lähe kuskilegi! —“
tahtis ta praegu hõisata, seal tuli talle aga meelde, et ta rumalasti teeks.

„Lähem ma tagasi,“ arutas ta, „siis saawad mind teised wälja naerma, kodused ka, kes mind alles eile nõnda armsalt jumalaga jätsiwad. Aga sest poleks ka suurt wiga, ma wõtaks nende naeru heameelega wastu, ma kannaks puhast, pealegi oleks see emale ja isale ka üsna meele järele olewat, aga siis olen ma ka Agneseft ilma, päris ilma: isa ega ema ei saaks lubama! Koh hea küll, kui nad ei luba, siis laseme wägise —

kuidagi moodi ära laulatada — aga, mis sealt siis veel wälja tuleb? Wiletsust?

Agnes oleks talu tööga harjumata, ei, kõige talu eluga harjumata ja ma teeksin ta õnnetumaks, ei, ma ise oleks õnnetu olemat, kui ma näeksin teda wiletsuse sees weerlemat; sellepärast edasi — tema pärast edasi, ainult tema pärast! „Nõõ!“ kirjendas ta lõpeks, nii et kutsar tagasi waatas ja uueratas, sest seda juhtus arwa, et saaks tõllast hobusid ajas.

Ka Kaarel märkas seda kogemata sõna. Ta ärkas wähe ülesse — jäi aga peagi jälle mõtetesse.

Järsku tuli talle meelde, et tal üks lahti wõt-mata kiri taskus oli. Ta teadis, kes selle oli saatnud.

Ettewaatlilikult wöttis ta kirja põue taskust wälja ja waatas adressi. Selgesti wõis näha, et kirjutaja käsi oli wärisenud. Ta wöttis kirja lahti, postpaberi seest wälja ja luges:

M u s ü d a !

Silma weega mõtlen ma Su lahkumise peale, mida ma ka filmaweega pean nägema! Kaarel, ma soowin Sulle palju õnne, palju, wäga palju! Kui sa oma õnne kõige kõrgema tipul oled, siis waata seda weikest määlestust, mida ma filmaweega olen kaasinud ja nende huultega suutellenud, millega meie oma armastust weel eilegi kinitasime. „Tumal hoidku Sind!“

Sinu õnnelik ja õnnetu

A g n e s.

„Ja Tumal hoidku Sind!“ kordas Kaarel.
Need sõnad oliwad talle nagu wähe wõerad.

Wõis olla, sest neid kuulis ta oma õnne soowides ka esimist korda, nõnda ep olnud talle veel keegi õelnud.

„Sa Zumal,“ (selle sõna peale pani ta rohkem rõhku) „hoidku Sind!“ — Need sõnad kõlasivad tõesti kenasti!

Raarel pööris lehe ümber ja leidis sealt weikese tutikese juukseid, mis roosa fiidi paelaga kinni olidwad seotud.

Ta andis kalli mälestusele suud ja pani taju raamatu wahale.

Wanger pööris — — — pööris maantee peale. Noormees waatas tagasi ja tahtmata tuli pisar silma!

Nõnda lahkus Raarel, nõnda nimetatud „herra“ Rein, kasu isa majast, kus ta ligi aasta õnne päivi oli maitseunud, kus ta nii palju rõõmu oli leidnud, kus ta niipalju õnne päivi ja õhtaid läbi oli elanud, kuhu ta oma kõige kallima oli jätnud, kuhu tal aga ka hirmsam wiha mees läbi afna oli jäänud wahtima.

Ta süda oli raske — ja miks? Kes wõib seda seletada? Ehk tuleb sellest, et seda saatjat ligi ei wõtnud, kes kõiki juhatab ja saadab. — —

Mis? —

Tubli tunnise sõidu järele oli herra Rein linnas, kus ta ka warsti laewa astus ja Riiga — ja sealt Pariisi sõitis! Head teed!

XIX.

„Di, mis lenab majad, aiad, aknad, ukseid, kardinaad, klaasid, ukse käepidemed, trepid, räästad, katused, korstnad, lilled, kiivid, uulitsad, jalgteed, hobused, tõllad, rattad, kutsjarid, herrad, habemed, riided, naisterahwad, neiud, neiuksed, heraksed, lapsed“ prrrrr! hüüdis woorimees ja see oli ühe nooremehe mõtetele punktis, kes tõllast wälja astus, woorimehele raha maksis ja ühe uhke maja trepi peale astus ning tella tõmbas.

Beel korra waatas noormees tagasi selle kirju näidendi peale. Pea jäi kirjuts — see oli Prantsuse maa pea linn Pariis, aga mitte emam Willandi, ega Pärnu!

Noormees polnud teegi muu, kui herra Rein ehk Raarel. Uks läks lahti ja Raarel astus sisse. Tema ees seisis kaunis kuiwetanud, süsti musta Prantsuse habemega mees, läikiva nööpidega kuub selgas.

„Kas prohweessori herra kodu peaks olema?“ küsis Raarel Saksa keeles, sest Prantsuskeelt ei mõistnud ta pea sõnagi.

„Que voulez-vous, monsieur?“*) küsis ukse hoidja nooremehe käest ja waatas tema tolmust ülikonda, kus juures ta kurja näo tegi; sest Paris on ta kelmide poolest kaunis kuulus!

Nüüd sai Raarel aru, et uksehoidja ei mõista ta keelt, sellepärast wõttis ta ka onu Reinu kirja, mida

*) „Mis teie tahate, herra?“

See prohvesforile oli kirjutanud, pöue tasust wälja ja andis ukse hoidja kätte.

Smeliselt waatas uksehoidja kirja peale, siis waatas ta jälle noore tolmunud mehe otsa ja ütles talle midagi, millest aga Kaarel mitte aru ei saanud ja sellepärast kaunis tõsiselt küsis:

„Mis!“

Uksehoidja wöttis ukse jälle lahti ja kummardades näitas ta käega wälja, nagu paluks ta Kaarelt wälja astuda.

Kaarel ei saanud midagi aru ja kummardas ka wastu, ega läinud mitte wälja.

Jälle näitas uksehoidja käega wälja ja kummardas. Kaarel kummardas ka

Selle üle nähti uksehoidja wähe pahaseks saawat ja fundiwa healega rääkis ta midagi, millest Kaarel mitte põrmugi aru ei saanud

„Mis teie soowite?“ küsis Kaarel kaunis kartlikult.

„Wälja!“ ksisendas wiimaks uksehoidja waewases saksa murdes.

Küüd märkas Kaarel, et teda tõesti wälja ksis-takse minna.

„Aga mu kiri?“ küsis Kaarel jällegi saksa keeles. Ukse hoidja nimetas prohvesfiori nime ja näitas jälle käega wälja.

Küüfugune mäng läks Kaarlike ka liiale ja pahaselt küsis ta:

„Andke mu kiri kätte!“

Ka ukse wahil nähti kops üle maksja wõi watsja

lainud olewat ja siis, kui Kaarel tema käest kirja haldas püüdma sai ta nõnda vihaseks, et ta Kaarli käest finni võttis ja ta uksest välja surus.

Pahaselt katsus Kaarel uft lahti teha, aga see oli juba lukku pandud.

Seledat naeru oli ülevalt poolt kuulda. Kaarel waatas ülesse: kats noort, wäga õrna naisterahwast waatasiwad üle palkoni ääre Kaarli peale, kes tema hukka lainud katse üle jälle sisse tungida, isekesest wist naerfiwad.

Neiud nagu mõistfiwad Kaarelt, jätsfiwad naeru ja waatasiwad uksteise otsa, kadusfiwad aga siis majasse.

Kaarel katsus jällegi uft lahti wõtta, aga ei saanud. Ta kõlistas waljusti.

Kõik jäi waguksi. — Kaarel ootas.

„Missugused filmad, pea — missugused!!!“ mõttles Kaarel ja õhtas.

Kaarel raputas pead, nagu tahaks ta niisuguseid mõtteid laiali ajada; ja läkfiwadgi laiali!

Kaarel waatas uulitsa peale, kust ta palju uudist leidis.

Uga wiimaks läks seegi igawaks ta kõlistas uuesti ja waatas ülesse, ilma et ta isegi oleks teadnud miks.

„Täga hullemaks,“ seletas Kaarel, „Sumal teab, mis täna saab, ühe sõgedaga ma juba koos olin, aga aja wiiteks oleks seegi praegu olewat! Kui aga kõik Prantslased niisugused on, siis pean ma warsti siit foristama.

Jälle wahtiswad kaks imeilust lõuna maa neiut
— niisugust, nagu neid üksi lõuna poolne loodus jõuab
kasvatada, Põhjamaa nooremehe peale.

Sust sel ajal läks üks lahti ja ukse hoidja tuli
nähtawale, aga misugune ta nüüd oli? Koguni
teine mees!

Suure kummardusega ütles ta waewases Saksa
keeles!

„Palun fisse astuda!“

Noor mees astus ka fisse. Üks pandi jälle lukku.

„Palun järele tulla!“ rääkis ukse hoidja.

Mööda suurt keerd treppi tõndis Kaarel ukse
hoidja juhatusel ülesse. Mööda edasi minemat korridoori
jõudiswad nad wiimaks suure kahepoolega klaasukse
juurde.

Ettewaatlikult astus Kaarel mõera Prantslase
järele.

Klaas uksest paistis tema nägu tale vastu! —

Kaarel nägi, et see üsna unine oli.

Kasa mõttis ukse hoidja klaas ukse ühe poole
lahti ja lastis Kaarli kaunis weiksesse eeskotta.

Pea tõmbas ta ukse enese ees jälle kinni ja jättis
nooremehe sinna, millest üks ukse kuhugisest teise tuppa wiis.

Siit pidi ka Kaarel edasi minema. Põksuma
südamega, pahema käega juukseid silitades, koputas ta
ukse pihhta.

Oh kui kartlik oli see koputamine!

Sees pool lükati nagu tooli mööda pörandat
edasi, siisgi jäi aga kõik üsna wagusaks, ka alatine
koputamise vastu kõla: „fisse!“ jäi see kord tulemata.

Kaarel oli kabe wabel, mis pidi ta tegema? weel koputama, ehk ootama. Ta walis teist.

Jällegi läks mõni minut mööda, aga ühtegi.

Edasi minna, ilma juhatuseta, ilma lubata, polnud Kaarli meelest koguni ilus. Ta sirutas käe wälja, et uuesti koputada. Ettewaatlikult tõmbas ta kaks esimest sõrme, — „koti nõela ja Piika Peetri,“ nagu rahwas kutsus — kokku, surus pöidla kõwasti piika Peetri peale, et sõrmedest kõwem koputamise wafar saaks, et paugud wähemalt heledamad, aga siiski kumbelisemad oleksiwad, et ometi keegi neid kuuleks, nksse lahti wõtaks ja waest noort meest sisse laseks, ehk ehk kuhugile mujale juhataks, kust ta jälle lord otša pääle saaks.

Parajasti oli ta oma teada esimese paugu annud, aga mitte seda saanud, sest üks oli selle wahel jees lahti läinud, ja ukse peal Kaarli ees seisid pikk kuuwetanud mees, kes terawa pilgu ja kurja näoga noore mehe otša waatas.

Kohkunult jäi noormees tema otša filmama, mõne pilgu järele tuli talle alles meelde, et terwituse andmata jäi, mida ta ka kõhe ära katsus parandada.

Wastu kummardus nooremehe terwituse peale oli taunis „kuuwa päraline,“ see on niisugune, millest weikest auupakkumist wõis lugeda.

„Ma olen noor muusika õpilane Kaarel K —.“ rohkem ei jõudnud Kaarel ennast esitleda, kui wõeras herra tema wiimase sõna käest ära wõttis.

„Kein, Wenemaalt?“ oli wõera rutuline, aga lühikene küsimine.

„Jah!“ vastas Kaarel kaunis kohkunud häälega.

„Soo!“ vastas wõõras, aga niisuguse heale ja rõhuga, millest selgesti mõista wõis: „Näitab, et Rein mulle ühe puu karu selga on määrinud.“

Selle öeldud „soo“ järele pööris wõõras herra jälle tuppa, nagu ei paneks ta noorest mehest midagi tähele. Et aga Kaarel ukse taha seisma jäi, pööris herra jälle ruttu ümber ja nagu kaskiwalt rääkis ta: „Eulge ometi sisse, ma ei wõi teid ju mitte wõõruses vastu wõtta!“

„Nii moodi wõetakse mind vastu, nii külmalt, nii tõrkuwalt!“ mõtles ta ise eneses, kuna ta uksest sisse astus ja paar sammu eemal seisma jäi.

Pikalt sammus wanapoolne herra mööda tuba edasi ja tagasi. Teda nähti, kas järele mõtlewat, ehk oli ta wihane, sest ega ta muidu oma habet parema kätte sõrmedel mängida ep oleks lastnud.

Selle aja sees oli noorelmehel aega mõne pilgu enese ümbruse peale saata.

Suur laud, rohilise kalewiga kaetud, mille peal hulk paberit, enamiste köid noodi paberid, ja raamatuid oli. Laua kohal rippusiwad mitmed wähemad ja kaks suuremat pilti. Köid oliwad muusika meeste pildid. Keset raamatuid ja lehta oli üks lagedam plats jäätud, mille peal kolm weikest naistetahwa pilti längus olewa kolm-jala najal seisiwad. Üks neist näitas wanem olemat, wist kase teise ema. Teine pool nurgas oli Klamer ja selle kõrwal riiul, mille peal jällegi noodi lehed ja raamatud asusiwad. Riiuli ülemase jao peal

seisivad mitmesugused puhumise mängu riistad ja wiinuli kast. Nurfades, weikeste kolme nurgaliste riiulite peal olivad mitmesugused gipsi kujud, kõik aga muusika ilmast.

Beel oleks Kaarel edsi filmanud, aga seal lõpetas wana herra oma käiku ja jäi Kaarli otsa vaatama, nagu tahaks ta tema wiimast mõtet ära lugeda.

Koorel mehel oli piinlik.

„Ometi üks fõrd!“ mõtles Kaarel, kui wana faks rääkima hakkas.

„Siin kirjutab mulle mu wana tuttav ja sõber, ma ütlen: „sõber,“ sõnas herra, „et muusika elu laiendusiks, — liiga palju õeldud, —“ lisas ta wabele, „et muusika elu laiendusiks ta teid süia on saatnud. Ma näen aga, et teid katsu ei maksa, kui palju teie mõistate, kõik seda saab aeg ette tooma! Tagasi ei wõi ma teid ka mitte saata, seks on mu endine sõber liiga kallis mulle! Ma ütlen teile: teid saab wastu wõetud!“

„Wõi nii, wõi na!“ ohkas Kaarel, kellesse need sõnad nagu tule sädemed hakkasiwad. „Mind tahetakse armu poolest wastu wõtta, seda ei ole, kas wõi kõhe tagasi.“

„Kuuline herra!“ ütles ta madala tagasi hoidwa häälega, „ma palun wähe sõna!“

„Koo!?“ jäi teine suurde filmadega nooremehe otsa vaatama, nagu küsiks ta: „Missugune Mooses nüüd sinu pihta on lõõnud, et kalju ka wett annab?“

„Armu poolest ei wõi ma mitte süia jääda!“

„Ja kuhu süis?“ küsis herra.

„Kuju!„ oli vastus.

Bahaselt waatas wana herra wastase otsa. Teine pidi noormees tema meelest olema, kas üliteram, ehk ülirumal. Ja nagu selle peale wastust saada hakkas ta habet sasima.

„Ja siis Sumalaga!“ ütles noormees, tegi weise kumarduse, pööris ümber ja läks.

„Parem pöoran koju, kui minuga nii ümber käia; parem olen, mis olen. Aga — mängimist mul ei tatsuta, wõtakse armu poolest wastu, et ma nii libe ei ole, kui õppinud herrad — ja ometi on mul küllalt nii palju osawust, et ma kedagi teist selles eksamis ei tarda, ei, armu ma ei taha, jeks on mul liiga palju raha wabriku herra Königi poolt kaafas!“

Nii mõtles noormees. Rõnda mõteldes polnud ta aga tähelegi pannud, et fiske tulemise uksel kõrwal ta teine selle sarnane seis, millest tema nüüd fiske oli lippanud. Ust enese selja taga kinni pannes, sai ta alles aru, et ta wõerasse kohasse oli juhtunud. Natukene maad temast eemal seiswad tats noort neidu sõõgi laua korda säädimise juures. Neid nähes wabandas ta ennast, et ta kogemata ukseid ära oli wahetanud ja täis halbbust tundes pööris ta tagasi.

Wana herra tõsine nägu tõi Kaarlile enese tundmise jälle tagasi. Uut ust lahti tehes tuli wana herra tema poole, hakkas ta õlast kinni ja ütles: „Kuule noormees! Ma olen järele mõtelnud, teie jääte siia. Seda tunnistab ka teie uste ära wahetus!“

Nende sõnadega lükkas ta ukse kinni ja jättis nooremehe oma tuppa.

„Aga mitte armu poolest!“ sõnas Kaarel, kuna ta paluwa, aga ka etteiwiskawa pilguga wanaherra otsa waatas.

„Põhjamaa Hispanlane!“ hüüdis wanaherra ja läbi paar korda Kaarli öla pihhta. „Kas Põhjamaal niisuguseid weel palju on? — Urge olge nõnda kärsitu, oodake, waadake enne ümber ja siis, kui soovite, wõin ma teid täielisele proowile wõtta: Minul on ju see üks puhas. Teie eneste paremaks läbi saamiseks ei taha ma Teile proowiga kohe kaela langeda!“

Selle peale ei olnud nooremehel pea midagi wastata, ta ehk oleks omaks kaitsemiseks weel midagi öelnud, seal tuli aga keegi naisterahwas nende tuppa ja palus üli lahkel keelel papat lõunat sööma ja kadus.

„Christine!“ hüüdis wanaherra noore naisterahwale järele. „Kas ei oleks wõimalik lõunaga wähe oodata,“ kõneles ta, kui noor naisterahwas jälle ilmus.

„Meile on üks noor sõber kaugeilt Wenemaalt siia tulnud, ta saab meie majasse! jääma, sellepärast palun talle ka lauale aset muretseda!“

Nende sõnadega pööris ta Kaarli poole ja teda noorele naisterahwale esitelledes sõnas ta: „Kaarel Rein, noor muusika õpilane!“ ning naisterahwa poole pöördes ütles ta: „Christine, minu wanem tütar, praegune maja perenaine!“

Weikest kummardust tehes kadus noor neiukene toa ruumidesse.

„Tema see üks seal ülewal palkoni peal oli,“ mõtles noor mees, kuna wana herra jälle mööda tuba edasi tagasi kõndis.

Lüki aja pärast jäi ta norgus peaga nooremehe ette jälle seisma ja kaunis järsku ütles ta:

„Diige head, tulge mu järele ma pean teile elu-ruumid kätte näitama!“

Ja sõna lausumata astus noormees oma juhataja järele. Mitmest kambrist ja toast läksivad nad läbi, kuni wana herra pool lahti seisma ukse juurde seisma jäi ja noore mehe sealt sisse lastis.

„Siia võite elama jääda! Soovin teile head edasi jõuudmist minu katuse all!“ lühas ta juurde.

Nende sõnadega jättis ta nooremehe üksinda!

* * *

Ükfi istus Kaarel oma kambriis, mida wana prohwessor temale oli näitanud. Omad tolmused riided oli ta ära puhastanud, näo puhtaks pesnud, waewalt nähtawad nina alused karwakesed, tulewase kihwade kaswandiku, kää seljaga hästi ligi fiitunud — ja nüüd istus ta sellakile wastu sohwa seljatuge toetades ja mõtles. Teda nähti nii sügawasti mõtlewat, et tal aega ep olnud ka oma ümbrust järele waadata. Nähti, nagu ei näeks ta seda ilusat weikest kambrikest, kus ta edespidi aset pidi wõtma, kus ta oma kurbdusi ja rõõmusi pidi tundma, ja kus ta kauaks pidi elama jääma!

Ei kambrikese ilusad paberiga löödud seinad, ei see kena raamatu riiul, mitme künne kuldkoitega raamatuga, ei kena sohwa ilusa eeslauakesega, mille peal alles hilja wälja tulnud luuletaja Heine „Buch der Lieder“ seisis ja mille wahelt kui noormees teda oma

näpu wafele oleks mõtnud ja teda läbi oleks waatanud ime kena naisterahwa pildi oleks leidnud, mis teda neist sügawatest mõttetest ehk ülesse oleks äratanud; — ei ta see ilus harmonium, raamatu riulikõrwal, mille peal kena wirnakene mitmesuguseid raamatuid, muidugi noodi raamatuid, nähti olewat; — ühe sõnaga, mitte midagi selles kambrikeses — paradikeses ei tõmbanud praegu tema tähele panemist enese peale, ei äratanud sellest mõte unest!

Ja mis ta mõtles?

Ja mõtles oma enese elu üle: arwas plaani tulewasele elule, rajas wundamenta tulewastele ette mõtetele.

Ja missugune tundeline noor inimene, pealegi weel noormees, kelle peas tulewik nii kena kirjadega on maalitud, ei peaks küll niisugusel korral mõtetesse langema?

Raugelt oli Raarel siia tulnud; siia wõrssi wõõraste, suurde linna ja weel mitte muidu, mitte reisi tarwis, waid ennast elule, kuulsusele ette walmistama, kes siis Agnest auuga wõis omandada.

„Tah, ma tahan näidata, et ma mees olen,“ mõtles Raarel iseeneses, „ma tahan näidata, et ma ennast jalgade alla ei lase tallata! Näitab, et mul siin majas jääbawat sõbrust saada ei ole. Ja see wanamees!“

Raarlil tõusis tahtmata külm üle teha: nii halwaks pidas ta seda wanat herrat.

„Ma tahan neid sundida mind auustama,“ ütles ta pool kuuldawalt ja ta filmadest paistis ärituse läik. „Mind peetakse wist mõneks Wenemaa karuks,

wõi Siberi koeraks, aga ma tahan näidata, et meie maa meestel ka midagi on, mis neist järele ei jää!"

„Oh kallid Agnes!" ohkas ta, „sina mõtled ainult minust head, sina ainult tunned mind, mu ingel! Aga oota, küll meie näeme jälle teineteist ja siis ei lahuta meid enam keegi!"

Siisgi kõigis neis arutustes ei saanud Kaarel omale rahu, ikka nagu midagi puudus veel, mille üle ta veel otustanud ei olnud! Ja kuidas võis ta ka rahu leida, kes ta nii reisisi väsinud, nii äritatud oli.

* * *

Lõuna söök oli lõpetud ja wana herra andis märku laua äärest ülesse tõsta, mille peale ka kõik walmis olivad.

Kaarel oli seda aega igatsusega ootanud, sest nii waikselt, nii häbelikult, nii piinlikult ei olnud ta ualgi enne söögi laua juures istunud. Ja kuidas pidi ta ennast ka ülesse pidama?

Wana herra, keda ta oma kodumaal Keinu sõnade järele päris lahkuselt pidas, nähti täna üsna tufane olevat, võis olla, et ta parem ehk ei olnudgi, küsis aga mõne arwa küsimise: „Kas teie Prantsuse keelt ka kõnelete? kas teie ilusti ka reisite? Kas teie kaua juba muusikaga tegemist teete? — ja kõik; ja nende peale vastas ka Kaarel niisama lühidelt — ja jällegi oli jutt otsas ja lusikate, kahwlite ja nugade isekestes jutu ajamine oli ainus, mis nende nelja inimese toas olemisest kuuldawat tunnistust andsiwad. Küll katsusi-

mad neiud isekeskes juttu ajada, sest selleks nähti neil täna suur isu olemat, kuid kahju, sündis see Prantsuse keeles, nii et Kaarel sest midagi aru ei võinud saada, mõis aga ometi arvata, et neiud just temast, ehk kõige vähemalt tema üle mõne sõna lastsiwad libiseda, sest ega muidu noorem õde Julie, keda wana herra enne sööki Kaarlile, kui oma kodu „pesa munat,“ oli esitelenud, nii terawasti noore mehe otsa ei oleks waatanud, siis ülitawala, aga füisgi süüta näo teinud ja Christinega midagi rääkinud, mille üle aga wana herra kurjad filmad tegi — ja tüdrukud ka kohe wait jäiwad ning wähe ära punetasiwad. Aga, kes feelis neid hoolega järele waatamast, kuidas Kaarel ennast ülesse pidas ja kes feelas neid füis üksteise otsa waatamast ja filmadega kõnelemast? Ei wana herra wainne olet, ega Kaarli oma teada küll kombeline ülesse pidamine! Naisterahwas on ikka naisterahwas, ja Kaarel sai wäga hästi aru, et neiud just nüüd materiali korjasiwad, et pärast isekeskes jeda rohkem seletada ja seleldaga. Ja nüüd, kui wana herra ülesse tõusis, nüüd tundis ka noormees, kui palju kergemaks ta süda läks! Aga wana herra oli tütarde mõtetest ka wist wäga selgeste aru saanud ja enne, kui Kaarel laua äärest sai lahkuda ütles ta kaunis lahkest Kaarli poole pöördes, mis noore muusika mehele üsna ime näitas olemat:

„Aga noorsõber, ega teie ennast ometi jälle oma kambriisse waugi ei taha panna. Teie kraam on posti majast kõik juba ära toodud, selle üle ei maksa teil enam muretseda. Teg on ennast ümbrusega tutvustada!“

„Do!“ mõtles Kaarel iseeneses, „näha on, et see

härta lahendam ja sõbralisem ka mõistab olla!" Sa nagu imestades jäi ta wana herra otsa waatama.

"Wabandage mind," sõnas maja isa edasi, "et ma ise teid kõigega tutvustada ei wõi, aga selle eest on mul faks noorem, kes selle waewa enese peale wõtawad!"

"Lapsed!" hüüdis ta ära minewale tütardele järele, "teie kohus on sellele noorele herrale meie maja tuttawaks teha. Praegu on ilus sumine ilm: minge aida ja tehke sellele kauge wõerale ta siin olemine armfaks. Pealegi on see teile heaks keele harjutuseks, kui teie ühe sündinud Sakslasega juttu saate wasta!"

Küüdes waatafiwad noored naisterahwad teine teise otsa, neil näitas, nagu wastumeelt olewat, et isa just nüüd neile, kus nad isekeskes noore wõõra üle tahtfiwad otsustada, selle sama "kaela saatis."

"Mitte, auustatud herra," wastas Rein häbelikult, "ma ei ole mitte sündinud Sakslane; kas siis mu eestkostja teile sellest ei kirjutanud, et ma talupoeg olen ja mitte faks?"

Naeratades waatas wana herra noore, sirge mehe otsa, kellel wäheene puna palgel seisis ja kes praegu nii ülimehine wälja paistis.

"See on ju üks kõik," wastas wana naeratades, "olgu teie talupoeg wõi mitte, siisgi wõite teie, kui sündinud Sakslane keele poolest, ja ma loodan ka edespidi muusika poolest, mu tütardele koolmeistriks olla. Peame ju wana sõbra Reinule ka õigust andma!"

Oh! küll Raarel selle peale midagi wastata tahtis, oli see tal wõimata, sest wana herra algas tütardega

juttu, millest noor muusiklane umbes arvata võis, et ta neid noomis.

„Olge siis nõnda lahke ja minge meie aida waatama!“ lühas ta Kaarlile ja kadus oma firjutuse tupp.

„Olge head ja lähme siis peale,“ sõnas wanem, mustade sätendamate filmadega neiu.

Kaarlil ei jäänud ka muud üle, kui neiudega ühes minna, ehk ta küll parem oma poole oleks sammunud, kui sinna.

Peagi pidi Kaarel aga tunnistama, et ta neiudest ülekohtuselt oli mõtelnud: mõlemad olivad võõra vastu hästi lahked ja peagi pööris jutt ühe ja teise küsimise pealt pikema kõnele sisse. Iseäranis nähti neiudel isu olemat meie-maa elu järele pärida.

„Aga kui ma küsida tohin,“ päris wanem öde, „teie nimetasite meie papale, et teie mitte Sakslane ei ole?“

„Ei kuidagi moodi!“ vastas Kaarel imeks pannes „Teie saate wist meie arusaamata oleku üle küll naerma,“ wabandas noorem, „aga teie kõnelete ju saksa keelt?“

„Ja seda küll, aga Sakslane ma küll ei ole, ei sündimise, ega ka meele poolest. Saksa keele rääkimine on meie maa rohkem-haritud inimeste wiga. Arge pange mitte liialt, kui ma seda wähe laiemalt seletan. See maa, kust ma olen, on ammust aega Wenemaa all, Wenemaa jagu. Suurem ehk ülem seisus on sisse rändanud Sakslased, kes kauase walitsuse järele oma keelega imet on jõuudnud teha. Kui praegusedgi meie maa alamad walitsejad on nad oma keele igale poole

meie maale toppinud, küll kohtudesse, küll koolidesse, nii et iga vähegi haritud meie maalane teda peab mõistma. Meie maa päris rahvas on nõnda nime-
tadud Gestlased, ehk Maamehed ja nende seas olen ka mina. Selle keele olen ma koolist saanud.

„Siis olete teie koguni ühe ise rahwa sugu?!“ hüüdis Juulie imestades.

„Jah, koguni isesugu laps, Mongolia suguharust!“ vastas Kaarel uhkelt.

„Ja neid on palju ka?“ küsis Christine uudis-
himuliselt.

„Ligi million, peavad end koguni ise rahwaks!“ oli Kaarli vastus.

„Ligi million!“ hüüdis Juulie, nagu ei tahaks ta seda uskuda.

„Ma pean imeks panema, et teie koolides sellest sugugi ei räägita, et Wenemaal ligi ehk peale 3 miljoni Soome sugu rahwaid elab ja meie oleme üks neist,“ vastas Kaarel, kuna ta kaunis terawalt Chris-
tine otsa waatas.

„Ah Finnlased (Soomlased)?“ kõneles wanem õde, „ma olen palju nendest kuulnud, nende sepa osawusest, nende lahkusest ja heast südamest,“ ja siis nimetas ta ühe raamatu nime, mida ta Wenemaa rahwastest olla lgenud, mis aga Kaarlile tundmata oli, „ja teie olete siis ka Finni?“

„Mina olen Maamees wõi Gestlane,“ vastas Kaarel ja ei lasse enesele muud nimet peale tembelbada!“

„Ka mina olen Rasakatest lgenud,“ seletas Ju-
lie wähele.

„Ka need elavad Wenemaal!“

„Ah Julie!“ noomis wanem õde, „mis ja kasa-
kaid Soomlastega segad, need on ju koguni metsmehed!“

„Aga, mis õnn meil on,“ seletas noorem edasi,
„et meie nii kaugelt inimestega tutwaks saame!“

„Wenemaalt on ju mitmed praegu meie muusika-
ülifoolis,“ wastas Christine.

„Dige, õige!“ hüüdis noor neiu nagu midagi
kauast asja meelde saades, „ka krahw Lewsky on ju
Wenemaalt.“

„Krahw Lewsky?“ küsis Kaarel imestades, „kust
kohast see on?“

„Lewsky on juba teist aastat siin muusika üli-
koolis, ta on Warschawist, üks Poolakas, väga armas
meie maja sõber,“ seletas Christine.

„Ja täna õhtul saab ta meie juures olema,“ li-
sas Julie rutusti wahela, „küll teie, herra Rein, warsti
tuttawaks saate!“

„Ta on selleks liiga suurt fugu!“ wastas Kaarel,
kuna ta peaga kahklustades nifutas.

„Krahw Albert Lewsky on väga sõbralik ja rikas
mees, lahe iga ühe wastu,“ kaitstes Julie Lewskyt.

Nende sõnadega waatas ta sügawalt Kaarli otsa,
suis pööris ta ruttu õe poole ja nagu midagi tähtsat
õeldes ütles ta: „Meie peame tuppä minema, talli-
tus nõuab!“

— Ja nelusid kunis toani saates läks Kaarel
oma kambrisse.

„Tõesti armsad inimesed!“ rääkis Kaarel omas toas kellakil sohwa najale lastes. „Mis lõbusad ja mis lustakad ja kui kenad, ime kenad — esimised, kelledega ma nii täielist iludust olen näinud. Ja Christine! Missugused filmad? Glawad sõe tüfid. Ja missugune waade? Sügaw ja läbi tungiw. Ja otta efine? — kõrge, mille üle nõidlikud juuksed lohkawad; ja see õrn puna ta walgel näol, need roosi huuled, kael — oh ma ei mõista rääkida, kõik terve keha ehitus nii täelik, nagu seda ainult pildi pealt leida võib! Ja õde — just niisama sugune, aga lapselikum, weel lapselikum, weel kenam, aga tast tuleb ehk weel täielikum iludus, kui ta õde!“ —

Nii kujutas Kaarel neid neiuisid enesele.

„Ja täna saan ma ühe Poola krahwiga ehk tutawaks? See wiist on Christine peigmees, ehk tast saab seda ükskord,“ arwas Kaarel ja lisas sinna juurde: „õnnelik noormees!“

„Sa heldekene, kus oled ja saatus mind saatnud? Kas mõisin ma seda kõik aimata!“

*

*

*

Keisi wäsimus nõudis nooremehe käest oma õigusi: Kaarli filmad tikkusiwad ifka rohkem ja rohkem kinni ja ilma, et ta seda oleks tahtnudgi suikus ta une hõlma. Pea rinna peale lastes seisis ta kellakil sohwa nurgas ja uinus.

Oh oleks Agnes teda nüüd näinud! . . .

Selle aja sees olivad faks noort neiut omas töös toas ja ägedal sõnal arutasiwad nad uue mõdra

noore mehe üle, kes nii äkitselt nende majasse oli ilmunud ja sinna kauaks ajaks pidi jääma.

„See äraline näitab ta küll olevat,“ otustas Christine, „sõnades järsk, seal juures tuline, elam ja ühes ka mitte sõbralik, aga mina pean tunnistama: mulle meeldib see võõra maa mees väga!“

„Sina oled ikka kõige iseäraliku asjade poolt, kõigest neist pead sa rohkem lugu, mis kaugelt siia on tulnud, sa ei tunne ju teda veel sugugi. Mulle on ta foguni vastu meelt, waata kui uhkelt ta waatab!“ vastas noorem neiu, kus juures ta omale põlastava, kaunis wingus näo tegi.

„Si sugugi pole ma imeliste asjade poolt, aga selle noore mehe uhkes waates on palju niisugust, mis teda igale ühele meeldima sunnib. Ehk ei meeldi sulle ta ilus sirge olek, ta walge puhas nägu ja pikad kollakad käharad juuksed, mis nii kenasti ta selgeid fiinifilmi veel enam hinnastawad; selles noores mehes on wist palju kallist asja warjul!“ oli Christine kaitsew vastus.

„Ära räägi, ära räägi,“ sõnas Tuulie kiusakalt, „ma olen sind juba tundma õppinud. Just niisugused isesugused on sinu meele pärast! Mis sa muidu räägid, sa ei tunne ju herra Reinu ligemalt, niisamasuguseks tagasi hoidlikuks ja mitte sõbralikuks jääb ta kuni otsani. Sa waimustasid ju krahw Lewsky üle ka, ja kus on nüüd kõik sinu endine liigne kiitus? Oh ära muidu räägi!“ pahandas noorem õde.

„Julie sa oled tuule pea!“ vastas wanem õde. „Kuidas võib üks talupoeg nii kombeline olla, nagu

šina harjunud oled. Pealegi on herra Rein alles mõeras — ja mis oleksid sa siis temast arvanud, kui ta kohe meie ümber oleks lipitsema hakanud? Siis wist oleks see sulle meele järele olnud. Sa pealegi wõib ju olla, et tal armukene kodu on, sest ega ta muudu nii mõttes waike, osalt ka kurw ei ole. . . .”

„Täta ometi kõik tuulelised arwamised ja wõta see tuule pea nimi enese kanda, mõtle ikka, mis sa minewal aastal sellel ajal Lewskyst kõnelesid, enne kui sa teda ligemalt tundsid ja kus nüüd?”
 torutas Tuulie.

„Kui sa muust ei mõista rääkida, kui Lewskyst, siis olen ma üsna wait. Lewskyst pole ma sugugi lainud, ega laida ka!”

„Aga ei kiida ka mitte?” küsis Tuulie teise jutu wahel.

Miks pean ma siis alati kiitma?

„Aga endise kiituse asemel nüüd waike, on niisame palju kui laita” salwas jälle noorem õde.

„Mitte sugugi, aga inimese üle enne halwa kriitikat teha, kui sa teda tunned, on jämedam, kui selle mõera maa mehe olek sinu wasta!” rääkis Christine launis aritatult.

„Christine!” hüüdis Tuulie siljatades ja pilkawalt naerdes sõnas ta: „aga nii ruttu üht mõerast armastama hakata, nagu sina, on ka üks”
 ta pidas natuke aega hinge kinni ja ütles siis õige järsku: „ suur rumalus!”
 Sa siis hakkas ta nii naerma, et pisarad üle filmade maha weeresiwad.

Christine oli täiesti pahaseks saanud. Ta oli tooli pealt ülesse tõusnud ja tahtis oma õele midagi vastata, aga et see nii finni pidamatalt edasi itstas, siis ootas ta paremat aega. Warsti lõppes Juulie naer, sest kaua üks inimene üksi naerab?

„Ja mis arwad sa Juulie?“ küsis Christine sisetest wiha tagasi hoides, „kas ei wõi ma auuga ühe muusika mehele minna, kes meie konservatoriumi kiitusega läbi on teinud?“

„Ma ütlesin, Christine, sa armastad seda herra Keimu!“ hüüdis Juulie ja pahwatas uuesti naerma, nagu tahaks ta teist päris wihale äritada.

„Ja muidugi, ja mitte sugugi!“ wastas Christine, kus juures ka temagi kannatus otsa lõppis. „Ma ütlen sulle Juulie, et sa kergats oled ja täna taewast, kui see sulle Tõulu kingituste asemel niisuguse mehe saadaks, nagu herra Keim on!“

Wihaga wiskas ta oma kujukitse käest laua peale ja lõkendawal palgel astus ta kiire sammudega aida.

Juulie katjus weel kaua aega naerda, aga wiimaks lõppis ka see otsa ja warsti nähti teda aidas Christinega ühe pingi peal istumat.

Ded ei lausunud teine teisele sõnagi.

*

*

*

Wäsimus nõudis nooremehe käest oma õigusi. Raarli filmad oliwad finni wajunud ja ilma, et ta ise seda ehk oleks soowinud suikus ta une hõlma. Pea rinna peale lastud, nõnda uinus ta!

Oleks Agnes teda nõnda näinud? —

Ja Agnes nägi teda ja tema nägi Agnest, aga une sala filmadega, mille abil keha kaob ja waim seal wiibib, kus südame soomid ihaldawad olla. Kaarel leidis enese wabrikust, sealt samast, kus nad wiimati nõnda armsalt teine teise kõrwal oliwad istunud.

Nad istusiwad teine teise kõrwal, üksteise filmadesse waadates. Seal märkas noormees, et neiu filmad wesised oliwad. Ta katsus neid pühkida, aga neiu filma ripsed oliwad nõnda terawad, et Kaarel waluga omad käed tagasi pidi tõmbama. Walust tõmbas Kaarel omad filmad kokku, ja kui ta neid jälle lahti ajas, nägi ta oma ees ühe wana, wana, wanamoori istumat ja nutwat. Ohmatades kargas noormees püsti, seal tõmbas aga wanamoor nooremehe jälle tagasi pingi peale ja ütles:

„Arw kardad, ma olen sinu enese Agnes!“ ja ta kurnwalt otsaesiselt paistis sügaw walu joon wälja.

„Sa oled ju wäga wana!“ wastas noormees wõderastawalt.

„Aga mis nägu sa ise oled?“ küsis wanamoor. Siis tõmbas ta peegli tasust ja näitas nooremehe nägu.

„Au! See olen mina!“ kisendas Kaarel. Ta oli ka puru wanaks läinud.

Siis hakkas Agnes, see wana eit, nii kõwasti temast kinni ja kallistas teda nõnda kõwasti, et Kaarli hing kinni jäi ja pea oleks wana eit teda surnuks pitsitada wõinud, kui mitte Kaarel teda enesest eemale ei oleks jõudnud lükata, nõnda et see maha kukkus. Suure healega hakkas wana eit nutma ja sellest kohutadud ärkas ka Kaarel ülesse!

Segaselt waatas ta enese ümber, ta filmad olivad kirjud ja teha tikkus wärisema hakkama.

Rätt otsaesise peale surudes hakkas ta mööda tuba edasi ja tagasi kõndima ja kõigest jõuust katsus ta wärinaid kohutawast une näost tagasi hoida.

„Oleks ma ebausklik olewat, wõiksin ma uskuma hakata, et Agnes minust ära lahkuw, aga see on wõimata, seda ei tee mu Agnes iialgi!“

Kui Kaarel jälle, nõnda ütelda, iseennast tagasi sai, istus ta endise koha peale jälle maha, ja et tal muud midagi teha ei olnud, wõttis ta laua peal olewa Saksa luuletaja Heine uued laulud „Buch der Lieder“ ja hakkas neid vaatama.

Kaarel sõrmitses rohkem seda raamatut, kui luges. Korraga kuskus midagi sealt wahelt wälja. Ülesse wõttes nägi Kaarel, et see neiu Christine pilt oli.

„Wäga kena naisterahwas!“ mõtles Kaarel ise eneses, „aga ega ilu pealt leent ei keedeta,“ lühas ta wana rahwa targa sõnaga sinna juurde, pani raamatu finni ja hakkas jälle mööda tuba käima.

XX.

Õhtu.

Hästi walgustadud saalis käiswad kaks ilust öde, Christine ja Tuulie, üks teise käre alt finni hoides edasi ja tagasi. Iga filmapilt wõiswad wõõrad tulla ja nüüd pidaswad nad aru, kuidas kutsutud tutwaid

wastu wõtta, sest noored neiud tahtsiwad kõigiti hiilgawalt wälja paista.

Oliwad nad ka nüüd tõesti kenad ja wana professor wõis õigusega uhke oma kena tütarde üle olla ja waimus kujutas ta omale mõnda wälja maa suure seisusega noort meest tulewaseks wäimeheks. Aga, et seda teistele awaldada, selleks oli wana tõsine mees liiga tark.

Ra täna õhtuks oli wana herra mitugi noort suure seisusega meest kutsunud.

Kaarel, kui kauge wõeras, pidi täna piduliste seas olema. Wõib nüüd iga üks ise arwata, misuguse Kaarel enese tundis olemat. Tema, see iga päewane talu noormees, kaugelt Põhjamaa murgast, kus karud ja hundid inimestega kaarta pidada mängima ja wäe pulka widama, sealt maa noormees pidi täna Pariisi pidul olema. Olgu, et see küll kodune õhtu pallitene oli, siiski sündis see haritud Pariisis. Ja Pariis, Pariis — oli Kaarli meelest niisama sugune, nagu uus Jerusaleem kahelja aastase juudi poisi meelest.

Kaarel oleks ennast täna õhtuks haigeks teinud, aga sellega ei arwanud ta ka heasti toime saawat.

Aritatult istus ta omas lambris ja tihti waatas ta tella, mis täna liiga ruttu nähti käimat.

Zuba kuulis ta saalist wõeraste heala, kuulis ka ühte temale tutawat nimi nimetawat ja see oli krahw Lewsky oma.

Korraga läks üks lahti ja fisse astusiwad wana professor ja üks pikk sirge mees.

„Herra Rein, ja teie ei ilmu weel?“ küsis wana

herra Kaarli käest. „Siin on krahw Lewsky,“ lisas prohwektor oma jutule juurde, noort wõerast Kaar-
lile esitellides.

„Krahw Lewsky oli nii kärejitu, kui ta mu tütarde käest kui uudist kuulda sai, et meie katuse all üks noor kunstnik Wenemaalt olla, ja kohe palus ta mind, en-
nast teiega tutvustada. Krahw Lewsky räägib väga kenasti Saksa keelt ja temas wõite teie omale edespidi ühe väga auuwäärt tuttawa leida!“

Rõwasti raputas Lewsky noore mehe kätt, just nõnda kuidas kunagi ühe maalane teise kätt pitsitab, kui ta teises oma riigi kaas-alama tunneb olemat.

„Rõige pealt, auustatud maja herra, palun wa-
bandada, kui meie praegu herra Reinuga koduste asjade üle räägime, nii palju kui meie teine teist tunneme, — ja kohe mitte pidu saali ei tule, mul on üli armas, et meie ühelt maalt oleme!“

Nende sõnadega istus ta sohwa peale ja tõmbas Kaarli enese kõrwale. Wana herral ei jäänud muud nõuu üle, kui lahte noort meest üksinda jätta.

Lewsky, Albert krahw Lewsky oli eht uue aja inimene. Lustikas, naljakas, kombeline — seal juures oli ta weel rikkas ja kena näoga. Kõrge otja efine, süsimustad juuksed, rõõmsad filmad ja wähe kongis nina, sündisiwad temale just kui juudile katkine kuub, eht peenemalt öeldud: andsiwad temale tõfise Poola näo.

Lewsky üli lahkus wõitis ta kõige suurema wiha-
mehe ära. Tuba esimisest pilgust tundis Kaarel, et

Lewskyst temale suur tuttav saab, kes temale siinses elus abiks võib olla.

Ja nõnda see ka oli. Rümne minutise kõne järel oli Lewsky Kaarlile nii ustavaks läinud, et see temalt nõuu küsis, kuidas pidul tuleks ennast ülesse pidada.

„Ho!“ naeratas Lewsky, „siin elame, kui kunagi kodu, ei taha teie tantsida, siis olen ma nõnda kaval, et teen teid pillimeheks. Teie olete ju wiuli peal palju mänginud, nagu ma kuulsin?“

„Wähe küll!“ vastas Rein.

„Kas teie oma proowi olete ära teinud?“ küsis uuesti Lewsky.

„Ei ole,“ vastas noormees.

„See küll, küll kõik kenasti läheb!“ vastas Lewsky.

„Nüüd on aga aeg saali minna, nüüd on juba kõik wõerad koos.“

Ruttu püsti tõustes hakkas ta Kaarli käe alt sinni ja wiis ta saali, kus esitellimine algas. Ka herrale ja maja tütardele ei jätnud naljakas noor krahw Reinu tutvustamata.

*

*

*

„Aga auustatud tuttavad ja külalised!“ rääkis krahw Lewsky omalt istmeelt ülesse tõustes ja kõitide külaliste tähelepanemist enese peale pöördes, kes siin ehk seal paari, ehk rohkema salga kaupa saalis koos istusiwad ja üksteisega jutu westiswad. „Meie sekka on üks noor kunstnik ilmunud, kes warem ehk hiljem päris kunstnikuks tahab saada. Meie kohus on teda

aga enne proovile võtta, kas tal ka kunjniku osavust on, mis tal muidugi saab olema. Kas olete, mu auulitub herrad ja prouad ja preilid nii lahked ja tahate selle otsustamise oma peale võtta.

Igalt poolt vastati: „jah!“

„Krahw Lewsky, mis tegu see nüüd on?“ küsis Kaarel paluvalt oma tuttawa käest.

„Ei, ei, nüüd ei maksa enam midagi, fõrd peate teie ometi ette astuma!“ vastas Lewsky.

„Praegu rääkis ta mulle, et ta wiuliga omale esimesi loorberisi tahab võita! Kas olete auustatud külalised rahul?“ naljatas Lewsky edasi.

„Jah,“ oli mitmelt poolt kuuldam vastus.

„Aga mina, kui sõi maja inimene,“ rääkis Christine oma õe kõrwalt ülesse tõustes, kes Lewsky wiigurid wäga heasti tundis ja pealegi weel täna, sest krahw Lewsky ja Rein olivad just praegu nende kõrwal olnud ja nendega juttu ajanud, ja mitte sõnagi sellest mængust rääkinud, „mina olen kohustatud oma maja külaliste eest seisma. Ühel õppijal ei pruugi muu kellegi ees oma eksami proowi teha, kui õpetajate ees. Seda on herra Albert krahw Lewsky ise omast peast wälja armanud ja muud keegi!“

„Aga, mis heale enamus teeb?“ küsis Lewsky.

Christine seletuse järele ei wõistanud nüüd keegi midagi. Tänuliku waatega hinnastas Kaarel Christinet ta kaitse kõne eest.

„Ei aita wist midagi.“ ütles wana maja herra noore mehe juurde tulles, ma loodan et teil südidust küllalt on meie ees midagi mængida. Krahw Lewsky

tegi küll nalja, aga ma palun teid, olge nõnda head ja mängige midagi. Klaveri kaasmängu võivad mitmed ligi mängida ja kui mitte muud keegi, siis peab herra Lewsky seda tegema!"

Ei aitanud siis muud, kui Kaarel pidi mängima. Just niisama suurt imestust, mis Kaarel wabrikus sünnitas, sünnitas ta ka siin. Need healed, mis Kaarel täna õhtul wähe wärisewa käega omast wiulist wälja nõiutas, ei olnud mitte igapäewased. Üleüldine waimustus ja rahul olemine oli Kaarli mängu pakk.

„Ma ütlesin teile, et meil üks kunstnik ühes on, ja seda olete teie nüüd näinud!“ rääkis Lewsky rõõmsa näoga.

„Ma ütlesin sulle,“ sofistats Christine oma õele kõrwa sisse, „see mees on palju wäärt!“

Ta noore tütarlapse paled hõõgasiwad, kui ta õe otsa waatas, kes wäga heasti oma otsust weel mäaletas, mis ta Kaarli kohta oli annud.

„Termitan teid kauge wõõras noormees, teie tulewit on õitsew!“ sõnas wana herra Kaarelt kätt pidi termitades.

Rõik wõerad soowisiwad Kaarlile õnne!

*

*

*

Unesgi ei oleks Kaarel aimata wõinud, et teda Pariisis nii moodi wastu wõetaks. Igalt poolt arwas ta esite karedust leidwat, siis aeg ajalt kareduse kadumist tema wõitlemise, tema tubliduse, tema osawuse läbi. Ta tahtis ju näidata, et Põhjamaalasel niisama sugused anded, nõnda sama sugune osawus on,

kui lõuna kunsti ilmal; nüüd nägi ta, et pea kõik teist moodi oli.

Suba faks nädalat oli ta muusika üli-foolis käinud, teda mõeti niisama suguse lahkuse ja auupakkumisega vastu, nagu kõiki teisa. Ka sõbradest ja tuttavatest ei olnud tal puudust.

Krahw Lewsky, see lahke ja rõõmus Poolakas, oli Kaarli omale tõsiselt sõbraks jõudnud teha. Ta aega mööda nägi Kaarel, et Lewsky tõesti südamelik ja lugu pidamise vääriiline ilmlik noormees oli, just niisugune nagu Kaarli süda igatses.

Suba esimesel tutmaks saamise õhtal, kodusel pidul wana prohweßori juures, oli Lewsky Kaarli enese juurde kutsunud.

Kaarel täitis ka noore ilma mehe soowi.

Ta oh kui lõbus oli see noore mehele: Lewsky juurest leidis ta palju noori mehi, kõik lõbusad ilma kodanikud. Mis siin küll kõik ei räägitud ja kuidas siin küll ei naljatud! Ta puudus mõnel nalja isu, siis pidi seda wein awitama!

Meie noormees oli kõige sellega üli wäga rahul.

Ta kuhu küll krahw Lewsky ei wiinud oma noort sõpra? Teatritesse, kontsertidesse, mõne tuttawa juurde õhtu pidudele jne. jne. Õhtu pidudel mõistis krahw Lewsky Kaarli andeid ja mängu osawust wiuli peal nii kuulajatele ette seadida, et noormees ikka rohkem ja rohkem ära pidi nägema, et temas tõesti suured anded warjul on.

See andis aga nooremehel julgust ja kergitas temas uhkust.

„Su ma tõesti nii palju teistest rohkem olen!“
mõtles ta tihti iseeneses.

Seda finnitasiwad ka tema kodused oma ümber käiguga. Noored naisterahwad olivad tema vastu üli lahked ja tihti laskis wana herra teda Christine kaasmängu saatusel klaweri peal midagi ära õpitud enesele ette mängida. Iga kord oli wana prohweessor kaarliga väga rahul ja kui tal ka tufane tund oli, siis niikutsas ta nooremehele ometi lahkelt peaga. Oli mäng otsas, siis tõusis noor, kena neiu klaweri eest püsti ja kui Kaarel teda tänas, siis waatas neiu nõnda sügawalt ja süüta nooremehe otja, et see tahtmata oma silmad maha lõi. Igal korral tundis noormees, kuidas siis ta süda põksuma hakkas ja paled punetama lõiwad.

*

*

*

Just üks kuu oli Kaarli õppimise ajast mööda läinud. Et täna väga ilus sügifine õhtu oli, olivad kõik wana prohweessori perekonna liikmed aias jalutama. Rõemus meel walitfes kõikides.

Wana prohweessor istus weikeses suwe majakeses tänaft päewa lehte lugedes, nooremad: kaks tütar ja Kaarel kõndiswad mööda liiwatud jalgteesid, üksteise läe alt finni hoides ja juttu puhudes.

Nii noore neiude ligi olles, tuli Kaarlile kodused päewad meelde. Tema ihade ingel, Agnes, seisus tema mõtetes ja ehk neiuud küll kõigest katsusiwad juttu teha, nähti Kaarlit täna väga wähe kõnelewat.

„Aga herra Rein,“ sõnas Christine, „kas teie

mõtlesite ka Pariisi elust nõnda, nagu teie teda praegu näete, enne kui teie kodumaal olite?"

„Mitte sugugi!“ oli nooremehe lühikene vastus.

„Sa mis mõtlesite teie Pariisist?“ päris Christine edasi.

„Teie mõtlesite, kuidas teie edasi õpite, kuulsaks saate ja siis mõne kõrge seisuse liikme enesele abikaasaks kosite? Eks nõnda arvanud teie wist?“

„Arwasin, ei, aga mis wõimata on wõimata!“ naeratas Kaarel neiu otsa waadates.

„Mis kohta teie seda ütlesite?“ küsis Suulie.

„Kõik ei ole ju wõimalik korda saata!“ wastas noormees.

„Teie wõite kõik korda saata,“ seletas Christine.

„Teie osawus on imeks panna. Ka mu õe Suulie, kes nii kasiin kiitusele on, olete teie jõudnud ära waimustada. Wõi arwate teie, et teil wõimata on, kõrge seisuste seas enesele mõrsjat leida? See on wäga wõimalik. Kunst on rohkem, kui seisus ja suurem, kui suur rikkus.“

„Siisgi pean ma seda wõimatuks,“ arwas noormees.

„Siis jääb aga ainus tee järele, herra Rein,“ wastas Suulie, „siis olete teie juba kellegile oma sõna annud!“ ja noor neiu naeratas.

„Nii noorelt!“ kiljatas Christine, „see oleks ju herra Reinust wäga nõrk olewat. Herra Reinu sugune wõiks ju wäga head partiid mõrsja walimisega teha.“

Nagu terawam oda, torlastiwad need sõnad herra

Reinu südamesse. Palju ei puudunud, siis oleks ta tõesti häbi tundnud oma armastuse avaldusest Agnesele.

Et niisugused jutud Kaarlike libedad olivad, siis katsus ta juttu teise külge pöörda, mis ka peagi sündis. —

Täna õhtuks oli ka krahw Lewsky Kaarli enese juurde kutsunud ja juurde lisanud:

„Täna õhtul oleme siis üsna kahetesti koos!“ —

Tahmata, olivad Christine sõnad Kaarli südamesse finni jäänud. Lewsky poole minnes, tahtis ta neid omast südamest wälja wisata, aga nad olivad kõnem finni hakanud, kui tahtjad willasesse riidesse.

„Agnest ma ei jäta!“ sõnas Kaarel oma arutustele otsa. „Näha on, et need inimesed armastusest midagi ei tea!“ —

Wäga sõbralikult wöttis Lewsky teda wastu. Sattas talle ümber kaela finni ja suuteles teda mitu korda.

Rohe peale sõbralise teretamise wöttiswad mõlemad sõbrad weikese ümmarguse laua taga sohwa peal istet.

„Waata, kallis sõber!“ rõõmustas Lewsky, „kas ja kuu aja eest oleks wõinud uskuda, et sa täna minu, oma sõbra kõrwal Pariisi linnas istud. Ma usun, sellest ei wõinud fina, ega mina midagi aimata!“

„Naljafas, jah tõesti naljafas on inimeste käekäik. Nasta poole-teise, wõi kahe eest olin ma niisama sugune talupois, nagu tuhat teist. Wahel une näos nägin ma ennast selles seisus korras, kus ma praegu olen. Tõesti saatus on armulikult mu peale waatanud!“

„Ei kasum puu jäe iialgi teiste puude alla!“ sõnas noor Poolakas.

„Selleks ei või ma ennast mitte kutsuda,“ vastas Kaarel, „aga inimene ei tea oma saatuselt midagi ega mõista ka miks teda nõnda aetakse, muud kui ühe korra näed sa, et sa selle keeru sees oled ja isegi ei tea, kuidas sellest weel wälja peaseda!“

„Aga oma kuuse sõpruse mälestuseks tahan ma täna wähe liitu teha!“ nende sõnadega wõttis ta shampanjeri pudeli kahe pika klaasiga kapist wälja.

„Sõpruse mälestuseks ja kinnituseks!“ hüüdis krahw Lewsky, lõi oma klaasi Reinu omaga kokku ja sõbrad tühjendasiwad mõlemad tilgatumaks.

„No -räägi mulle, armas sõber, kuidas sa ennast prohweßori majas tunned olemat?“ küsis Lewsky kurnis uuriwalt.

Naeratawalt waatas Kaarel sõbra filma. Tema male näitas see küsimine wähe politikalik olemat.

„Mis sa sellega tahad küsida?“ päris Kaarel Lewskylt, „ma arwan sul on midagi rohkem selle küsimise taga. Kelle üle pean ma siis kõige esmalt oma otsust awaldama?“

„Kõige selle maja kohta!“ vastas sõber.

„Lähendab: ka õeksid ei tohi ma armustamata jätta?“

„Neid pead sa iseäraliselt kritiserima, see on ju noorte meeste mood,“ vastas Lewsky.

„Mitte mood, aga ainult, siis räägiwad noored mehed neiudest, kui neil iseäralised tundmused nende vastu on,“ seletas Kaarel.

„Wõi on sul prohwešori tütreid juba nõnda kalliks läinud, et sa neid teise nooremehe kuuldes ei taha kiita?“ naljatas Lewsky küsides.

„Sinu sugusega wõistlema hakata, oleks mul rumalus olewat, prohwešori tütrede-õekesed jätan ma sinule ja mõne teise sinu seisuse liikmele, mina olen neist liiga madalaks!“ oli Kaarli lühikene ja tõsine vastus.

„Elfitus, armas sõber, see on alati halb, kui inimene ennast liiga madalaks peab. Nii tõesti, kui ma praegu siin olen, wõin ma julgesti sulle suu sisse ütelda, meist wõib väga hästi kälimehed saada!“ kõneles Lewsky tulidusega.

„Seda ei wõi iialgi sündida!“ sõnas Kaarel kindlalt.

„Ei iialgi?“ küsis Lewsky suuri filmi tehes. „Sa niisugusest tublist mehest ei tohi ma mitte sugulast saada, ei sõber, see oleks sinust liig olewat!“

Kaarlike kõlas see Lewsky „ei iialgi“ nii imelikult, et ta tahtmata nukrats jäi.

„Olgu liig ehk mitte, ma olen seks wõimata. Kui ühe inimese käed liikumiseks kinni on seotud, oma enese armsa ja hea tahtmise järele kõidetud on, ma arwan siis ei liigu nad ka mitte enam,“ wastas Kaarel äritatult.

„Hoo! siis oled sa juba seotud, sa armastad kedagi teist juba ja väga põnewalt!“ hüüdis Lewsky naerdes, kuna ta klaasi jälle täitis ja õeldes: „sõber, sinu õnne peale!“ tühjendasiwad nad klaasid.

„Ma ei leia seda sugugi nii naermisewäärt ole-

wat, nagu sa seda praegust pead: armastus on see inimeste ülem hüie, ka mina olen selle jumaliku saladuse fiske kummarkülle waatanud, tunnen sellest ka suurt eluhüüd ja jään ka sellesse, kuni ma weel liigun!" wastas Kaarel.

„Ka mina mõtlesin ja mõtlen weel praegu nii, aga inimene ei tohi oma armukese walimisega „pime kulle“ mängida: see on sellega ennast lõita, seda ta esimisel pilgul omale hea leiab olewat. Inimene jätab halwema ja walib parema!“ seletas Lewsky.

„Aga mehe truu sõna?“ küsis Kaarel, „mis sa sellest arwad?“

„Kas sa olid siis mees, kui sa oma sõna andsid? küsin ma su käest, meie oleme weel praegu alles noored inimesed, kes tihti meele ärituses mõnda korda saadawad, mida nad pärast peawad kahjatsema. Dota ma räägin sulle lugusi ja ütle mulle siis, mis sa neist arwad:

„Ma olin seitseteistkümme aastat wana, kui ma alles isa juures kodus wiibisin. Warschawi Poola mõisnikkude pensionist, kus ma kaswasin ja koolisin, käisin ma suwel kodu. Mu isal oli walitseja, nimega Kranowsky, kellel ime ilus tütar Maria oli. Üsna ilma, et ma sellest aru sain, hakkasin ma seda ime kena Poola pannat*) armastama. Oh, kuis mu süda tõuseb, kui ma selle neiu peale praegu weel mõtlen. Kenal suwisel õhtul, kenamas rohtaia nurgas awaldasin

*) Preilit, neiut.

ma talle oma armastust. Ja tema? Ja hinnastas mind vastu armastuse ja ühe magusama suutellemisega!"

"Sa õnne laps!" hõiskas Kaarel rõõmusest läikiva pilguga.

"Sugugi õnne laps!" vastas Lemsky ja ta terve kehast paistis äritus. Kuula, mis ma räägin: Sügisel, kui ma ära pidin minema jätsin ma Mariaga jumalaga ja mõtle, mis ta mulle ütles: "Ma jään sulle truuks, aga kui sa parema leiad, ei riisu ma su vabadust!" Mulle olivad need sõnad teravamad, kui teravam ohaka piste. Ma hakkasin ta õrna kaela ümbert finni, ma musutasin ta palefid, ta huula, ma latsin ja nutsin. Aga ta üli tähtsad sõnad jäiwad mulle meelde ja kui ma wanemaks sain, tundsin ma ära, et meie kokku ei võdi sündida. Ka isa, kui ühe Poolakas, Poola mõisnik, ei oleks seda iialgi lubanud. Teisel aastal rääkisin ma oma kallitesega pikalt ja laialt sest, ja ta oli tark, meie lahkusime teine teisest, kui sõbrad ja mitte enam armastajad. Mu süda jõi jälle lahe, temal niisama. Nüüd on ta juba mehel. Ta mees on praegu meie mõisa peal asjaajaja ja ta proua, endine minu pruut kirjutab mulle tihti kirjasid, aga need on sõbra kirjad ja muud midagi. Mis sa arwad sellest loost!"

"Selle üle pean ma veel järele mõtlema," vastas Kaarel.

"Ja teine on selle sarnane," rääkis Lemsky edasi. "Siin Pariisis, nime ei taha ma nimetada, sain ma ühe Prantsuse mõisniku noore tütreaga tutwaks. Meiu meeldis mulle. Isa soovis meie armastust. Ja minu

õnnetuseks hakkasin ma armastama. Siiski pea pidin ma nägema, et see naisterahvas mitte naisterahvas ei ole, vaid noor saadan, niihästi oma elukombetes, kui ka kõnes ja liikumistes. Ehk ma talle küll truudust olin tõotanud, siiski murdsin ma oma sõna — ja ei tea praegu temast mitte midagi! Miks ei peaks ma halvema maha jätma, kui ma paremat wõin saada," lõpetas Lewsky.

„Kõik need kõned panewad mind mõtlema," wastas Kaarel.

Juust sellel pilgul koputas keegi ukse pihta. „Sisse!" hüidis Lewsky ja Kaarli wastu ütles ta: „Soomin sulle ka head walimist! Rohkem ei saanud ta ütelda, sest üks nende noor sõber astus sisse ja peagi pööris jutt teiste asjade peale.

* * *

Saatuse juhuse — üks ja teine, „ja kes juhu peale maja ehitab," ütleb õnnis Jaehlmann, aga ometi on saatuse see, kes tihti majad ehitab, neid paremini kokku seab, kui osawam puusepp, neid aga paremalt lõhku mõistab, kui tuli ja wesi. Siisgi, kui inimene sellest saatuse keerust ühte ülemat saatjat ei juhtu filmama, Teda arusaama, siis hüppab ta niisama kinni mässitult seal saatuse sees, nagu kinni püütud purikas, wõi haug mõrra sopis!

Kaarli oli wist saatuse ka kõik need jutud ja juhtumised elutee peale saatnud, et tema kindlust katkuda. Kaste südamega astus ta oma tuppa ja sügawalt mõtles ta nende sõnade järele, mis Lewsky te-

male oli ütelnud. Küll katsus ta põik teesid otsida, aga neid ta mõistus ei leidnud. Ka wana Reinu mõtted lifasiwad endid Lewsky ütelistele ja aegajalt andis Kaarel Lewskyle täie õiguse.

„Ma olen oma sõna küll annud, aga seda wõin ma ka murda, kui ma omale parema peaks leidma!“ seletas wiimaks Kaarel enesele. „Siis on mu kohus aga Agnesele kõik ära seletada ja ma usun ta annab mulle andeks ja waatab selle, kui õige teo peale. Lapse tegusi teewad ju ka wanemad inimesed!“

Ta just sellest pilgust, kui Kaarel omas targas arus mõistma hakkas, et tõsine armastus ainult siis wõib olla, kui mõlemad ühest seisusest, ühe hariduse pulga peal peawad olema ja ära unetas, et tõsine inimese eluõnn südamelises kokku leppimises on, sest pilgust kogus tema filma ette üks uus kogu ja see oli Christine. Ta isegi ei saanud aru, kust see tuli. Ta tundis, et Christine nii armas ta meelest oli, niisama maha, kui Agnesgi, seal juures aga ilusam ja prohweffori tütar. Di, kui huwitaaw see kõik ei ole!

Seal juures tõusis aga Agnese pilt seda elawalt tema filmade ette. Algas sõrdlus, aga otsust ta ei annud, ta ei saanud weel seda teha, sest pea põhjus puudus. Ta ei teadnud ju, kas Christine teda armastab, ehk mitte. Küll oli noor neiu niisugusti märkusi annud, aga Kaarel oli arg edasi ajamiseks. Koguni weel ühel ilusal sügisel õhtul, kui nad kaheksa aidas palju oliwad rääkinud, niihästi kodusest Kaarli elust, kui ka praegusest sünnest elust, pakkus Kaarel, ennast wabandades, selle pildi, mis Heine

luuletuste wahela wist oli ununud, Christinele tagasi. Kaarel oli luuletusi ligi. „Oh ma unetaja!“ kirjutas Christine, „ja teie olete teda waatanud?“

„Ma ei tunnud teid weel ja juba esimisest õhtast saadik olen ma alati tahtnud seda teile tagasi anda, sest lubamata wara on ülekohus enese juures pidada!“ wastas Kaarel.

„Sah ta on ju nii inetu! kahjatses Christine, „ma tunnen üsna häbi!“

„Wabandage, ta on ju nii ilus, nii armas et“

„Et?“ küsis Christine ja ta silmad hiilgasiwad.

Kaarel kokutas, sõna ei tulnud tal üle huulte!“

„Et mul oleks kahju teda teile tagasi anda, lõpetas Kaarel piinliku kõnet.

Christine punastas üleni ära.

„Ma palun jätke ta mulle tänase sõbralise õhtu mälestuseks!“ palus wiimaks Kaarel.

Seda lubas ka neiu, ja siin õpitud kombe järele, andis Kaarel neiu käele suud. Seda mõistis meie talupoiss juba?

Sellest ajast saadik kandis ka Kaarel Christine pilti oma tasku raamatu wahel.

*

*

*

Sellest ajast seisid Kaarel tihti sügawates mõtetes. Ta süda oli waewas, ta oli rahutu. Ta kuidas ta mõtles? Ta mõtles nõnda, et wahel une hingel kohkudes omad tiimad tema pealt ära tõmbas, wesiise silmadega woodi peatõkse seisima jäi ja nuttis!

Ta mis ta mõtles? Ta mõtles:

„Nõnda olen ma ennaft petnud, oh ma vilets inimese laps! Ma armastin, et „tema“ see ingel pidi olema, kes mind edespidi elu teel saab trööstima, aga temast on weel paremaid, weel kenamaid! Ja miks ei peaks ma seda walima, mis parem, mis kenam on? Kes julgeb mind halwa kinni pida ma sundida? Ja kes keelab mind edasi tormamast?“

Aga ühes tundis ka Kaarel, et ta rumalasti oli teinud, liiga waratselt oma südame kinni sõlminud ja nüüd ei tahtnud ta oma sõna murda.

Aga ka see wõis langeda!

Tihti katsus ta paluda. Aga palwe ei tulnud südamest, ta isegi ei saanud aru, mis see oli, aga kergitust ta ei leidnud.

Õnnis on see mees, kes palwes enesele troosti leiab!

Ja miks ei pea inimene ennaft palwes rõemsa tundwat olema? Eks ole ta palwes waimu tiwadega taewa wärawatest igawese wagaduse kodadesse rändanud. Eks ole ta ise, ilma ühegi wahemeheta kartmata oma soowi kõigewägewamale alandlikult ette pannud ja eks ole see teda ise oma hinge õhuga puhunud; eks tunne üks waga paluja palwest rahu ja rõõmu, eks saa ta aru, et taewa Isa teda ise oma hella käega filitab?

Aga õnnetu, tuhat kord õnnetu on see, kes palwest rahu ei leia. Hirmus on niisuguse lugu! Ta tunneb enese igast elaja loomast halwema olewat, sest nende peale waatab weel nende Looja, aga tema — tema on ära tõugatud, hirmsasti ära põlatud! Sü-

dant lõhestam on niisuguse lugu! Usjata püüab ta oma muret maha rõhuda, aga igast silma waatest, igast kortsust ta kolletanud otsaesisel mõib tunda, et Sumala needmine selle pea peal seisab. Nagu rõhutatud rändaja veisib ta koju — lootes, et ta eest sugulased ja sõbrad, sooja toa kosutawa söögiga leiab, aga teda teretawad põlenud maja riismed suitsunud wared ja mõni inetu fisalik ja röpune wares, kes trotsides tema otsa waatawad — nõnda tunneb enese inimene olewat, kui ta tühjalt Rõigewägemana trooni eest tagasi pöörab! Suftatus ja meele ära heitmine on niisuguse ainus armsam pärandus.

Ka Kaarel tuudis ühte osa sellest õnnetusest. Ka temagi tuli tühja käega tagasi. Paksid mõtted ja sega-
arwamisjed jäiwad ikka ta südamesse.

Õsääralik oli ka Lewsky sellel ajal. Ta endine lahkus kadus Kaarli wastu. Ta oli tufane, ei kutsunud Kaarelt enese juurde ja kokku saades ei küsinud nad iialgi üksteise wait oleku põhjust. Ka wana prohwesfori majasse ei tulnud Lewsky enam. Gestotsa ei mõistnud Kaarel sellest midagi tähele panna, aga kui see lugu edasi kestis, küsis kord Kaarel:

„Aga, armas sõber, sa näitad kaunis wainne olewat!“

„Mul on raskeid päewad elada olnud!“ wastas Lewsky.

„Sa oma sõbrale ei ole sa sellest sugugi lausunud!“ küsis Kaarel ja waatas üli lahkest teise otsa.

„Tule siis täna minu juurde ja ma tahan kõif sulle wälja rääkida!“ wastas Lewsky.

Kaarel läks. —

Kuidas pidi Kaarel imeks panema, kui Lewsky ta juurde tormas, teda kallistas ja pitsitas, nii et teise kordid ragisestiwad.

„Ma olen mõitnud, ma olen mõitnud!“ hüüdis Lewsky. „Sõber, ma olen iseenele üle mõitu saanud ja mõin sind terwitada!“

Mitte kõige vähemat ei mõinud Kaarel Lewsky sõnu mõista ja imeks pannes, küsides jäi ta sõbra otse vaatama.

„Kuule, armas Kaarel, ma küsin su käest midagi.

Mis teeks sa siis, kui sa kedagit naisterahwast, ühte tena ja armast naisterahwast, wainu rihast naisterahwast kõigest omast südamest armastad. Sa oled seda wäärt, et ta sind wastu mõiks armastada. Sa lähed ta juurde ja awaldad talle oma südame lugu — pealegi on ta ennemalt selleks awalduseks põhjustanud — ja räägid talle puhas ära, aga ta ütleb sulle lõpuks, ma ei wõi seda teha! Ja kui ma küsin: kas armastate teie teist? Siis wastab ta rahul olles „jah“. Ja kui ma küsin, kes see on? Siis wastab, kui weike laps oma isale, ilma et ta pruugiks mulle seda ütelda, et see üks alamast seisusest on, küll aga kõige annetega. Ja wiimaks palub ta, et ma seda kellegile ülesse ei räägiks, sest ta ei tea weel, kas see teda ta wastu armastab! Mõttele et sa see meesterahwas oled ja Christine see naisterahwas, üttele, mis teeks sa siis?

„Ma ei tea!“ oli Kaarli lühikene wastus.

„Aga wat mina tean!“ kõneles Lewsky ja kõigist

tema liikumistest paistis suur äritus wälja, „Aga mina tean!“ rääkis ta teist korda. Ma astun tagasi. Ma astun tagasi, ehk see mulle ta lõpmata südame walu teeb. Sõber, ma olen kaua aega wõidelnud, ja sellest tuli mu tusane olek. Ma ei tahtnud sellest rääkida, aga nüüd teen ma seda, ja oled mu sõber! Ma lähen nädali kahe eest Christine juurde. Meie oleme kahekesi. Tuba ammust armastasin ma seda nõiduwat iludust. Ma nägin, et ta ka mind armastab, aga sest ajast, kui sina seal oled, on ta külmem. Ma tunnen seda, see teeb mulle walu ja nüüd — awaldan ma talle kõik! Ja tema? Tema ütleb mulle: „ta armastada sind, olla sulle oma päewa pildi annud, aga ei tea, kas ta sinult wastu armastust leiab?“ . . .

Siis hakkas Lewski uuesti Kaarelile ümber kaela, suuteles teda ja hõiskas: „Kaarel mu sõber, soowin sulle õnne, ingel otsib sind! Sa oled õnne laps!“

„Lewsky, ja oled kangelane, ehk petis!“ wastas Kaarel ja suuteles teist.

„Kangelane!“ hüüdis Lewsky, „aga sina õnnelane!“ — Kaarel oli kui uimane. Ta tahtis ära minna, aga kui Lewsky weini pudelid wälja tõi, siis jäi ta sinna ja sai rõõmsaks! Sellest pilgust algas meie sõbradele teine aeg. Mõlemate südamed oliwad niisuguses imelikus olekus, mille üle nad kindlat seisu punkti ei saanud. Lewsky nimetas ennast kangelaseks, aga südamesse jäi talle ikka haaw. Kõhast armastust on wõimata wälja kiskuda. Kaarel oli aga kui maha löödud. Ta ei teadnud, mis ta pidi tegema. Siisgi jäiwad nad üksteisele sõbralitaks ja

enamaste igal päeval oli Kaarel Lewsky pool ja pea igal päeval rääkisin nad armastusest. Tutu wafele tõi Lewsky weini keele lasteks — ja imet! nende sala, murelik meel kadus. Nagu ime trööstjat leidiswad nad weinist. See kaotas nende waewa, tegi nad eneste meelest enam suuremaks ja see oli neile nii hea! Ja miks ei pea inimene seda pruukima, mis teda nagu trööstib. Sellepärast pruukiswad Lewsky ja Kaarel seda wägewat trööstijat igal päeval, ning nädalate woolul kaswas sest kombe, ilma et mõlemad seda oleks märkanud, kelle küüsi nad aega mööda langesiwad. —

* * *

Waitselt, sõna lausumata, istusiwad just sellel samal õhtul Agnes ja ema weikese ümmarguse laua ümber ja tegiwad tööd.

Wana isa oli kirjutuse toas ja sekeldas paberite taga. Stegberki polnud näha.

Tihti jättis ema töö pooleli ja waatas kurwalt oma tütre Agnese peale, kes töös tihti seisma jäi ja sügawasti õhkas.

„Agnes, mis sa nõnda palju õhkad, sa oled nagu õeenefest ära, sest saadid kui järgmist sõna ei ütelnud ema mitte wälja, waid nagu parandades lihas ta juurde: „juba ammust ajast.“

„Ja kuule, kuidas tuul hulub ja kuidas wihma sajab, kuule kuidas ta wilistab!“ wastas Agnes nagu tahaks ta juttu teise külje peale pöörda.

„Tuul hulub küll, aga kuule Agnes, ütke oma

emale päriselt wälja, kas su südames ka tuuled ei puhu?"

Agnes lõi filmad maha ja õhtas jällegi.

"Ma arwan wäga, et sa oma südamega mitte waba ei ole."

Agnes ei lausunud midagi. —

Terawasti waatas ema tütre otsa. Agnes waatas ikka weel maha — — ja suur pisar kukkus rüppe!

"Sa oled ju haige, su pea walutab, kui kahwatanud sa oled? Ma lasen tohtri kutsuda, Agnes, mis sul on?"

"Ema, mul ei ole midagi wiga, ma olen muidu kurw!" õhtas tütar kuna ta haleda näoga ema otsa waatas ja tasku rätiku nurgaga uue pisara filmast ära pühkis.

"Agnes, sul on midagi juhtunud, midagi iseäralist, muidu ei oleks sa mitte nõnda äritatud olemat. Miks sa ei seleta seda oma emale ehk wõin ma muist sinu kurwastusest kannatada ehk wõin ma find kuidagi moodi awitada?"

"Ma kõneleks sellest, aga ma tean, sa ei saaks sellega mitte rahul olema, sa saaks minuga taplema, mind rumalaks ja jõledaks pidama"

"Miks kõneled sa nõnda, miks saaks ma oma tüdart asjata enesest ära tõukama," rääkis ema tütre käest sõna ära wõttes.

"Miks pean ma seda jõleduseks, kui see ehk jõledus ei ole. Ütle aga südame pealt ära ja ma awitan sinu koormat kanda!"

Küfides waatas tütar ema otša. Ema tundis tütart — sest ka tema oli kord noor olnud.

„Tütar, tütar,“ rääkis ta pehme healega ja nagu wähe naerdes ja oled ju wist oma südame kellegile ära lubanud ehk kõige wähemalt loodad ja kellegi peale?“

Raua seisis Agnes wait. Ta lõkendawaiſt palgeiſt oli tunda, nagu oleks ta palawikus olnud.

Sügawasti wajus ta rind alla — aga siis tõusis ta jälle kõrgesse ja wajus jälle niisama tormi tunnistus! Wiimaks ometi. Agnes awas suu ja waewalt kuuldama healega ſoſistas ta:

„Aga ometi ei wõi ma teda ſallida!“

Nagu rõemu ſäde lendas ema rinnuſt läbi, kõiki unustades küſis ta:

„Seda? Kes Pariiſi läks, Kaarelt wõeh?“

„Kaarelt, Kaarelt! hüidis neiu ſätendawail filmil.

„Kuis wõiks ma Kaarelt mitte-ſallida?!“

Ema oli ennast nähtawalt petta laſknud, ſellepärast ei lausunud ta nüüd ka midagi, waid ootas tütre kõne lõppu. Tal oli wähe häbi!

„Johannit ei wõi ma mitte ſallida, Stegberki! — Ja ta oli täna weel nõnda julge ja palus minu käeſt mu ſüdan ja kätt, kus juures ta weel ütles, et ema ſellega rahul olla.“ Ja nagu küfides filmas tütar turwa näoga ema otša.

„Ja ſina?“ peatas ema.

„Ja mina ütlesin, et ſee wõimata on anda, mis mitte enam anda ep ole.“

„Siis oled ja ometi niisuguse peatüki ära teinud,

et sa juba sellegi teisele oma südame ära oled andnud, Agnes?"

Sällegi löi tütar filmad maha.

„Ja mis Stegberg ütles?“ küsis ema põnewalt.

„Ea hakkas mu käest kinni ja ehk ma küll lahti püüdsin kiskuda ei lasknud ta mitte, wiimaks, kui ma kiskendama lubasin hakata, laskis mind minna, kus juures ta kindlasti töötas, et mina tema jookks just ollagi loodud ja, et ma vastu panemisega väga suurt rumalust teha!“

Rohkem ei jõudnud Agnes mitte kõneleda — ta süda ei lubanud seda.

„Agnes, Agnes, sellega teed sa mulle, oma emale, palju meele haigust, et sa temaga mitte korda ei saa, ja ometi on ta väga wiisakas ja peenikese kombetega noormees. Pealegi armastab ta sind südamest, ma ütlen weel kord — ta armastab sind nii, kuidas õige kombetega noormees ühtegi tütarlast võib armastada — ja mis weel — ta on rikas, tal on linnas pantas palju raha. Miks ei taha sa teda?“

Niisugused sõnad olivad tütrele liig libedad ja südamesse lõitawad. Õrnalt hakkas ta ema kaela Ambert kinni, andis talle mitu korda suud ja nuukjades kaebas ta:

„Ma ei wõi, ma ei wõi, armas ema, ma ei sallin teda! Ea ei ole mitte niisugune, nagu sina arwad. Ea on kõlwatupoiss! Ma tunnen teda weikesest saadik. Ea on raha armastaja, see on tema ülem iha. Kõikfaks, hirmus rikkaks tahab ta saada ja ma ei saa mitte aru, mis põhjuse pärast ta mind nõnda hirmus

kiusab, ma tunnen selgesti, et see kellegi armastus ei ole. Sumal teab, miks kiusab ta mind!" Ning mitu korda juuteles ta veel ema.

"Agnes, kallid Agnes," seletas ema tütre palešid ja pead silitades, "kallis tütar," ära kaeba asjata. Ma saan kõigest sellest loost nõnda palju aru, et sa ühte teist armastad ja sellepärast näitab Stegberg siuu meelest hunt wõi karu olewat. Aga ütle nüüd mulle, kas see "keegi teine" mitte "Kaarel ei ole?"

Waewalt kuuldama healega kostis Agnes: "Jah!"

Lüff aega oli ema wait. Kes teab, kas kuulas ta tütre tasast nuutsumist ehk mõtles ta, mis selle peale ütelda — aga ema ei wastanud mitte koge.

"Mul on sinust tõesti hale meel," rääkis lõpetas ema, "ma olen kuulnud küll, mis armastus on, olen ka kuulnud et temast lahti ei saada, aga niisugused on ainult juttudes. Tõe poolest ei leia sa niisugust kusegilt, ja pealegi ei tohi naisterahwas mitte niisugune olla. Mina pean küll tunnistama, et mul noorelt termelt 33 peigmeest oli ja minule oliwad nad kõik ühesugused kallid. Meie uoored neiud kiitlewad ju selle üle, kellel kõige rohkem peigmehi on ja seda pean ma ka õigeks kiitma. Suhtub nüüd, et keegi ju ma ha jätab, siis peab uus asemel olema, muidu wõib kerge sti wanaks jääda!"

"Armas ema, kuidas wõid sa nõnda rääkida, miks räägid sa niisugust juttu, see on ju patt!" palus tütar, kuna ta wõderustades ema otsa waatas, nagu ei tahaks enam uskuda, et see tema ema on.

"Ja ja, seda pean ma sulle ütleva, nii on asi

iga ühe neiuga, iga ühe tõsise neiuga, pean ma veel lord ütlemä. Üleüldsi ei saa ma aru, mis niisugune sõgedus peab tähendama, nagu mõned kõnelewad; seal jätta peigmees neiu maha ja see sõge ei teada enam, mis teha, et hüppa kas wõi kaewu! Di rumalust! Ma olen selle üle julge, et nad ise weel eneste üle naeraks, kui nad naerda weel peaks saama! Aga seda pea tütar meeles: inimene ei ela mitte armastusest, waid leiwast ja leiwa-kõrwastest ja mida raswastem leiwa kõrwast on, seda parem on elada. Armastus on rumalus, noorte inimeste rumalus! Ah, ah, ah! Ma ütlen päris rumal rumalus!"

Waevalt uskus Agnes, et see weel tema ema oli. Sialgi enne ep olnud ta nõnda wiisi rääkinud. Nagu tulised sädemed kuffusiwad need sõnad neiu südamesse ja wäga mitmesse kohta põletasiwad nad rakud ülesse.

Mõlema käega hoidis ta nägu finni ja nuttis tisedasti. Kui aga ema naerma hakkas, siis ei jõudnud ta oma walu mitte enam tagasi hoida, waid lapselikult langes ta ema ette põlwili ja nutnst segatud sõnadega kaebas ta: „Pai ema, miks räägid sa nõnda. Ma tean, et ma su wastu olen efsinud; ma ei rääkinud mitte koha ülesse, et ma Kaarlit armastan, aga nüüd palun ma anna mulle andeks ja — —

„Sa lepime jälle ära!“ wöttis ema sõnast finni, kuna ta haleda pilguga tüdart silmitses. „Ma näen selgesti, et sa alles laps oled, weike laps. Oleks sa wanem olnud, siis poleks sa ennast mitte petta lastnud!“

„Pai ema, mind ei ole tegi petnud, ma olen

fellega ise rahul olnud, ainult mul on valu, et sa Raarelt niisuguseks pead. Usu — ta on auus mees ja saab sind ja isa auustama ja armastama! Aga ma palun, anna mulle andeks! „Andeks ma annan, aga ma pean sulle veel midagi seletama,“

Selle wahel sees oli Agnes jälle ülesse tõusnud ja tooli peale istunud. Kui ilus oli ta nüüd, selle nutuse näoga! Tõesti — oleks Raarel teda näinud!

„Kuule, Agnes, kuule, mis sulle su armastaja ema räägib ja ma oleks väga rõõmus, kui sa selle nõuu järele veel teeks. Mul on kahju, et ma rohkem ei ole wälwanud, aga kui sellest ka head tuleks! Aga kui kaua?“

„Tgawesti, surmani!“ öhtas Agnes wahela.

„Astat poolteist!“ ütles ema kibeda näoga. „Ma ütlen, rumalad jutu kirjutajad seletawad niisugusest armastusest omas juttudes! Ma ei saa aru, miks nad seda ei kirjuta mis tõesti on? Tgawene armastus on kiita — aga seda wist jõuab üksi Jumal. Inimene ei ole aga mitte Jumal, ega saa ka mitte olema!“ kinnitas ema pahaselt, kuna ta oma töö käest ära pani ja ennast parema käega weikese laua najale toetas. „Lunnista ilma, waata sinna sisse, ja ehk küll armastust sa ka otsiks seda sa ei leia, ei leia. Ainult armu jampsimist küll — seda sa leiad. Waata sa ülemat, wõi alamat: igal pool üks ja seesama wiga. Marmad lähewad mehele ja wõtawad naised ainult sellepärast, et neil tarwis on mehele minna ja naisa wõtta, kui seda mitte nende maja pidamine ei nõuaks, muidu jätaks nad selle teo ka tegemata! Glu tarwitus inimese

loomuga ühendatud on meie talupoegade abielu-põlvede pea põhjus, seda olen ma oma elu sees iga pidi tähele pannud ja leidnud et see tõsi, väga tõsi on. Armastusest ei ole kusgil juttu ehk kui seda ka taga aetakse, siis ainult kolm nädalit enne ja pärast pulmi. Pea põhjus on elu tarvitus ja see on „raha.“ Keetseisuseks pean ma kaupmehi ja käsitöönika — ja mis on siin? — „raha“ jällegi raha! ülem seisus — ka see püiab raha läbi omale ja oma lastele paremat käekäiku kätte anda, siisgi aetakse siin veel ühte ise asja taga ja see on iludus, mis ka teise seisuse sees suurt osa mängib. Iluduse taga ajajad on aga need kõige wiltsamad inimese sugu liikmed, sest iludusel „kinnituse kasvat“ ei ole ja sellega võib väga kergesti pankrotti jääda. Sellepärast annan ma ka sulle nõuu peamõtet raha peale pöördma, sest armastus ilma selleta on niisama, kui rääkimine ilma kuulmiseta. Siis kardan ma veel ühte asja: Kaarel on edasi lendaja. Ma ei usu seda mitte et ta siis veel sinu peale saab mõtlema, kui tema oma eesmärgi tipule on jõudnud. Mis oled sina ja mis on tema? Sina saaks, kui temast alam, temale ainult elu taistajaks olema.

Üks kunstnik, kes kõrgest seisusest enesele naise võtab, on kõrge seisuse liige, ta waatab rõõmsa näoga ilma, kuna alamast seisusest naine teda ainult kinni peaks, ta elu libedaks teeks ja mis on siis veel armastus. õnnetus! Sellepärast wiista omast peast see noormees wälja ja waata rohlem elatanud inimese pilguga!“

Ena oli oma kõne lõpetanud. Uurivalt waatas

ta tütre otsa, nagu tahaks ta näha, kui palju tema seletus ka tütre peale mõjus. Mõlemad, ema ja tütar, olivad niikangesti mõtetes et nad kolmandama sisse tulemist sugugi tähele ei olnud pannud. Ja see oli isa — wana Stein.

Ta oli kirjutus toas tütre nutust healt kuulnud, ta kõrwa olivad ema waljud, siis seletawad sõnad tunginud ja hea meelega tahtis ta nende jutust osa wõtta. Tasa oli ta tuppä astunud ja sohwa peale istunud, kuna ta oma naise sõnu hoolega tähele pani. Tütre oled mõjus wäga wana mehe peale.

Ta tundis noorte inimeste südameid koguni teisest küljest, hoopis teise pilguga waatas ta ilma peale, kui tema abikaasa. Ema ees maksis üksi raha; wana Steinil oli aga raha elu-reas pea-aegu nulli koha peal; sellepärast tuli ka see, et ta wähe kõhatas ja naerma hakkas, kui ema oma kõne oli lõpetanud.

Nagu wähe kohkudes waatawid tütar ema sinna poole. Agnes läks üleni punaseks, sest ta arwas, et isa kõid oli kuulnud ja tema südame saladused teada saanud; ema pilk wiibis tõsiselt mehe peal.

„Ometi olen ma hiire saba pidi kinni tabanud,“ seletas isa laheda healega, „kuna ta pead raputades tütre otsa waatas,“ „ena, mis nemad kõid ei tee, aga mulle ei lausu nad mitte sõnagi, nõndaks, nõndaks elatakse, elatakse!“

Ei kordagi tõstnud Agnes oma filmi ülesse.

„Noh, olgu nüüd, olgu nüüd peale. Pea asi on aga see, et sa auuaststi oled astunud. Miks noored inimesed oma armastust häbenewad teistele rääkida —

on mul arusaamata, aga niisugune olin ma ise ka. Wiist ei taha nad niisugust pühadust ilma halwa huulte kätte anda. Tõsi, tõsi. Aga mul on teie jutu kohta ka midagi ütelda, kas olete sellega rahul?"

"Ja muidugi, tüdruk on rumalasti teinud? wastas ema.

"Rumalasti ehk mitte, "kõneles isa, "seda ei taha ma mitte ütelda, andku Sumal, et see hästi on tehtud. Aga seda tahan ma seletada, armas abikaas, et sinu mõtted mitte just õiged ei ole"

"Sinu moodi jah," mõttis ema sõnast kinni, "wiist tahad sa jälle raha kallale tormata, aga ometi ei saa sa päewagi ilma kopikuta läbi!"

"Kannata, kannata ja kuula. Küll ma kõnelen. Tõsine armastus ei ole mitte jampsimine, ei ole mitte juttudes, ei ole mitte põlata, waid elu ülem wedru ja õnn, elab inimeste südames ja on väga kalliks pidada. Lähets meie talupoja neiud armastuse põhjusel mehele, kui süda on leidnud südant, mõte mõtet ja meel meelt, siis paraneks meie kodune elu, kannaks tuhandet wilja. Nüüd aetakse raha, aetakse ilu taga, aga mis on ilu ja raha ilma wooruseta, ilma inimsuseta, ilma jumaluseta. Nüüd uhkustawad neiud peidmeeste hulga üle ja lähewad kas esimisel õhtul sellele, kes ilus, rikas on ja neile "oh, kuidas ma sind armastan" ütlewad. Mis on selle taga järg? See igawene õnnetus, mida meie praegu mitmest majast wõime leida. Pea pärast pulmi lahjub see sellest, keda ta surmani töötas armastada, ta on abielu rikkunud, kõige jämedamalt, ja sellega oma soo, oma rahwa õnnetuse põhja wirutanud.

Kas teie seda ei teu, et ühe maa rahwa õnn nende abielu paaride õladel istub. Kuft see tuleb, et ühe pere weikesed lapsed nagu maha jäänud kana pojad rahutumalt ümber jalutawad ja wõerustades iga tundmata otsa waatawad, nagu tahaks nad küsida: Oled sina see, kes mind armastab? "Kuft tulewad need noored hukka läinud inimesed, need Jumala salgajad? Minult wiletsast, armastuseta abielust. Minu arust peaks iga neiu, iga naisterahwas ingel, kuid ilma tiwadeta, olema. Ja niisugune pead ka Agnes sina olema, jüis oled sa õnnelik!"

Siin puhkas wanamees. Paar korda lastis ta oma kuuwetanud käe üle kortsus otsaesise libiseda.

"Jäta mind pilkamata! Wana!" noomis ema kaunis kurjalt abikaasa otsa waadates, „sul on lust itka minu naha peal tantsida, see on imelik, et sa kirikherraks ep ole hakkanud!"

"Ma olen ju praegu teie kirikherra," wastas wana isa kaunis tufaselt ja nagu lõpetades lühas ta juurde, „aga kindel meel ja waga süda on see tüür, mis kõik õnnetused jõuab ära wõita olgu ka nad nii rängad, kui nad on."

"Ja ilma kopikuta? küsis ema kibedalt.

"Ilma poole kopikuta!" wastas wana Stein waimustatult.

"Di küll sa aga waga ja tark täna oled, sa wõiks küll praegu furra!" sõnas ema noffiwalt. Ta oli kaunis pahane niisuguse kõne üle. Wana Stein ei pannud sest suurt tähelegi ja tasase häälega wastas ta pahaselt:

„Miks sa nõnda räägid — seda ma ei tea. Nüüd sa soovid seda naljatades, oleks see tund aga käes, siis oleks sul wesi ahjus!“

„Miks ma ei pea siis pahane olema, kui lapsed nõnda wiisi elawad!“

„Ema, miks kaebab sa asjata minu peale?“ palus Agnes ema otša waadates, kuna ta käed rinna peale ristis pani ja õhtas.

„Ma kuulsin tütar,“ rääkis isa liigutatult, „mis sul püha on, ei taha ma mitte maha kiskuda, ega jalge alla sõtkuda, usu, looda, armastades pea sõna ja sa oled õnnelik ja ma ei keela teile kummagile oma õnnistust, see on minu soow!“

Wahkelt tõusis ta sohwa pealt ülesse, läks tütre juurde, pani parema käe tütre pea peale ja tasaselt ütles ta, kuna ta pahema käega neiu palgesid silistas: „Sumal õnnistagu sind!“

Hellasti wõttis tütar isa käe ja andis talle suud.

Kergema südamega, kui iialgi enne, läks Agnes täna oma magamise lambrisse, aga enne, kui ta magama heitis, kirjutas ta Kaarlile kirja. Mis Kaarel sel õhtal mõtles ja tundis teame juba. Aga Agnes! . . . Waene, waene neiu!

Aga miks see tuul nii sõgedasti puhub ja akna luukifi lõhub? — Rõlm.

XXI.

Wihmast ja külmast tuulest hoolimata astus üks must kogu ettemaatlikult üle puffide, mis alla poole paisu jõe peale oli säetud. Püki lauad olivad wihmast kaunis märjaks ja libedaks läinud ja sellepärast oli kogu hästi ettemaatlik.

„Mis siis on, kui ma sisse kukun,“ mõtles ta iseeneses, „siis on kõik otsas!“

Ta naeris wähe ja siis sammus ta jälle edasi. Ettemaatlikult, ikka ettemaatlikult!

„Küll wõib aga ka üks inimene kuri olla,“ sõitles ta ise eneses. „Mis lust on mul neid taga kiusata, ma wõiks laska neid ilusti elada, ma ise elan ka heasti ja asi on kõik ilus. Aga — ma ei saa kirjutajaks, ei saa raha kätte, ja ma pean lõppema, sest ma olen igawese wõla sees, aga raha — ja raha, see on see asi, mida ma nõnda hirmsasti armastan. Ma tean, et herral on hull raha kodu ja see jäeb kuni tulewa Sürripäewani sinna, siis peab ta muißt wälja andma, muißt panka panema, ja seniks pean ka mina omaga walmis olema. Minus tingimine on — Agnes peab minu olema, siis saan ma Steini wäimeheks ja küll need selle eest muretsewad, et ma wana asemele saan.“

„Sellega olen ma ka selle ära neetud Kaarlile kätte maksnud. Aga ette waatmist on tarwis!“ . . .

Kii mõtles see kogu, kes keegi muu ei olnud, kui Stegberg.

Noorelt oli ta isa järelt õppinud raha warastama, ilma et ta iialgi selle eest karistada oleks saanud.

Mehes saades mõttis ta isa kaupluse enese hoolde seal tuli aga järsk muudatus: nad mõlemad läksivad ettevaatamata kombel tammist alla, kus isa surma sai. Oh oleks poeg ta sinna jäänud! Aga ei! Ta tõusis weelgi kui auus ja rikas mees ülesse, sest tal öeldi ju linnas palju, mõni paarkümmend tuhat rubla olemat. Aga kes teadis seda? Minult Stegberg ja kontorist Ruubert, kellega ta enne koos kauples. Ruubert tunnistas aga terve ilma ees, et Stegberg sellepärast kaupmehe ameti maha pannud, et paar aastat puhata ja siis Amerikasse minna ja seal uuesti peale hakata, seks olla tal raha tuhandesi. Stegberg oli niisuguste juttudega täiesti rahul.

Weerand tunnilise käigu järele oli Stegberg eesmärgile, Kaelu talusse, jõudnud.

Kurjalt haukudes kargas suur kirju koer talle vastu, pea tundis ta aga teise enese suguse ära, jättis varsti niisuguse rumaluse järele ning lipitses saba.

Johann pani väga imeks, et täna Andres talle vastu ei tulnud. Koera filmist nägi ta läbi pimeduse midagi iseäralist. Waitfjelt astus ta ette kotta. See talu toa õhk tuli talle ninasse, ta ei olnud sellega mitte rahul, ta tõmbas nina käärsu.

Wähe aega ootas ta weel eeskojas, siis astus ta tuppa. Ilma, et ta oleks terwitanud küsis ta: „Kas Andres kodu on?“ Keegi ei wastanud ta küsimise peale.

Ta kuulas. Kõik magasivad, aga lõukas põles peerg, mis wifisedes suitsu wälja ajas. Tähendab fula ilma!

La kuulas meel. Keegi oigas taga kambriis.

„Andres! kus sa pagan oled?“ hüüdis Johann kaunis pahaselt.

Bea pärast seda kuuldi sammude astumist — ja unine mees oligi kambri ukse peal. Tõesti — oleks keegi tundmata seda meest näinud, ta oleks hirmu pärast wärisenud, nii kole näitas ta olewat, aga Johannil — üks kõik. „Koh kus sa selle aja elasid?“ päris Johann kurjalt. „Ah, ema on haige, walwasin seda — unistifus peale — jään magama,“ seletas Andres pahaselt filmi õerudes, „wanamoor on päris haige, — wist sureb!“

„Andres, And—re—es!“ hüüdis wainne healtakka kambrist. „Andr—ee—s!“

„Ah? Mis sa tahad? päris Andres üle öla kambri waadates.

„Tule siia!“

„Pagan mõtku ka seda wanamoori; ei sure, ega ela!“ Andres astus kambriisse.

„Kes—see—Andres—on—see mees?“ kuulis Johann nõrka healt küsiwat.

„Ah — wabriku noor kirjutaja herra!“ wastas Andres. Tälle oli wähe aega wait. Johann tundis kartust. „Poeg — ma su—ren warsti! Aga enne mu hing ei lahku, kui sa ei tööta — —“ kaebas haige edasi — „kui sa lubad, et sa selle — mehega mitte midagi enam tegemist ei tee. Ah —?“

„Mistuguse mehega?“ küsis Andres.

„Sellega — kes su hinge juba — hukka — on

wiinud — see wabriku kirjutaja" kaebas sureja waewalt kuuldama healega.

Johannil oli süda täis.

"Andres, tule siia!" hüüdis ta kurjalt, "Andres — siia!" "Andres, ma lähen Sumala ette — kardda Teda, Ta nuhtleb sind — kui sa oma sureja — ema sõna ei kuule luba, et sa temaga midagi ei taha enam tegemist teha — luba, palu Sumalat — Ta on wägew. . . ."

Külm wärin tuli Johannil peale; ta pidi maha kukkuma, õnneks oli sein ääres pind — ta lastis ennast selle peale. Sulased magaswad norinal. Johanni pea läks segaseks. "Luba — tööta seda ja ma wõin Sumala ette astuda, ma olen siis oma koorma kustutanud, "palus jällegi haige, aga nii haledalt, uii läbi lõikawalt, et kiwidgi oleks pidanud kuulma.

"Jah — ma luban, ema, ma luban!" wastas poeg.

"Sa sa saad auusat elu elama?" küsis sureja.

"Jah!" oli lühikene wastus.

"Tööta!"

"Sumala nimel!" wastas poeg.

"Armuline Sumal — nüüd tulen ma — kustuta mu süüd ja wõta mind enese rüppe!" oli weel waewalt kuulda ja ema ei olnud enam.

Sukka läinud poeg wõttis ema käed, andis neile suud ja pani nad rinna peale risti.

"Lõppenud, otsas!" ütles Andres üle kambri ukse tuppastudes, kuna ta kookudes ja küsides Johanni otsa waatas, kes käi põselil põlwe najale toetades ahju ääres istus. Johann waatas ka ülesse, ta oli kookunud

ja kahwatanud. Ta oli just seda nagu, nagu inimene
kui ta küsib:

„Noh — mis nüüd?“ —

Raua aega olivad nad üsna wait. Wiimaks
ärkas Johann. Järsku tõusis ta pingi pealt ülesse,
väristas pead, otsis nagu midagi põuest, tõmbas siis,
weikese paberi trulli sealt wälja ja andis Andrese kätte.

„Säh — siin on tunnistused, et teie wabriku
töölised olete, nendega olete teie õiged mehed, keegi ei
puuduta teid ja säh, siin 25 rubla — seda sa tahtsid
ju?“ rääkis Johann Andresele raha peosse surudes.

„Aga ema?“ küsis Andres tõrkudes, kus juures
ta suurte filmadega teise kelmi otsa waatas. „Aga
ema?“

„Ema on seal, kus ta on; seal kus kõik wanad
naised õiguse järele peawad olema, mis sul sellega enam
asja, jampsi jutt!“ waigistas Johann.

„Aga Jumala nimel?“ kahkles Andres.

„Mis sa siis talle muud pidid tegema, tal wafel
põleks ju tosi muidu wälja läinud, see oli na „rohu
eest“ — ja Stegberg naeris täie suuga.

Andres nähti wähe wihaseks sawat. Ta urises.

„Sa sa tahad ennast tõesti endisest kaubast lahti
lüüa, sa tahad wafelks jääda, nalga surra ja kes teab
weel kus? Andres! —“ ja Stegberg naeris just seda-
wiisi, kuidas ikka naeretakse, kui teist naeruga kuhugile
saadetakse ehk naeruga midagi sunnitakse uskuma,
„Andres! — Andres! Ah, ah, ah, hää! Andres!“ . .

„Tont wõtku ka sind! Olgu peale. Raha on
ka mida“ — — — —

Kõik ei saanud Andres ütelda, tõmmats oli ta huuled tarretanud, hirmu pärast oli ta viimase sõna pooleli jätnud, sest kas hirmsamat võis veel enam olla: Ta ema, ema, kes juba surma valdas pidi asuma, seisis kambri ukse peal, Ja mis nägu? Oh — — hirmus! Walge hauku wajunud filmadega, Luise kuiwetanud näoga, lahtise suu, kõigest kehast wärisedes, mõlema käega ukse postidest kinni hoides kisedas ta nii hirmsa, nii kohutawa häälega, et wiimane were tilk kahe kelmil soontes ära tarretas:

„Ära neetud, ära neetud, ära neetud! Sa pettis! Ära neetud teie mõlemad maa pealt!“

Ja karjudes wajus ta maha. Kõrinat oli aga weel kuulda!

Pauk! Prassumine! Terwe maja nagu wärises.

Maja üks läks lahti. Suur tuule hoog puhus läbi toa, tuli kustus, peerg kukkus lõukast ja huludes kargas koer eeskojast tuppa ning pugus nurka.

Küüd alles lahkus hing ihust — igawesti, igaweseks! —

Mõlemad kelmid lamesiwad maas, kui magajad hirmust ja kohkumisest jälle toibudes tule ülesse olivad saanud wõtta.

Wikalt ja wärisedes tõusiwad nad wiimaks ülesse ja maataiwad ümber. Mõlemad wärisesiwad nagu haawa lehed.

Sõna lausumata otsis Johann oma kübara ülesse ja astus wälja.

Koer urises.

*

*

*

Kartlikult waatas Johann wälja — pimedusesse. — Tuul puhus ja hulus; wihma tilkus, — kõik oli kott-pime, — eemalt kuuldi wabriku paisu kohisemist.

Nooremehe süda pekkis nagu wäjaraga. Tal oli hirm, aga koju pidi ta minema. Ta waatas ülesse. Pime, ta waatas weel — kõik maailm oli tuliseid sädemeid täis, ta waatas tagasi — ikka suuremaks läksiwad sädemed. Ta jalg libises ja karjatades kukkus ta maha. Silmapilk katsus ta ülese tõusta, aga mis nägi ta?

Ta ees seisis seesama surma wari, mida ta Kaelu kambri ukse peal oli näinud, aga weel koledam. Naerdes waatas hirmutus tema otsa. Külm higi seisis noorel mehel otsa ees. Tahes ehk tahtmata tuli naine temale ligemale: ikka suuremaks läksiwad tema filmad, ikka pikemaks wenis kael, ikka pikemaks teha ja wiimaks oli ta seda nägu, nagu päewane wares-poeg, kellel alles filmad weel naha all on. Johann katsus ülesse tõusta, aga hirmutus, see waatas nõnda kurjasti tema otsa?

„Mis sa tegid?“ küsis naine kõlisesa healega.

Johann wärises ega wästanud sõnagi

„Basta!“ kirjendas naine.

Noormees katsus suud lahti teha, aga ei ainust sõnagi tulnud tal üle huulte.

Tulise wihaga hakkas wanamoor Johanni karwust kinni ja tõstis ta püsti.

„Räi edasi!“ kirjus wanamoor.

Johann katsus — jalad ei tõusnud! Selle üle sai aga wanamoor hirmus wihaseks, hakkas tema kaela

pealt tulise küüntega kinni, raputas teda ja tõusis siis temaga kõrgele — kõrgele — kõrgele!

Seeäralised värinad käisivad noore mehe kehast läbi, niisugused, nagu neid üksi kõrge kohtade peal tunned, kui alla waatab, ja wägewasti kurnasiwad nad nooremehe jõudu. Wiimne kui juuks tõusis tal püsti — ta oli ise juba kui furnu. Ütlemata kõrguses lastis wanamoor ta lahti — ja ta kukkus, ikka alla poole, alla poole. Juba paistis wabriku pais — ja Johann nägi surma hirmus, et ta just paisu kukub. Ta waatas alla — ja, emmä! seal oligi wana nõid ja naerdes wõttis ta teda wastu.

Aga just selpilgul, mil ta paisu pidi kukkuma andis wanamoor talle rusikaga niisuguse wõpsu külge pihta, et ta nagu kummi pall kaugele teine poole kaldasse pörkas, kuhu ta minestusesse langes!

* * *

Külm tuul puhus wirwendades üle wärisewa wee pinna. Iba poolne külg lõi seletama. Wiim oli üle.—

„Kus ma olen?“ küsis noormees iseeneselt märja maa pealt ülesse tõustes.

Ta tõusis istukile. Ta mõtles. Aega mööda hakkas ta meele-märk selguma — tal tuli puhast meelde. Tal oli külm ta wärises.

„Kole!“ ütles ta iseeneses ja tõusis püsti. Ta oli jõe kalda peal. Millal ja kuidas ta siia saanud, ei teadnud ta. Nägemist ei tahtnud ta uskuda; ehk ta küll selleks oli summitud. Tahtmata katsus ta oma pead — oi, kui walus: suur tutt juuksid oli wälja

kistud. Iffa rohkem ja rohkem pidi ta nähtud lugu uskuma (mis muidugi muud ep olnud, kui ehmatanud meele viirastus). Tuikuma sammudega astus ta koju poole. Pifalt ja ettevaatlikult jõudis noormees viimaks üle pukkide — koju.

Rõik oli magusi. Soe, puhas kodune õhk kosutas nooremehe maha rõhutud ja ära kohutud meelt. — Ta oli rõõmus, et terve luu — liikmetega jälle tagasi oli jõudnud; ja mis on ühe kelmile veel kallim, kui tema tublid, terwed fondid!

*

*

*

Selle sama päeva õhtal leiame meie Johann Stegbergi linnast.

Toreda sammudega, kaap kübar peas, paberots suus ja kepp käes astub ta mööda kõnni teed edasi. Rõige toredamas linna jaos jäi ta ühe suure kõrge maja ette seisma, vaatas wähe ümber, astus trepi peale ja kõlistas kella.

Mõne filmapilgu järele läks uks lahti ja Johann astus sisse.

„Kas herra kontorist Ruubert kodu on?“ küsis ta uhkelt sisselaskja neiu käest.

„On küll!“ wastas küsitaw peenikese healega ja kirikumokkadega, nagu see sel ajal linna tüdrukute juures väga moodis oli. —

„Kas ei wõiks ma temaga mitte praegu kokku saada?“

„Wist küll!“

Ta lippawa sammudega kadus tüdruk toa ruumi-

desse. Silmapilt oli kergejalgne noor tüdruk tagasi ja niisama veenikese huultega kõneles ta:

„Wana herra (mitte härra) ootab teid omas shreibtsimmeris.“

Nagu poleks Johann seda tähele pannud astus ta sisemistesse ruumidesse.

Põlnud tal ju mitte esimest korda siin käia, sellepärast teadis ta ju väga heasti, kus see nõnda nimetatud „Schreibzimmer“ oli. Pea oli ta selle mehe ees, kellega ta kogu tahtis saada.

Slusa, mustja werrega, punase paledega, süsimusta nina habemega, wähe kongis ninaga, saleda kehaga ja süstfätendawate filmadega, noore järgi mehe ees seisid ta praegu, kellel niisugused filmad olivad — nagu neid üksi juutide juurest võib leida, mis iga kopika juures uue leegiga loitma hakkawad, — kui nad teda ligemise kottis juhtuwad filmama.

Kergesti naeratades raputas ta sisse tuleja kätt, kus juures ta pahema käega sohwa peale näitas et istuda.

Wähe aega olivad mõlemad wait, wist ei sündinud nende südamed mitte ühte, wõi kartsiwad nad teine teisele oma mõtteid awaldada, et sellega uusi plaanid, võib olla kurjasid, ilmale tuua?

„Sa kuidas lugu praegu on?“ küsis wiimaks Ruubert nagu kannatamata, kus juures ta wähe kurjasti oma sõbra wõi tutwa otsa waatas.

„Minu arust on lood üsna head“ — wastas Stegberg rahutumalt, „warsti saan ma wabriku kirjutajaks, muidugi mõista siis ka wabriku asjade ja

kaubanduse ajajaks — muidugi mõista, et siis lõik hea on.”

„Hea, hea!” seletas Ruubert, kuna ta oma weifesid karwu nina all keerutas — „hea, hea! Aga siis hakkate muidugi minu läbi kauplema! Koh — wist?”

„Hea aegu oleks meie plaanid head — wabriku kaup oleks meie käes — herra raha jne., jne — aga mõned asjad on ikka weel tee peal ees, ei nihtu, ega nihtu kaugemale — ja mis sa teed kui asi nii on.”

„Olen ma juba palju maa peal imet näinud ja teist nõnda palju teinud — mis asja tüki poolest siis nüüd häda peaks tulema — eest! aga hea lugu peab meie pool olema! Eest peab ta kaduma” — seletas Ruubert kindlalt.

„Oleks, oleks see asi meie käes, siis oleks lugu hoopis teine, aga, mis pole meie peos, ega taha ennast ta sellesse anda — sellega oleme meie rohkem päiwis!” seletas Stegberg. „Ütle ruttu, mis asi see võib olla — ma lähen rahutumaks, ma ei jõua niisugust seletust wälja kannatada — ruttu, ruttu?” nõudis Ruubert, kuna ta tooli pealt sohwa peale Stegbergi kõrwa istus.

„Kannata, kannata, ma seletan wähe ja aru ongi käes. — Sa tunned ju wana herra Rõnigi? Kaha on tal mehel praegu kui raba, aga kahju, et see lõik kuni Jüripäewani tema kontorisse jääb, siis saadab ta muist wõerale maale, oma pojale, muist saab panta pandud, Wõid ise arvata, kas poleks ilus, kui raha minu käes oleks, ma olen elu aegne rikas? Eh?”

Ruubert õerus kása.

„No jah, asi oleks ilus, aga selleks pean ma kõige pealt wabriku kirjutaja olema, kes oma käe peal kontoris tööd wõib teha, kontori kantsellei wõtmed peawad minnu käes olema, et ma õõsiti sisse wõiks minna ja tööd seal teha, ning paberid forda seadida.“

„Siis on su hullul nõuu wabriku herra raha omale wõtta ehk ära warastada?“ küsis Ruubert karnatamatalt setka.

„Mitte just warastada, aga ennem wõtta, ja nõh omale intresside peale wõtta,“ naeris Stegberg pahemat filma finni pigistades ja paremat wähe aega pilgutades, nagu tahaks ta öelda: „nõh, eks mõista itta, mõista!“ — „Aga selleks pean ma kirjutaja olema“ rääkis Stegberg edasi, „kuid — kes mind selleks teeb. Ma olen küll praegu Steini abi, aga see wana mehe tont, see waatab nõnda alt kulmu mu peale, ega jätta mind korraõgi üfunda kontorisfe. Üks ainus pööre — ja mu lugu paraneks.“

„Ja see on?“ küsis Ruubert weel suurema uudishimuga.

„Kas ja siis ei tea, et Steinil üks ilus tütar on, Agnes! Kas ja siis Agnesest ei ole kuulnud?“

„Heldene Jumal — mul on nüüd aega tüdrukutega mäsata? Ma pole enam wiiel, kuuel aastal nende peale mõtelnud, ma murran praegu pead, kuidas ma teisa wõiks ümber lüüa, ja on see tehtud küll ma siis õrnema soo peale mõtted pöõran,“ seletas selfimees.

„Just minul see sama lugu. Kõige pealt on raha tarwis, küll siis kodukanu leian. Aga nüüd lähed Agnest just tarwis. Tema abil wõin ma Steini

afemele saada. Wana Stein usub mind ja ma saan eesmärgile.

„Aga kuhu Agnes jääb?“ päris seltsimees, kellele see asi wähe imelik näitas olemat.

„Agnesest on mul ka wähe kahju; tõesti pean ütleva, ta on nõnda õrn, puhas ja naislik, et mul praegu kahjatus tema wastu tõuseks, ta wõidaks oma pisaratega mu peagi ära, aga tühi kah! — Pealegi ühendab temaga ühe teise saatus, kellele ma surma tunnil weel ühe kõrwalopsu annaks! — häbemata, üks niisugune poisikene! — ma wihtan teda, kui juut koera ehk koer juuti ja selle mehe pärast peab see tüdruk ka walu nägema, sest tema walu on ka poisi õnnetus!“

„Sa lähed ka õige mul meheks — saja asjaga on sul korraga tegemist, waata, et sa ennast kimpu ei pane!“ noomis Ruubert hoiatades.

„Aga kõi! need keerutawad ühe ja sellesama asja ümber — see on wabriku herra raha! Ma oleks Agnese üle ehk wõidu kätte saanud, kuid seal tuli wa „wiinuli karjutaja“ wähele. Ma tahtsin ta küll eest ära saata, ta sõrmed kõwerdada, aga“ Siin jäi Stegberg kohkudes seisatama, ta oli midagi wälja ütelnud, mis ju tema oma saladus oli, seda tundis aga Ruubert ja pool pilgates noomis ta:

„Sa nääd nüüd, et sa ennast kimpu oleks annud, kui sa seda teiste kuuldes wälja oleks lobanud, aga, noh — sõbrade asi! Aga tee ometi rutem, mul on su asi südame peal!“

„Eks kannata!“ hakkas Stegberg jälle peale. „Kus mehed lollid teinud parema käele pai, pois pe-

fiis Pariisi ja nüüd loodab Agnes kõige ihu ja hingega tema peale. Kirjutab talle kirjasid ehk ta ise rohkem wastust pole saanud kui ühe ainsama ja ootab. Emaga saan ma heasti läbi."

"Wõtku ka minu lori!" hüüdis wiimaks Ruubert ülesse tõustes, "kui sa rutem ei räägi, ma lähen ära, siis pea — kellega sa ise tahad — aru, ma ei jõua oodata! Just kui lõnga korutab!"

"Warsti, warsti tuleb lõpp," hakkas Stegberg jälle peale. "Wana Stein on wana ja nad oleks sunnitud Agnest mulle andma, kui wend Robert Wendarus, kes sinuga praegu suur wõlglane, nii kui minagi olen, siis pole neil abi kuskiltgi saada, pealegi peaks sa tema wangi katsuma panna, siis kurwastab wanamees ja ei jõua enam tööd teha, siis astun ma nende juurde, hakkam neid toitma ehk luban toita, pärast seda palun tütre südame, wanamees ajab asjad nõnda kaugele et ma kirjutajaks saan, wõtan Agnese ja olengi eesmärgil!"

"Ah, ah, ahhaa!" naeris Ruubert kassa kofku lüües — "niisugune plaan! Ah, ah, ah, hää!"

Stegberg waatas nagu kiwi kaju seltsimehe otja, kes ikka weel naeru kinni ei jõudnud pidada.

"Mis sa naerad, kas ei ole ilus? Pärast seda tulen sinu juurde ja siis sõidame sinu enese laewa peal ära!"

"Aga kas sa tead, et see raha seda maksab?" küsis Ruubert. "Pool miljoni on küll, wõib olla ka wähe wähem, aga niipalju, kui ma sisse tulekute paberiteft järele olen waatanud, umbes nõnda palju korjab

küll kofku. Pojale tuleb tal isegi peale 300,000 saata, on ju ka uus asutaja. Wõi on herra Königil sellest asjast puudust?"

„Aga palju mulle tuleb?“ küsis korraga seltsimees.

„Sada tuhat rubla! Roh — oled rahul?“ ütles Stegbeg, kus juures ta ise mõtles: „noh, ehk lõõn sinu ka üle!“

Üksi filmi waatas Ruubert Stegbergi otsa.

„Sada tuhat rubla, sada tuhat sada tuhat aga, kui need õhu lossid on?“ küsis ta wiimaks.

„Õhu lossid — ma ütlen, aita mind, pane Robert Stein kinni ja ma wannun tulewal aastal enne Saani oleme meie Amerikas ja meie oleme rikkad mehed, sina wõid tagasi tulla ja oled sada tuha rubla rikkam. Anna tätt!“

Weel mõtles Ruubert.

„Aga wannu, et sa mind ei peta?“ küsis ta natukese aja pärast.

„Kelle juures?“ naeris Stegberg.

„Kas sa kuradi sisse weel usud?“ nõudis Ruubert.

„Mitte üks märk!“ wastas Stegberg naerdes.

„Siis lõõn ma tagasi!“ hüüdis Ruubert külmalt.

Stegberg oli kimpus, nii kimpus kui kits kirikus!

„Ma panen oma pea selle peale panti, sa wõid mind kohe wangi anda ehk maha lasta, elu on mul weel kallis ja selle sisse ma usun.“

Weel mõtles Ruubert

Stegberg oli kui palawikkus, isuga ootas ta otsust.

„Ka selle tüki tahan ma läbi mängida!“ ütles

wiimaks Ruubert pikalt," ma usun, et sa mu käest ei pease, aga tea seda, kui sa mind petad, siis pea meeles, et mina see olen, kes sulle wõlla muretseb, ma wannun seda kuradi ja tema ema, wana walge hobuse, nimel: neid ma kardan ja need tabawad ka sind, kui sa peaks petma?"

Ja pikalt sirutas ta Stegbergile oma kääre wastu, mida see niisama järele mõeldes wastu wõttis.

*

*

*

XXII.

"Kuule, armas Rein, kas sa pime oled, wõi oled sa sõge, wõi liiga suure muusika andeline, et sa Christinet sugugi tähele ei pane! Tuba nii kaua Pariisis, aga ma usun, et sa wist ühtegi kallist pillu selle waese neiule ei ole kinkinud, wõi ei näe sa, kuidas ta su järele ohkab! Rein, Rein — mis sul on, sa oled kui wõlla all! Ütle mulle omegi täna ülesse, kus meie mõlemad nii teine teisega rahul oleme, wõi ei ole ma su sõber?" küsis Lewsky Kaarli käest.

"Si sugugi, kallid Albert — meie oleme ja jääme sõbradeks, aga ma pean ütleva, ma ei taha!"

"Kuule Rein, armas Kaarel, ära arwa mitte, et ma sind põlgan ehk ma küll Poola krahw Lewsky sugust olen, ei ma olen sind niipalju armastama hakkanud, su kena iseloomu ja su suurte annete pärast, et mul üsna hale meel on, kui sa oma õnne ei mõista wastu wõtta.

„Wõi armad ja jell õnne olemat?“ küsis Kaarel õhates.

„Mis tahab ja veel rohkem: ilus kui näki näitji, pimestaw ilus, hull ilus — ma ei leia sõnu, kui ilus ta on! Ta isuneb su järele — su mehifuse, su annete järele, ta tahab find omaks saada, ta tahab sinuga ühes elu kanda, ühes sinuga kuulsust jagada, ühes ka oma rikkust — ja sina? — sina oled kui pime Zee-rifu tee ääres ja ei taha teda? Kaarel, Kaarel!?”

„Albert, ära kinsa mind, ja lõhud mu südame. Oh, kui ja mind tunneks ja räägiks teist!“

„Sa oled täna wähe arust ära!“ hüüdis sõber krahw Lewsky — talle klaasi weini ette lükates — „säh, wõta ja saa targaks, targaks ilma kodanikuks, aga mitte üksi muusika meheks!“

Sätendamal filmil wõttis Kaarel pika schampanjeri klaasi ja tühjendas ta otsani.

„Nõnda tegiwad kõil suured muusika mehed, nõnda Bethoven, Mozart ja teised ja nõnda teeme ka meie!“ naeris Kaarel tühja klaasi laua peale pannes, kus juures ta aga jälle õhkas.

„Aga nemad oliwad ka suured armastajad!“ naeris Albert wastu.

„Aga ka õnnetumad, nõnda Bethoven,“ wastas Kaarel libedalt.

„Su õnnetus on su oma süüd,“ pahandas Albert Kaarli otja waadates —

„Kes käsib find õnnetu olla Kas ei taha ta find?“ päris Albert.

„Tahab ehk tahtmata — kus ma temaga lähen?“

„Aga eks sa ei ole lugenud, mis Schiller ütleb:“
 „Armastawa paarile on sauna nurgas ruumi küllalt!“
 „ja kes sunnib sind praegu kihlusele — aega surra,
 aega elada“

„Tõsi — aga, kui keegi juba enne armastab, siis
 ei ole seal kellegil wist mitte enam ruumi? Mis eks
 ole tõsi?“

„Pea meeles, et warane wili — häda wili on;
 ja ma usun, et sa rumalust, suurt rumalust sellega
 oled teinud. Wõi on ta liiga kõrgel — et sa siia
 tulid ennast edasi harjutama, sest niipalju, kui ma su
 elu tunnen, tulid sa tõesti tema pärast, sellest hakkas
 ma juba aru saama!“

„Sälle rumalus, rumalus!“ mõtles Kaarel iseeneses.
 „Mitte just sellepärast, mitte just tema pärast, aga
 osast ka, tema oli minuist kõrgemal, aga nüüd on ta
 all — kaugel all pool!“

„Issand ja Jumal! — siis peab ta wist ingel
 ilus olema?“ küsis Albert.

„Just mitte — kaugel, kaugel meie neiu Christi-
 nest taga, null tema kõrvalt“ — sõistas Kaarel, nagu
 oleks tal häbi olnud.

„Aga siis on ta woorus ise?“ nõuudis jällegi
 Albert — „Ma soowiks jeda ka näha?“

„Ka mitte woorus ise, waid niisama sugune lihalik
 inimene, kui teisedgi“

Kaarel hakkas kibedalt naerma.

„Oh ei — oh ei! kõi! jeda mitte, aga — mu
 sõna ja ma olen mees ehk tahan mees olla;“ kaebas
 wiimaks Kaarel õhates.

See sõna pani krahw Lewskyt mõtlema. Põikalt täitis ta klaasi, jõi ise ja palkus Kaarlile.

„Kaske sõlm — kirju sõlm —, aga lahti peab ta tulema!“ hõiskas Lewsky ülesse tõustes. „Ea tuleb lahti!“

„Sa nüüd ähwardab teda häda!“ lüüas Kaarel juurde. „Mu wiha waenlane tahab teda praegu omale kofida ja ma ei tea, mis ma pean tegema! Heldene Jumal!“ Walusalt waatas ta seltsimehe otsa — suur hele pärrel selgest filma weest pistis oma nina filma lau nurgast wälja ja kukkus wiimaks noore mehe palet mööda alla.

„Ea! lähed!“ ütles Lewsky järsku, „Ea! lähed!“

„Albert, Albert! Mis sa räägid? Kas sa sõge oled? Ma tapan ta ära!“

„Sinu armukene ei ole ilus, ei ole parem, kui teised, ei rikkam? Siin on Christine, tore ilus, alandlik, wooruslik, kui meie aegsed naesterahwad kõik, rikas, kõrgeft sooft, armastab sind, kui oma filma tera, sellepeale wõin ma oma pea anda — ja sa ei taha teda! Hea küll! kummas patt on suurem: jätad sa ühe neiu maha, kes mitte niipalju wäärt ei ole kui teine, kes palju rohkem on ja kes ilma sinu wastu armastufeta niisama ehk weel rohkem õnnetu on, kui esimine? Wasta nüüd, mis on suurem?“

„Kaarel ei wastanud midagi.

„Muidugi on wiimane suurem patt ja andeks andmata!“ wastas Lewsky ise oma küsimise peale.

„Aga, kas sa ei wõiks nii hea olla ja teine

lord mulle oma kallise pilti näidata?" küsis Albert naerdes.

„Siin ta on!“ vastas Kaarel tufaselt, kuna ta käe põue tasku pistis, tasku raamatn välja võttis ja selle wahelt ühe päewapildi võttis ja ilma selle peale vaatamata Alberti kätte andis. Terawasti pani ta igat sõbra näo muudatust tähele.

Isu ja uudis himuga võttis Lewsky pildi vastu; aga kui suureks läksiwad Kaarli filmad, kui ta Lewsky näolt suurt imestust nägi.

„Kaewas ja maa ja kõik pühad, mis see on — see on ju Christine pilt! Kaarel, Kaarel!“ hüüdis krahw Lewsky Kaarlile pilti näidates.

Kaarel oli kui tulise süte peal. Silmapilk tundis ta oma elituse ära; aga wähe hilja!

„Kaarel sul on midagi südame peal! hoiatas Lewsky.

„Ma andsin kogemata teise!“ wabandas Kaarel.

„Siis sa ikka pead Christinet kalliks?“ küsis krahw rõõmsalt, „ega sa muidu tema pilti südame kohas ei tanna? Noh, noh, ütle, eks ole nõnda?“

Kaarel ei wastanud midagi.

„Haa — tea ka, et wait olemine on „ja“! — Kaarel sa armastad Christinet, kuid endise wari hoiab sind temast weel eemale! Kaarel ma mõistan sind! Ole rõõmus — wiimane wõidab!“

Kaarel ei wastanud sellegi peale mitte midagi. —

„Kaarel, Kaarel!“ naeris Lewsky suure häälega, „Kuule Kaarel sa oled ju nagu puupost, räägi ometi

midagi! Koh, koh?" küsis ta Kaarli käest teda raputades, — „wasta, wasta!“

„Sa oled nagu weike laps — tea ja saa aru! — ma ütlesin ju sulle, et see eksitus oli ja muud midagi“

„Aga kust sa tema said?“ päris krahw.

„Ära kõrweta, ole ometi pitalisem, sa ajad mulle wägise kopsu üle malka, mis sa raputad.“

„Hea küll, hea küll; aga näita nüüd teist!“ päris Lewsky.

„Anna see tagasi“ küsis Kaarel wähe pahaselt.

„Ei — ei! Ma tahan wõrreldes waadata ja wõrreldes sulle näidata, et sa eksinud oled.“

„Seda tean ma ise!“ wastas Kaarel toredalt.

„Kui sa seda tead, siis jäta jaupsimine ja tee sedawiisi, kuidas inimese mõistus käsib!“ noomis Lewsky, kuna ta ise Kaarli kõrwal püsti seisis.

„Kuule Lewsky — sa ajad mu meelest ära, sa ei tea, mis sa ütled. Ma olen mees, mees, mees!“ ütendas Kaarel, nagu sõge, mõlema käega pead kinni hoides ja püsti karates.

Ka Lewsky lohus ära. Niisugust ei olnud ta ualgi weel enne näinud. Ta waatas Kaarli peale ja mis nägu oli see! — Igast tema liigutamisest wõis kõige suuremat meele ärritust tunda — ta oli nagu haige. —

„Mis sul on?“ küsis Lewsky natuke aja pärast.

„Mitte midagi!“ wastas Kaarel. „Anna pilt süia, Christine pilt anna süia!“

Midagi ei olnud teha: Lewsky andis pildi tagasi.

Sätendamal filmil waatas Kaarel pildi peale, siis pani ta tema jälle raamatu wähele. Ta pidi raamatu tasku panema, ei, seal lõi ta raamatu uuesti lahti, wõttis ühe teise kaardi sealt wälja ja andis Lewsky kätte; ise hakkas ta kiire sammudega mööda tuba edasi ja tagasi käima.

Uurides wõttis Lewsky pildi. Kordagi ei waatanud Kaarel tema otsa, tal oli eseenesega küllalt tegemist.

„See kahwatanud nägu, need suured filmad, see ilma süüta olek — ja see on kõik, mis siit võib leida, aga muud ka midagi,“ mõtles Lewsky iseeneses. „Kaarel siin on!“ hüüdis ta wäheste aja pärast.

Lõpselt jäi noormees tema otsa waatama.

Peagi oleks Lewsky küsinud: „Koh, kas siisford walutab? aga ta jättis selle tegemata.“

„See kuibas tunned,“ rääkis ta wiimaks, „minu mõtet ja tunned ja nõnda ei mõtle mitte üksi mina, waid ka terve ilm!“

Sügaw õhkamine, walus õhkamine tõusis Kaarli rinnast.

„Zoome weel nende mõlemate terwiseks!“ tellis krahw Lewsky klaasa täites.

„Ma pean minema, ma olen liimist lahti!“ wabandas Kaarel, kuna ta kuue ja mütsi warna otsast wõttis ja selga pani.

Midagi ei olnud teha, Kaarel läks, ilma et ta klaasi „nende“ terwiseks oleks tähendanud.

„Smelik mees!“ rääkis Lewsky, kui Kaarel juba uulitsal oli — „ikka rohkem hakkab ma teda armastama!“

*

*

*

Esimine õpi aasta oli Kaarlit lõppemas. Kui palju oli ta edasi läinud! Kõõmuga waatas wana prohweßori herra noore Keinu peale. Edesti taewas oli selle mehe sisse suured anded loonud, seda pidi igaüks tundja tunnistama. Seda tundis wana herra ja seda suurema isuga kihutas ta noort meest edasi. Selleks oli tal aga weel ise põhjusid. Ta oli oma wanema tütre sala armastust Kaarli vastu tähele pannud, oli ka Kaarli väljaspidist külmußt märkanud — ja kõigest hingest soowis ta, et noor Kein mitte tema perekonnast wälja ei läheks. Sellest noorest mehest lootis ta palju ja kui huwitaw oleks see olnud, kui tuulus kunstnik tema wäimees oleks!

Kaarel oli aga kui maha löödnud. Ta isegi ei saanud omast südamest aru! Mis see kõik pidi tähendama? Ja täna istus ta üsna kurwalt prohweßori aidas ja uuris ühte muusika raamatut, sest homme oli ju eksam ja suur proowi ja wõidu mäng.

Tihti waatas ta prohweßori maja poole ülesse, sest seal nähti aknate taga ühte walget kogu liikumat.

See oli Christine, kes täna maja talitaja oli. Julie oli wälja läinud ja wana prohweßori ei olnud näha. —

Parajasti oli Kaarel oma mõtetega oma õppi-

mise fiske wajunud, kui Christine ka aida ilmus. Ka teda nähti täna nii iseäralik olewat.

„Kuulge, herra Rein,“ ütles ta Kaarli juurde jõuudes ja wähe punastades, „mul on teist päris kahju, teie waewate ennast üsna ilma aegu nõnda palju.“

„Ilma aegu?“ küsis noormees ja tõusis püsti. „Teie teate ju, et homme eksam on ja tähendab wäga palju!“

„Sellegi pärast olete teie ju esimene!“ wastas neiu. „Oh kui rõõmus wõib teie mõrõja olla, kui ta teie käest kirja saab teatusega, et teie esimese wõidu olete saanud!“

Kaarel naeratas.

„Aga ise ütlesite ju ükskord,“ wastas Kaarel, et se minust rumalus oleks olewat, kui ma nii wara armastaks?“

„Aga ometi teie armastate!“ usutas nagu kawal neiu.

„Mina armastan!“ poolis noormees neiu sõnu, kuna nad mööda jalgteed edasi läksiwad. „Parem oleks, kui mul südant armastuse jaoks ei oleksgi!“ õhkas ta.

„Sa ka mina olen seda soowinud,“ kõneles Christine äritatult. „Mis aitab siis süda, kui ma seda armastada ei saa, keda ma tahan, kui see mind põlgab ja wihtab ja kui ma tean, et ma oma hinge selle inimese eest ära annan ja kui ma ka sugugi põlgamise wäärt ei ole!“ Neiu õhkas.

Wäga heasti tundis Kaarel neid sõnu, kelle pihta nad läksiwad.

„Kes võiks küll teid põlata?“ rääkis Kaarel ilma selle peale mõtlemata, mis ta ütles.

Walusalt waatas neiu Kaarli otsa. Ta oli väga äritatud.

Nad istusiwad lehtmaja äärde pingi peale.

„Oh herra Rein!“ hüüdis Christine. „Teie ei tunne neiu südant, kui mitu korda olen ma soowinud et ma meesterahwas oleks, et ma siis oma armufesele oma mõtteid võiks awaldada, aga nüüd ei kõlba see, see on ilma ees inetu. Miks ei wõi naisterahwas wabalt oma armufesele omad tundmised teatada!“
Pea oleks neiu nutma hakkanud, nii suguses olekus oli ta.

Ka Kaarel oli äritatud.

„Ja miks ei awalda teie seda?“ küsis noormees wiimaks.

Õgawa paledega waatas Christine Kaarli otsa. Nende pilgud puutusiwad wastastiku ja see tundmuus mõjus kuni südamesse.

„Herra Rein, herra Rein?“ küsis wiimaks neiu. „Ja ka teie ei mõista mind. Ma õnnetu!“ Ja walus pani ta käed filmade ette. Kaarel kuulis kuidas ta nuttis. Ta olek oli väga piinlik. Selgesti märkas ta, et neiu teda armastas aga — tema? Lemal oli ju teine! Mis pidi ta trööstiks ütleva? ja ometi tahtis ta midagi rääkida.

„Ah, ärgem rääkigem sellest!“ jõudis wiimaks Kaarlit midagi üle keele, „ka mulle teeb see walu, ka ma tunnen enese õnnetu olemat,“ kaebas ta. „Lubage ma toetan teid ja saadan tuppa.“

„Jah!“ vastas neiu ja sõna lausumata lastis ta nooremehe kätte najale. Ta lufkus.

Kaarel waatas ta otsa. Misfugune pilt oli ta ees? See iludus ja lähedus ihe pidi tema pärast seda walu kannatama. Ta süda läks nõnda haledaks, et ta tundis enese kohustatud olewat, seda süüta inimest mitte lasta närtfida! ta tundis enese kohustatud olewat, teda õnnelikuks teha. See oli ta karme otsus.

„Auustatud neiu!“ sõnas noormees ägedalt. „Kui ma teile kuidagi head wõiksin teha, siis nimetage seda ja ma katsun seda täita.“ Ta heal lainetas. Selgesti tundis ta, kuidas neiu ärituse pärast wähe wärises.

Tällegi weeresiwad pisarad Christine laugele. —

„Herra Rein!“ ohkas ta, „ma olen wõidelnud ja palju kannatanud, aga ma ei jõua enam tagasi hoida! Ja teie olete nii . . . Herra Rein . . . ma . . .“

Nad istusiwad lehtmajasse pingi peale.

„Ma olen,“ rääkis Kaarel, „ma olen ka wõidelnud, ma . . .“ enam ei saanud Kaarel ka öelda, nende waated puutusiwad ühte. Nad tundsiwad mõlemad mis nende südamed mõtlesiwad. Ja oli selleks weel kombelisi sõnu tarwis? Ei. — . . . „Mu süda!“ hüüdsiwad mõlemad nagu ühest suust ja langesiwad teine teise kaela ümber. Ja naeratades waatas armastuse jumal, poisike Amor, läbi lehtmaja wõsade ja naeratas südamelikult: ühe tembu oli ta jälle rohkest ära teinud!

Kaarel ja Christine tundsiwad endid üli õnnelikud olewat. Ja miks ei pea inimene õnneline olema,

kui ta teab, et ometi üks ilmas on, kes tema jagu on ja temaga kõik wiletsust ja kurbdust ühes tahab jagada. Ja see ongi see õnnestaw armastus! —

XXIII.

„Kui häda tuleb, siis
tuleb ta uksest ja aknast.“
(B. f.)

„Waikest pehmet lund sadas. Sadas nõnda, nagu wahel öeldakse: „tuleb kui pääsukefi taewast maha!“ Ja tuli ka „kui pääsukefi.“ Rõõmsalt waatafiwad inimesed aknadest wälja naeratafiwad ja ütlesiwad: „Küll tuleb aga ilust lund!“

Ja mis tegiwad lapsed? Nende rõõm oli otsata. „Lund, lund, pehmet lund sajab!“ hüüdsiwad nad üksteisele, jooksiwad wahel jälle õue ukse peale, püüdsiwad mõne lume tähe lennust kinni, jooksiwad tuppja ja hüüdsiwad: „Lumi peos, peos!“ ajasiwad käed lahti ja näitasiwad isale ehk emale.

Aga laste rõõm ei tulnud üksi mitte lume sadamisest, waid weel ühest teisest põhjusest. Ka selle põhjuse saame meie warsti kätte. Eks astume talu tuppja. Tuba on kaunis puhtaks tehtud — ei uialgi pole ta nõnda puhhas olnud — ahjust on firinat ja särinat kuulda — hoo — see on ju worstide ja sea liha kildude laul.

Wana taat istub kolde pae peal ja suitsetab piipu ja waatab naeratades Jütši, pere mehe 4 aas-

tase poja, oma poja — poja peale. Ja mis teeb Jüts? Jüts läib mööda tuba, astub niisuguse toreba sammudega — paremas käes peab ta saia tükki, pahema käega pühib wahel ninakest, mis — tuleb see kust tuleb — wähe wesiseks tikub minema (wana rahwas räägib küll: „suurest wõi söömiseft,“ aga kust talwe aegu see wõi wõtta on?) ja kõige peenema pasfiga uriseb ehk laulab ta ise eneses: „Jõulud tulewad, Jõulud tulewad, Jõulud tulewad j. n. e. j. n. e.!”

Ja tõesti tuliwad ka Jõulud — päris Jõulud, kõige oma jõulu puude ja kingitustega, aga las' need suurema soole jääda, küll nad omal ajal talu tubadesse ka tungiwad, aga sell korral polnud weel „tund tulnud;“ talupoegadele tuliwad nad worsti wirnade ja raswase sea lihaga, waga palwe ja waimuliku lauludega — aga weel midagi — Jõulud tuliwad heinadega! Oh seda lusti ja rõõmu, oh seda pidu ja põlwe, mis siis lastel oli! Selili maas hullasiwad lapsed heinte peal: küll ajasiwad nad „uperpalli“ ja „hundiratast,“ küll laulsiwad ja lõõritasiwad, küll tõusiwad ja heitsiwad — ja mis oli nende rõõm? Jõulud, jõulud ja jõulud! Ja kes ei rõõmustaks küll Jõulude üle. — Jga üks. —

Aga inimene — peaks su ees ilm olema, siis näeks sa, et palju, wäga palju neid ka on, kellel sellel ajal libedad pisarad, walu, wiletsuse, häda, haiguse ja õnnetuse pisarad mööda palgeid maha woolawad ja kelle sünnitajad ka „inimesed“ on. Inime rikub inimese Jõulu rõõmu — inimene! kas sa kuuled?

Ja Steini perekond oli üks neist, kes küll ütles:

„Kristus tuleb!“ aga sinna juurde lisas: „Ea tuleb mitsaga!“ Kurwalt istusivad tütar ja ema selle sama laua ümber, kus nad sell korral istusivad, kui meie wähe eespool neid waatamas käisime.

Enne nuttis tütar — aga nüüd nuttis ka ema.

„Ja, Agnes,“ kaebas ta kurwa häälega, „Agnes, sinu käes on weel meie elu õnn. Stegberg lubab mind ja isat hoolega toita, kui sina temale mehele lähed, sest siis saab ta kirjutajaks, pois meest herra ei taha wõtta. Ka wana Rein on sellega nõuus, et sa Stegbergile lähed.“

Agnes oli pea rinna najale lastnud ja nuuskus waitfelt.

„Oh Zumal, kuidas sa praegu meid nuhtled!“ kaebas ema walust lämmatud häälega, „miks lastsid sa Roberti nii rängasti kukkuda?“

„Oh see Ruubert on ju südameta mees!“ rääkis tütar, „15 tuhat rubla on ta wõlga teinud, kaks nädalat enne jõulu pidi ta muist maksma, aga nüüd nõuab ta kõik ja tal on täht ehk küll Robert vastu ajab, et ta seda pole annud ja nüüd istub ta, kui kelm kinni — ja Zumal teab mis temast saab?“

„Mis saab aga isast?“ õhtas ema pisaraid tagasi hoides, „seal on ta pikali — ta ei tõuse enam, selle peale olen ma julge, mu Zumal, ta ei tõuse ja mis saab sellest sajust rublast meile elada, mis herra pakub ja sa, Agnes, ei taha Stegbergile minna. Sa loodad Kaarli peale — aga usu mind — ta ei mõtlegi enam su peale, ta ei kirjuta sulle! Ja mis aitab — alles nellja wiie aasta pärast wõib ta meid awitada,

aga siis oleme ju nälga surnud. Agnes, kuule mu palwet, mõtle nende tundide peale, kus ma sind olen walwanud, harinud ja armastanud, mõtle, mis Jumal ütleb?"

„Ma tahan tööd teha, teid amitada niipalju kui ma jõuan, tahan ööd ja päewad ömmelda, nii et weri sõrmedest wälja tuleb, aga ma ei wõi Kaarlit maha jätta, ma ei wõi oma lubamist murda, ma ei wõi, ei wõi.“

„See ei awita kedagi,“ seletas ema tütre kätt oma peosse wõttes, „see ei maksa midagi, isa on haige ja tohter kardab, mu Jumal!“ kaebas ta nuttes, „mu Jumal: tohter ütleb, et ta halwatud saada! Oh, mis teeme meie siis? Siis pean ma alati ta juures olema, pean kui weikese lapse järele walwama, pean söötma ja jootma — ja ta ei sure — ta elab weel kaua! Agnes, — Stegberg peastab meid ja sinu käes on kõik see asi!“

Just sellel ajal oli sammusid kuulda — ja Stegberg tuli sisse.

Kartlikult tõusis Agnes püsti, waatas nagu põlates sissetulija otsa ja istus siis teise tooli peale afna alla, kust ta nii mitu korda Kaarliga oma pilkusi oli wahetanud.

„Küll tuleb aga lund!“ tegi Agnes juttu. Kuttu pööris ta aga ema poole ja ütles: „Postimees läks isand Keinu juurde sisse.“

„Ah las' ta minna — teistel kõigil on jõulud — aga meil?“ —

„Armas ema, miks teie nutate?“ Küsis Steg-

berg trööstlike häälega endise Agnese tooli peale istes. „Ärge kaebake, ma olen ütelnud, et ma teid, kui oma wanemaid saan toitma, ilma selle peale vaatamata, kas tuleb Agnes mulle ehk ei, ehk ma wana herrale küll täna juba ütlesin, et Agnes mulle oma sõna olla annud.“

„Sa kuudas julgesite nii hirmsasti waletada, rumal“

„Agnes!“ wõttis ema tütre sõnast finni, „Agnes, mõtle kellega ja kõneleb, see noormees on rohkem wäärt kui meie poeg ehk tütar, see on mees, kellel jüda mitte sees ei olla, waid kellel ka tõesti ta on. Muu kartust peaks ja selle wastu näitama — armastus on tühine.“

„Dnu Rein tuleb meile!“ hüüdis Agnes wähe rõõmsama näoga.

„Rumal laps!“ naeris ema läbi nutu — rumal laps, ta loodab wist Kaarli käest kirja ja parem on tal enesel toas. Nõndaks see laps on!“

„Ei ema, ärge rääkige nõnda, truudus on palju wäärt,“ wabandas Stegberg Agnest, „aga selle wastu, see Kaarel ei maksa ju poolt kopikat! Meie kannatame ja loodame, et Agnes meile järele annab.“

„Kuulge Stegberg“ — ütles Agnes kindla healega, „mis püüate teie naisterahwa armastust wägise, eks tea teie, et see teile, ega minule mingisugust kasu ei laa tooma.“ „Dnu Rein!“ hüüdis ta ja astus sisse tuleja wanakesele wastu ning pafus talle istet.

„Sa oled täna üsna rõõmus, mu laps,“ kõneles

onu Rein termitades, „wist olete teie Stegbergiga leppinud. Eks ole!

„Ma pole temaga iialgi riidus olnud — jätku ta mind rahule ja ma olen leppinud,“ wastas neiu.

„Ei, ei laps — kuule oma wanemate sõna, teenende nõuu järele — ja Jumal õnnistab teid. Mis aitawad tühjad lootused. Ma pean rõemuga ütleva, et Raarel mulle wäga suurt rõemu teeb, ta kirjutas mulle — ah ja, ta ütleb et ta ka teile olla kirjutanud, postimees ütles, et tema käes üks kiri teile olla, lubas ise tuua — ta kirjutas, et ta wäga kahetseda fiinsete lapse tükkide üle. Ta lubab ennast kõigist lahti lüüa ja uue jõuuga muusikale ennast pühendada — ja see teeb mulle wäga suurt rõõmu!“

Rohkudes kuulas Agnes onu Reinu sõnu. Ta süda aimas midagi — — paha!

Seal tuli ka postimees ja andis Agnesele kirja.

„Head Tõula“ soowides läks ta uksest wälja.

Agnes — luges — luges aga mida rohkem ta luges, seda kahwatumaks ta läks, seda rohkem hakkas ta wärisema — ja wiimaks, — wiimaks langes ta otseti sohwa peale. Djana woolastwad pisarate lained südame merest, filmadest, ojana lastis ka neiu neid woolata, ojana oli ka nende kohus näüd tulla!

Dsamõtlikult astus ema tütre juurde, wõttis ta käest kirja ja hakkas lugema!

„Armas Agnes!“

Rõige pealt soowin ma Sulle head Tõulu ja paremat uut aastat! Jah, annaks Rõrgem

Sulle küll paremat uut aastat, „paremat,“ kui mina ka olen uuel aastal. — Agnes, mu sulg wäriseb, aga ma pean Sulle seda kirjutama, muidu wõiksin ma sind ehk õnnetumaks teha. Anna mulle andeks, et ma Sulle rohkem, kui olen jõudnud täita, olen lubanud: Mu muusika õppimine nõuab mu käest täit jõudu, wõib olla ka täit elu, sellepärast ei wõi ma seda pidada, mis ma sulle lubasin oma elu rumaluses, lapselikus palamuses. Ma loodan et Sa mind mitte hukka ei saa mõistma, mind mitte, kelmis petjaks ei pea, waid asjatundjaks nooreks meheks. Ela õnnelikult, pruugi oma noorust kasuga — ja unustad warsti need rumalad jampsimised!

Wii ka oma wanematele palju terwiseid!

Sinu endine truu

Kaarel Rein.

„Soo, soo! See on nüüd sinu truu ja . . . ma ei leia sõnu niisuguse jämeda kirja peale, niisugune jäme talu poisi jõmpsilas pidi minu tüdart ninatpidi wedama! Säbemata pois!“ kirjus ema wihas, kuna ta kirja sajakis tülits puruks kiskus.

„Ei, ei — kirjutaja emand“ — püüdis Rein teletada, „seda ei ole ta mitte rumaluse pärast teinud, seda on muusika nõudnud, ainult muusika pärast on ta nõnda kirjutanud — ma tahtsin seda, emand — nii pidi ta ju olema, ta palub ju weel andeks.“ . . .

„Mis andeks, kolki oleks pidanud ta veel saama —“

„Ema, — kallid — ema!“ muutsus Agnes — „ta — ei ole — mitte — ni—i häbb—e—mata, seda — on — keegi — teine soovinud, keegi teine — nõuu — annud: — tema on — en—nast ju — muu—usi—kale annud, t—ta e—i wõi—nud ju teist“

„Ma ütlesin seda juba enne sulle Agnes, et see nii saab olema, kuidas wõib veel nii suur mees find omale kosida, kes krahwi ja würstidega ümber käib,“ ütendas Stegberg ema juurde minnes.

Warsti nägi Rein, et tal lugu siin kirjuts lähed, sellepärast pruukis ta õiget aega — ja läks ära.

Kui rõemus oli Rein, wana Rein niisuguse uueaja poisikese tembu üle. Aga ka temagi pidi maitsema, mis ta oli külwanud.

Kõik seda kära oli ka wana Stein haigewoodist kuulnud. Wägewasti mõjus see juhtumine haige närwide peale, wägewasti raputas furma pool-wend wana halli inimest, raputas nii, et wanakene walu pärast waljusti kisendas:

„Mu Sumal!“

„Sina heldekene, mis isaga oli!“ kiljatas Agnes, kiljatas ema, kohkus ka Stegbergi kole süda: „mis isaga oli?“ hüüdsiwad ema tüdart veel kord ja jooksiwad magamise kambri.

Naeratades waatas wana hallipeaga inimene kohkunud abikaasale ja tütrele wastu, nagu soowiks ta neile kõige paremat Tõulu, kõige paremat pühastid.

Lõdvalt rippus parem käsi üle woodi ääre maha, pahem käsi seisis rinna peal. Tasafelt tõusis rind — tasafelt wajus ta jälle alla, endine haigus nähti nagu kadunud olemat — seda tunnistasiwad tema lahedad filmad.

„Isa, mis oli!“ küsis tütar maheda häälega isa lõdwat kätt peosse wõttes.

„Mis oli, mis sul oli?“ päris ema abikaasa otsa esimest katsudes.

Sõnalausumata jäi wanakene woodi peale paigale — ei ühtgi sõna tulnud üle ta naeratawa huulte — wagu si hingas ta edasi.

„Sumala pärast, ütles, mis sul oli,“ palus abikaas ära kohkudes, „Sum—a—la—p—ä—rast, mis sul on?“

Uga ei ühtegi häält kuulnud wanakese rinnust. Ta naeris ikka weel.

„Isa, pai isa!“ räägi kaebas Agnes weisi filmas. Ei sõnagi — kõik jäi endiseks — endiseks. Wanakene naeratas ikka edasi, aga ilma hääleta, tal oli nagu hea meel nende õnnetusest.

„Ta on halwatud! Ta on halwatud! Ta on halwatud!“ kisendasiwad emat tüdart, langesiwad üks teise kaela ja nutsiwad walust walusamaid pisaraid.

*

*

*

Wist mitte iga üks ei ole tormist mässawat merd näinud ja on loota, et iga üks ei soowi teda ka mitte näha; weel wähem on aga neid, kes siis mere peale tahawad minna! Ja kui ta sinna on juhtunud, siis

foomiks ta wist küll ihust hingest jälle maale saada — sest hirmus on mässawa mere kätte langeda!

Nagu üks ilma ääreta fatal, mille alla igawene hiigla tuli on pandud ja mille sees nagu hirmsad elukad mässawad, kes wett süldade kõrgusele loobiwad, pillawad, lükkawad, tõukawad, wintsutawad ja lofsutawad, millede mässamise mühin mitme wersta peale on kuulda. Niisugune on tuuldest- tormidest tantfina pandud merepind.

Ei asjata arwanud targad paganad merel hinge, jumalat, sees elawat.

Nagu ilmatu suur westi pais on mässaw meri. Süldade kõrgusesse tõstab torm wee, sünnitab temast põhjatuma laine, aga sinna kõrwa ka sügawama hana ja nüüd weeretab tuul teda edasi, ikka edasi! Nagu wahust walge wihane metshärg, nõnda jõuab ta wiimaks ma ligidale — ligidale, ikka ligemale! Ja niisuguseid on — sada, on tuhat, on million — on lugemata hullkade hull! — ja üks on wihasem kui teine.

Säda ja hukatusi kuulutawad nad kõigile, kes nende selka juhtub.

Sa kuidas nad kõhisewad, mis juttu nad isekeskes ajawad, kes saab sellest aru?! Minult kõhutaw hulumine, hirmutaw kõhin, nagu kuuleks meie kedagit surejat sõja kisa seast appi hüüdwat, nõnda kõlab maru mässaw müha mere möllawalt pinnalt. Sa sa kuulad ja kõhtud ja hirmud ja lähed araks, sa põgened, jooksed tuppä, aga ikka mühab merelõhin su kõrwades, su pea luu sees — sa heidad magama, aga mere koha ei

Kao. Tuleb teine päew, ilm on waga, kui peegel, aga kõrwades kohiseb weel eilne meri!

Niisugune on mäshaw meri.

Mis arwad ja nüüd, kui keegi inimene tahes ehk tahtmata niisuguse saatuse osaliseks on saanud, et ta huluma, tantsuma mere pinnale paadiga on pillatud. Kas ei saada ta filma kalda poole, kas ei hüüa ta Kõigewägema nime, kas ei püüa ta kõigest wäest kaldale saada? Jah — kes ei püüa sinna, kellel ei ole elu kallis, kes ei tahaks weel elada! — Glada — elada! oh seda tahab iga loom! Aga seal wifatakse paat tormist ümber, juba on õnnetu lainetes, juba wõitleb ta nendega, juba on ta kadunud, aga seal tõuseb ta weel kord, kuid jällegi tuleb laine ja matab ta oma alla; wesi on tal kopsu tunginud — oh see on hirmus! — ega maru teda ometi ei mata? — Ei! Weel kord tõstab laine ta pinnale, ta lööb filmad lahti ja mis näeb ta?! Ta ees seisab suur paat ja paatis tema wihamees, weri-waenlane ja see — see pakub talle kätt! — — —

Mis arwad ja, kas lükkab ta käe tagasi, kas sureb ta laenettesse, nagu mõni kiusakas uue aja, aga wana meelega jutu kongelane, ei iialgi! See pole inimlik — inimene on elulik ja ehk ta küll teab, et waenlane talle sellepärast kätt pakub, et teda jälle piinata ja hukata, aga siiski annab ta talle kätt ja lasseb ennast paati tõmmata, ilma, et ta ise selle juures midagi mõtleks — teda on saatuse seda sundinud tegema, seda on loobud sund teinud!

On ta aga päästetud, siis ärkab meel, siis tõuseb märk ja võib olla, et võitlus edasi kestab!

Ja inimese süda!? Eks ole tema ka vahel mässaw meri? ja eks inimene ole see, kes nende lainetega võitleb, vahel võib, aga vahel ka mõidetud saab! Vahel aga lainetest sügawa õnnetuse sisse saab tõugatud, kus ta ilma armuta otia saaks, kui keegi vägi teda sealt välja ei too.

Ka südame lained võtavad elu, teevad inimese haigeks, kurwaks, nürimeelseks — teevad niisuguseks teda saatuse koorem pea puruks võib rufuda. Ja mis armad sa nüüd, kui niisuguse inimese juurde keegi tuleb ta elu koormat kergitada tahab, teda jälle elu tipule tõsta, mis sa armad, kas põlgab ta selle ära? Ei — inimene ei põlga seda — mitte, ei võigi põlata, sest see ei käi tema loomuga kokku.

Niisugune mässaw meri oli Agnese süda ja iga filmapilk ähwardas ta tema laeneteesse ära lõppeda.

Raks nädalat oli sellest hirmsast Tõulu laupäevast mööda läinud, kus waene Agnes ilma sõude riistata wete woogudele sai tõugatud. — Raks nädalat oli ta mõidelnud oma elu pärast. Ta armas, et mõistus tal kaob, aga Jumal lastis teda edasi elada ja kannatada. — Raks nädalat käiswad ema, Rein, Stegberg, König ta peale, ka wend oli talle kirjutanud ja nõuu andnud Johannile mehele minna, sest siis lubanud Kunbert teda wangist wabastada, talle pooled wõlad kinkida, sest Stegberg olla tema suur sõber — ja sundiswad Agnest järele andma.

Stegberg oli selle aja sees, nagu teiseks läinud.

Rui armsasti käis ta Agnesega ümber, ei ühte tungi-
wat sõna, kõik trööstiv ja jaha, aga Agnes seisis
päeva, kaks, kolm — nädali, poolteise — seal jäi-
wad ta filmad juba wähe tumedaks suurest nutust,
kõrwad hakkasiwad sumama, kõik terwis nagu hakkas
taganema ja waluga pidi ta nägema: ta ei jõua oma
wanemaid toita, ta pidi nägema, et ta ise toita tahab.

„Peawad mu wanemad surema?“ mõtles ta üks-
kord jälle afna all istudes. „Ma käisin herra Rõnigi
juures, ta tema naerab mind, mängib nimetse näpuga
klawerit ja ütleb: ma wõida küll Stegbergile minna,
ta olla ju tubli mees.“ Ma küsisin ta käest: kas ta
Stegbergile kohta anda? Ta wastas: ainult siis, kui
mina temale mehele minna, muidu mitte. Ta nimetas
mind piisikeseks narrilaseks, et ma wastu punnida, sest
Stegbergil ep olla ühtegi wigga, pealegi olla Kaarlist
ma üsna lahti! Oh ja kuri Rein, kes ja enne nii
armas olid — kõik sinu töö! Ka siin oli Rein jõud-
nud midagi korda saata!

Ta wõttis wenna kirja, mida ta nii mitu korda
oli lugenud, musutas seda, ja luges jälle:

„Südamest kallid õde!“

Kuhu Jumal mind nüüd on saatnud? Oh,
sinna, kuhu ma iialgi ei ole mõtelnud. Õde,
armas õde, sina ainult usud mind, Sulle ma
ütlen: see wõlg ei ole nii suur, kõik pettus
ja termini tähed on Ruubert, ei tea, kust
muretsenud, aga käsi kiri on minu, minu all-
kiri — Jumal teab — see on ta enese har-

jutus, niisugusi tempa olla ta enne juba teinud, ta ajas ju Laelsoni kontori pankrotti, ta oli pea sell — nüüd on ta ise rikas. Aga meie wanemad! — neid ei jõua, ei saa ma toita, need on sinu käes! Oh õde! mis teed sina? Waene õde! Kui Sa näed oma wanemate oma „naerja“ isa pärast, aga mitte minu pärast, minu pärast ära tee midagi; mina jään kindlaks. Ma tean, ei ma õige olen. Ta on mu wõra wõtnud, wõtku! Ta tahab mu elu, wõtku! Aga hing on Jumala päralt!

Õde, tee kuidas tunned, palu Teda, Ta aitab!

Sind südametähega

armastaw wend

waene, õnnetu Robert.

Tähelegi andis ta kirjale musu, siis pani ta tema ära.

„Oh jumal!“ õhkas ta siis, „mis pean ma tegema? — Isa naerab, ta on halwatad, ta ei tea midagi! Ja mu süda! — Seal kärib ta kord minna, seal ütleb ta, et ma Kaarlile truuks peaks jääma, mis pean ma tegema? Ma lõpen! Oh Kaarel, oh Kaarel, miks tegid sa nõnda?“ Ta tahtis nutta, aga pisaraid ei tulnud, ta filmad oliwad ära kuivanud.

„Oh“ — kaebas ta edasi „oh! täna pean ma aru andma! oh Jumal, oh Jumal, miks oled sa mind maha jätnud?“

Seal mõtles ta jälle: „Ka narr olen ma küll! Mis on siis Stegbergil wiga? Kõik kiidawad teda ja pealegi peastan ma sellega oma wanemad, wenna ehk

„Ja ise enese! Hoo, — mis kõit minu käes ei ole!“
 Ja naeris nagu nõder — nii kaugel oli see Agnes,
 seesama Agnes, kes kord ilus, kui õis, täis lootust,
 täis rõõmu oli olnud!

Seda tegid sina — ja süda!

XXIV.

„Elu õnnel libe jalg!“
 (Tart sõna.)

Ra Raarlil olivad jõulud olnud. — Aga mis-
 sugused? Täis rõõmu, täis õnne. Raarel oli elu kõige
 armsamal tipul. Ta oli esimise auu hinna enesele
 mõitnud, ta oli sõbradest kõrgele tõstetud. Uusi sõpru
 leidis ta nüüd igalt poolt. Ühtegi päewa ei läinud
 mööda, kui ta mitte sõbrade seltsis ei viibinud ja
 ühelgi korral ei puudunud elu rõõmustaw element —
 wein! Aga ikka rohkem harjus ta sellega ära, ikka
 tahtis ta rõõmus olla, sest siis ei tunnud ta seda sü-
 dant närijat usfi tema kallalt!

Ta tuli ta koju, siis leidis ta seal Christine
 eest, selle ingel ilusa näki-neiu! Oh seda rõõmu!

Dewsky oli selle üle nõnda rõõmus, et ta wahel
 Raarelt rõõmu tujus näpistas ehk ninatpidi wedas!

Reid sõnu ei jõuaks keegi ülesse kirjutada, mis
 nad teine teisele ütlesiwad; nii magusaid sõnu ei jõuaks
 ka keegi muu wälja arwata, kui kahe armastaja sü-
 damed.

Ma arvan, et suhkur ja siirup midagi veel magusad nende sõnade kohta ep olnud!

Aga — mis sündis ühel õhtul?

Kaarel oli omas kambriis, kui talle kiri toodi.

„Must pitsar! Helde Jumal, mis see on?“ mõtles Kaarel ise eneses, „ega Agnes ometi surnud ei ole!“

Aha! — sul on ju Agnes veel südames! Kaarel waata ette, „ei ükski mõi kahte isandat tenida!“

Ea kohkus wähe. Käed wärisesiwad. Ea murdis kirja lahti ja luges:

„Armas ja kallis Kaarel!“

Aga käefiri oli wähe mõeras. Ea waatas alla.

„Ah õpetaja!“ hüüdis noormees rõõmus ja luges edasi:

„Jumal! Kui pühad on Su elu asemed!

Tah — Tema elu asemed on pühad! Kaarel, mul on Sulle täna tähtsaid asju teada anda.

Jumal on meie poolt inimesi katsuma tulnud — meie pool on rõuged liikumas — ta

Sinu wanemad on haigeks jäänud ja wäga raskesti. Teise pere — Dru — Kadri oli ka

haige, aga Jumal on haitanud, ta on terweks saanud, kuid ta kannab seda märki kuni

surmani.“

„Kadri on põetanud!“ mõtles Kaarel ja raputas pead. Aga ta luges edasi:

„Sinu wanemate elu pärast olen ma wäga mures — palu Jumalat Kaarel!

„Oh — peaks nad ikka terweks saama!“ sofiistas Kaarel õhates, „Peaks nad ikka terweks saama!“

„Aga poeg — Sumal teeb heasti,“ luges ta jälle, looda Tema peale ja ära kohku — kui Sumal „su ema enese juurde peaks kutsuma!“

Spetaja oli just meelega nõnda kirjutanud, et Kaarel siin lehti pidi pöörama, pidi aega oma mõtetele andma. „Aga, mis siis, kui ema juba surnud on?“ ütles Kaarel lehti pöördes. Kiri käis edasi:

„Jah poeg — ole rõõmus, Su ema on juba isaga taewase Isa süles ja waatawad Su ja Su tegude peale. Ole hea poeg ja ära kurwasta neid, täida oma ema wiimast palwet, mis ta Sulle nüüd saadab: „Mõtle poeg oma ema peale! Ela wagasti!“ ja oma isa wiimaste sõnade peale: „Kindel meel, õige keel toob poeg, sulle, elu õnne!“

.....

„Nad on surnud! Mu wanemad on surnud
oh Sumal!“ kaebas noormees ja tüli aja järele hüüdis ta esimest korda oma wiimast sõna nõnda südamest. Mu wanemad, mu wanemad!“

Tükk aega seisis ta kummuli sohwa peal.

„Miks lahkusin ma neist nii külmalt — ja nüüd on nad seal, seal ja näewad mind ja mu tegusid. Ma waene laps! Waene, õnnetu poiss!“

„Su wanemad suriwad — ema 4-mal, isa 6-mal, januaril — matsime 9-mal. Teia, poeg, et seda Sumal Sulle peale on saatnud. — Kanna seda, kui õige ristiniimene! Minu wiimane soow on seesama, mis isat emagi Sulle

soowiswad: „Ara kurbasta kedagi, Ela kindla meelega, puhta keelega ja Isa käsi on Sinuga!“

Sinu truu õpetaja Holl.

Rängasti mõjus see kiri Kaarli peale. Iseäranis hirmsad olivad wiimased sõnad: „Ara kurbasta kedagi!“

Need ema sõnad tõstiswad Kaaru südame jälle ülesse. Mis oli ta teinud?

„Mis olen ma teinud?“ mõtles ta ise eneses, „ema anna mulle andeks, mis ma olen teinud? Aga ta ei kuule seda, ta on surunud!“ kaebas ta kurtas.

„Sa pead kõik heaks tegema!“ hüüdis üks hea ta sees. „Ma pean kõik heaks tegema!“ kordas ta järele.

Ta ikka kindlamaks sai Kaarel omas meeles, et ta kuidagi wiisi oma rumalust peab parandama. Siia juurde tuli weel üks teine põhjus. Aga mõõda nägi Kaarel ära, et Christine mitte niisugune ei olnud, kui ta tema arust pidi olema.

Tihti nägi Kaarel, et ta õega ehk isaga, wihaseks sai, tujukas oli — oli kui kunagi inimene, ekssija inimene.

Iseäranis paistis see pärast seda wälja, kui ta oma wanemate surma sõnume oli saanud ja sellest teistele rääkis.

Aga kust see tuli? Kni inimene kurb on, siis on ta rohkem äritatud, kui muidu, pealegi oli Kaarel südame poolest haige. Inimene tahab siis wagusat, ühes ka wogat seltsi. Kellesse see asi aga ei puutu, need unetawad tihti teise kurbduse ja astuwad piirist

üle: kurbastawad teda oma naljaga, pahandawad teda oma kombetega.

Bäga tihti mõtles Kaarel, kui Christine midagi jälle wastu meelift tegi: Ehk ei armasta ta mind mitte? —

„Jah, ta ei armasta mind mitte, miks teeb ta wastu meelt, miks unustab ta ära, et mul leina päewad on. Armastaks ta mind, siis ei teeks ta seda iialgi.“ oli tema otsus.

Niisugusel korral ilmus järsku — ei tea, kust? — Agnese pilt tema filmade ette. Ja see oli nii imelik kurb, nii waga, just Kaarli meelde kohane.

Siis läks ta kurbalt Lewsky juurde. See pakkus talle maitsemat weini ja ennä imet: Kaarel läks rõõmsaks! Unustas pea kõik ja oli niisamasugune, kui enne. Kõik see rikkus nooremehe südant. Ta oli juba lipu sarnane, kes iga tuule järele ennast pöörab.

Paar nädalat oliwad mööda läinud. Kaarel oli pea nii laugel, et ta ennast lahti oleks ütelnud, ja ta koju läinud, sest ta tahtis ju asja parandada. Ta arwas et ta küllalt nõnda palju õppinud on, et ta mõne kõjtri koha wõib wõtta ja Agneseaga heasti elada.

Nõnda laugel oli juba Kaarel.

Üks mõte piinas teda aga weel: „Mis ütleb Christine?“

„Ma pean talle selgeks tegema, et ma rumalasti olen teinud, siis on mu süda jälle kerge ja ma wõin lahkuda.“

Ta ootas parast pilku.

See oli just januari kuu lõpul, kui Kaarelt

Christinet jälle ükfinda kodu istusiwad. Kaarlit oli nõu kõik omad mõtted ülesse rääkida ja asjad ära diendada.

Smelikult waatas Christine nooremehe otsa ja tafaselt küsis ta:

„Sa oled ennast hoopis muutnud.“

„Jah, Christine, ma olen ennast muutnud ja ma tahan ennast weel palju muuta. Ma olen üks õnnetu ja hikka läinud inimene.“

„Üh“ — filjatas Christine, „mis rumalat nalja sa teed, mis ajad sa sarnast juttu. Miks sa huffas oled?“

„Ma olen Sumala maha jätnud ja ilma järele elanud, olen palju südame walu teinud,“ seletas Kaarel. Ta kõne oli ladus. Ta isegi imestas oma julguse üle.

„Armas Kaarel,“ naeris Christine lahedalt: „Jäta Sumal praegu taewasse, wõi kus ta on, meie Sumal on praegu armastus. Kaarel, sa armastad ju mind?“

Ikka suuremaks läks Kaarli imestus. Naisterahwas ajab niisugust juttu, pealegi weel Christine! Ta taganes wähe.

Seal unustas aga Kaarel, et ta Pariisis oli ja et sel ajal niisugune mõte üle terve haritud ilma läis. Üst lükati sel ajal talu rahwa omaduseks — pea aegu pilgati seda, kes usust rääkis. Iseäranis wägewad oliwad nad Prantsuse maal, seal oli noori ja wanu, neiuseid ja peiuseid, kes awalikult Sumalat salgasiwad. Kaarel oli aga Gestimaal ülesse kaswanud, kus ust alati kindel on, sest see on meie rahwa

ainus auu ja elu, tugi ja kilp. — Ehk ta küll ka suur uskuja ei olnud, aga seda polnud ta veel mitte kuulnud! Niisugustest asjust ei ajanud ta iialgi ka mitte juttu, kuis mõis ta siis kuulda.

Nüüd aga, kus taewa Taat Kaarli witsa alla tõmbas, nüüd ärkas noores mehes see idu, mida ella ema oma piimaga pojale sisse oli kaswatanud, nüüd oli see üsna hirmus temale kuulda.

„Christine, kuidas sa räägid!“ hüüdis Kaarel imestades.

Kaljatades tõusis neiu ülesse, läks suure peegli alla, waatas ennast eest ja seljatagast ja naerdes hüüdis ta: „Kaarel, kui rumal sa veel oled!“

Ilma, et neiu oleks teadnud, kui suurt asja ta praegu teinud oli, tuli ta Kaarli juurde, läks selja taha, pani mõlemad käed nooremehe kõrwade peale (nagu seda lapsed wahel teewad) ja andis talle üle pea, wähe paremalt poolt küljest, suud; kus juures ta jälle hüüdis: „Kaarel, sa oled ju päris talupoeg!“

Ragu seitsme teraga oda lendas wiimane lause nooremehe südamest läbi; sellega oli wiimane hoop antud. Christine pidas teda rmmalaks talupojaks, kellel usku tarwis läheb.

See on ime, mis wahet paljas mõtete wastastikune olek inimeste wahel mõib teha, seda suuremaks läheb aga siis see wahel, kui usk appi tuleb.

„Christine sa räägid tõtt, ma olen talupoeg,“ rääkis Kaarel tagasi hoides ja kärevalt, „ja sellepärast ei wõi ma sind mitte armastada!“

„Kaarel sa oled sõge!“ kiljatas jälle elaw neiu,

kuna ta maani kummardas, nagu auustaks ta sellega noort meest, „Kaarel, sa ei tea, mis sa räägid!“ naeris neiu, kellel pea ükskõik näitas olevat, mis Kaarel kõneles.

Kaarel nägi, et ta petta oli saanud. Kust Kaarel enne kõik need endised head omadused oli võtnud — seda ta isegi enam ei teanud.

„Ma ütlen selget tõtt“ vastas wiulnik alumist huult hammaste wahete püüdes, „ma ei wõi sind ka sellepärast enam armastada, et ma ühte teist sellega hauda saadan, anna andeks, ma ei wõi teisiti enam!“

Wähe aega mõtles neiu, siis hakkas ta jälle naerma.

„Sa oled kas armastusest sõgedaks läinud ehk joobnud,“ ja pilgates küsis ta: „kes see siis oli?“

„Ühe wabriku waele kirjutaja tütar Agnes, ma olen teda hirmsasti petnud, temast ennast lahti öelnud — aga nüüd pean ma kõik heaks jälle tegema! Seda soowib mu surnud ema!“ vastas noormees wihaselt.

„Ja see on sellega heaks tehtud, et sa mind armastad. See oleks ju liig, kui mõne kirjutaja tütar niisuguse peidmehe omale saaks!“

Ja Christine naeris nii lapselikult, aga ka nõnda naislikelt ja uhelt, kuidas üks uhke, ilus, kõrgest seisusest ja niisuguse haridusega noor naisterahwas naerda aga wõis.

„Kas annate mulle andeks, auustatud neiu Christine?“ küsis wiimaks noormees.

„Miks mitte!“ vastas neiu kergelt.

„Tänu Taadile, ma olen jälle prii!“ õhkas Kaa-

rel — tõstis käed ülesse, lastis siis jälle maha ja kadus oma tупpa.

Neiu, kellel see väga imeline näitas olevat, läks klaveri ette ja hakkas ühte Prantsus pilge laulu laulma, mis ühte õnnetuma rätsepa selli kohta oli luuletatud, kes, rahva jutu järele, suurest seisusest naist olla tahtnud võtta.

Ka Kaarel tundis seda laulu, aga ta tundis ka rohkem, ta teadis, et Christine seda tema kohta mängis. Sellega oli aga viimane hoop Kaarlile antud.

„Ea pillab mind weel, et ma waene talupoeg olen,“ hüüdis ta vihast lämmatatud häälel istme peale langedes.

„Ea pillab mind! Ma waene petetud pois! Oh tiusaja, kuhu ja mind oled lüffkanud, aga sellest pean ma pääsema, ma tahan kõik heaks teha! Riisugust nagu see neiu on, ei ole patt maha jätta!“

Kutusti võttis ta süle ja kirjutas:

5. Webruaril, Pariisis.

Südame Agnes!

Anna andeks, anna andeks, anna andeks, südame Agnes! Ma olen Sind petnud, aga ma tean, et Sa ootad! Dota, ma tulen! Selle kuu lõpul olen ma wististe kodu. Mul läheb aega weel kraamimiseks, aga pea olen ma Sinu juures!

Rahjatsew, südamest

Rahjatsew Kaarel!

Riiresti astus ta raamatu riuli juurde, et üm-

britu otsida. Seal astus aga wana muusika meister
sisse ja ütles:

„Anna andeks, armas Rein, juba eila õhtul oli
see kiri minu kirjade seka pandud, aga suure tööga
olen ma ta kätte andmata jätnud! Palun wabandada!“

Röömsa näoga astus wana herra wälja.

Kaarli käed wärisewad, kui ta kirja lahti wöttis.
Süda! Süda! —

Ragu neelates luges Kaarel:

Uuustatud herra Rein!

Mitu pisarat olen ma juba selle paberi peale
walanud, oh oleks see kiri elaw! Mitte ei
tahaks ma küll Teile kirjutada, aga teie endine
lahkus ja auustus minu wastu sunnib mind
seda tegema. Ehk teie küll oma sõna tagasi
olete wõtnud, oma südame minuist lahti löö-
nud — ma mõistan, see pidi nii olema, seda
nõuab Teie kohus! Aga, ehk mul küll häbi
seda Teile tunnistada on, siisgi ütlen ma seda —
(teadke et ma naisterahwas olen): ma ei jõua
Teid iialgi omast südamest kaotada! —

„Mu Zumal!“ hüüdis Kaarel rõõmuist wärisewal
häälel: „waata, mis kallid, mis kuld-inimene Agnes on!“

„Aga saatuse wastu on wõimata wõidelda.
Mu wend Robert on wangis — Zumal teab,
mis temast saab? Mu isa on halwatud ja
„naerab ööd, kui päewa;“ Mu ema on haige,
ma ise olen nõrk — mind sunnitakse — ja
ma näen, et ma selle läbi oma perekonna
päästan — mind sunnitakse ja ma lähen

praeguse wabriku kirjutaja Johann Stegbergile mehele! Meie kihlus oli juba — millal, ma ei mäleta, laulatus on wist wiimsel weebru- aril. Mõttele siis ka minu peale!

Agnes. (18. Januaril.)

Raarel kõikus. Ei sõnagi tulnud tal üle keele! —
Ta ei näinud midagi, ei kuulnud, ega mõtelnud. . . .

Wõis meerand tund sedawiisi mööda minna . . .
noormees seisis paigal ja luges kirja. Wist ei us-
kunud ta enne!

Ometi wiimaks! Ta istus laua äärde ja kirju-
tas ime kärmesti midagi. Oma kirjutuse pani ta kahe
ümbriku sisse.

Ragu hull, kargas ta siis wiuli kasti kallale,
tõmbas selle sülle, haaras teise käega kübara warna
otjast ja kahwatanud tuikus ta läbi tubade.

Kohkudes hoidis Julie eemale, kui ta Raarelt ene-
fest mööda nägi minewat, hirmunud läks ta wanema
de juurde ja sofistatas talle kõrwa sisse: „Issand, mis
nägu oli herra Rein?!“ Aga, kui need waatama läk-
siwad, kuulsiwad nad weel wälimise ukse pöminat. —

Ragu hull jooksis ta läbi uulitsate. Ta jooksis
Lewsky poole.

„Lewsky, Lewsky!“ kisendas ta sõbra juurde sisse
astudes — parem öelda; jookstes.

Hirmunult kargas Lewsky püsti. Nii kole oli
Raarel.

„Kas sa oled mu sõber?“ küsis sisse tuleja.

„Jah!“ wastas sõber haledalt.

„Anna mulle raha?“ palus noormees kõigest le-
hast wärisehes.

„Mis tarmis?“

„Oh ära päri, aeg on kasin! Sumala pärast, anna
ruttu, anna ruttu!“ kaebas Kaarel.

Saleda näoga waatas Lewsky sõbra otsa. „Ea
on hull!“ mõtles ta ise eneses. Ka Lewsky wärises.
Silmapiilk mõtles ta wähe. Mis pidi ta tegema!
Oleks ta wastu pannud — ei tea, mis Kaarel siis
oleks teinud? Lewsky kartis oma elu pärast.

Ruttu keerutas ta kirjutus puldi lahti, wõttis
sealt peoga fuld raha ja andis Kaarli kätte.

Nagu kass kargas Kaarel sõbra kaela, andis talle
suud, musutas teda mitu ja mitu korda ja läbi lõi-
kawa healega hüüdis ta:

„Sumalaga, Sumalaga sõber! Wist wiimast
korda!“

Beel andis ta Lewskyle suud ja siis kadus ta
õõ pimeduse sisse.

Ristis kättega waatas Lewsky talle järele.

„Ea on tõesti hull!“ ütles ta. „Ma pean järele
minema!“ Kiireste astus ta wälja, aga Kaarelt pol-
nud enam kusegil!

XXVI.

Seepärast noormees kuule
Ja pane tähele:
Et ära nõua neilt
Ea armu wägise.

(J. Weizenberg.)

Arwasti sajab küünla kuu wiimaste päewade sees

wihma, aga tuli see nüüd soojust, pehmest talwest, ehk sellest, et tuul praegu Lääne mere poolt puhus; täna sadas päris wihma, selget, nõredat wihma.

Wähe inimesi oli wäljas näha. Ja kes tahtis täna enast ka märjaks teha?

Wabrikus oli aga täna suur talituse ja koperduse päew. Iseäranis aga kirjutaja Steini ehk parem öelda kirjutaja Stegbergi majas, sest Stein ei saanud enam kahel kuul fulge oma näpu wähele — ja mis widi ta sellega tegema? Tema lamas kui puu pakk woodis, ta oli elawalt surnud, ehk küll teised ütlesiwad: ta olla halwatum!

Peale lõunat läks ilm halliks, seda sünnitas udu, mida praegu nõretades taewast maha tuli. Suure jõuga mõjus see lume peale; sest enne kui pimedaks läks — oliwad põllud lumest kaunis puhtad: igalt poolt paistis muld, kõrgem mätas ja pikem rohu lible. Inimesed, kes õues oliwad olnud, tuliwad ifka enaste jalgu põrutades tuppä. Oli ta meesterahwas ja pealegi weel piibu mees, siis wõttis ta tuppä tülles mütsi peast, lõi paar korda wastu ligidal olewat tooli tuge, häda korral ka wastu käre wart ehk ka põlwe, otsis piibu taskust ülesse, koputas wana tuha kaha st wälja ja kaunis jämeda healega — oli tal aga peenike heal, noh, siis ütles muidugi sellega: „Ena, ena ilma! See wõtab wägise lume ära!“ Wille peale ta kõhitas, muidugi kinnituseks, et see nõnda olla. Tuli aga naisterahwas sisse (muidugi oma inimene, wõera esimene sõna on ju: tere), siis ei hakkanud ta mitte piipu otsima, sest ega naised seda looma wõi sallida,

waid lükkas paar korda oma õrna käefesega rätiku alt kogemata wälja tulnud juuksed jälle õige koha peale, katsus siis pisikest ninakest ja üli peene healega algas ta: „Suba see lumi jälle läinud!“

Beagi peale tella nelja läts ilm üsna õhtu nagu ja weel mõni minut, siis põles juba siin ja seal tulufene.

Parajasti tuliwad kaks naist ühest wabriku majast wälja ja kiire sammudega läksiwad nad wabriku töökoja poole. Wabriku herra majast mööda minnes jäiwad nad wähe peatama.

„Nii mis elab ja põleb,“ ütles Anu Kaele, „Sina heldekene kuidas neid laulatakse, niisama sugused talu seisusest inimesed, kui meiegi!“

„Eks ole ikka abi, kui saakstega tuttaw oled. Ega saaks oma sulast maha jäta!“ wastas Rai.

„Mis sa tühja kiidab, millas saaks talupoega aitab!“ tõreles esimine.

„Talupoega! — ega ma talupojast pole rääkinud, ma rääkisin saia sulastest!“ Ja pika rea luges ta tutwate nimesid ülesse, keda kõit tema aru järele saaks olla aitanud.

„Aga kena lugu on ikka kirjutaja tütreaga,“ seletas esimine, kuna nad edasi hakkasiwad minema. „Nüüd ei tahta ta jälle mitte enam minna.“

„Ei tahta minna?“ küsis Rai uudis himuliselt. „Ja olla ju juba lubanud ja täna on nad herra juures laulatusel, ega see saal siis muidu nõnda walge polnud!“

„Ja — ta lubas küll, aga, nagu nende tüdruk ise mulle kõneles, kes praegu mu juures käis,“ rääkis

Anu, „ei tahta kuidagi moodi minna. Ta nutta nii, et hale peab näha olema, peab wahel kummuli aseme peale lastma ja nõnda nutma, et filmad üsna hallid!“

„Sina Sumal, ega see head ei tähenda,“ wastas teine, „ma ütlen et see head ei tähenda! Kas see on mehele minemine?“

On nüüd hale ikka ta, aga ega sest nutust ta midagi wälja ei tule! Ja ma ei saa aru, mis see Stegberg mässab, ega sa ometi wägise tüdrukku armu enesele ei saa. Ja mis sellest wälja tuleb, rumal pois, saab küll ilusa tüdruku kätte, aga ega „ilu peal leent ei saa teeta“ — elawad pärast nagu kassi koera. See on ju päris rumalus meie aegseist poistest — nad tahawad wägise wõtta! Ja ikka see ilus — ilus!“

„Eks ilu ole ikka ta midagi wäärt“ rääkis Anu targalt, „eks üttele meie meeste moodi:“ „parem wõtan ikka ilusa ja kurja, kui inetu ja nurjatu, sest kust sa tüdrukuid tunned, tüdrukust peast on kõik inglid, aga see on meeste jutt, kes käsib neid kinnise filmadega naist wõtta, eks aega ole waadata. Aga Agnesega olla küll imelik lugu. Nüüd pidada ta kui „rauda wastu raijuma“ ja lubada laulatuse juures weel jada korda „ei“ ütelda. Oma pidada seletama, et ta häbi saada tegema küll iseenele, teistele ja oma wanematele, aga Agnes pidada ikka wastu ajama. Oma pannud talle laulatuse riided selga, kingad jalga ja puhas ja puhas — ja Agnes peab kõik lastma teha. Oma pidada wahel taplema, wahel paluma, wahel nutma.“ . .

„Aga Stegberg, mis see teeb?“ küsis Kai wahele.

„See peab ta ühes aitama, peab talle, see on

Agnesele, pai tegema, armsaid sõnu ütleva, musu andma ja Agnes peab lastma kõik sündida. Ta ainsad sõnad peavad olema: Oh ma waene laps!"

"Sumal päästa teda ise!" õhtas Kai, "mis nad ta waesega peaks nii moodi tegema?"

"Jah ei wõi enam jätta, kõik on walmistatud, pidu — söögid, joogid, inimesed kutsutud, õpetaja on juba herra juures ja puhas, ja mis pea asi: Agnes on ise sellega enne rahul olnud."

"Jah räägiti ju, et Agnes ei pidada Stegbergile minema?" päris Kai.

"See oli enne, enne ta küll ei tahtnud minna, aga pärast seda olla ta lubanud ja ma ise nägin teda ja soovisin talle head mõrvoja õnne, ja ta weel naeratas mulle vastu!"

"Aga kust see siis nüüd jälle nii järsku tulnud, et ta ei taha enam?" nõudis Kai jällegi.

"Wat, see asi oli nõnda: Sa tead ju seda wiulki mängijat noort meest, kes Saksa maale õppima läks!"

"Kaarel wõeh, Sangast?" eietas teine.

"See sama neh! See olla tema endine peigmees olnud — noh, kus see jätnud Agnese maha, saatnud talle weel ühe sõimu kirja ja käskinud teisele mehele minna."

"Põh fina mait!" tõreles Kai wihaga, "nõndaks need meie rahwas on: lähewad natukene kõrgemale ja ega siis enam talupoegade peale waata! Nõndaks see meie rahwas on, salgab oma were ära, ega see head tähenda!"

„Aga kus tüdruk! tüdruk ei uneta Kaarlit ja nüüd — enne laulatust olla ta nõnda rahuta!“

„Wat sihuke peaks päris õige tüdruk olema, mul on Agnest tuline tahju! Niisugune kulda wäärt neiu!“

Naised pööriswad maja nurga taha. Kolm meest tuliwad neile wastu.

„Kuule, kas see mitte Kaelu Andres oma poistega ei olnud?“ päris Kai Anu käest.

„Nemad neh!“ wastas Anu järsult. „On need ka ühed kaarnad! Kus wähe midagi peaks olema, seal on ka nemad!“

Nad läksiwad jälle paar sammu edasi. Salt niisid ja Agnest Stegberki emaga ja weel mõne nais-terahwaga tuliwad wastu ja läksiwad herras-maja poole.

„Asja on saanud!“ kõneles Anu. „Stegberg olla küll kurb olnud, käinud mööda tuba ja kõnelenud: nüüd ajab asja hukka! Aga, mis sealt wälja tuleb, kui nõnda moodi nad paari lähewad — ja misugune ilm, ega see ka head ei tähenda!“

„Käägib ju ilm weel, et Stegberg Kaelu Andresega kord olla, aga see on ilma jutt, kes seda võib uskuda!“ korutas Kai mööda minnes.

„Usu sa ilma! U ilma usu!“ lüüsi ta pikalt juurde. Naised astusiwad töö tuppale. Nad wiisiwad meestele õhtu ootust.

Selle aja sees oli ka pulma rong: Agnes ja Stegberg, mõrsja ja peigmehe saatjad, ema ja weel mõni teine saatja, sugulane ja naaber herra majasse jõudnud. Seal pidi laulatus olema.

Wiimse weretilgani oli Agnes wastu seisnud: ta

endine meel ärkas jälle ülesse, pealegi ütles ta süda, et ta weel pidi ootama; aga nii pea, kui ta endised sõbrannad, ta seltsilased ja kooli õed ta juurde tulivad teba laulatusele saatma, andis ta nende kõnelele järele ja läks eht ta küll „ja“ peale „ei“ lubas öelda. — —

Kell lõi üheksa. Laulatus algas.

Wärisemal käel astus Agnes Stegbergi toetusel ja sõbrannade ja sõbrade saadetusel uhke fiidi linaga kaetud laua juurde, mille peale kaks küünalt kulb lühtri sees seisivad.

Spetaja ootas neid juba laua taga. Saal oli üli toredasti ehitatud, nii et filmad ära kustusivad seda kõik waadates Agnese südamas walitses aga pörgu pimedus.

Seda sama wõis ka Stegbergist öelda.

Mitu ja mitu korda tõusis ta sees kaastundmus ja halekus Agnese vastu, aga ta plaanid nõudsiwad seda. „Pea wõiks ma taht lahti öelda, sest täna peab kõik sündima, uii palju on juba ette walmistatud. Aga ma pean herra Rönigi petuseks oma sõna pidama ja ennast lastma laulatada.“

Tal tuli Kaarel meelde ja tal oli kahju, et ta temale midagi ei wõinud teha!

*

*

*

Nagu igal õhtul, nõnda ka nüüd, wabriku kõrts oli pea puu püsti inimesi täis. Wõeti napsi, joodi õlut, wiina, käätsedi, lauleti, aeti joru, peeti nõuusi, tülitseidi, sõimati, ahwardadi, tuiguti, waaruti seda kõik tehti täna õhtul. Kes küll mitte kõrtsi ei

ole näinud! Wist iga üks — nii tuttawaks on see asutus läinud; kus inimese hea käe käigule tubli kõrwa hoop antakse.

Ühes kõrtsi nurgas istusiwad kolm meest ja pidasiwad aru.

„Meie töö läheb tubliste toime,“ ütles keegi suure kasmuga mees, kes keegi muu ei olnud, kui Kaelu Andres. „Sästi läheb toime. Tuul on wali, tuul on walidaks läinud, öö on kott pime, kuid wähe kahju, et kõik märg on!“

„Pole wiga, majad on seeft kõik kuwad, pealegi jääb herra maja just tuule alla. Wabrikus on põhjatu niisugust kraami, üks säde ja seft on küll!“ arutas üks feltšimees.

„Kõsi, tõsi,“ diendas Andres, aga südat läheb tarwis, „wabriku wahi peame kohe wagaks tegema, see jääb minu hooleks. Wine too weel wiina!“ käskis ta teist feltšimeest.

*

*

*

Kõesti oli ka ilm tuuleseks läinud, nii tuuleseks, et sellel üsna raske käia oli, kelle tee wastu tuult läks. — — — —

„Oh taewane Sumal, kes sa mind wangi kotta oled saatnud, päästa mind siit, täna on wiimane webruari kuu päew ja ta on teise oma!“

„Wõeras, mis sa kisendad, lase meid magada, ei Sumal wangi tornis kedagit kuule, Sumal kuuleb waba inimesi!“ wastas keegi wang teisest nurgast.

„Küll sul on aga ka õrn nahk, juba isu meie kor-

terist ära," pahandas keegi teine, „ela meel natukene, küll elu viimaks armsaks läheb.“

„Sumal, Sumal!“ hüüdis jälle esimine, „ma olen ju üsna ilma süüta, ma ei ole midagi kurja teinud — ma olen ilma paekita, mind võeti Riigas kinni ja toodi siia!“

„Kas sa siis siit mees oled?“ küsivad mõned wangid nagu vähe osavõtklikult.

„Siit mees jah, ma olen Sangast, mu nimi on Kaarel Rein!“ hüüdis Kaarel walust kinni peetud healel.

„Rein! Sumala nimel Rein! Kas sina oled?“ küsis keegi teiste seast. „Sa näed, et Sumal ka sind on tabanud!“

„Ja kes oled sina, kes sa nõnda kõneled, nimeta oma nime, et ma su käest andeks võin paluda, mis ma sulle kurja olen teinud!“ palus Kaarel.

„Sa ei ole mulle midagi kurja teinud, ja avistasid mind weel ükskord kui meie linnas mängisime, aga mis tegid sa mu üle?“ küsis tundmata, kohtu mõistja healel.

Walus hüüdmine tõuustis Kaarli rinnust.

„Robert Stein, Robert! Kas sina oled?“ küsis noormees waemalt kuuldama healega.

„Mina, jah!“ oli tasane vastus.

„Ma olen kõik kahjatsenud,“ rääkis Kaarel edasi, „ma kahjatsen oma tegu südame põhjast ja ma olen nõuiks võtnud seda parandada, sellesama pärast tulid ma Pariisist, kui ma kuulsin, et ta mehele minna — ma tahan teda ise omale saada.“

„Aga herra Rein,“ rääkis Robert, „see on hilja — täna on nende laulatns, mõib olla, wist praegu!“

Nagu oleks Kaarlike noaga rindu pistetud, nõnda karjatas wiulnik. Seda mõib ifegi juba igaüks mõtelda, mis ütleb siis inimese süda, kui ta kõif on maha jätnud, iseene se surmale ohwerdanud ja pea oleks ta eesmärgile jõudnud — kuid wägewamad jõuud peawad teda kinni.

Oh see on hirmus walus!

Nagu meeletu kargas ta ukse wastu ja kisas kõigest jõuust.

Peagi läks üks lahti ja müristama häälega küsis wangi waht: „Mis on?“

Sumala nimel palus Kaarel teda lahti lasta, ta lubas ise jälle tagasi tulla. Aga asjata! See tegu oli niisamasugune, nagu pisukesed lapsed wahel lindudega teewad: nad jooksewad tasa sammudega tihase ehk mõne muu linnukese juurde, ei luba talle midagi kurja teha, lubawad teda koguni weel paitada ja sööta, kui lind nende peo peale tuleks ehk ennast kinni lasteks wõtta — aga weel üks jamm — ja lind ongi läinud! Just niisamuti oli ka lugu wangi wahiga.

Seal seletas Kaarel oma lugu. Waht kuulas ja sai liigutud. Wiimaks, kui Kaarel küsis: palju kell olla, wastas see: „Kuus!“

„Kas Sanga herra alles Silla kohtu herra olla?“ küsis jälle wiulnik.

„On“ wastas waht.

Jälle palus Kaarel, et waht nõnda hea oleks ja teda tema juurde wiiks. Ometi wiimaks — waht

halastas meele ärasteitwa nooremehe peale, läks Silla-kohtu herra juurde ja kui ta sellele kõik oli ära rääkinud, andis see luba noortmeest enese juurde lasta.

Ehk Raarel herrale küll enne tutaw oli, siisgi oli ta nõnda palju muutnud, et see teda enam ei tunnud. Lühidelt kõueles noormees oma loo ära, rääkis, kuidas ta neiu wastu olla eefinud ja kui kaugel praegu lood olla.

Lähele pannes kuulas herra noore mehe kõnet.

„Noormees!“ hüüdis ta wiimaks, „kas on sul nõnda hea süda, ehk oled sa hull, teist sa pead olema. Sa jätab kuulsuse, suure seisuse ja ilusa naisterahwa ja põgened koju — noormees su tegu on suur. Rutta! ja Jumal olgu sinuga!“

Raarel oli pääsnud.

Wiimast jõuudu kofku mõttes tormas ta wabriku poole. Tuulest, wihmast, weest ja halwast teest hoolimata rühkis ta edasi. Minus sõna, mis tal weel üle hiulte tuli oli: „Oh oleks ta weel waba!“

Pool wersta weel wabrikust eemal lõi kell üheksa. Weel mõni minut ja Raarel oli seal puiestikkus, kus ta kord mõrtsukate käes oli. Weel mõni pill ja ta oli paisu kalda peal. Enam ei jõudnud ta edasi tormata ta pidi ligema pingi peale istuma.

„See sama piik, kus ma talle truudust wandusin. Sedasi nuhtleb taewas sõna murdjat,“ õhtas ta.

Ta läks wabrikusse.

Üks naisterahwas tuli talle wastu.

„Kas on hilja?“ küsis Raarel temalt.

„Ei ole veel hilja!“ vastas naine, „kell on alles $\frac{3}{4}$ 10.“

Naine armas, et mees küsis, kas majad on kinni, sest kell kümme lõppes wabrikus töö.

„Länu Sumalale!“ õhtas wiulnik ja rühkis edasi.

*

„Jah!“ kostis Stegberg wärisewal häälel.

„Jah nüüd küsin ma sinu käest, armas Agnes Stein,“ küsis õpetaja Agnese käest, kes nagu surnu oma peigmehe kõrwal seisēs, „kas lubad sa oma peigmeest, Johann Stegberki auustada ja armastada, kas sa lubad temaga kõik kanda, mis Sumal teile peale paneb, kas häda ehk wiletsust ja kas lubad ennaft temast mitte lahutada, enne kui Sumal teid ise ajaliku surmaga üksteisest lahutab — kui sa seda lubad, siis kosta selle peale „jah“

Riikil kõrwal kuulatsiwad ümber olejad. Ema oli kartuse pärast üsna kohkunud.

Küll mõtles Agnes weel „ei“ wastata; seal lõi ta filmad teiste peale, mis oleks need ütelnud? Ta kartis ja waewalt, waewalt kuuldama häälega kostis ta: „jah“

Pärast seda wahetas õpetaja sõrmusid, kus juures Agnese oma maha kukkus.

Sala sofin käis läbi külaliste. Kõik kuulatsiwad sellest õnnetust!

„Nüüd kuulutan ma, et teie laulatatud ja paari pandud olete!“ kõneles õpetaja waitse häälega.

Noor paar lastis põlwili, õpetaja õnnistas neid.

Suba õnnistamise ajal kuuldi eeskojas waljut rääkimist. Pilt pilgult läks aga kõne kuuldamamaks, kuuldi sõnu: „wõimata!“ ja „minge tagasi! teie olete porine!“

Baewalt oli aga õpetaja õnnistamise lõpetanud, kui saali üks praginal lahti kargas ja keset saali üks kole, porine, ilma mütsita, sasis juuksesteega inimese kogu seisis, keda ukse hoidja kuue sabast wälja katsus tasida. Üks wihane hoop — ja ukse hoidja kukkus istuli maha.

Wist arwasti näha see niisuguseid kohutawaid pilta, nagu praegu see siin oli. Kõik olivad, kui surunud; keset keegi ei teadnud, mis see pidi tähendama.

Kulli filmil wahtis inimese kogu üle saali just nagu otsiks ta oma ohwrit.

Tärsku langes ta film keset saali Agnese ja Stegbergi peale. „Agnes!“ kisendas ta siis niisuguse healega, mis läbi üdi ja ajude lõikab, „Agnes, sa oled laulatatud! Oh ma waene, wilets inimese loom!“

Siis pööris ta filmad ülesse poole ja suure häälega naerdes küsis ta: „Ah, ah, hää! Jumal, kas ja elad weel?“

„Kaarel, Kaarel, Kaarel!“ hüüdsiwad inimesed siit ja sealt.

Selle aja sees oli ka wana Rein ärkanud. Ruttusti oli ta Kaarli juurde läinud ja ta kae warrest sinni hakanud.

„Kaarel, mis sul?“ küsis ta isaliku healega.

Külmalt wahtis wiulnik wana mehikese otsa ja külmalt küsis ta: „Wanamees! Mis on sul minuga

asja? Eks ja tea, et mis inimene külmab, seda ta ka lõikab?

Weel waatas wiulnik kord üle saali, tegi niisugust koledat healt, nagu meele ära heitja, lõi käed laiali, nagu kumardaks ta ja kadus siis — jäädawal!

Küll jooksiwad Rein ja König talle järele, küll hüüdsiwad nad weel: „Kaarel, Kaarel!“ — Aga õõ pimedus oli wiulniku oma musta, aga siiski trööstiva hõlma alla wõtnud ja ei iialgi näinud wana Rein oma kasupoega Rein suri sel kewadel kurwastuse kätte!

*

*

*

Mis tegi aga Agnes?

Kohkudes oli ta Kaarli ära tunnud, aga ehmatus ja ahastus ei lastnud tal sõnagi üle huulte tulla. Siis aga, kui Kaarel ahastades wälja läks, langes Agnes ilma meele ja märguta hoidjate kätte wahela maha. Ta tundis wäga selgesti, et Kaarel surma läks otsima!

Aga Stegberg?

Ühe ainsama pilguga pööris selle mehe meel. Ta oli siia maale kahjatsenud, et ta Kaarlile kuidagi moodi kätte ei wõi maksa, nüüd nägi ta aga, et noormees täiesti õnnetu on. Ja see tegi talle head meelt.

Imelik on kuulda, et sääraseid inimesi maa peal olla, aga niisuguseid oli ja on ja saab ka olema, kes ligemise õnnetuse üle wõiwad rõõmustada. Niisuguseid waimu paiiseid on olemas ja Stegberg oli üks neist.

Nagu uut elu puhus see Stegbergi soontesse ja tiirgades ootas ta seda tundi, millal ta oma elu õrne, „raha,“ kätte wõis saada.

Agnese oli ta koju wiinud. Rõik wõerad lahkusiwad — ja kodu rääkisiwad nad teistele sellest kolest loost.

*

*

*

Tuul puhus huludes üle maa ja metsa, mida pillkane pimedus kattis. Rõik hingas — oli ju peale poole öö. Wabrikus ei olnud „kõppu ega kõbinat“ kuulda. Ka siin magati.

Järsku hakkas wabriku kambrites tuli wilkuma. Seda oli ka õwamaht tähele pannud, aga enne, kui ta midagi sai teha, oli ta sõnatumalt kinni seotud, suu kinni topitud. Hirmsa jõuga läks maja ikka walgemaks ja weerand tunni järele puhus tuul tule üle wabriku kraami aitade, mis ka seeft nähti põlewat.

Alles siis, kui wabriku herra maja külge juba tuli hakkas, ärkas wabrik. Karjuti, hõisati, hüüeti, wilistadi, jooksti, tõugati, püüti kustutada, aga wõimata.

Nagu inetu, tuhande peaga madu, pistis tule leef omad pead aknatest wälja — sädemeid ja suitsu taewa pimeduse sisse saates. Ei kõige vähemat armu annud ta kellegile. Põletas, mis põleda wõis, muutis tuhaks, mis muuta wõis! Mis oli nüüd inimeste jõund selle jõu vastu? Tühine!

Rukra näoga waatas herra König selle häwitamise peale.

„Aga herra teie raha?“ küsis Stegberg Königi käest.

„Kõik sees!“ õhkas herra.

Nagu meeletu kargas Stegberg läbi suitsu ja leegi herra majasse, mis weel täiesti ei põlenud, siisgi aga suitsu all seisis.

Küll kirjendas herra tagasi tulla, aga Stegberg oli ja jäi kadumaks. Arwati leekidesse kadumat.

Teisel, kolmandemal päeval, kui tuli puhastatud oli, leiti küll toast nagu põlenud fondid, aga leiti ka, et herra raha ja raha paberid kadunud olivad. Kuhu nad ja Stegberg olivad saanud ei teadnud keegi selgesti ütelda!

Sellel samal õnnetumal ööl istus kaugel lageda wälja peal künka otsas üks inimese kogu. Ta puhkas oma wäsinud jalgu. Harvasti tõstis ta oma sisetud pea ülesse ja waatas taewa laotusesse. Sügawad õhkanised tõusiwad ta rinnust õhusse. Tärsku nägi ta aga walgust enese selja taga, ta waatas sinna poole, raputas pead, laskis põlwili ja luges „Meie Isa“ palwet. Siis tõusis ta aga ülesse ja tormas edasi. Kuhu? — —

Selle samal ööl oli Pariisis tore pidu: Lewsky sai Christinega kihlatud.

„Hull wiulunäri“ oli kaks kirja laua peale jätnud, millest sealsed selgesti tundsiwad, et ta hulluks oli läinud. Paar korda niisutas Christine filmi, siis aga, kui Lewsky ta otsa waatas — hakkas ta naerma ja pea olivad nad peigmees ja mõrsja.

XXVII.

Ruhu jäi aga Kaarel? Kas sai ta veel Agne-sega kokku?

See sama mees, kes kaugel lageda wälja peal puhkas oli ju wiulunif. Ja kuhu ta läks? —

Rõik olivad teda maha jätnud, isegi Sumal nähti teda wande alla pannud olewat. Üks oli aga wiulunikul weel armas — ja see oli ta wiul, mis Riiga maha oli jäänud, kui teda kinni wõeti. Selle järele läks ta nüüd.

Nädali rändamise järele oli ta Riigas, nädali ferjamise järele oli ta seal. Ta sai ka oma wiuli kätte. —

Ja nüüd? Mis pidi ta nüüd weel tegema? Muusfisti elama! wastab ehk keegi. Tah seda oleks pidanud ta ka tegema, aga on selleks ühel maharõhutud, südamest rufuks tambitud inimesel weel jõuudu? Ei, seda tal ei ole.

Laewa-isa oli teda küll karistanud, aga mitte raskem, kui ta kanda oleks jõudnud. Aga temal polnud niisugusi wõimusi südamesse mitte kaswatatud, ta oli oma peaga kaswanud, liiga oma tahtmise, oma kirgede järele — ja sellepärast polnud tal enam jõuudu ennast weel koha hoida.

Õnnetu on ju iga inimene kui talle noorelt kindlat iseloonu pole kaswatatud. Kaarel katsus ennast Riigas muusfista tundide andmise ja klaveri parandamisega esiotfa toita. Oma wanemate majasse tagasi minimisest hoidis teda häbi eemal. Mis oleks wald

ütelnud? Ja polnud seal ka temal enam midagist teha, isa koht oli wõeraste kätte antud. Aga Riias ei jõudnud Kaarel ennast jalgade peal hoida. Ta süda oli niisuguseks tombitud, et ta mujalt talle enam troosti ei leidnud, kui joobnud peast. Ta nõnda weeresiwad aastad! —

* * *

Terwelt kümme aastat oli neist kohutawatest päewadest müüda läinud. Palju oli meie kodumaal juba muutunud. „Postipapa“ kandis sõnumeid ühest linnast ja külast teise. Tema suure waimuline tütar ajas ööpiku laulu Gma jõe kaldal, imestades kuulas seda Gesti poeg ja tütar ja õhtu ehadel laulsiwad laps weike ja neiu noor „meil aja äärne tänawas kui armas oli see!“

Uhtustades lõi Gesilane, seda rohkem aga Pärnu-lane Wändra metsades, oma rinna pihta ja ütles: „Eks see ole laul minu laulust ja wiis minu wiisist — teda peab Gesti lauluks kutsutama. Ja kes ei tunnud Postipapa sündimise maa laulu: „Wändra aga metsas Pärnu maal lasti wana karu maha?“ Wist iga üks. Laul oli igale poole asunud.

See oli ühel sügise õhtul, kui Torupilli kõrtsi Tartu maale, mis mitte kaugel Rakwerest ei ole, üks kaunis kuiwetanud, musta habemega reisija tuli. Rääkimas kandis ta ühte kasti.

Et just pühapäew oli, siis oli ka rahwast kaunis hulgate kõrtsi kogunud, et seal „imet näha, mis w iin teeb“, nagu sealsed inimesed räägivad.

Keegi ei pannud reisijat tähele. Lusahe näoga istus ta kõrtsi laua peale, pani kasti oma kõrwa ja jäi mõtlema. Kes teab, kui kaua ta nõnda oleks seal istunud, kui mitte talupoisid laulma ep oleks hakkanud. Esimise laulu healte juures tõstis naru reisija pea ülesse ja jäi kuulama.

Järsku hakkas ta aga kassi moodi karjuma. Teised jäiwad wait, nii hirmus oli mõera reisija karjumine. Seal juures tegi ta nõnda hirmsa näo, et paras oleks teda hirmutuselks põllu peale panna.

„Noh, mis fina ksendad!“ taples paks kõrtsi mamma.

„Ai, ai, ai“ — ksendas reisija edasi, „kas see „kas see mõne laul on, see lõhub ju kõrwad ära.“

Poisid hakkasiwad täie juuga naerma. Reisija ei pannud niisugust pilkamist nagu tähelegi.

Natukesel aja pärast hakkasiwad poisid jälle laulma. Nüüd pruukis reisija teist kunsti. Tasa wõttis ta kasti lahti, kust ta wiuli wälja tõstis. Nii pea, kui poisid wahet pidasiwad, et uut laulu hakata, algas reisija mängi.

Nudis himuliselt jäiwad talupojad kuulama, reisija mängis ju wäga ilusti. Ei keegi julgenud teisega rääkida, sest mäng oli tõesti ilus. Mängu lõpul tuli rahwa seas üks imelik, küürakas mees. — niisama naru riietega, wälja; wõttis kaabu ja hakkas raha korjama, mis ta pärast mängija kätte wiis.

Raunis tõsiselt waatas mängija mõera otsa.

„See on teie oma,“ ütles mõeras, „teie mängu eest!“

"Kes sind tellis?" küsis wiuli mängija.

"Wõta omale!" käskis wiulnik kaunis kurjalt. —

Ilma pikema wastu ajamata, wõttis ta wõeras raha omale.

Mõne pilgu järele oli meie wõeras müügi laua taga ja lastis saadud raha wiina näol läbi kõri kõhtu.

Peagi tulkus wõeras mees teine pool laua peal, kuhu ta ka wiimaks magama jäi.

Talu pojad olivad mänguga, uagu öeldud wäga rahul. Kui nad aga nägiwad, et wiuli mees ilma keele lasteta jäi, hakkasiwad nad teda üks haawal wiina tipsu ja õlle toobiga tänama. Natukesse aja pärast oli wiuli mehelgi toru peas ja nüüd hakkas alles mäng ja tants, mis sellega lõppes, et talupojad wäsinult koju tuigerdasiwad, wiulnik aga wõera seltsimehe wastu magama uinus.

Wõis umbes poole öö aeg olla, kui wiulnik ülesse ärkas. Sundis seda mõni elukas tegema, seda ta ei teadnud, aga niipalju oli tal ometi selge, et kaela tagune tihelus. Wiulnik läkitas wiis sõrme jahi peale ja suureks õnneks ehk õnnetuseks üks pisikene purukene jäi näpu waha. Ilma suurema järele mõtlemata wiskas wiulnik puru maha. Purukene küll ei karjunud, aga reisiija arwas süisgi, et ta elu päewad loetud juba on. Ta heitis jälle pitali, aga und ei tulnud tal enam silma. Esiteks hängises ja kähises, nohises ja kohises tema sõber, et kõrtsi seinad wärisesiwad ja wiuli mehel hirm peale tuli, teiseks tundis ta jälle, et tema kael tihelena hakkas. Õhtu oli ta märkanud, et kõrtsi mamma peeru kimbu ahju otsale oli pannud.

Ilma pikema järele mõtlemata otsis ta ahju ülesse, kust ta ka peerud kätte sai, õnneks oli ka kolbes veel tulb, leeme keetmisest, tuha sisse jäänud ja warsti põles peerg, millega ta seltsimehe poole sammus, kes ikka veel magamisega wõitles.

Ette waatlikult walgustas ta oma peatsit ja mis nägi ta seal? Wiulnik ehmatas. Legion weikseid loomi nähti magaja ümber rabelemat! Aga kuu aega ei saanud ta mitte hirmul olla, pea pööris mehe imelik magamise kumbe tema tähele panemise oma poole. Sa mis sugune oli see? Särgmine: Rõige pealt peab ütleva, et see mees väga hoolega magas, seda wõis higit uäha, mis suurte tilkadena mehe otsa esisel heljus. Niisama hoolega hoidis ta ka magamise juures õhku, enne sai tõht hoolega täis pumbatud, nagu sepa lõõts ja siis hakkas ta teda aega mööda pink, pingult, ja kraat kraadilt ninast ehk suust, see tuli muidugi sellest, kuidas masin nõuudis, wälja lastma.

See sündis aga niisuguse hirmsa kärinaga ja plärinaga, et süda araks läks. Ette oli wiuli mehel imelik waadata, kuidas ka maa peal magatakse! Wiimaks aga hakkas ta hirmu tundma. Ta pidi ütleva: „see mees on magamisega hädas!“

„Mis sugust muusikat kuulsin ma enne, ja mis sugusega ma nüüd pean rahul olema?“ mõtles wiulnik ja ohlas. Paha meelega katsus ta magajat ülesse ajada: tõukas teda küünarnutuga, aga kedagi.

Suure uhtumise peale jõudis seltsimees nii kaugele, et magaja suu lahti ajas, siisgi aga mitte ülesse ei tõusnud. Wiulnik ei teadnud, mis ta tegema pidi.

Ja katsus teda äratada, aga kedagi! Mees magas nagu wabel ennemuistsetes juttudes.

Reisijal tuli wiimaks jänese nahk pöue. Ja katsus wälja minna — üks oli finni! Ei pääsnud. Ja läks hoowi ja tahtis sealt wälja pääseda — wärawad oliwad luffus. Nukralt tuli ta tagasi. Ja püüdis weel toas olla, aga mees norskas nõnda hirmsasti, et wägise poe kartuse pärast ahju! „Mis teha?“ mõtles wiulnik.

„Dhoo!“ hüüdis ta, „hirmutad sa mind, hirmutan sind.“ Kende sõnadega astus ta ahju juurde, wõttis peo täie „saksa soola,“ läks magaja juurde ja laskis — just siis kui teine õhku kõhtu korjas — peo täie nimetatud pulwert mehele suhu, kus juures ta tule ruttu ära kustutas ja magama heitis.

Nüüd muutus korraga kontsert. Endise mühina ja mähina asemele astus turtsumine ja ähkimine, mis umbes wiis minutit kestis. Oh oleks wiuli mängija seda näinud, ta oleks tõesti katki naernud, aga nüüd ootas ta mis tuleb. Weel natukene aega ja magaja ajas enese püsti ning hakkas mööda lauda käperdama.

„Kes see on? Kes see on?“ küsis ta urisedes. Wiulnik oli wait, kui hiir. Kui aga teine raputama hakkas, ärkas ta ülesse.

„Kes siin tuhka pillas?“ küsis teine.

„Mis tuhka?“ päris wiulnik.

„Kes sa oled?“ küsis magamise kunstnik.

„Üks inimene?“ oli wastus.

„Aga mis on su amet?“ nõuudis esimene.

„Wiuli mäng ja joomine!“ oli lühikene kostus.

„Hoo!“ urises esimene, „siis oleme meie wiimase poolest ometi wennad.“

Wiuli mängija naeris.

Magaja oli tuha foguni ära unustanud. Nad ajaswad foguni iseasjadest juttu — oma endisest elust. Wiulnikul oli teise elu wäga meele järele, teine oli üks kawal mängimisega waeseks jäänud mölder Jüri Staubson.

„Aga, mis su nimi on?“ küsis Jüri.

Wiulnik ohlas. „Kaarel Romberg,“ wastas ta wiimaks.

See polnud aga keegi muu, kui meie endine Kaarel, kes omale isa liignime oli wõtnud.

Teisel hommikul kui nad minema pidiwad hakkama andsiwad nad teine teisele juba kätt. Osawõtlikult waatasiwad kaks hulla läinud inimese looma üks teise otsa. Nende käe käik oli wäga ühine. Mõlemal oli pisar filmas.

„Sa meie peame tõesti lahkuma?“ küsis Romberg haledalt.

Uurides, waatas une kunstnik wiulniku otsa, meele liigutuse pärast hakkas tal alumine mott wärisema ja tasase häälega ütles ta:

„Eks käime ühes!“

„Kas on see wõimalik?“ hüüdis Romberg täis rõõmu.

„Miks ei!“ kinnitas Jüri.

Sa sõbralikult hakkasiwad nad üksteisel kaela ümbert finni andsiwad teine teisele suud ja nutsiwad rõõmu pärast.

Ühes käiswad nad nüüd kõrtsist kõrtsi, linnast linna. Romberg, kui muusika tundja pani heliriistu hääle, andis kõrtsi kontserta ja mängis mõne kõstri juures kirikus orelit.

Küll katsuswad mõned head inimesed Rombergist weel inimest teha, aga asjata. Wiin riisus meele ja Jürit Rombergi rändaswad jälle edasi.

Aega mööda hakkas aga Jüri terwis lõppema. Ta põdes tihti ja Romberg toitis teda, kui oma isa.

„Kuule Romberg,“ rääkis lord Jüri, „kuule, mis ma sulle ütlen, mine otse oma Agnes ülesse, wõib olla, et ta weel elab!“

Romberg mõtles. Sāde endisest armastusest elas tal südame põhjas — see ep olnud mitte wiina sisse ära uppunud!

„Ja mis ma pean tegema?“ küsis wiulnik kurwalt.

„Ka sinu elu lõpeb peagi, ja ei ole tema käest oma pattu andeks palunud, sul on halb surra, mine tee seda!“ — Jüri pakkus seltsimehele kätt.

„Olgu!“ wastas Romberg wāhe aja pärast, „ma tahan jälle oma sündimise maale minna, järele kuulata, wõib olla ehk leian ta weel elusalt,“ Romberg andis Jürile kätt.

Eigemasse kõrtsi läkswad nad sisse. See oli Wendarus.

„Ma tunnen enesel jõuu otsas olewat,“ seletas Jüri wabisedes, „ma tahan weel wiimast lorda wõtta ja siis surra!“

Osawõtlikult waatas Romberg kaas wenna otse.

„Kas tõesti on sul nõuu ära furra?“ küsis wiulnik.

„Sah, jeda küll!“ oli wana joobiku wastus.

Nüüd algas wiina wõtmine, mis seni kestis, kuni raha wiimse kopikuni otsas oli. Luitudes ja waarudes läksiwad nad kõrtsist wälja.

Oli aga juba õhtu. Selle peale waatamata sammusiwad nad edasi.

„Romberg, ma ei jõua enam!“ kaebas Jüri mõne aja pärast. Ma pean puhkama, sest mu jõud on otsas!“

Uimaselt waatas Romberg enese ümber.

„Meie peame veel wähe edasi minema, praegu ei näe ma ei maja, ega urtsikut!“ õhtas Romberg.

„Aga ma ei jõua“, kaebas selfimees.

Osawõtlikult wõttis Romberg Jüri kae alt kinni.

„Loeta minu najale!“ ütles ta Jürile.

Õht küll Rombergil enesel wähe jõuudu oli, siiski katsus ta teist nõnda palju aidata, kui wähe wõis. Wiuli kasti sidus ta omale wäädiga selga.

Kui kaua ta nõnda wiisi läis ei teadnud ta isegi. Wähe maad eemal paistis talu pere.

„Dhoo!“ hüüdis Romberg, „Jüri, Jüri! Pere on tee ääres!“

Jüri tõstis pea ülesse, aga ei wastanud midagi.

Sõna lausumata widas Romberg Jüri talusse sisse.

„Mis talu see on?“ urises Romberg iseeneses.

„Mis talu see on? Utsi ep ole ja tuba on külm!“

Ta waatas enese ümber. Talu maja oli talu

maja — nii palju seletas ta pimedas: Mhi seisib ühes nurgas, jäng nagu oleks seinä ääres seisnud, kuid see oli vähe võeras, et maja ilma inimesteta oli.

„See inimesed!“ kisendas Romberg, „tõuske ülesse ja andke meile öö maja!“

Rõik oli magusi, kui furnu haudas.

„Mis seal siis veel oodata?“ urises ta seltsimehele, „väsimus kipub peale, olgu inimesi või ühti, meie heidame puhkama, eks ta ulu alune ikka ole!„

Et kedagit hingelist näha ep olnud, võttis ta ilma lubata öö maja. Krabis enesel kuue seljast ära, laotas põranda peale, pani wiuli kasti pea alla, tõmbas siis seltsimehel kuue ka seljast maha, võttis saapad jalast ja pani ahju äärde, sukad wiskas ahju otsele, siis asus ise pikali, võttis seltsimehe kaisu, laotas Süri kuue üle ja uinus magama. — — —

Päike oli just parajasti tõusmas, kui Romberg ülesse tõusis. Ta wärises külma pärast ja oli poolest saadik üsna kange. Oh, kuidas ehmatas ta ära, kui ta enese ümber waatas. „Kus ma olen?“ päris ta iseenele käest. „Ma olen ju kruusa Mufus!“

Ta tõesti, ta oli ka kruusa aukus joobnud peaga maganud. Ta waatas weel kord iseenele ümber. Tõesti, kruusa auk oli kruusa auk. Sukad oliwad augu serwa peale pandud, kuna saapad augu ühes nurlas puhkasiwad.

Ribe naeratus käis üle Rombergi näo — ta tundis midagi — ta tundis häbi! Niisugune joodik ja hukka läinud loom tundis weel häbi!

Pea juhtus ta waade sõbra peale, kes nagu

hingetult maas lamas. Ta tõstis kuue pealt ära — Süri oli — — surnud!

Raeratades waatas ta taewa poole, kuna ta fofistas:

„Ra seda ei ole ja mulle jätnud!“, Siis kargas ta aga kohkudes tagasi. Mis oli ta ütelnud? — Ta langes üle sõbra furnu koha ja fofistas tafakesti. Mis see oli? Wist joodiku palwe! — — — Warsti pärast seda näeme Rombergi õpetaja juures — ta tellib sõbrale wiimast puhke paika. Oh, kuidas noomis õpetaja waest hukka läinud looma. Romberg nuttis! Sündame põhjast lubas ta ennast parandada. Wiimaks heitis õpetaja waese wiuluniku peale armu ja lubas ta sõbra õnnistatud mulda matta; mis ka päew pärast seda sündis. Haua äärel pidas õpetaja niisuguse kõne, et kuulajatel ühelgi film kuimaks ei jäänud. Waene Romberg oli kui pool surnud.

Pärast kui haud finni oli aetud, jäi õpetaja ühe kesi ealise naisterahwaga haua äärde weel wähe kõnema. Kui Romberg haua peal kummuli maas oma palwe oli lõpetanud, tõusis ta püüsti, tänas õpetajat filmameega, lubas enese elu parandada ja hakkas minema. Weel kord pööris ta tee peal ümber. Wõeras naisterahwas oli filmad just tema poole pöörnud. Rombergil näitas see nagu tuttam olewat, aga ta filmad oliwad tuhmid, et ta aru ei wõinud saada, kes ta oli ja kus ta teda oli näinud.

Nüüd wõttis Romberg nõuiks Agnest ülesse ot-
sida ja oma elu parandada, aga wiimane jäi paljalt

lubamiseks. Enne võib kats korda surra, kui joomist maha jätta.

Sga üks, kes selle joodiku andeid nägi, kattis kahjatsedes oma filmad kätega ja hüüdis: „Niisugused anded peavad niisuguse mehega kaduma!“

Ta tõesti tal olivad ka head anded. Peale kahekümne aasta oli ta joogi ori olnud, aga ta mängis veel heasti ja teenis mõnes trahteris ehk mõne muusika armastaja juures headgi raha!

*

*

*

Kahesakümmed wersta sõbra hauast lääne pool olla see wabrik, kus enne König oli elanud — sai Romberg inimeste käest kuulda.

Nüüd wõttis ta nõuiks sinna minna. Aga kuidas ehmatas ta ära, kui ta paari päewa käigi järele, sinna jõudis ja ilusa mõisa sellesama pargi ja puies-tiluga leidis — wabrikut polnud enam kuskilgi.

Ta küsis ühe wana moonaka naise käest, kas ta õige koha peal olla. Küürakas wanacit seletas, et see wabrik juba ammu ära olla põlenud ja et siin mitte kedagi endistest inimestest ei elada, kui üksi tema.

Romberg wärises.

„Kas sa tead, hea eidekene, kus endine wabriku muusikant Klein on?“ küsis Romberg nutralt.

„Kõik surnud — isand Klein suri jelsomal kewadel linna ära, ta olla oma kadunud kasupoega liiga palju taga leinanud.“

„Kadunud kasu poega!“ ähkas Romberg.

„Ei ilalgi!“

„Aga, miks pärid sa teda taga, mõeras reisija?“ küsis eit.

„Ma olen ta kasupoeg, õnnetu Kaarel!“ oli kurb vastus.

„Sina Kaarel, mu Jumal, misjuguine sa praegu oled, Kaarel, Kaarel, Jumala pärast, kas on see tõsi?“ Kaarel nifutas peaga.

Pisar tikkus wana inimesele filma; ta pidi ta ära pühkima.

„Aga kas sa tead, kus Stein on?“

„Surnud!“ — seletas eit.

„Kõik juba lahkunud! Kõik lahkunud!“ jostitas Kaarel ja kurtus tikkus tal hinge finni matma.

„Aga ta tütar Agnes?“ küsis ta uuesti.

„Wist elab su waene Agnes weel, aga ma ei tea mitte, kus ta praegu elab.“

„Aga ta mees?“ päris Kaarel.

„See koer läinud Amerikasse. Lemap see oligi, kes wabriku Kaelu Andresest põlema käskinud pista, et siis herra raha ära warastada. Andres saanud ka oma jao, aga läks pärast kõige oma feltsi meestega lõksu.“ Wanaeit nuttis.

„Mis teie nutate?“ küsis Kaarel.

„Ta koer oli mu mehe ära poonud, teda leiti wabriku pargist puu oksast, nagu oleks ta ise enese hirmu pärast ülesse tõmbanud, aga pärast tuli kõik wälja. Ka Ruubert on langenud — saadeti Siberisse, sest Stegberg oli kirja saatnud ja kõik ülesse tunnistanud, aga ta ise on wist alles elus, küll tema lõõg

Ta täis läheb," nuuksus eit. Sumalaga jättes soomis eit talle „ikka head õune," et ta Agnese ülesse leiaks.

Aga kuhu läks Kaarel. Ta läks tammi kaldale. Veel oli see piin alles, aga naru ja mädanenud — all sulises pais — ta seegi oli ära lagunenud.

„Kõik on kadum, kõik on kadum!" hüüdis Kaarel walust waewatud healega, „kuid süda, sinu heal, sinu heal, sinu tundmused ei kao!"

Mis Kaarel seal mõtles, arwaku igaüks ise . . .

Nädali pärast oli Kaarel Sangasse jõudnud.

Mis tahtis ta siit? Ta päris Dru Kadri järele. Ja mis wastati? Dru Kadri olla ühe Wendaru koolmeistrile mehele läinud! —

Tälle reisis Kaarel.

„Wendaru koolmeistrile," seletas ta iseeneses, „see on ju seal samas, kus mu wend Türi puhkab," seletas ta iseeneses. Ta wõttis nõuaks sinna rännata ehk juhtus Kadri midagi Agneseft teadma?

Et aga Wendarusse minna, pidi ta linnast läbi minema. Mõtetesse wajunud astus ta läbi linna. Just oli ta selle koha peale jõudnud, kus ta saatusel see hirmus pööre fisje oli antud. Sellesama koha peal seiswad kaks herrat ja ajašwad juttu. Ka Kaarel jäi selle koha peale seisma — ta tahtis seda ime- list kohta weel lord näha saada. Ta peatas. Pani wiuli kasti kiiwiposti otsa ja waatas uhke Realkooli maja peale.

„Ja kes jõuab seda tükki osta, ilus ta on, ma täisin nende juures, tahawad 200 rubla. Nad män-

giwad teda weel täna õhtul, sünniks kuulama minna!
kõneles üks mõeras teisele.

Romberg jäi kuulama.

„Oleks mõni olemat, kes ta ülesse kirjutaks,“
seletas teine.

„Ülesse kirjutaks?“ naeratas teine, „peale nelja-
kümne mängiwad ja meie peaks ülesse kirjutama, ei
meil pole seda annet!“

Wägise tõstis Kaarel pea ülesse, ta tahtis näha
saada, kes need on, kes nõnda wiisi aru peawad.

„Wendaru õpetaja!“ imeteles ta iseeneses, „ma
wõiks wäga hästi teada saada, kas on seal niisugust
koolmeistrit, kelle naise nimi Kadri on.“

Ja wõttis südame rindu, astus nende juurde ja
alandlikult kõneles ta:

„Muustatud herrad, ärge pange pahaks, kui ma
teid eksitan, ma olen üks õnnetu inimene, kes ühte
kadunud otsib, ma wõin ka teie soowi täita, ma kuul-
sin kogemata, et teie ühte koori tükki tahate ülesse
lassta kirjutada, ma tahan seda katsuda, kui teie mulle
selleks luba annate!“

Suurte filmadega waatafiwad herrad Rombergi
otsa.

„Mis sinu sugune ka wõib!“ luges ta nende fil-
madest.

„Kui ma ei ekfi, olete teie wist Wendaru õpe-
taja?“ rääkis Kaarel teise mõera poole pöördes.

„Olen küll, aga mis siis?“ küsis õpetaja.

„Kas ei wõiks teie mulle mitte ütelda: on Wen-

„daruš koolmeister, kelle naise nimi Kadri on?“ küsis Romberg — oma pärimise wiletsust tundes.

Weikene naeratus lehmis õpetaja palgel.

„On küll,“ wastas ta, „aga kas ei ole teie mitte see“ — rääkis õpetaja terawasti Rombergi otša waa- dates, „kes lord oma seltsimehe meie furnuaeda mattis.

Romberg nikutas peaga.

„Aga mis lubasite teie esite?“ päris teine herra.

„Ma wõin teile selle tüki ülesse kirjutada,“ wastas Romberg.

„Edesti?“ hüüdis wõeras.

Romberg nikutas peaga, nagu ennegi.

„Andke mulle raha, et ma kontserdi peale wõin minna, siis tahan teie soowi täita.“

Herrad rääkiswad wähe isekeskis, naeratasiwad wähe, siis wõttis wõeras herra kolm rubla ja andis Rombergile.

„Aga, kus teie elate?“ nõuudis Romberg.

Õpetaja nimetas uulitsa ja korteri nime, Romberg kummardas ja läks.

„Niisugune ta wõib!“ naljatas õpetaja herra, „see tahtis aga raha wälja petta. Sa oled ikka wähe helde südamega!“

„Eks ootame,“ wastas teine, „ma loen selle kelmi filmist auusast meelt. Tule õhtaks minu korterisse, saab näha, kas tuleb. Nende sõnadega lahkusiwad herrad.

Õhtul kella 11 aegu istusiwad nimetatud herrad jälle koos. Tuba naeris õpetaja teise herra rumaluse üle, kui teegi ukse pihta koputas.

„Tuleb, tuleb!“ hüidis mõeras herra rõemu pärast, wõttis ukse lahti ja Romberg oligi nende juures.

„Kas teil klaverit on?“ küsis Romberg wiuli lasti nurka pannes ja higi otsalt pühkides.

Õpetaja näitamise peale istus Romberg klaveri ette. Ime halvasti ja kangesti käiswad näpud. Seda märkaswad ka teised.

„Kas on teil till wiina?“ palus Romberg.

„Teie lubasite ju ennast parandada,“ wastas õpetaja.

„Lubasin küll, aga näpud on liiga kanged!“ wabandas mängija.

„Anname talle wiina, eks saame näha,“ naeris teine herra.

Kümne minuti pärast oli ka kortel wiina seal. Suure isuga neelas Romberg wiina alla. Veel mõni minut ja Romberg oli elaw ja rõõmus. Raunis wurgasti lendaswad nüüd joodiku sõrmed üle klaveri. Ta katsus, kas ta dieti oli kuulnud. Pea tellis ta ka paberit ja natukese aja pärast oli igatsatud tütt noot noodilt paberi peal.

Õpetaja ja mõera herra rõem ja imestus oli otsata.

Mõeras, wilets joodik oli nende soowi täitnud.

„Aga Romberg,“ pööris õpetaja joodiku poole, „mul on teist hale meel, kas tahate ma annan teile ametit ja ülesse pidamist!“

Küsisides jäi Romberg õpetaja otsa vaatama.

„Mul on kodu kihelkonna muusiku koor, kool-

meistrid on mängijad, aga juhatajat ei ole. Mis arwate, kas tahate meile juhatajaks tulla?"

Ilma suurema järele mõtlemiseta heitis Romberg nõuusse ja teisel päewal oli wiulnik Wendarus.

Tee peal jutustades kõneles Romberg oma elu lugu õpetajale ja kui suur oli ta rõõm, kui ta õpetaja suust kuulis, et seesamane naisterahwas, kellega ta haua ääres weel rääkinud Agnes, tema otsitud Agnes Stegberg olla olnud, kes praegu oma wenna juures poodis elada.

Küll katsus õpetaja Romberki parandada, aga see oli mõimata! „Romberg oli ja jäi joodikuks. Lihti läis ta poodis, et Agnest näha saada. Lihti mängis ta tema akna all õhtu ehai magusaid lugusid, aga wiina ta ei jätnud. Seal juures juhatas ta koori, koor õitses — aga juhataja sammus haua poole. Silmade kiirgaw läige tunnistas weel endist elawat, uhket noort kunstniku.

Wahel sekkka läis ta kooli majas Kadrit vaatamas, kellele ta lõwasti keelis enesest Agnesele teatada, sest ta oli kuulnud, et Agnese mees pidada weel elama!

Kas tundis teda Agnes? Kes teab seda.

(Lõpp.)

XXVII.

„Mis inimene iiales külvab, seda tema ka lõikab: kes liha peale külvab, lõikab lihast igawesti hutatuft!“

(Uus Testament.)

..... Ja Alma luges ja luges, luges tundmusega. Suba käe kirjast mõis näha, mis suguste tundmustega kirjutaja oli mõidelnud. Pealegi oli see mitmel ajal kirjutatud.

Ja mis see siis oli? Rombergi elu lugu, aga lühidelt, muidu mõned kohad.*) Nii luges Alma, et wiulnik Sangas olla sündinud, kus ta isa peremees olnud, kuidas ta kord linnas kontserdile juhtunud, mõera neiuga Agnesega kokku saanud, kuidas ta Põdriga jumalaga jätnud, kuidas ta Agnesest ilma jäänud, kuidas ta hukka läinud ja kuidas ta Kadri ja Agnese jälle ülesse otsinud. Kõik see oli lühidelt mõne lehe külje peale ülesse tähendatud, ilma korra ja säädufeta, nõnda kuidas aga juhtunud.

Kiri lõppes järgmiste sõnadega:

„Aga sina — tundmata lugeja — ole sa kus sa oled ja kes sa ka sündimise poolest oled, kuule ühe sureja inimese palwet, kes ilmas rohkem on näinud, kui ta seda oleks soowinud, kuule tema wiimast õhkamist ja ütle seda ka teistele: Jumala nimel, olge kindlad, kõiges oma ettemõtetes, lootke Taewa-Isa peale, ärge lubage ka kõige vähemat, kui teie järele, täiesti järele ei ole mõtelnud, kas teie ka seda täita

*) Nende järele on see jutt ka kirjutatud.

jõuate. Soidke kõige halwa elu eest, aga kõige rohkem
wiina, kui kuradi wenna eest! Urge mõistke kohut kesta,
waid siis järele — see on wana sõna, aga iga päew
ka uus.

Sina aga, kes sa seda kirja loed, täida mu wiimane
soow ja wii see kiri Agnese kätte, kui ma juba
puhkan. Ma tunnen, et ma warsti sinna sõuan!
Laewane — Isa!

Riri oli järgmine:

Wiimased sõnad oma Agnesele!

Põrmuni on mind saatus peksnud, mullani
mind maha rusunud! Aga, kes on selles süüd-
lane? Ma ise, ma ise, mu wilets, kängu jää-
nud uhke, usust taganenud ise-loom! Oh ma
wiletsate wilets! Ka find, ju truu hinge olen
ma saatana wiisil piinanud! Kuule siis mu
wiimast palwet ja täida teda, kui seda su süda
weel peaks lubama. Anna mulle ardeks, mis
ma sinu wastu olen eefinud ja luba mul
waitfelt puhata musta mulla põues! Jah —
sa lubad seda — seda tunnen ma su filmist.
Sa tundsid mind niisama, kui ma find —
aga sa oled waga, sa täidad oma kohut —
sa oled ju teise mehe naine! Kui ma ju künka
all puhkan, siis loe mulle weel üks „Meie
Isa“ palwe — selle määllestuseks, et meie
ükskord omal ajal ka õnnelised olime! Oh —
Sumal õnnista mind ja teda!

Kaarel.

"Siis on Kaarel meie oma maa rahva liige!"
õhtas Alma oma siidiseid juukseid filmade eest kõrvale
lükates — "ja kordagi ei kõnelemud ema mulle sellest.
Miks pidi ta seda hoidma? Wist ei tahtnud ta läinud
päewi meelde tuletada. Oh Jumal, kuidas nuhtled
ja inimesi!"

Neiu õhtas sügawasti. Tema tundis, mis see
oleks olemat, kui ta omast peiust praegu ilma jääks
ja sügawasti palus ta Kõige wägewamwt teda hoida
ja kaitsta.

* * *

Kolme nädali pärast olivad kooli majas rõõmsad
pulmad. Üks pulmaline aga puudus ja see oli Agnes,
nõnda nimetatud poe emand. Et pood mitte kangel
ei olnud, kõigest 2½ wersta, sellepärast wõttis Alma
ema nõuuks ise emandat ära tuua.

Ütsti päins istus Agnes omas toas, kui Kooli
Kabri tema tuppa astus.

Agnes oli nõnda kurb ja äritatud, et koolmeistri
abi kaasal palju tegemist oli, enne kui Agnes wiimaks
kõnelema hakkas.

"Igal aastal hirmutas ta mind oma kirjabega
ja mõtle, mis ta nüüd kirjutab," rääkis Agnes ärrit-
tatult kuna ta laua pealt kirja wõttis ja Kabri kätte
andis.

Kabri luges järgmiselt:

Suurte palumiste peale anti mulle wiimaks
luba, sulle weel kirjutada ja mis pean ma
kirjutama? Esiteks seda, et sa enne ühe kelmi

ja warga naine olid, nüüd aga oled sa roh-
kem; ja oled wõlla-roa naine. Ära kurwasta
ühtegi, sest siis, kui sina seda kirja loed olen
mina juba ülesse poodud. Teiseks, ma lan-
gesin Amerikas ikka sügawamale ja sügawa-
male pattude sisse, sain rõõwliks ja mõrtfu-
kaks ja pidasin seda ametit nõnda kaua suure
ouu sees, kuni lõõg täis sai. Kolmandamaks,
juhtud sa wa Kaarel Reinuga weel kokku saama,
siis wii talle minu poolt palju terwisid ja
üttele, et ta nüüd find toitma wõib hakata; kui
teil lusti on, siis wõite weel paari ka minna,
selleks annan mina, kui tubli waras ja rõõ-
wel oma eht õnuistuse! Neljandamaks, see
wõib weel wõimalik olla, et see kiri sulle liiga
jame näitab olewat, aga mis teed ära, pole
enam kümne konnal aastal õigeid inimesi näi-
nud, puhas kelmid ja kelmid, wõid isegi ar-
wata, et siis peened sõnad ära unuwad. Seda
palun ma küll wabandada. Head elu!

Joh. Stegberg.

New-Yorki wangi majas.

All ääre peal oli ühendatud riikide wapp, aasta
arw ja kuu päew ja siis weel üks kuu päew tähen-
datud — see oli wist walitsuse poolest alla kirjutatud.

Just parajasti tahtis Kadri Agnest pulma kut-
suda, kui nad mõlemad kuulama jäiwad. Wäljas akna
all, kuusitu sees kuuldi wiivuli mängu.

Agnes lüktas, ehl küll sügise oli, akna lahti ja nukralt jäi ta kuulama. Ta teadis, kes see oli.

Ja kes mängis siis? Üks saatusest ja iseenelest puruks peksetud ja maha rusutud mees.

Wahkelt kõlasiwad kerged esimised akordid mööda kuusiku alust edasi, puutusiwad wastu kiriku seinu, põrkasiwad sealt tagasi ja kostasiwad ikka ilusamalt, ikka armsamalt. Järk järgult, noot noodilt kõwaneb mäng, kõlas wirwendades kuni metsa tippu, kus ta lahti pääsis ja kaugele — kaugele taewa elkja sinasse ära kadus ja kumawa kuule südame õhkanisti maa pealsest hädaorust kuulutas. Ikka järsumateks läksiwad wõtted, ikka meele ärabeitlikumaks akordid, ikka südant lõhestawamaks wiis. Tuhandist ja sadandest puust kostis mäng tagasi, andis talle weel kurwema kuue — ja purustades tungis ta kuulja südamesse. Kõhledes tõusis oraw pesas, ajas omad pojad ülesse ja uniselt kuulasiwad nad mängu; kõrgel kuuse otste sees ärkas wares, ta raputas oma suurt pead, katsus filmi lahti ajada, aga kui nad ei awanud, siis kuulab ta kinniste filmidega, joputas sulgi ja kuulab ja kuulab; ta ma gaja tihane, ja lepa lind — isegi warblane pistis pea kõrtsi räästa alt wälja ja kuulab ja kuulab, kuidas inimene, kõigist maha jäetud inimene „Meil aja ääres tänawas, kui armas oli see!“ mängis. Singe kinni pidades kuulis Agnes, kuulis Kadri — noorus põlw ärkas mõlemate südames, mõlemate meelde tuliwad end ised päewad, tuli Agnesele meelde see õhtu, kus ta täis uhkust ja head meelt esimest Kaarli mängu oli kuulnud — ja

hele pisar ehitas ta walgets kuiwanud põste. Aga mis nüüd? Akitselt kadus wiis, kadus kõik kord mängust — moll segas end duriga, dur molliga, kõlas rõem, kõlas kurbdus, ikka awalikumalt paistis meele ära heitmine mängust kuulaja kõrwu, ikka kohutawamaks, ikka, ikka hirmsamaks läks mäng; ainult üli tunde rikas inimene wõis nõnda mängida. Nüüd oli aga mäng kõige kõrgema waimustuse kraadini tõusnud! Sigi tilgad seiswad mängija kortsus otša esisel. Kõik ta liikmed wärisesiwad, kuid kasi mängis kindlalt.

Nagu wihane tiiger waatas ta waewalt pool sülda kõrgel olewa kuu peale, kes nagu naerdes oma teise poole kooku oli tõmbanud ja nõnda läbi kuuse latwade sõgeda mängija otša wahtis.

Aga, mis sündis nüüd? Beel mõned hirmsad kooku kolad — siis igawene waietus, — kangel kestis weel kaja, siis kohutaw aga maha hüüdis: „Agnes, mu Agnes, anna mulle andeks!“ — siis üks kõlaw pauk! — nagu klaasi kildude kõlinat oli weel kuulda — ja siis jäädaw waietus. Nagu oleks loodus mõnest hirmutawast une näost pääsnud — nõnda tundis ennast iga lind, loom, inimene!

Nagu une näost tõusis Agnes, ruttas õuue — sinna — sinna, kus mängija oli olnud.

Kummuli maha wajunud seisis see roheline rohu mäta otšas kõrge kuuse all.

Ürdalt tõstis ta mängija pea ülesse ja hüüdis: „Kaarel, Kaarel, kas nüüd tahad sa surra?“

Beel lord lõi wiulnit filmad lahti, naeratades
waatas ta Agnese otsa ja tasa, tasa küsis ta:

„Agnese, sa annad ju andeks?“

„Jah!“ vastas see läbi nutu.

„Kõigile palju termist, elagu nemad targemalt,
ka Kadriale, Almale ja Augustile ja õpetajale!“ Koh-
tem ei saanud ta ütelda. Ta wõttis Agnese käe ja
andis talle suud. Mis wõis ta süda tunda ja mis
tundis Agnes?!
* * *

Teisel päewal rääkis pulm, isegi terve kihelkond,
wiulniku surmast ja poe emanda haigusest.

Alma ja August waatasiwad teine teise otsa —
ja oliwad õnnelikud, aga ka kurnad, mis aga pea
jälle kadus.
* * *

Rahe nädali pärast oli Bendaru kiriku aed kaks
hauda jälle rikkam. Kes seal puhkasiwad? — Agnes
ja Kaarel! — — — Rahu ja ühendust lubas neile
üksi muld! Rahu soowi ka sina, kallid lugeja neile,
kui su tee sind Bendarust läbi linna juhtub wiima!
Mine siis hana kaemaja juurde — ja see saab sulle
nende haudasi näitama. Rahu, rahu soowi ka sina
neile ja mõista nende üle ränka kohut! (1888.)

